הצופה

ב"ה, יום שישי, י"ד שבט תשמ"ז (13.2.1987) • שנה נ' • גליון 14318 • המחיר: 1.— ש"ח, כולל מע"מ

קתה התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

היום — פרשת בשלח

	יום שישי	יום שבת
הפרק:		
המשנה:	טהרות י, ח"י	טהרות י, דח
הדף — בבלי:	בבא מציעא כו	בבא מציעא כז
ירושלמי:	כתובות סט	כתובות ע
ההלכה:	שו"ע רצז, ד"ו	שו"ע רצח, ד"א
דמב"ם:		יסודי התורה א"ג
הזריחה:	6.20	6.19
השקיעה:	5.26	5.27
סוף זמן ק"ש:	8.22	8.21

הדלקת הנר

	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים:	4.46	6.01
תל אביב	5.04	6.03
חיפה	4.54	6.01
באר-שבע	5.03	6.02
אילת	5.07	6.06

משכנתאות חופשיות ולזכאים — בנק טפחות
מגוון תכניות חסכון

בוש: ארה"ב לא תתמוך בהחלפת שבויים בלבנון

"ישראל רשאית לנהוג כראות עיניה"

לאנסינג, אריה"ב (עיש רויטר ועתיים) — סגן נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש הכריז כי ארה"ב לא תתמוך בהחלפת שבויים מתוך כוונה להביא לשחרור בני הערובה בלבנון, אך אמר כי ישראל חופשית לנהל סידורים מעין זה.

"אין אנו מאמינים בחילופים מעין אלה. ישראל חופשית לנהוג כראות עיניה, אך אין אנו תומכים במדיניות זו", הטעים סגן הנשיא, שנתבקש להגיב על השמועות לפיהן נוצרו מגעים לקראת החלפת בני ערובה מערבים באסירים ערבים הכלואים בישראל.

קודם לכן אמר שר החוץ ג'ורג' שולץ, כי ארה"ב אינה מעוניינת בעיסקה שתפעיל ישראל או מישהו אחר, כדי לשחרר בני ערובה זרים, כולל אמריקאים, בלבנון.

בינתיים נודע מבון, כי גרמניה המערבית, ששניים מבין אזרחיה נחטפו בלבנון, אינה רוצה להיות מעורבת במו"מ על חילופי בני ערובה ואסירים ערבים.

נביה ברי, ראש "אמל", הביע את דעתו, כי הצעה גלובאלית לחילופי בני ערובה מערבים בלבנון תמורת שחרורם של אסירים ערבים בישראל, "עלולה לסבך" את פרשת ארבעת בני הערובה.

לחץ על ישראל

סופרנו המדיני בירושלים מוסר: שגרירויות וקונסוליות ישראל בארה"ב מוצפות במכתבים טלפונים שלא להכנס לעיסקה של החזרת מחבלים תמורת שיחרור החטופים.

חוגים בישראל אומרים שטרם ניתקבלה הצעה מעשית בענין זה, אבל מגעים מוקדמים נערכו. בלבנון קיים ריב בין ארגוני המחבלים על הכללתם של אנשיהם ברשימת המשוחררים. כל ארגון דורש הכללת חבריו והתפתח מסחר בענין זה בין ארגוני המחבלים.

בישראל מדגישים כי ראש "אמל" נביה ברי אינו שולט על חלק מהחוטפים המחזיקים בלבנון. ארגון שולט בעיקר על הגווע הישראלי הנמצא בידי ארגונו של ברי.

"הם ציפו ללחם אבל מה שקיבלו היה מטח פגזים"

נצורי בורג' אל בראג'נה אכלו כבר את אחרוני הכלבים והחתולים במחנה

ביירות (ע"י רויטר ועתיים). "הם ציפו ללחם וכל מה שקיבלו היה מטח פגזים", זאת אמר בן אלוף, הובש הולנדי לכתב סוכנות הידיעות הצרפתית, בתארו את התקווה ואת המרירות במחנה בורג' אל בראג'נה של 20 אלף הפליטים הבטיחו אנשי אמל אספקת מזון.

הרופא, השוהה מזה 107 ימים במחנה השרוי במצור של אנשי המיליציה השיעית אמל, סיפר על ההתרגשות הרבה של תושבי המחנה, כאשר נמסר ביום ד' כי עומדים להגיע משלוחי מזון.

האנשים התקהלו מסביב לטרנזיסטורים הפועלים עדיין והאזינו לחדשות. לפתע, תוך התעלמות מהסכנה הנשקפה להם, הם התקהלו ופתחו בקריאות: "משאיות, משאיות, ראינו אותן, הן מגיעות". אך במקום הלחם שלו ציפו, הם קיבלו מטח פגזים. אשה אחת נהרגה ו־5 תושבים אחרים נפצעו קשה.

בן אלוף אומר, כי מזה שבוע ימים המצב במחנה "גואש". "האנשים אכלו כבר את אחרון הכלבים ואת אחרון החתולים במחנה, אך אתמול ראיתי מהזר נורא: המישה ילדים הרגו חולדה וצלו אותה כדי לאכלה".

"במחנה אפילו עשב הוא דבר נדיר. האנשים מתרחקים עד קצה המחנה, כדי למצוא עשב וכך הם הופכים למטרות לצלפי אמל", סיפר ההובש.

בבית החולים "חיפה" שנהרס כמעט לחלוטין, אין דלק להפעלת הגנראטורים. "אין אנו יכולים לפעול בשעות הלילה וגם בשעות היום עלינו לעלות לקומות הגבוהות ולנתח בקירבת החלונות. הניתוחים מתבצעים בתנאים הגרועים ביותר, מפני שהמכשירים הרפואיים אינם פועלים ללא חשמל ואנו חסרים תרופות חיוניות", כתב סוכנות הידיעות הצרפתית שמע במהלך השיחה קולות שודשו מחיבש ההולנדי למהר, מאחר שסוללות הרדיו שלו עומדות להתרוקן.

ארה"ב הודיעה כי אין ביכולתה למלא תפקיד ישיר בקשר עם ניתוק מו"מ על חידוש אספקת סעד למחנות הפליטים הפלשתינים הנצורים בלבנון, שם אנשים אוכלים חולדות כדי לא למות.

דוברת משרד החוץ פיליס אוקלי אמרה לכתבים: "זה מצב טראגי ומצער; אך אני חושבת שהמליציות והקבוצות האלה חייבות לגבש בעצמן את ההסכמים".

"אין זה מתפקידה של ארה"ב לגבש עיסקה, שהאפשר מעבר שיירות סעד", הוסיפה ואמרה.

חרות מנסה לקבל תגובת בגין לטענה שהוא הסכים לוועידה בינלאומית

מאת שאול שיף — סופר "הצופה"

אישים בחרות פועלים להשגת הכחשה מהר"מ מנחם בגין בכל הקשור להסכמה שניתנה בשעתו על ידי לכינוסה של ועידה בינלאומית ואת נסיבות הסכמתו לוועידה שכזו. זאת, כדי להשמיט את הבסיס מ[illegible]

סיעתו ביחד ראש הממשלה שר החוץ, שמעון פרס, כי הביקתי לכינוסה של ועידה בינלאומית איננה המשך להסכמים של ממשלת בגין שנקבעו בשעתו. השר המר: כבוהם בגין, אין זה מן הנמנע כי אם יצוה כדי איום אישים להסכם את בגין להגיב בעניין זה ישרסם בגין מכתב שיבהיר לרה"מ או לאחר בביסודית הנהגת התחירות.

בינתיים נמשכת ההתנגשות בין רה"מ וסגנו בקשר בענין הועידה הבינלאומית. אינם הסכמים פעילים לגבולות מסבר, שיביא לפירוק ממשלת האחדות.

בישיבת לשכת המצבית של מפלגת העבודה שהתקיימה אתמול הבהיר פרס כי הוא אינו מציע לפרק את הממשלה על רקע המחלוקת בין הליכוד לבין המערך בשאלת כינוסה של ועידה בינלאומית.

כיום רה"מ נוזף בחברי צ"ש: איגם נוקטים עמדה אפיצה בענין הועידה הבינלאומית וכי הם חוששים מתגובת הרחוב. דבר המסיים לליכוד בהתקפותיו על המערך. חברים בלשכה ראו בדבריו אלה על פרס משום ביקורת עקיפה על שר הביטחון יצחק רבין, לפרות שנזהר מלנקוט בעמדה.

רבין אינו מסתיר בפורומים שונים כי הוא שולל את רעיון הועידה הבינלאומית.

רה"מ יצחק שמיר הזהיר אתמול באמצעות דובריו כי הוא תומך בהמשך קיומה של ממשלת האחדות לאומית וכי זוהי עבודה הליכוד כולו. בהודעה שפרסם אתמול שר הכלכלה גד יעקובי הוא מזהיר כי בהירות בזמן הקרוב עלולות לגרור את המערך למצב קשה והמחיר שיהיה צריך לשלם לאחר ריהם כדי לייצב את המצב יהיה יקר ביותר.

האשם — בריבות פנימיות

שר המשטרה חיים ברלב האשים את הליכוד כי בגלל הבריבות הפנימיות שבתוכו הוא תוקף את המערך כדי להסיח את דעת הציבור מבעיותיו הפנימיות של הליכוד.

ענין אחר שעלול להעיב על יחסי רה"מ יצחק שמיר עם ממלא מקום רה"מ שמעון פרס היא הודעת מר שמיר אתמול כי הוא לא ידע, בהיותו שר החוץ, על כמה פרטים הקשורים בעסקת הנשק הישראלית—אמריקנית—אירנית. רה"מ גילה כי בהומר שקרא בעת האחרונה בענין זה נתגלו לו פרטים חדשים שכלל לא ידע אותם קודם לכן.

4 מועמדים לתפקיד השגריר בארה"ב

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ראש הממשלה מר יצחק שמיר לא יאשר לפי שעה מועמד לתפקיד שגריר ישראל בארה"ב אלא לאחר שיסבו שביקורו בארה"ב.

עד החורף שמצון פרס הגיש לשמיר רשימה של 4 מועמדים לתפקיד בהתאם להסכם ביניהם שלפיו על שמיר לאשר אחד מן המועמדים הללו. לדעת שמיר, כל המועמדים הם אנשי כערך. ביניהם השר גד יעקבי, אשר בן נתן, נמרוד נוביק ושמשון ארד. אם יעקבי יאושר כשגריר יתמנה במקומו כשר הכלכלה עזר וייצמן. במקום וייצמן יכנס כשר בלי תיק ח"כ יפה אדרי, כנציג הדתיים.

חריש לא דרש לנקוט אמצעים נגד הדיינים

מאת שלום צוריאל — סופרנו בירושלים

מזכירות של היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש לשר הדתות זבולון המר לא עולה כלל דבר על של נקיטת אמצעים נגד הדיינים שהתבטאו על העמותה נגד הרב בגין.

כך נמסר בלשכת שר הדתות בתגובה על ידיעה ששודרה ב"קול ישראל" ולפיה נתבקש לכינוס, שר הדתות על ידי היועץ המשפטי לנקוט צעדים משמעותיים נגד הדיינים.

במכתבו לשר הדתות כותב היועץ המשפטי כי הענין הציבורי לא יבנה בהעמדה לדין של 50 בנשאי כהונה רבנית.

יחד עם זאת מבקש היועץ המשפטי משר הדתות לשקול תגובה הולמת כדי למנוע הישנות מקרה דומה בעתיד וביטול רישומו של החוצה האחרון על הציבור.

נודע, כי השר המר מקיים התייעצויות עם רבנים ומשפטנים בנושא זה וכי בתחילת השבוע הבא יגיב באופן רשמי על מכתבו של היועץ המשפטי.

בסיסי מחבלים בלבנון הותקפו ע"י חיל האוויר

[illegible]

בגזרה — הצבא מסר כי מטוסי חיל האוויר [illegible] כולל 3 מחבלים, מסרה משטרת לבנון.

המשטרה הודיעה כי מטוסי חיל האוויר יותר מתריסר טילים להוך ביהודיה, כ־800 מטר מצפון־מזרח לחלהה פליטים פלשתינים בעל איית שם. הם הרסו 10 בתים, שבהם התגוררו, לדברי המשטרה, בעיקר פליטים סורים.

בין הבתים שנהרסו היה בית שכו השתמשו אנשי "פאתח", ושם נפצעו שלושה מחבלים.

האוויר שהופצץ היה מלא פולשים סורים, שנגרשו מבתיהם בשולי שבצפון לבנון, בעת הקרבות בין מיליציות שמאליות שנתמכו על ידי סוריה, בשנת 1985.

בתל־אביב אמר דובר צה"ל, כי המטוסים תקפו עמדות של מחבלים שבהן השתמשו כדי לצאת לפיגועים נגד ישראל. הוא הוסיף כי כל המטוסים חזרו בשלום לבסיסם.

שר הבטחון נוזף באלוף אמיר דרורי

מאת סופרנו הצבאי

שר הבטחון יצחק רבין נזף אתמול בסגן הרמטכ"ל, אלוף אמיר דרורי, על התבטאויותיו בענין מינוי הרמטכ"ל.

אלוף דרורי אמר דברים קשים ביותר, בפגישה עם כתבים צבאיים, עם הצגת תוכנית העבודה של צה"ל, נגד תהליך בחירת הרמטכ"ל. כזכור, סגן סגן הרמטכ"ל, כי הוא היאה את תהליך קבלת ההחלטה יותר חמור מסכנת צבאות ערב והטרור.

עם פרסום הדברים אמש נקרא דרורי כבר בשעות הבוקר של יום אתמול אל שר הביטחון והלה הביע איתו על אמירות תהתבטאות. אלוף דרורי לא הגל בו מדבריו.

נוכח הדברים החמורים של סגן הרמטכ"ל יתכן שיקדם מועד קביעת הרמטכ"ל כדי למנוע זעזועים בצמרת צה"ל. בכל מקרה אין כוונה להמשיך את העניין ואלוף אהוד ברק יכנס לתפקידו, כסגן הרמטכ"ל, במקום דרורי במועד הקרוב.

אלוף דרורי התכונן כנראה להתקפה ההריפה שלו הוא קרא בתוך פתק את דבריו הקשים בתשובה לשאלת אחד הכתבים.

דובר צה"ל, תת־אלוף אפרים לפיד, ראה את הנוהל המבהיר לדרורי כי איננו חייב לענות על שאלה זו. הנצוזר הראשי של צה"ל, תת־אלוף יצחק שני אמר קודם לכן כי את התשובה לשאלת פרסום תשובת דרורי צריך לתת הדבר צה"ל ולא הוא.

סגן הרמטכ"ל ידוע בשתקן ביפלג ולכן הפתיעו דבריו הקשים של השמש, כנראה מתוך זעם על שלא הוא נבחר לרמטכ"ל.

אין כל בסיס לפרסומים על כוונה אפשרית להחליף שבויים

המשטרה כבלה באזיקים מפגינים מקרב משפחות שבניהם נפלו קרבן בפעולות טרור

[illegible]

פרקליטות המדינה הודיעה אתמול לבית המשפט העליון, כי אין כל בסיס לפרסומים בכלי התקשורת על כוונה אפשרית להחליף שבויים. הודעת הפרקליטות באה בתשובה להודעה שהגישו בני המשפחות של קורבנות השחרור נגד הממשלה.

בג"צ הורה למשטרה לחקור את התהומות בבית המשפט העליון ולמסור במסודרות האפשריות את הוצאות החקירה לבית המשפט. על המשטרה לערוך חקירה. אם הורים נטלו חלק בארועים בבית המשפט העליון. רק לאחר קבלת תוצאות החקירה, יקבע בג"צ אם ידון בעתירות בני המשפחות.

הדיון בבג"צ נערך בהכרזת הגבירות לבה על שוטרים. כ־30 שוטרים בפיקודו הישיר של מפקד מרחב ירושלים תת ניצב יוסף יהודאי נכחו במסדרונות בית המשפט העליון כאשר הכנה להשוטים על הן באולם.

לאחר שבג"צ קבע, כי לא ידון עתה בעתירה בני המשפחות, פנו השוטרים את בני המשפחות בהיותם באולם הדיונים. המהומה פרצה בבית המשפט בעת שאנשי המשטרה ניסו לעצור את אחד מהמתקרבים הסוריה. הלה סירב להצטרף לשוטרים שביקשו לקחתו לחקירה, התנגד לעצורו ורק בכוח של שוטרים אחדים נכבל באזיקים ונלקח מהמקום.

בזמן שיצאו בני המשפחות מבית המשפט, נדחפו את בית הדין משפט ואת אנשי המשטרה. "אתרי בקבר היכן היותה השוכדים כאשר רצחו איתה", צעק אחד מבני המשפחה שאף תקף צלם עיתונות ושבר את מצלמתו. בצהרות הסטוריות עזבו בני המשפחה, ביחד כוחות משטרה רבים, את כל מסדרונות בית המשפט העליון.

הם הבליטו שם לקריאה קריאה גנאי. "התביים בדינת ישראל שרוצה לשחרר רוצחים", צעקו הוך שהם בנוספים שלשי כתאה יכוהו.

דרקטוריון בל"ל אישר מינוי בינו צדיק למנכ"ל הבנק

מאת מרדכי זפט

דירקטוריון בנק לאומי אישר אתמול את מינויו של בינו צדיק למנכ"ל הבנק. המינוי יכנס לתוקף ביום שני. אתמול גם התפטר בינו צדיק מתפקידו...

[illegible]

תחזית מזג האוויר

ירושלים 7 עד 19, רמת הגולן 8 עד 19, צפת 6 עד 16, חיפה 10 עד 22, טבריה 10 עד 25, בצ"ת 10 עד 21, עפולה 7 עד 22, שומרון 7 עד 20, תל אביב 10 עד 22, נתב"ג 8 עד 22, יריחו 7 עד 25, עזה 10 עד 20, באר שבע 7 עד 23, אילת 12 עד 27 מעלות.

המיליציה של "חיזבאללה" משתוללת בביירות

נעצרו 12 חיילים סוריים ו־13 אנשי משטרה לבנוניים

ביירות (רויטר עתיים) — אנשי מיליציה של חיזבאללה הפרו־אירנית עצרו אתמול מפרול של 12 חיילים ו־13 שוטרים לבנוניים אחרי התנגשות במערב ביירות המוסלמית — כך מסרו מקורות מיליציות מפלגתיים.

הם אמרו כי התקרית התלקחה כאשר הפטרול הסורי־לבנוני ניסה לעצור חבר של המיליציה חיזבאללה, על שנשא נשק בקירבת המאהל של חיזבאללה באזור באסטה. איש המיליציה נהרג במאבק שהתפתח.

המשטרה אישרה כי היו התנגשויות בבאסטה. עיתונאים לא הורשו להכנס לאזור על ידי עשרות אנשי חיזבאללה חמושים ברובי־תקיפה ובמטולי־רקטות. "מסתלקו מכאן מיד", צעק איש מיליציה מזוקן לצפר העיתונאים.

פטרול זה היה מהמספר יהידי של סיור שאורגנו על ידי הצבא הסורי והמשטרה הלבנונית, כדי לשים קץ להשתוללויות המיליציות במערב ביירות.

"כאשר אנשי הסיור ניסו לעצור את האיש החמוש, הקיפה קבוצה של אנשי חיזבאללה המוצים את הפטרול ועצרה את אנשיו. הם הובלו באש ג'יפ תגב"ש", מסר דובר של אחת המיליציות. "הולבו באש גם שלוש מכוניות של הסיור, עיתו שיכות למודיעין הסורי ואנשי חיזבאללה הקפו פיות את הסורים ואת הלבנונים". הדובר הוסיף כי מנהלים מגעים כדי לשחרר את אנשי הסיור ולהפיג את המתיחות.

זו ההתנגשות הראשונה שעליה נמסר בין חיזבאללה לבין הכוחות הסורים מאז שיגרת דמשק כוליאשתקד מאות אנשי קומנדו למערב ביירות, בנסיון לחדש את הכבישה. חיילים סוריים ושוטרים לבנוניים הגבירו לפני שבועיים את הסיורים המשותפים, בניסיון לשים קץ לאנרכיה של המיליציות.

מאוחר יותר נמסר כי חיזבאללה שחרר בשעות הערב 14 חיילים סורים שאותם עצר בשעות אחה"צ יחד עם החברים האחרים של סיור מעורב לבנוני־סורי.

14 אנשי הצבא הוצגרו ע"י בני הים של חיזבאללה למטה המשרד של הסורים הבבאים בביירות.

החברים הלבנונים של הסיור — 5 חיילים ו־6 ז'נדרמים, עדיין נבאים בידי הארגון הקנאי, אך הם עוכדים להשתחרר בכל רגע. אמר אחד מראשי תנועה אכל.

עצרת זכרון והתעוררות והקמת "מרכז קהילתי תורני"

לזכרו של מו"ר הרב הגאון

ר' יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל

הרב הראשי לת"א יפו
נשיא ויו"ר מרכז בני הדוד בישראל

התקיים אי"ה ביום רביעי י"ט שבט תשמ"ז (18 פברואר) במרכז "בני דוד" רחוב עמק יזרעאל 66 פינת רחוב הצלף תל-אביב בשעה 7 בערב

בהשתתפות גדולי הרבנים הגאונים שליט"א ובנים ואישי צבור חשובים

הצבור מוזמן
בכבוד רב הנהלת "בני דוד"

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

במלאת שנתיים לפטירתה ללא עת של החברה

מלכה כהן ע"ה

חברת ההנהלה הארצית ומנהלת מחוז הקריה

ייערך ערב התייחדות עם זכרה, אי"ה ביום שני, י"ז בשבט תשמ"ז, 16.2.87, בשעה 7.30 בערב, במועדון החברה הנוקדש לזכרה, רח' אסתר המלכה 8, בני-ברק.

בתכנית:
- הרצאת הרב אברהם שרמן על הנושא: חלקו של נשים במצוות, כל ישראל ערבים זה לזה.
- דברים לזכרה ע"י החברה שרה שטרקנר, יו"ר אמונה—האזור
- ליבוד מבניה ע"י הבן מרדכי כהן
- ניהות ומנחה: עו"ד מרים רבנו, יו"ר סניף בני-ברק.

עלייה לקברה תיערך באותו יום, בשעה 3.30 אחה"צ, בבית העלמין נחלת יצחק. נפגשים ליד הכיכר.

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית — המשפחה

במלאת 3 שלושים לפטירת אבינו מורנו

הרה"ח משה צבי פרוכטר זצ"ל

ש"ב בריכקבן הפולי — הקבניה

תתקיים אזכרה וגילוי המצבה

ביום שני, י"ז שבט תשמ"ז (16.2.87) בשעה 15.30 אחה"צ בבית העלמין בכפר סבא, חיפה

התחבורה תצא בשעה 15.00 מבית פרוכטר — רח' מיכאל 19 חיפה.

המשפחה

במלאת השנה לפטירתו של בעלי, אבינו וסבנו היקר

ר' אליעזר ריגלר ז"ל

"יקיר נתניה"

נעלה לקברו להתייחד עם זכרו

ביום ראשון, כ"ג בשבט תשמ"ז בשעה 15.00

נפגשים בבית הקברות ע"ש שיכון החיקים נתניה

המשפחה

ישיבת ב"ע "נחל יצחק" נחלים — בית התלמוד ע"ש ר' משה וחסיה נפתל — אודיטוריום נפתל
טל' 03-9328951/2, 9328555

בס"ד

הודעה

המבחן הארצי לישיבות ב"ע ותיכוניות-הבינוניים בגמרא — מסכת בבא מציעא פרק "אלו מציאות", יתקיים בע"ה ביום שלישי, כ"ה בשבט תשמ"ז (24.2.87), בשעה 15.30 באודיטוריום ע"ש נפתל.

חומר המבחן יכלול את ספריו של ר' משה נפתל הי"ד, פירוש על "אלו מציאות".

מבחן הכיון הבוגרים יערך ביום שני, י"ז בשבט (16.2.87) — בשעה 10.30

(המעוניינים בספרי המבחן יפנו לישיבה).

בברכת התורה
הנהלת הישיבה

את ספריו הנוספים של ר' מ. נפתל, שהם פירוש על פרק "המפקיד", "אנציקלופדיה התלמוד והמידיר לתלמידי חכמי ההלכה" ניתן להשיג בהנהלת הספרים.

*

ספרים אלו יצאה לאור ע"י מכון ע"ש בשיב שע"י הישיבה. סוגיה:
מס' 25 (תצו יובל) בסב "השגה גבול" — "חודר לאומנות חברו". זאת נוסף לסוגות האחרונות —
מס' 24 "חייבין לחטר — ומפני מראית עין".
מס' 23 כיב איזויות — לשון הקודש.
ניתן להשיג סוגיות אלו בסיגריות קודמות האונקן הסוגיות ע"י פניה למזכירות הישיבה.

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית

לקראת המושב הבא של ועידת התנועה, שיוקדש לבירור רעיוני אידאולוגי

יתקיים בינוס אזורי

(נתניה והסביבה)

בהשתתפות מזכיל התנועה, **הרב יצחק לוי**

נושא הדיון:
התיישבות ובטחון

פותחי הדיון —
יצחק מאיר — חבר הנהלת הסוכנות היהודית
אליעזר שפר — חבר הנהלת הסוכנות היהודית
ברכות: עודד יצחקי — חבר הנהלת העיריה
מנחה: דוד שולמן — יו"ר מועצת הסניף

הכינוס יתקיים אי"ה **ביום שלישי** י"ח בשבט (17.2.87), בשעה 20.00, באולם "נתניה" רחוב שמואל הנציב 5 (מול העיקם הישן). נתניה

חברים, אוהדים ופעלים מוזמנים בזה ליטול חלק פעיל בדיון.
לא לדיוקי

אולמי בית הברוש

צומת קרית אתא, מפרץ חיפה
טלפונים: 726009, 725918

בשורה טובה לציבור הדתי באיזור חיפה, הקריות והצפון

בשטו"מ נפתחה מחלקת
מהדרין — חלק (גלאט כשר)

בפיקות מיוחד של הרבנות הראשית בחיפה

הקפדה יתרה על הכשרות ושמירת דיני שביעית

אפשר מהיום לקיים שמחות: חתונות, בר/בת מצוה, בריתות ואירועים שונים וליהנות מאווירה דתית מובהקת ומתפריט מגוון ומעולה

אין צורך לנסוע עד ירושלים או בני ברק

650 מקומות, מטבח אירופאי או מזרחי, חניה בשפע, מיזוג אוויר מלא, תחבורה ציבורית מכל הכיוונים, גרנטור לשעת חירום

מ ב צ ע: מחירים מיוחדים בפברואר, מרס, אפריל

בס"ד

שמואל יהודה גולדפינגר — תל-אביב
חגית גולדברג — ירושלים

מאורשים

בס"ד — בשבת הודיה לקב"ה

דבורה ומיכאל טופפלד

שמחים להודיע על הולדת
הבן
אח למתניה, איתי ואריאל
נכד ל־
עטרה ואליעזר טופפלד — ירושלים
מלכה ודב שטייגר — גבעתיים

הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה התקיים אי"ה ביום שני י"ז בשבט תשמ"ז (16.2.87) בבית הכנסת "גבורת מרדכי", רח' הרצוג 32 גבעתיים בשעה 12.00.

לחברנו **שמשון דיקר** ובי"ב

שפע ברכות ואיחולים לבביים
בהיכנס נכדכם בעול המצוות

רפאל בן-נתן

המוסד לעניני הדתה והלכה

בס"ד

זכור!!!

את יום השבת לקדשו!!!

ארץ-ישראל, לעם ישראל, על פי תורת ישראל
הרב זאב גולד ע"ה

הסגולה היחידה לעם ישראל לבריאות ונחת הם יסוד היסודות הנצחיות של עם ישראל: שמירת הברית, טהרת המשפחה, מצות ציצית והנחת תפילין יום יום, שמירת שבת קודש כהלכתה, מזוזות כשרות, תורה, צדקה וחסד.

חברת מזהירי שבת

בא לשמור על קדושת הדף

صورة عن الاصل

על המצפה

הכרעות ברוב יועץ

שתי המפלגות הגדולות „המערך" וה„ליכוד" המתנצחות ביניהן בענייני תקציב ומדיניות חוץ נוהגות מנהג בעל־בית. תוך התעלמות כהלכת ביותר שותפי הקואליציה הממשלתית. אמנם לשתיהן רוב מכריע בכנסת, אך אין בזה כדי להצדיק התעלמות מבאר השותפים שבלעדיהם ספק רב אם היתה באפשרות הקמתה של ממשלת האחדות הלאומית.

שותפות אמת איננה נבחנת אך ורק על־פי מה שכתוב בהסכם הקואליציוני והסיכומים בכתב ובעל־פה המצורפים אליו אלא על־פי הביצוע בחיי היום־יום. למרבה הצער, „המערך" וה„ליכוד" כאחד אינם מצטיינים בקיום התחייבויותיהם כאשר מדובר בביצוע ההסכם הלכה למעשה.

הממשלה, בהרכבה המלא, לא רק זכאית אלא גם מחוייבת לקבוע ולהחליט בנושאים שעל הסדר, כולל ענייני תקציב ומדיניות חוץ ובנדון לא מספיק ששר האוצר ביקש את אישור הממשלה, לתקציב המדינה שהגיש לכנסת, אלא יש להיוועץ בממשלה ובכל שותפיה כשמדובר בסטיות ובשינויים במבנה התקציב.

הכיוון הנדרש לקיבוצים והעזרה להתנחלויות אינם עניין של שתי המפלגות הגדולות בלבד. כל שותפי הקואליציה חייבים להביע דעתם בנדון ואף להיות שותפים להחלטה ולהכרעה. שר הדתות זבולון המר הדגיש זאת באומרו: „על הממשלה כולה להחליט בעניין התקציב כבעניין הוועידה הבינלאומית".

גם עניין הוועידה הבינלאומית אין להניחו להכרעה בידיהם של שמיר ופרס המתנצחים ביניהם. הממשלה היא אשר תקבע: האם ישראל תתן יד לכינוס ועידה בינלאומית, או לא? וכדי שתחליט בנדון יש להשתחרר מהתחייבויות, או מהבטחות של פרס, או שרים שהודיעו להביע את דעתם בנדון. גם מי שסובר כי ועידה בינלאומית היא חובת השעה שלא לאבד את המומנטום של תהליך השלום בדין שיבדוק בשבע עיניים מדוע מדינות ערב מעוניינות בועידה בינלאומית. אין להניח שהמלך חוסיין חפץ בוועידה בינלאומית כדי להתקרב לשלום עם ישראל. אם בכל זאת תומך בכינוסה ודאי יש לו חשבון כי הוועידה תביא עמה להידוש ההחלטות הבינלאומיות בדבר נסיגה ישראלית מכל השטחים — מזה והכרה בזכויות הפלשתינאים לקבוע את עתידם — מזה, דבר שפירושו הוא מדינה פלשתינית ביהודה ושומרון וברצועת עזה.

יתר על כן, העובדה ששליט סוריה חאפז אל אסאד אינו שולל מן היסוד כינוס ועידה בינלאומית הרי שניתן להבין כי בעצם כינוסה יצפה יתרון למדינות ערב שנשארו דבקות בדרישתן לנסיגה ישראלית מכל השטחים. טוב איפוא יעשו אם יבחנו היטב את היתרונות ואת המגרעות של ועידה בינלאומית ואז ייווכחו כי שכרה, אם בכלל, סופו לצאת בהפסד הגדול שעלול להגרם למדינת ישראל ע"י כינוס ועידה בינלאומית.

סיכומם של דברים, על הממשלה להשמיע את קולה בנדון תוך השתחררות מהצימות בין „המערך" וה„ליכוד" השקועים במערכה ביניהם על ההגמוניה, בלא לשים לב כי על־ידי כך הם פוגעים באינטרסים החיוניים של מדינת ישראל בכל אחד משלושת התחומים החשובים שעל הפרק והלא הם: התחום המדיני. הבטחוני והכלכלי.

כפייה אנטי־דתית בעליית הנוער

הוויכוח שפרץ בין ראשי האגף לחינוך דתי ובין ראש המחלקה לעליית הנוער בהסתדרות הציונית על רקע ההתנגדות לאפשר לרב שהוא גם מחנך לגור במקווה־ישראל חושף לעיני הציבור הרחב מה עמוקה השנאה לדת ישראל ונושאי דגלה. השוללים את זכותו של הרב לגור בתוך המוסד החינוכי מנסים לתרץ את התנגדותם בכך כאילו נוכחותו במקום בכל שעות היממה, כולל ימי שבת ומועד עשוייה ליצור מתח בין דתיים וחילוניים המתחנכים זה לצד זה.

אין איוולת גדולה מזו לטעון כאילו רב־מחנך יביא להקצנה ביחסים הטובים השוררים בין שני הסקטורים — הדתי והכללי במקווה ישראל.

המוסד במקוה ישראל מיוסד על בסיס כפרי ובו התלמידים לומדים וגם עובדים — עבודה חקלאית מלאה כדי להכשיר את עצמם לקראת חיי יצירה חקלאית בארץ־ישראל. החיים בכפר זה דומים במידה מסויימת לחיי כפר, או מושב שלא אחת מחייבים הדרכה הלכתית, דבר שניתן להשיגו בעצם נוכחותו של רב במקום כשהוא מעורה בהווי החיים בכל שעות היממה. כשם שלא יעלה על הדעת למנוע בחירת רב בכפר, או במושב בעל אוכלוסיה מעורבת — דתית ולא דתית כן הדעת אינה סובלת את ההתנגדות השרירותית מצד ראשי עליית הנוער למגורי הרב במקווה ישראל.

בכלל, קשה להבין מה מריץ את עליית הנוער במלחמתה נגד מתן מגורים לרב.

בהזדמנות זו ראוי להזכיר כי הסקטור הדתי במקווה ישראל עולה במספר התלמידים על הסקטור המוגדר כחילוני. יוצא איפוא, שהמיעוט החילוני מבקש להכתיב בכוח איסור מגורים לרב, למרות שעל־פי ההסכם הקיים — הסקטור הדתי הוא אוטונומי בכל הקשור בקביעת תכניות הלימודים, שיטות ודרכי הדרכה והוא כפוף ישירות בנדון לאגף לחינוך דתי במשרד החינוך והתרבות.

יתר על כן, ראש עליית הנוער אף איים לפגוע במוסדות חינוך דתיים הפועלים במסגרת עליית הנוער והיה אם הציבור הדתי ינסה להכניס רב במקווה ישראל בניגוד לדעתו.

האיומים הללו מטילים צל כבד על עליית הנוער, בפרט שאין זה האיום היחיד שנמסר עליו בזמן האחרון. הוא חלק משרשרת איומים המזכירים התנהגות לא מכובדת של עריצים שסיסמתם היתה „להכות את היהודים בכיסם".

צדק ראש המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים יצחק מאיר בהגיבו בחריפות על התנהגותם של ראשי עליית הנוער באומרו „אינכם הגבירים ואיננו פשוטי היד".

הגיע הזמן לשים קץ לנוסח של „גבירים" על־פיו פועלים חלק מראשי מחלקות בתנועה הציונית ובסוכנות היהודית ויוצרים את הרושם כאילו הם „מחלקים נדבות" למוסדות דתיים הנתמכים על־ידי המחלקות שהם עומדים בראשן.

עליית הנוער אינה אחוזה פרטית של פלוני או אלמוני והוא חבר בה — היא שייכת לכלל הציבור, שעליה להגיש את פירותיה על־פי קריטריונים ציבוריים בלא לכפות דעותיהם של פקידים מפלגתיים על מוסדות ומפעלים השייכים לתחום פעילותה.

יש לאפשר לרב־המחנך לגור במקווה ישראל כדי שיוכל למלא כראוי את תפקידו. כל דחייה נוספת בעניין זה תהיה ראיה ללון על עליית הנוער.

חכ"ים מגבילים את עיסוקיהם הפרטיים

החלטת ועדת הכנסת האוסרת על חברי הכנסת עיסוק בעיסוקים שבהם התפקיד ראוייה לציון נוכח הגילויים שנתפרסמו לאחרונה לפיהם נבחרי העם עסקו בין היתר ביעוץ כלכלי בתיווך ובפיקדון עסקים, דבר העומד בסתירה לכללי המוסר הציבורי והאתיקה שחברי הכנסת מצווים לשמור עליה.

אמנם ההחלטה זו לא תיושם הלכה למעשה בכנסת הנוכחית היא תחול על הנבחרים לכנסת הבאה. בכל זאת יש בה כבר עתה נקודת אור בהענות שחברי הכנסת יקבלו על עצמם את ההגבלות. בלא להמתין עד אחרי הבחירות לכנסת.

העיסוקים הצדדיים של חברי הכנסת לא אחת פגעו בכבודה של הכנסת ובכבודם של נבחריה. הכנסת כמעט חדלה להיות בית הנבחרים ואם־אם הפכה לבית של יועצים ומתווכים שמרוב עיסוקים לרוב ידעו להבדיל בין גבול המותר לבין גבול האסור בתחום המוסר הציבורי.

יישום ההגבלה על חברי הכנסת עשוי לתרום תרומה לייעול עבודת הכנסת — במליאה ובוועדותיה. כיום, אנו עדים למצב שברוב ימי הדיונים — מליאת הכנסת כמעט ריקה מחבריה וגם ועדות הכנסת פועלות בהרכבים חסרים. אפילו כשמדובר בנושאים בעלי משמעות רצינית הנוגעים לענייני העם והמדינה.

זה זמן רב הורגש צורך להפסיק את העיסוקים הצדדיים של חברי הכנסת אף נעשו נסיונות מצד חלק מהנבחרים להגיע להחלטה בנדון אך עד כה לא הצליחו לגייס רוב שיתמוך בתקנות המגבילות את העיסוקים הצדדיים של הנבחרים. לרוב הנוגעים בדבר כמו עורכי־דין ויועצים כלכליים נהגו להפעיל את מלוא השפעתם כדי לסכל קבלת החלטות מחייבות בנדון. הלכך אם הפעם נמצא רוב האוסר על חכ"ים עיסוקים צדדיים הרי שלפנינו מציין חיובי בדברי ימיה של הכנסת. המציינת בימים אלה [illegible] ליסודה.

הפרות סדר ברחבי יו"ש וברצועת עזה; נער נפצע קל בחאן יונס־15 נעצרו בשכם

מחוז המבחן נעצרו 15 נערים שבמשך שעה ארוכה היו תלמידי בתי ספר בשכם לבצע הפרות סדר. נערים אלה נעו בין בתי הספר בעיר, כשהם רעולי פנים וקראו לתלמידים להגיע לאנשי כוחות הבטחון ליידות אבנים, להקים מחסומים, ולפגוע בכל יהודי שיעבור בעיר עצמה.

אותם נערים גם גרמו לתקרית עבה יידו תלמידי בתי הספר „באדרו סוקאף" ו„חג' מעזוז" אבנים לעבר תלמידי ישיבת „עוד יוסף חי" הסמוכה לקבר יוסף בשכם.

בשעות הבוקר של יום חמישי כשהגיעו תלמידי הישיבה לקבר יוסף בשכם, החלו ההפרעות בבתי הספר הסמוכים. אבנים נזרקו לעבר בחורי הישיבה ולעבר חיילי צה"ל המאבטחים את הישיבה דרך קבע. רכב צבאי שעבר במקום נרגם אף הוא באבנים.

כוח צה"ל שהוזעק למקום, ניסה לפזר את התלמידים המתפרעים, תוך שימוש ברימוני גז מדמיע וב־ירי באוויר. נסיונות אלה לא הועילו וכוח צבאי נכנס לתוך בית ספר „באדרו סוקאף" ועצר 15 תלמידים שעסקו בהסתה.

הצבא פעל לאט

תלמידי ישיבת „עוד יוסף חי" טוענים שהצבא פעל לאט ובעצלתיים כלפי התלמידים המתפרעים. וציינו שהפרעות התלמידים נמשכה שעה ארוכה, כשנסיונות החיילים לפזר אותם עלו בתוהו. במקרה זה היה על כוחות הבטחון להפעיל יותר כוח — גרסו.

מספר מקרי הפרות סדר נוספים היו אתמול ביהודה ושומרון. ברמאללה ירו נוסעי מכוניות ישראליות מספר יריות באוויר לאחר שמכונית, נרגמה באבנים בכיכר מנרה במרכז העיר. כוחות צה"ל שהגיעו למקום נאלצו להשתמש ברימוני גז מדמיע, כדי לפזר את ההמון הזועם.

באוניברסיטת ביר זית שבתו הסטודנטים בשעות הבוקר שביתת ישיבה, „לאות הזדהות עם סבלם של הפלשתינאים במחנות הפליטים בביירות". לאחר מכן, צעדו הסטודנטים בתהלוכה, בתוך הקמפוס, כשהם מניפים דגלים. כוחות צה"ל לא התערבו בנעשה בתוך הקמפוס.

הפרות סדר ברצועת עזה

הפרות סדר ואירועים אלימים, במהלכן נורה נער בחאן יונס, היו אתמול ברצועת עזה. לאחר שקט יחסי ששרר בשבוע וחצי האחרונים.

המהומות ברצועת עזה החלו ביד עם תחילת הלימודים בבתי הספר. סמוך לשעה 08.30 בבוקר יידו נערים אבנים לעבר מכוניתו של תושב גוש קטיף ועל אף שלא נגרם כל נזק למכונית ואיש לא נפגע, הגיבו הפעם המתנחלים במהירות. הם חסמו במכוניותיהם את צומת הכניסה לחאן יונס וניצבו במקום במשך כשעה, עד אשר חיילי סיור של צה"ל שהוזעקו למקום, שכנעו את המתנחלים להסיר את חסימת הצומת ולאפשר לצה"ל לשמור על השקט באיזור.

זמן קצר לאחר פינוי הצומת מחסימת המתנחלים, נזרקו שוב אבנים בחאן יונס והפעם נפצעה שמשות של מכונית. שוב היו אלה נערים, אשר יידו אבנים.

בבתי ספר אחרים ברחבי העיר נעשו נסיונות לשבש לימודים ולהוציא את התלמידים להפגנות.

גם ברחבי חאן יונס עצמה היו מהומות במהלך שעות הבוקר. פעמים אחדות היו התקהלויות סוערות בכיכר השוק והן התפזרו, עם הגיע כוחות הבטחון למקום. במחנה הפליטים מואזי בחאן יונס, נערכה הפגנה סוערת של תלמידים וכוחות הבטחון פיזרו את המפגינים. בתוך כך, נפצע נער מקוטי והועבר לטיפול בבית החולים „שיפא" בעזה. עד כה טרם הובהר מקור הירי, שגרם לפציעת הנער.

נחשפה קבוצת נהגי משאיות שהבריחה אמצעי לחימה מירדן

הרף סידורי הבטחון הקפדניים, הנהוגים בגשרי הירדן, הכוללים לעיתים פירוק לגורמים של כלי הרכב העוברים בהם, הצליחה קבוצת נהגי משאיות מאזור חברון להתגבר על מערך האבטחה הקפדני הזה ולהחדיר אמצעי לחימה וחומרי נפץ לתוך שטח ישראל במשך תקופה ארוכה.

אמצעי החבלה שהוברחו שימשו אף לביצוע פיגועים בתוך שטח ישראל.

רק לאחרונה חשפו ועצרו כוחות הבטחון את קבוצת הנהגים. תושבי אזור חברון שגויסו לארגון הפתח והבריחו. במשך תקופה ארוכה, אמצעי לחימה וחבלה לבים לתוך שטח ישראל.

בעקבות חשיפת הרשת ולצורך שיפור סידורי הבטחון בגשרי הירדן הופסקה תנועת המשאיות בגשר לאומים, בהוראת המינהל האזרחי ביו"ש. בתוך יומיים אלה, יבחן מחדש מערך האבטחה בגשרי הירדן ויושמו הלקחים. מכה חשיפת שיטת הברחת חומרי החבלה, ע"י חוליית המבריחים.

הנהגים גוייסו לשירות בפתח בפרק זמן שהיו מצויים בירדן, כשהם פורקים את הסחורה בצד הירדני של הגשרים. אנשי ארגון הפתח הם אלה שהצליחו להתקין מקומות מסתור במשאיות.

אנשי כוחות הבטחון שחשפו את החוליה השתוממו למראה מקומות המסתור, מאחר ועל כלי רכב, החולפים על גשרי הירדן חלות תקנות של התקנת מיכל דק שקוף, מכילים הנצולים בחותמות עופרת וכל חלק אחר במנוע היכול לשמש כמסתור ננעל אף הוא בחותמת עופרת, לפני שכלי הרכב חוצים את הגשר לכיוון ירדן.

שאילתא של הרב דרוקמן בעניין נגינת תזמורת נוער בחג המולד

בשאילתה לשר החינוך והתרבות אמר ח"כ הרב חיים דרוקמן כי בעיתון „הצפה" בכ' שבת התפרסם שתלמידים מבית הספר „מצפה" בקריית מוצקין אולצו לנגן בתזמורת שהופיעה בארוע „חג המולד" בנצרת. כמו כן כובדו התלמידים במאכלים לא כשרים.

בשם הורי התלמידים מחו על העניין בפני מועצת קריית מוצקין בטענה שיש בכך גניבת דעת ומחדל חינוכי חמור שיבח הממונה על אזור הצפון במשרד התירות את תזמורת הנוער מקריית מוצקין בעיקר בשל היותה התזמורת היהודית היחידה הראשונה שהופיעה בחגיגות אלה. חבר הכנסת הרב דרוקמן שואל את שר החינוך:

האם העובדות הנ"ל נכונות. האם אין בכך משום כפייה אנטי דתית על תלמידים דתיים. האם לדעת השר לא היה בכך מחדל חינוכי שלקחו תלמידים יהודים להופיע בארוע של חג נוצרי. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע הישנותם של מקרים כאלה בעתיד.

הצעה דחופה לסדר היום של פרופ' שאקי

מנהל מקווה ישראל מסרב להקצות דירה לרב המוסד

ח"כ פרופסור שאקי הגיש ליו"ר הכנסת הצעה דחופה לסדר היום לדון במשבר החמור הפוקד את מקווה ישראל עקב סירובו של מנהל מקווה ישראל ד"ר גרדקין כן לאשר מגורים במקום של רב שהמסד הדתי־החינוכי כקובע בו.

ח"כ שאקי מטעים כי מדובר במוסד פנימייתי שבו התלמידים לומדים ועובדים במשך כל היום ועבודת הרב חייבת להתמקד כמעט כולה בערבים. בשבתות ובחגים, דבר המחייב נוכחותו הקבועה של הרב ומגוריו במקום. מדובר, מציין ח"כ שאקי, בפנימיה ש־285 תלמידיה הם דתיים ושייכים למדור הדתי ורק 120 תלמידים שייכים לפנימיית המדור הכללי.

ח"כ שאקי סבור כי על הכנסת לדון בעניין בהקדם כדי למנוע אפליה בולטת ועוול חמור למדור הדתי במקווה ישראל שבשנה הבאה עומד לחגוג 50 שנה ליסודו.

מותר אבל מדיף ריח רע...

בקצה העט
מאת צב

זוכרים את הסיפור העממי על האשה שבאה לשאול את הרב מה דינו של המרק שלה אשר לתוכו נפלה כזית של צואה? הרב אמר: המרק מותר אבל הוא מסריח! כך, בקירוב, פסקו שופטי בית המשפט העליון בערעורו של המשורר יצחק לאור על פסילתו להצגה של המחזה שלו „אפרים חוזר לצבא".

שלושה שופטים דנו בערעור ואחד חיוה דעתו על המחזה. השופטת שושנה נתניהו כתבה שהמחזה אכן „ראוי לתאור של ממרח מגונה של ארוטיקה, פוליטיקה וסטיות מכל סוג. ולא רק ארוטיקה יש בו, אלא יחסי מין מרוורסים דווקא. יש בו יותר מכך. יש בו הצגה של הממשל הצבאי, שהוא חלק מהזרוע הבטחונית של המדינה, כמשטר דיכוי משחית ומגונה; ושל המושל הצבאי המסמל את השלטון הישראלי, כדמות מעוררת בוז וסלידה. יש בו שנאה עצמית והלקאה עצמית, יש בו הזדהות עם אויב שחרת על דגלו את השמדתה של מדינת ישראל, יש בו השוואה של משטר הכיבוש הישראלי לשלטון הנאצי".

השופט יעקב מלץ, בפסק דינו האחרון כשופט, לפני שנתמנה כמבקר המדינה: „לגבי המחזה עצמו מסתפק חברי הנכבד (הכוונה לשופט ברק) בעדינות באמירה כי גישתו לנושא מבוססת כולה על חופש הביטוי של המחזאי ולא על ערכו האמנותי של המחזה — לא ניחנתי בעדינות נפש כזו. לדעתי, הולמת את המחזה, ההגדרה של המועצה (לביקורת סרטים ומחזות) כי זהו מימרח וגו'. בעת קריאתו מתקבל הרושם כי המחבר ליקט ואסף כל דבר שנראה היה לו שיכול להרגיז, להקניט, לצער ולפגוע. כמשל לילד המבטא בקול רם את כל המלים הגסות שהוא יודע, אך ורק כדי למשוך תשומת לב".

השופט ברק שכתב את פסק הדין האשר פחות מחבריו הביע דעתו על המחזה עצמו מתאר בכל זאת את העלילה: „— — — האירוע העיקרי סביבו נסב המחזה הוא מותו של מפגין שנורה על ידי שלמה, חייל בפלוגה המוצבת בממשל, בעת הפגנה בה נזרקו אבנים על פלוגתו. גיבורי המחזה הם אפרים המושל הצבאי. סגנו גדליה, החיילים שלמה ודוד, החיילת נחמה — — — אשתו של המושל ושתי חיילות תקרניות. השופט מדגיש כי החלטתו להתיר את הצגת המחזה, החלטה שנתמכה גם על ידי שני השופטים „מבוססת כולה על חופש הביטוי של המחזאי ולא על ערכו האמנותי".

ומתוך כך אומר השופט ברק ש„מבחנה של האמת הוא הסטורי ולא שלטוני. האמת לא הופקדה בידי המועצה ואין בידיה כלים לבחינתה. דברים אלה תופסים במיוחד לגבי המחזה שלא בא לעיתים אלא „לצוות את האמת ולהציגה בצורה מגוחכת, מרגיזה וסאטירית". אשר לטיעון שהצגת המחזה תביא לתגובות שתתחלנה בהסתה והתססה ובפעילות אנטי ממשלתית עוינת — קובע השופט ברק ש„לכל היותר ניתן לומר שהמחזה „נטיה רעה" להסתה התססה" אבל „אין כל הוכחה לקירבה של וודאות קרובה להסתה ולהתססה". השופט מלץ סבור שיש במחזה השפעה מסיתה ומתסיסה, כמו שהיתה סבורה המועצה אבל „באלה לא די כדי לפסול אותו".

השופט ברק מתייחס לאחד הקטעים במחזה, בו משווה המחזאי בין נער יהודי שהעביר תכשיטים תחת הכיבוש הנאצי לבין הנער הערבי שהעביר תכשיטים תחת הממשל הצבאי. הוא אומר: „אכן, הקטע הזה המופיע במחזה עשוי לפגוע ברגשות הציבור היהודי. בוודאי הוא עשוי לפגוע ברגשותיו של אותו ציבור שחווה את השואה על גופו ונפשו (כמו השופט עצמו). עם זאת אנו חיים במדינה דימוקרטית אשר בה צריכת לב היא לב לבה של הדימוקרטיה — — — כוחה של זו (הדימוקרטיה) בהכרה בכוחו של הזולת להשמיע דברים הצורמים אותו הצובטים את לבו — — — אין אני יכול לומר כי מועצה סבירה רשאית לקבוע כי קטע יחיד זה פוגע פגיעה קשה וחמורה שאף משטר דימוקרטי אינו צריך לשאתה — — — אכן, המשטר הדימוקרטי נבחן על פי חופש הביטוי של היוצר ולא על פי ערכה האמנותי של היצירה".

השופט ברק מרחיב את הדיבור על משמעותו של חופש הביטוי שהוא מערכי היסוד של המשטר החברה הדימוקרטית. „זהו גם חופש לבקר את השלטון, זהו החופש ליצור כל יצירה, בין אם בעלת ערך אמנותי נשגב ובין ללא כל ערך אמנותי ואפילו יש בה — כדעת המועצה לביקורת סרטים — משום ממרח מגונה של ארוטיקה, פוליטיקה וסטיות מכל סוג. חופש הביטוי הוא החופש של היוצר לפרוץ את סגור ליבו, להניף כנף ולתת דרור למחשבתו — — — יצירה שאין בה אלא ממרח מגונה וכו' לא תניף כנף ולא תחדור לתודעה הציבורית. בשל השקר שבה ובשל כשלונה באווירה החופשית של דעות ורעיונות, המייחדת את הדימוקרטיה — — — הדרך להתמודד עם יצירה כזו במשטר הדימוקרטי, איננה באמצעות הצנזורה אלא באמצעות החינוך והסברה. כשלונה של יצירה זו היא בחשיפתה, לא בדיכויה".

מפסק הדין עולה בבירור כי בית המשפט העליון נותן משקל כבד ביותר לחופש הביטוי והוא בה נורף, כה רחב וכה מרחיק לכת עד שהוא לא יי מרוקן למעשה, כליל את המועצה מכל סמכות; על רווחו, אפילו יש בה כל המגרעות שהשופטים על רווחו, אפילו יש בה כל המגרעות שהשופטים עצמם מנו בין הפגמים של המחזה. אם כן מדוע סערו הרוחות גם בישראל, נגד המחזה האנטישמי המפורסם בפרנקפורט לפני כשנה? ומדוע לא הסתפקנו במאבק נגדה „באמצעות חינוך והסברה"?

אכן, לא חיסולה של המועצה לביקורת סרטים ומחזות מדאיגה אותנו, שהרי ממילא התירה, בסופו של דבר, את כל ההצגות שתחילה פסלה אותן (ובכך עשתה להן פרסומת חינם). מה שמדאיג אותנו, זה „חופש היצירה והביטוי" שזוכות עכשיו לגושפנקה רשמית וניתן להן היתר להאשים את צה"ל בנאציזם. דברים אלה מותרים גם מותרים בישראל. רק אם אומרים זאת בהצגה בלונדון — הדברים מקוממים וההצגה יורדת. הכל בשם הדימוקרטיה שכידוע, בפרנקפורט ובלונדון, איננה קיימת.

הלום לא יימצאו חברי כנסת אשר ינסו ליזום חוק שישים לאל את התפיסה הדימוקרטית הזאת?

מחלוקות לשם שמים?

ההודעה שהרב שך פרסם בגליון „יתד נאמן" לפני שבוע נגד האדמו"ר מלובאוויץ' היכתה בתדהמה את הציבור.

מחלוקת בין אדמו"רים בינם לבין עצמם, בין רבנים לבין עצמם ובין אדמורים לרבנים, אינה לצערנו, תופעה חדשה אף שהיא נדירה באחרונה. לכן עוצמת הביטויים החריפים, הפתיעו גם את הקרובים אליהם ביותר.

יש כנראה במחלוקת משהו מתחת לפני השטח המפיח אש זרה בין שני אישים נערצים ומה שפורסם הוא רק קצה הקרחון. קצפו של הרב שך נגד חב"ד בשל התגייסות מסביב לרמב"ם, מעורר תמהון: הרי ידוע שהרמב"ם נחשב, לפחות, אחד מיחידי עמודי ההלכה ולאורך הדורות פוסקים רבים ומרבית החיבורים של האחרונים, מציבים יסודותיהם על פסקיו, חיבוריו וחידושיו של רבנו משה בן מיימון.

הסכסוך על הירושה שנדון בבית המשפט הפדרלי בארה"ב היכה את חב"ד בנצחון, אכן מעורר פליאה שהצדדים לא נזקקו לערכאה רבנית. מכיוון, לא היה מקום לערוך הילולה רבה עקב הניצחון — אבל מדוע דווקא הרב שך, ורק הוא, מצא לנכון להסתייג מזה ובסגנון כה חריף ופוגע?

היהדות הדתית ניצבת עתה במערכה קשה, כשהחילוניים אורבים לה מכל עבר ומחפשים מתחת לאדמה כל עילה, אמיתית ומדומה, לפגוע בה. לעת אשר כזאת היה מן הראוי, שנימנע ממחלוקות פנימיות, לא נחשוף את חולשתנו ועומדי וכל מי שיש לו טינה נגד הזולת יבליג, או לפחות ירכך את סגנונו, ויעדן את התבטאויותיו.

אינני יודע כיצד רואים התנצחות בין שני הרים. „אנשי ה„מחנות", כפי שרגילים לקרוא אותם. מי שאינו נמנה על שום מחנה מהשנים, כואב את עלבון היהדות הנאמנה כולה ומקווה שלמחלוקת לא יהיה המשך ולפחות — לא פומבי.

המלך חוסיין עשה זאת

ידיעה זעירה בעתונים, שכמעט לא הבחינו בה — סיפרה כי ממשלת ירדן הוציאה להורג את רוצחו של קוואסמה.

לפי ידיעה שניה — שלושת הצעירים הערבים שזרקו רימונים על חיילים ואזרחים יהודים ליד הכותל (שבו נהרג אביו של אחד החיילים) ונידונו בימים אלה ממש למאסר עולם — רשומים ברשימת 400 המחבלים ששחרורם נדרש תמורת שחרור בני הערובה האמריקאים והודי.

זה מקרוב נרצחו בידי המחבלים הקיצוניים בביירות 3 יהודים לבנוניים — ואין איש תובע דמם. עוד יהודים, בני ערובה, עדיין נתונים בסכנת מוות.

להזכיר, ב„ספטמבר השחור" הרג חוסיין מאות מחבלים.

מדוע מה שהמלך חוסיין יכול להרשות לעצמו, להוציא להורג כשמוצא שהרוצחים חייבים מיתה — מדוע ישראל אינה נוהגת כך?

לא שמעתי שום תגובה שלילית בעולם המערבי נגד המלך חוסיין. הוצאה להורג של ערבים, במדינות ערב, היא מעשה יומ־יום — ורק אנחנו פוחדים לנקום באמצעי הנכון והאפקטיווי ביותר להרתעת הרוצחים.

אינני מתעלם מהסיכון שהוצאה להורג של מחבל ערבי, על פי פסק דין של בית המשפט, „תרגיז" את ארגוני המחבלים למיניהם. אולם האם אין הם נוהגים ממילא ביהודים שנופלים לידיהם או האם אינם משתמשים במקסימום היכולת שבידיהם — כדי לפגוע ביהודים ללא כל מידה אנושית? עד מתי נשמע מרוצחים ערבים אחרי פסק דין של מאסר עולם נגדם את ההצהרה הסרקסטית: אל דאגה — בקרוב יחליפו אותנו!

חזרה בתשובה: עוד „מעשה נורא"

הפעם — לפי הסיפור ב„חותם" — מדובר על שני ילדים: בן ובת. הבן שירת בצבא — כג'ובניק במרכז הארץ. התקרב לגוש „אמונים" ו„משם הדרך לדת קצרה". במהלך השירות בצבא נתקל ב„משגיחים הדתיים הפועלים במחנות". התחיל לעשות שבתות אצל איזה רב ויום אחד ביקש שחרור מ„קבע" כדי להתחיל ללמוד בישיבה. ההורים החליטו לפנות ישר לרב. הלכו לרב מלאי חששות חשבו למצוא „משהו שחור, חרדי, קיצוני" ופגשו „אדם משכיל, מודרני, תרבותי, מתלבש כמונו, שדיבר בצורה אינטליגנטית ולא נראה מאיים כלל".

אז אמרו לעצמם: „אם מדובר בכאלה, אז אולי זה לא כל כך נורא". רק לאחר מעשה נתברר להם „שזאת השיטה שלהם. הם משקרים, מרמים, מסובבים אותך בכזב — — — שמדיחות זך, כדי לגנוב הילדים שלנו ונשמותיהם". כתום שירותו בצבא — הצטרף לישיבה, התחתן. לומד. מישהו ז"ר מפרנס אותו. שכמו שעושה חיל בלימודים. מתקדם. אלה החיים שלו, ש„יהיה בריא".

אולם כל זה כאין וכאפס לעומת הבת" שהאח השפיע גם עליה שתחזור בתשובה. יום אחד לפני הגיוס נעלמה. כאן חוזר שוב אותו סיפור: פגישה עם מנהלת מוסד של חוזרות בתשובה: אשה אינטליגנטית, משכילה, מודרנית, ממש נופת צופים — אך הסבירה שלבת „יש בעיות" ואל לה ללכת לצבא. „הם סיכסכו לה את השכל. כל פעם שהיתה מגיעה הביתה — היו לה מיני שדים ורוחות בראש, מיסטיקה ופחד מהעולם הבא" בלחץ של ההורים התקבלה לסמינר למורות „שלהם" אבל כעבור שנה סולקה משם. בינתיים המשטרה הצבאית התחילה לחפש אותה „והם מעבירים אותה ממקום למקום כדי שהמ.צ. לא ימצאו אותה. הם שידכו אותה עם בחור קרימינל, נוטל סמים לשעבר, שחזר אף הוא בתשובה. „כל הזמן מכות". ביקשו שההורים לא יבואו לבקר „כי זה מעצבן את הבעל שלה". פנתה גם לבן שיעזור אך הוא סירב בנימוק ש„אם היא סופגת מכות סימן שחטאה ובדרך זאת מכפרת על חטאיה. אחר כך עוד יהיה טוב". לבסוף נתגרשו ובדיון הגירושין נאמר ש„הבת ויתרה על הדירה שאנחנו קנינו להם וכל מה שהיה בה. רק שיתן לה ללכת". היום הבת בהתבודדות מתמדת. היא נכאות בסיפור כי „הכניסו לה פחדים נוראים לגבי העולם הבא. היא אינה יודעת מה מותר ומה אסור. אצלנו היא שומרת מצוות".

והאם מסיימת, בין השאר, בדברים אלה: „ — — — צריך לשים לב שלא לאפשר להם לגנוב את הילדים: היום יש בי כעס נורא, תסכול אדיר שמבקש להתפרץ החוצה: כי הם שיהרסו גורלות אדם ויהרסו משפחות. והכל בשם אלוקים".

סיפור זה, כמרבית הסיפורים של ההורים שילדיהם חוזרים בתשובה והם אינם משכילים להבינם ויש גם מהילדים — על פי רוב באשמת ההורים — כאינם מסוגלים לקיים קשר הבנה עמם — בכיל סטריאוטיפים של מערכת היחסים בין הנוגעים בדבר. אך יש לפקפק באמיתות הפרטים שנמסרו. עם זה מוטלת חובה על ראשי המוסדות המחזירים בתשובה. ובהם גם עבריינים ומכורים לסמים לשעבר. להיזהר בפעולותיהם ולא יזיק להם אם מקרה כפי שתואר בסיפור הזה, ייבדק על ידי גורם מוסמך ואובייקטיווי.

עובדי בל"ל
בוחיל אל חיל

אחרי שעובדי בל"ל הצליחו לסלק את הדירקטוריון הקודם של בנק לאומי — עלה בידיהם השבוע, לפטר גם את מנכ"ל הבנק. ועוד קנים מהעובדים הבכירים.

אכן, גם חברי הדירקטוריון וגם המנכ"ל — לא נמצאו, אחרי הגילויים האחרונים, ראויים לשמש בתפקידיהם וסילוקם הוא מעשה נכון אבל לא היה זה מזכותם ומתפקידם של העובדים לפעול כפי שפעלו. לעובדים, עם כל הכבוד, אין מעמד של שליחי ציבור. אף שהנציגים האמיתיים של ציבור זה מעלו בשליחותם.

הבנק הלאומי שייך לשני גורמים: 1) אוצר ההתיישבות היהודית (קרי, הסוכנות) 2) ציבור המפקידים הלקוחות. ללא ספק הגורם הראשון חטא ביוזמה פושעה ונתגלה כפיקציה, ואילו השני לא ידע דבר העובדים שחלקם היה חייב לדעת מה הולך — לא היה צר לכדי למהירתש. רק אחד מהם הגיב תגובה פנימית — ולא הוציא הדברים לידיעת הציבור.

כאשר לציבור נודעו דברים רבים — עובדי בל"ל עלו אף הם על טרמפ והפכו לתוך חזית נגד ההנהלה. לא צריך להיות נביא כדי לנחש, שההתנהגות והחריגה ממסגרת מעמדם ותקויות העובדים — תכוון מעתה עובדי בנק אחרים לנצל את כוחם בבאו־בקים דומים. וכשמשמעות הפיכת העובדים לבעלי המפעל — למדנו היטב גם השבוע מהטלוויזיה הישראלית.

המכללה הטכנולוגית
לנשים — ירושלים
ללימודי יהדות
ומקצועות טכנולוגיים

הרשמה לשנת הלימודים
תשמ"ח — 1987/8 — מחזור ג'
ההרשמה תסתיים ביום ו' כ"ח שבט תשמ"ז — 27.2.87

* לימודים לתואר ראשון, B-A. של האוניברסיטה הפתוחה בתחום מדעי המחשב.
* לימודי ראיית חשבון — הכנה לבחינות של מועצת רואי חשבון.
* תוכנית מיוחדת חד־שנתית לבנות מחו"ל.
* לימודי קודש ברמה גבוהה — תנ"ך, תושבע"פ, הלכה, מחשבת ישראל — משולבים עם כל הלימודים הנ"ל.

● ניתן להרשם לקורסים בלימודי קודש בלבד

פרטים והרשמה: המכללה הטכנולוגית לנשים
מיקום: בי"ס לאחיות, המרכז הרפואי שערי צדק, ת.ד. 293, ירושלים, טל. 02-527449, 02-537631
שעות קבלה: בימים א'—ה' (9.00—14.30)
או לפי תאום טלפוני.
דיקן: הרב מאיר ברגלס
דיקן הבר: הרב מאיר פנדל

● מתקבלות בנות דתיות בעלות רמה לימודית גבוהה

המכללה הוקמה ומתנהלת בברכתם, עידודם ותמיכתם של רבנים מגדולי הרבנים, אנשי מדע ואקדמיה, ראשי הישיבות והמחנכים בישראל, בראש וראשונה הרבנים הראשיים לישראל
הרב אברהם שפירא שליט"א — מרן הראשל"צ הרב מרדכי אליהו שליט"א

מוסד הרב קוק
ת. ד. 642 ירושלים

זה עתה הופיע הכרך השני של

חמשה חומשי תורה
תורת חיים
ספר בראשית
פרשיות תולדות—ויחי
עם ההפטרות

מוגה על פי הנוסח והמסורה של כתר ארם צובה וכתבי־יד הקרובים לו
על־ידי הרב מרדכי ברויאר, עם תרגום אונקלוס מוגה על־פי התאג' על־יד הרב יוסף קאפח
ועם פירושי

- רס"ג — תרגום התפסיר של רב סעדיה גאון ע"י הרב יוסף קאפח
- ר"ח — פירוש רבינו חננאל ע"י הרב חיים דוב שעוועל
- רש"י — פירוש רבינו שלמה יצחקי ע"י הרב ח.ד. שעוועל
- רשב"ם — פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר ע"י דוד ראזין
- ראב"ע — פירוש רבינו אברהם אבן עזרא ע"י אשר וייזר
- רד"ק — פירוש רבינו דוד קמחי ע"י הרב מרדכי ליב קצנלנבוגן
- רמב"ן — פירוש רבינו משה ב"ר נחמן ע"י הרב ח.ד. שעוועל
- מהר"ם — „טעמי מסורת המקרא" לרבינו מאיר ב"ר ברוך מרוטנבורג ע"י הרב יצחק זאב כהנא
- חזקוני — פירוש רבינו חזקיה ב"ר מנוח ע"י הרב ח.ד. שעוועל
- ספורנו — פירוש רבינו עובדיה ספורנו ע"י אברהם דרום והרב זאב גוטליב
- החינוך — ע"י הרב ח.ד. שעוועל

בעריכת הרב מרדכי ליב קצנלנבוגן — המחיר: 25.— ש"ח

כן הופיעה מהדורה שניה של כרך א' (פרשיות בראשית—חיי שרה) — המחיר: 25.— ש"ח

מלון רון טבריה

• גלאט כשר בהשגחה תמידית
• מוצרי הבד"ץ, הרב לנדאו, בעלה, ועדה, שומרי שמיטה כדת
• אוכל ביתי משובח
• מקום רגוע ונוף מרהיב לבריאות
• בית כנסת מפואר, ומקווה
• טיולים לקברי צדיקים, רחצה בכנרת
• שייט בכנרת
• רחצה בחמי טבריה

נותרו מספר מקומות לחג הפסח

להזמנות להתקשר:
02-532934 067-90829
03-259972

חיפה

„יבנה — נצח ישראל"
התפילות בליל שבת קודש זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15 לפני התפילה ב־7.30 שעור בתלמוד ע"י הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביהים שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי
(רחוב החלוץ 59)
בשבת בשעה ... שיעורים בתנ"ך ... חבר ... בשעה 16.30 ... בחוג רמב"ם מפי ... יוסף קרייצב.

הצופה
מוסף של שבת

ממשלה בין סערה לסערה

מאת משה אישון

מזג האוויר הפוליטי בישראל תמיד סוער. לרוב, סערה רודפת סערה. עוד בטרם פסקה סערה אחת מלהסעיר וכבר נוגעת בקצותיה חברתה ומסעירה את דעת הקהל. כך אירע גם השבוע. ביום בו נסתיימו ההסכם בין „המערך" ו„הליכוד" שאיפשר את אישור התקציב בקריאה ראשונה קפצה עלינו דוגמתה של סערה חדשה. במקום על סיוע קיבוצים ולהתנחלויות מתווכחים: האם ועידה בינלאומית טובה ליהודים, או חלילה לרועץ תהיה להם? וכל אחד מבין המתווכחים כמנהג גוברין יהודאין מקפיד להדגיש את „עיקרו ואמיתו של ויכוח"...

כל אחד ואחד ו„הוויכוח האמיתי" שלו עם הזולת. לא קל לגשר על פני מיגוון הדעות של המתווכחים, בפרט כשהם אינם מוכנים להאזין איש לשפת רעהו. הקו המנחה בוויכוחים מסוג זה הוא, לא חשוב מה אומרים אחרים — חשוב מה אני אומר.

ה„אני" משכיח את ה„הם", כאילו אין בלתו, וכי כל העולם כולו לא נוצר אלא בשבילו ותנינא בגו, כלשון המליצה הקדומה.

תמונת-מצב זו בלטה לעין בעת הוויכוחים המרתוניים שחצו בין „המערך" ל„ליכוד" מסביב לתקציב המדינה. כל אחד משני הגורמים הגדולים האוחזים בהגה השלטון דבק באמת שלו ובעת ובעונה אחת מבכל בהבל פיו את דעת הזולת.

אלה טענו בתוקף ואלה השיבו בשצף. גם כאשר, לכאורה, נדברו יחדיו, לא היתה זאת הידברות אמת. הם דחו לזמן-מה את הוויכוח המתחדש חדשים לבקרים. ואפילו אם למראית עין נוצר הרושם כאילו „כל הארץ שפה אחת" והמפריד מצטמצם ב„דברים אחדים", התוצאה הסופית היא, כי „לא ישמעו איש שפת רעהו...".

התנהגות זו כאילו מחזירה אותנו אל דור ההפלגה. מפריחים סיסמאות, בונים מגדלים פורחים ואלה מתמוטטים בהרף עין כבנייני קלפים.

כך עלינו להתייחס גם לוויכוח שהיה נטוש בין שותפי הקואליציה — הגדולים והקטנים. כל אחד מהם משך בחוטו שלו, בלא להתחשב בצורכי הזולת. העיקר הוא: אני את נפשי הצלתי...

אחד נשא עיניו להתיר את הסבך הגרעוני שהתנועה הקיבוצית נקלעה לתוכו. השני התנה את תמיכתו על „עיסקת החבילה הפוליטית" במתן סיוע לקופת חולים. הליכוד לצורך העניין כרך יחדיו את צורכי עיירות הפיתוח עם הצרכים הדחופים של המתנחלים. גם אלה שהניפו את דגל התורה והצהירו לעין המצלמה הטלוויזיונית, כי לדידם תלמוד תורה עולה לאין שיעור על מצוות ההתנחלות היהודית בארץ-ישראל, היפנו מבטיהם כלפי שמיא כשהיד מופנית אל קופת המדינה.

נאמר את האמת: הכל חשוב. חשיבות רבה נודעת לשירותים, שקופת חולים מגישה לציבור ועל כך יש לסייע לה. יש לעזור לצאת מהמצוקה של התנועה הקיבוצית החורשת בזירת אפס של חבריה וזורעת בדמעה אך לא תמיד ברינה קוצרת את פרי עמלה.

ומי לא יאזין לאנקתם של תושבי עיירות הפיתוח שתרמו מיטב כוחותיהם לפיתוח הארץ והפרחת שממותיה בעת שכלתה הפרוטה מקופתם. ומי בכלל יהין לטעון נגד ציבור לומדי תורה הזקוק לעזרה, בפרט שאבות החכמה לימדונו, כי תלמוד תורה כנגד כולם...

ובכל זאת מתעוררות הרבה שאלות בעקבות הוויכוח שהמדינה נקלעה לתוכו, תחילה מתוך היסח הדעת ובהמשך על פי שיקולים מחושבים היטב של המצליפים המפלגתיים שאחזו בתקציב המדינה כבן ערובה לשם השגת יתרונות פוליטיים במערכה על דעת הקהל.

אחת השאלות שיש להציג למתנצחים היא: האם הצרכים המרובים של בני תורה נתגלו רק עתה. האם המשבר הפוקד את עיירות הפיתוח פרץ רק אחרי ששר האוצר הציג את תקציבו בפני הכנסת; האם התנועה הקיבוצית לא ידעה עד כה על גרעונותיה שיחליטו בשעה האחת-עשרה ממש להיאחז בתקציב כדי להציג הסדר של פריסת חובות; האמנם ההתנחלויות הגיעו לסף פשיטת יד רק בשבוע האחרון?

ושאלת השאלות היא: האמנם לא ידעו ראשי האוצר בעת הכנת התקציב את אשר הם יודעים עכשיו בעקבות המשבר שפרץ סביב חקיקת ההצעה הלאומית?

מהי התשובה?

גם אלה המנסים להרץ את הדברים, או למהרם בקיץ מעשים, כושלים בלשונם ומתקשים להעמיד דברים על דיוקם.

כי תשובה הגיונית אין!

ובמקום שההגיון חדל לפעול, מה פלא שיש ריב ומדון.

*

המחלוקת החריפה שפרצה בין שותפי הקואליציה אינה מצטמצמת בדרישת המערך להיענות לבקשת הסיוע של תק"ם, גם אינה מתמקדת במצוקתן של עיירות הפיתוח וההתנחלויות כפי שהצד שכנגד מציג זאת. ואין לה גם כל קשר עם המשבר הכספי הפוקד את מוסדות תורה הזקוקים לעזרה.

כל אלה אינם אלא חלק מהתפאורה שמכינים להצגה שבפתח שניתן להכתירה בכותרת: „כיצד להצליח בבחירות בלא להתאמץ".

מהקולות הרודפים והמספידים בוקעים צלילים של תצלולת בחירות. והצלילים הללו מתחלקים לפי המחנות. השמאל תוקף בחריפות את תמיכת הימין במתנחלים ביהודה ושומרון וברצועת עזה: הימין משיב מנה אחת אפיים ועורך חשבון עם הקיבוצים של השמאל שהגיעו אל סף פשיטת רגל וחזור חלילה.

השמאלנים המנהלים „ג'יהאד" נגד מוסדות דת מנצלים את התביעה לסיוע לישיבות לשם הסתה נגד היהדות הדתית המרוקנת כביכול את קופת המדינה...

אין מדברים לגופם של דברים. אין בוחנים את הצרכים האמיתיים: מי זקוק לסיוע ומי יכול להמתין עד שירחיב.

הוויכוח הוא פוליטי. במסגרתו מציגים את ההתנחלות היהודית בארץ-ישראל כצרתה של ההתיישבות החקלאית בתוך גבולות „הקו הירוק" ואויבה של עיירות הפיתוח ואת בני התורה מציגים כמתפרנסים מקופת המדינה בלא למלא את החובות כלפיה, כאילו החינוך הדתי כולו על גווניו ומסגרותיו אינו אלא חממה למשתמטים.

בנסיבות אלה אין זמן טוב יותר מזה לצעקנים להתגדר בו: זו גם ההזדמנות לפוליטיקאים להסתייע בשירותיהם הטובים של היחצ"נים (יועצים ליחסי ציבור) כדי להלבין פני יריבים ברבים.

אלמלא כן, אילו דיברו לעניין ושוקלים דברים על פי ההגיון השכל הבריא, ודאי היו מוצאים שכל התביעות בכללן יחד מסתכמות בין מאתיים למאתיים וחמישים מיליון ש"ח לפי הפירוט דלקמן: כמאה מיליון לתק"ם, כמאה מיליון לעיירות הפיתוח וההתנחלויות ועוד כחמישים מיליון לצרכי מוסדות חינוך ותורה. אלה הם סכומים שגם מדינה החיה „מן היד לפה" יכולה לעמוד בהם, במיוחד שהתקציב לשנת הכספים החדשה מסתכם בלמעלה מארבעים מיליארד שקל. יתירה מזו, אין זה סוד שהסכומים הללו כלולים ברזרבה התקציבית, כך שלא יצטרכו להפעיל את מכונת הדפוס כדי להדפיס כסף, כפי שמציגים זאת בעיני הציבור הרחב, באמצעות התקשורת הכתובה והאלקטרונית.

האם יפרוץ משבר ממשלתי על רקע חילוקי הדעות בין ה„ליכוד" ל„מערך" בעניין ההתנחלויות והוועידה הבינלאומית * סערת הוויכוח בין שני הגושים הגדולים הפכה למערכת בחירות איטית שתמשך על פני ארבע שנים * הוויכוח בעניין ההתנחלויות והסיוע לקיבוצים אינו מונחה על ידי שיקולים כלכליים; לפנינו ויכוח פוליטי שבא להדגיש את המבדיל במדיניות הפנים והחוץ של שני הגושים הגדולים * גם אם יימנע משבר ברגע האחרון — הוויכוח עלול להחריף הואיל וה„מערך" וה„ליכוד" למעשה כבר פתחו בהכנות ממשיות לקראת הבחירות לכנסת *

ואם בכל זאת עולים על הבריקאדות ומאיימים במשברים, כולל הקדמת הבחירות לכנסת, הרי שאין צורך להגר אחרי צדים כדי להבין מהו הוויכוח האמיתי ומהן הכוונות האמיתיות של המתווכחים.

הם אינם מתווכחים זה עם זה. הם עוסקים במונולוג אחד ארוך בו הם מציגים את עצמם. הם מדברים אל המצלמה ואל המיקרופון כדי שדבריהם יגיעו אל הציבור הרחב הלא הוא הגוף מעלתי הבוחר.

כי מערכת הבחירות לכנסת החלה למחרת הבחירות, לפני שנתיים ומחצה, אחרי שהתברר, כי שני הגושים הגדולים אינם מסוגלים להרכיב לבדם ממשלה יציבה וה„יחודי" נכפה עליהם באין אלטרנטיווה אחרת, זולת בחירות מוקדמות.

בבחירות מוקדמות אף אחד מהם לא היה מעוניין. הם העדיפו מערכת בחירות זוחלת, אבל בטוחה, המאפשרת לאחוז במקל בשני קצותיו: להיות בקואליציה ובעת ובעונה אחת ליהנות מכל היתרונות של האופוזיציה.

יש להודות שהאקספרימנט הצליח. יש לנו ממשלה, בלא משמעת קואליציונית. גם אם יש חובה להצביע על תקציב המדינה מסתבר שניתן להיות שותפים לקואליציה ולהימנע, או אף להצביע נגד חוקים פיסקאליים הנוגעים ביסודי היסוד של כלכלת המדינה.

אפשר ליהנות גם מכלוא תופנים מחברות בממשלה ולהציג ברבים מדיניות חוץ ופנים שאינם עולים בקנה אחד עם קווי היסוד של הממשלה.

„זה לא מפריע. העסקים כרגיל...?" — אומרים. פרס נוהג כפי שהוא רוצה ושמיר קובע מדיניות הפוכה מזו של כמלא בקומה, ושלום אין על ישראל.

*

ספק אם ניתן עוד לענות מיהו המרגל הפך לטבע הויים בבחירות מוקדמות, שיכול היה לעמוד כבול כלפי אלה. שאינם שונים לבחירות מוקדמות, נתגלה מחסור שינויים.

בפרט עתה, כאשר בסך הכל נותרה כשנה וחצי עד יום הקלפי.

אם ניקח בחשבון, שכבר במילותי לא יפרוץ מהיום למחר, ואפילו אם יפרוץ יעבור זמן רב עד שיוחלט על הקדמת הבחירות, הרי שאין זה משנה כלל אם הבחירות ייערכו במחצית הראשונה של 1988, או במחצית השניה — ביום הקובע בנובמבר אותה שנה.

הוויכוח הנוקב מסביב להצבעה על תקציב המדינה הוא האחרון שלפני הבחירות. אמנם אם הכנסת לא תתפזר קודם לכן, גם במרץ 1988 תיקרא הכנסת לאשר את תקציב המדינה; אך כיוון שתהיה זאת שנת בחירות, לא ברור אם התקציב יאושר או יעדיפו תקציב ביניים עד לבחירות וכו', כפי שזה אירע במערכות בחירות קודמות. הלכך, עלינו להתייחס אל המשבר התקציבי כאל האקורדים הכמעט-אחרונים לפני שהמדינה תפתח באופן רשמי את מערכת הבחירות.

החודשים הקרובים הם גם האחרונים לגבי יוזמות חקיקה, אם בכלל ניתן להגיע ליוזמה כתוכה לתמיכה בכנסת של שני הגושים הגדולים שהתחייבו בבקיעת הפך, כי יקפידו לתאם ביניהם יוזמות פרלמנטריות וכיו"ב.

אין איפוא לצפות כי בשנה וחצי שנותרו לבחירות תעסוק הכנסת בנושאים קונסטרוקטיוויים של בניין וצמיחה, בפרט כשיצר ההתנצחות הולך וגובר ואהו יחד גדל כוח ההרס.

וגדול הוא כוח ההרס. לא אחת הוא יוצא כן הכוח אל הפועל. סימני ההרס בולטים בהרבה תחומים: במדיניות חוץ כבמדיניות כלכלית; בבעיות חברה כבתחום החינוך והתרבות. בכל.

במדיניות חוץ — אחד לוחם בחירוף נפש נגד ועידה בינלאומית היות שהוא רואה בה סכנה חמורה לבטחון המדינה, ואילו האחר משחר לפתחם של נביאים, שרים ורוזנים ומבקש לשכנע אותם לתמוך בוועידה בינלאומית, כאילו בה מפתח הזהב לפתרון הסכסוך הישראלי-ערבי רב השנים.

וכך בכלכלה: אחד לוחץ לריסון האינפלציה ומציע לנהל את קופת המדינה ביד קמוצה והשני מסייע בידי העולים על הבריקאדות — לשבות וגם לפרוץ את הקופות...

ומה בענייני תרבות וחברה?

ההפקרות חוגגת בראש חוצות. „אפרים חוזר לצבא" — חוזר לבמה בפקודת בג"ץ. אמנם, גם כבוד השופטים — שופטי בית המשפט הגבוה לצדק — מודים כי מדובר בהצגה של ניבול פה, פגיעה במוראל הציבור והצבא. אולם כיוון שלדעתם לא הוכח מהי מידת פגיעתם בשלום הציבור, החליטו כבוד השופטים להתיר את ההצגה שנפסלה על-ידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות כדי שלא לפגוע בעיקרון המקודש של חופש היצירה...

ואפרים שב לבמה מוציא את דיבת הארץ רעה, מלבין פני חבריו בצבא, מציג את המדינה היהודית כאילו כסדום היתה ולעמורה דמתה...

לעזאזל העם, לעזאזל המדינה, העיקר הוא שחופש הביטוי והיצירה לא ייפגע.

סיסמה זאת עוברת לסוחר בבורסת הבהמה הפוליטיקה. יש אף נאבקים על יישומה בחיי היום-יום שלנו תוך כדי אובדן יוצרים, בלא יכולת להבחין בין טוב לרע...

אולם על כך כמעט ואין מתווכחים. עוברים על התופעות הללו לסדר היום. כי בכלל שעתו פנויה לקטנות בשעה שהדעת נתונה לגדולות: למלחמות היהודים. לוויכוחים אינסופיים בין „מערך" ל„ליכוד", בין נאמני ארץ-ישראל לבין אלה שהניפו דגל המלחמה נגד בניין הארץ מעבר ל„קו הירוק"...

וכה הם לוחמים זה בזה, תוך התעלמות מההלכות מבעיותיה האמיתיות של מדינת ישראל כגון ביטחון, מדיניות חוץ, כלכלה וחברה.

*

הוויכוח הקולני סביב „המצלצלים" (הכספים לקיבוצים) בדרך לסיומה. הזאבים שבעים. הכבשה לא נשארה שלמה. העיקר: נכון לרגע זה סכנת המשבר כמעט חלפה. ראש הממשלה יוכל לצאת לדרכו, בלא לחשוש שעם שובו תתפרק הממשלה. שר החוץ רשאי להמשיך בגיחותיו כאוות נפשו על כינוס ועידה בינלאומית, למרות שראש הממשלה הצהיר חגיגית במליאת הכנסת, כי הממשלה בראשותו לא תהבוך בוועידה כזו.

וגם ד"ר יוסי ביילין, המנכ"ל המדיני — בן חסותו של פרס — יוכל לנהל את המסע האנטי-דרום-אפריקאי שלו, למרות ששר הביטחון הבטיח חגיגית להעמיד את הצעיר הזה במקומו הנכון.

וגם דוד לוי ודאי יוסיף להבטיח לבני הקקתם על עוד שנה יישובים מעבר ל„קו הירוק" ועזר וייצמן כן ההמם ימשיך לתקוע בשופר גדול, כי השלום הוא בהישג ועל כן יש לפרק מיד את ממשלת האחדות הלאומית; וחברי הכנסת בינתיים יוכלו להמשיך בעיסוקיהם הפרטיים כיועצים כלכליים, כמתווכים וכמורי דרך לסוחרים מפולחים. כי ההחלטה שנתקבלה השבוע בוועדת הכנסת, האוסרת על נבחרי העם עיסוקים צדדיים, אינה נוגעת להם. ואם בכלל תיושם אי פעם ותיהפך לחלק בתקנות הכנסת, זה יקרה אחרי הבחירות.

ייתכן שזו סגולה שהכנסת הנוכחית האריכה ימים ותסיים את כהונתה כחוק בתום ארבע שנים. אבל, גם אם כן יהיה, אין להכחיש את העובדה כי מערכת הבחירות כבר החלה. היא מתנהלת על אש קטנה ומדי פעם בפעם היא מתלהטת ומבעירה אש גדולה. כי האחדות הלאומית, גם אם היתה, היא כלא היתה.

אין אחדות בעם ובמדינה.

ועל מי מוטלת האשמה?

לא על העם. לא בו האשם. את האשמים יש לחפש בין אלה האוחזים בהגה השלטון במדינה. אמנם הם אינם מודים באשמה. כי אחד מטיל את קולר האשמה על הזולת. האמת היא שאלה כמו אלה נושאים במידה שווה באחריות למחדלים ולוויכוחים הגובלים בהסתה. שניהם — שני הגדולים — החמיצו להפתוח בוויכוח אמיתי ערוך באוויר והישיבה כדי לבחון את פגעי העבר ועל בסיס ההווה ציוני-דרך על פיהם נחיה כעם אחד במדינה האחת שבנה: מדינת ישראל.

לאחר משבר התקציב...

הייפתחו שערי היציאה מברית המועצות?

מאת יעקב אדלשטיין

סימנים ראשונים מן הנעשה בברית המועצות, המסתננים מעבר למסך הברזל, מראים על שינוי במדיניותו של השליט החדש גורבצ'וב, בכיוון של פרגמטיות וליברליזציה. קבוצות גדולות של אסירים פוליטיים השתחררו, ובראשם המדען לוחם החופש, אנדרי סחרוב, שהורשה לשוב למוסקבה. ברוב המקרים מתחייבים האסירים שלא לחזור לפעילות פוליטית אנטי-רוסית. טרם ברור אם מגמה זו תכלול גם אסירי ציון. אלה נחשבים פעילים נגד המשטר, לא פחות מן הרוסים.

נשיא הקונגרס היהודי העולמי, אדגר ברונפמן, שעמד לבקר ברוסיה כדי לדון בשאלה היהודית, נתבקש לדחות את נסיעתו למועד אחר. זאת משום שהמשטר החדש של גורבצ'וב עדיין נאבק בכוחות פנימיים שחוסמים את הליברליזציה. לפי הידיעות, עומד גורבצ'וב מול אופוזיציה פנימית שבראשה עומדים מפקד הק.ג.ב. וראש המפלגה הקומוניסטית באוקראינה. גורבצ'וב גם לא קיבל בנקל את כהונתו לאחר מות המנהיג הקודם, אלא נתקל בהתנגדות חזקה מבפנים, שבראשה עמד ראש המפלגה במוסקבה. הוא נאלץ להיאבק גם עתה כדי לבסס את מעמדו על ידי סילוק מתנגדיו. לכן לא הגיע בהתחלה לשנות את המדיניות, וגם עתה הוא פועל זאת בהדרגה. ויתכן שפעולותיו למען הליברליזציה הן חלק מן המאבק הפנימי נגד מתנגדיו. והוא פונה אל הקהל כדי לקבל תמיכה. ההתקשרות הטלפונית היזומה עם אנדרי סחרוב, שבו בישר לו על שחרורו מן הגלות, מסמלת רצון להבליט את פעילותו הליברלית.

האיתותים המגיעים מברית-המועצות נוסכים תקווה, כי לא רחוק היום בו ייפתחו השערים לעליית יהודים * האמנם יחול מפנה במדיניותה של ברית-המועצות כלפי היהודים? * לפי כל הסימנים אין בליבראליזאציה של גורבאצ'וב משום שינוי המבשר פתיחת שערים לארבע-מאות אלף היהודים שהגישו בקשות לעזוב את ארץ הסובייטים *

האם צפוי עידן חדש במשטר הסובייטי? מעבר למשטר ליברלי יותר? מומחים סבורים שצעד כזה לא ייתכן, [illegible] המשטר כולו [illegible]. מה שצפוי הוא ליברליות זעירה, [illegible] ההדוקות שלפיהן אפשרית גם עבודה פרטית בהיקף מסויים. כמובן, יש לקבל על כך רשיון, בצורת תעודה ממשלתית המאשרת את העיסוק הפרטי במקצוע. הקנה זו לא תציל את עיסוקם הפרטי של הבורחים לעבודה, [illegible] שום אפשרות לסבל תעודה המאשרת את מקצועם ואת הכשרתם, כפי שההתקנות החדשות דורשות. הם יצטרכו להמשיך ללמד בתנאי מחתרת. איש ברוסיה לא יכול לתת להם תעודה המכירה בזכות ללמד עברית.

התהליך דומה של [illegible] בליברליזציה כדי לבסס שלטון חדש, החל גם בימי כרושצ'וב. גם הוא נאבק נגד מתנגדים מבפנים, אלא שבסוף גברו הם עליו וסילקו אותו מהזירה. כרושצ'וב פתח את הקופה שלטונו בנאומו המפורסם נגד פשעי סטאלין, הוא האיש שחשף ברבים את דמותו האמיתית של סטאלין כרוצח המונים. גורבצ'וב, השליט הפולני, סיפר, כי לאחר מות סטאלין הציע לו כרושצ'וב לפרסם זאת, כי הסבה ביער קאטין בשעתו הצבא הפולני נרצח לפי פקודת סטאלין. זו היא האמת. אך [illegible] היסס לפרסמה. למרות [illegible] במוסקבה, היותר זה כצד כרושצ'וב בא במסגרת מדיניותו לגנות את פשעי סטאלין, כדי לסלק את כל אנשי סטאלין מבשרי השלטון, ולבסס את מעמדו על חורבות בשרידי האמונה של סטאלין. גורבצ'וב סירב לפרסם הצהרה זו, ביום שחשש שמא יחזור [illegible] ואז ייפגע מעמדו.

הליברליזציה של כרושצ'וב היתה תלויה בלבד. המשטר בעיקרו לא השתנה. השיטה שבתוך התקופתי היה מוצרי בלבד. ההנהגה השלטת בקרב הליברליזם היתה, שאין אפשרות לשלוט ברוסיה במצב של משטר ליברלי, אלא רק בעזרת הגייסים המשטרתיים של השלטון. בלי כלים אלה יתפורר המשטר. בכל זאת, היה עידן כרושצ'וב משום בשורה להמונים לאחר התקופה האפלה של משטר האימים בימי סטאלין. ייתכן שגם גורבצ'וב נוקט שיטה זו. הוא פועל למען ליברליזציה, כעל לראשם של המתנגדים לכך, לגרום לצרצור כעסם של השמרנים המתנגדים לו. ולהביא במקומם אנשים הסרים למשמעתו.

לפי הידיעות המגיעות מרוסיה, מתכנן המשטר החדש פתיחה חלקית של שערי היציאה ליהודים. מדובר בשלושים אלף יהודים. לפי התקנות החדשות, יכולים לצאת מרוסיה אנשים שיש להם קרובים של ממש מחוצה לה. היו תקופות בעבר שיצאו מרוסיה שלושים אלף יהודים במשך שנה אחת. אולם לאחר מכן צומצמו מספר היוצאים, משום שחל שינוי במדיניות. היציאה הגדולה של יהודים מבריה"מ היה בתקופת „הסכם ההפשרה" בין שתי המעצמות. ארה"ב סיפקה לרוסיה מזון בזול ורוסיה שילמה תמורתו ביהודים. שינוי לרעה של היחסים בין שתי המעצמות, הביא לצמצום מספר היהודים היוצאים. הפלישה של בריה"מ לאפגניסטן סימלה את סוף עידן ההפשרה.

גורל היהודים ברוסיה תלוי לכן בקו המדיני של המשטר, לא רק כלפי היהודים, אלא כלפי האוכלוסיה כולה. וביחסיו של המשטר עם המדינות הדמוקרטיות.

האם יש קשר בין השאלה היהודית ברוסיה לבין שיתופה של רוסיה בוועידה בינלאומית לענייני המזרח התיכון? תנאי זה אמנם נשמע על ידנו בפומבי. אבל לא מהלך זה יקבע את מדיניותה של ברית המועצות כלפי היהודים. מדיניות זו קשורה בשיקולים נוספים מכריעים יותר. שיקולים פנימיים ושיקולים של יחסים בין המעצמות. לתמיכתה של ברית המועצות בהקמת מדינת ישראל לא היה לה שום קשר עם יחסה ליהודים ברוסיה. שיקול זה לא היווה כל מטרה בימים ההם. השיקול היחיד שהכריע היה הכוונה לסלק את השפעת בריטניה מן המזרח התיכון כדי לאפשר גם השפעה סובייטית. המשטר הסובייטי ניהל את מדיניותו בשני קווים נפרדים: היחס ליהודים ברוסיה לחוד, והיחס למדינת ישראל לחוד.

בביקורו האחרון בפאריס ביקש שר החוץ, שמעון פרס, מנשיא צרפת, מיטראן, לפנות למוסקבה בהצעה כי מטוסים צרפתיים יטיסו את היהודים ממוסקבה ישירות ללוד, כדי למנוע נשירתם בתחנת הביניים בווינה. הפנייה למוסקבה הועברה אך לא נתקבלה שום תשובה. [illegible] השאלה היהודית לא [illegible] מדיניות ברורה. הנשירה של היהודים ביינה גורמת להחלשות המאבק למען יציאתם של יהודי רוסיה. הארגונים היהודיים בארה"ב ביקשו להכיר ביהודי בריה"מ המהגרים לארה"ב כפליטים.

בביקורו בארה"ב יבקש ראש הממשלה, שמיר, לבטל את ההכרה הזו. אך ייתקל בהתנגדות מצד ארגונים יהודיים. תהיה זו מלחמה פנימית בין יהודים על חלקם בעליית מרוסיה. מדינת ישראל נגד הארגונים היהודיים בארה"ב. יכול להיווצר מצב, שמתוך 15 אלף יהודים, שייצאו בשלב ראשון, יעלו לישראל רק אלף בלבד. במצב זה [illegible] לא כדאי למדינת ישראל להסכים לוועידה בינלאומית ולשיתופה של ברית המועצות בה.

קיימת הצעה נוספת למניעת נשירה: העברת היהודים מרוסיה לישראל דרך בוקרשט. שם לא יוכלו להמתין לוויזה לארה"ב, והם יאלצו לעלות לישראל. אך כל הרעיונות הללו ניתן להגשים רק בהסכמה שלטונית ברית המועצות. ולהם, כאמור, יש שיקולים משלהם. הם אינם מגנים את ההגירה לארה"ב, ומשתמשים בה כדי לטעון נגד יציאתם של יהודים מרוסיה. אבל ספק אם יסכימו לשתף פעולה בהפניית עלייה לישראל.

השיחות בין שגריר ישראל בארה"ב, מאיר רוזן, לבין השגריר הסובייטי, יורי דובינין, נערכות באופן בלתי רשמי. בשיחות אלה תורה ההצעה להרבות למשלחת סובייטית לבוא לישראל כדי לסקור את מצב הרכוש הרוסי בארץ. זו אפשרות בלבד כדי ליצור קשר מחודש עם ישראל. ישראל מעמידה מול דרישה זו הצעה להרבות למשלחת ישראלית לבקר ברוסיה. הסובייטים לא שיגרו להסכים לכך. הם חוששים מפני תגובה ערבית על מהלכים אלה. שינוי במדיניות הסובייטית הוא עדיין לזמן כלשהו בשל מבנה המשטר שם ובשל תפיסות מחייבות פנימיות וחיצוניות. לכן גם שינוי במדיניות כלפי ישראל יכול לבוא רק בקשר לוועידה בינלאומית. וברית המועצות מדגישה שאחר מאורע כזה. ועידה בינלאומית בהשתתפותה יכול לשמש מאורע כזה.

בשולי אירועים

נושאי דגל המלחמה במתנחלים

מאת יצחק דויטש

ת. אחת מתוצאות הלוואי של הוויכוח על הסיוע לקיבוצים ובמקביל לערי הפיתוח וליישובים ביהודה ושומרון היא — התייצבות גלויה וחד-משמעית של „המערך" נגד יהודה ושומרון. בנושא ערי הפיתוח מצאו נציגי „המערך" את עצמם במילכוד.

הם ביקשו לדאוג לחלקה הקטנה „שלהם" — הקיבוצים. כאשר עלה נושא ערי הפיתוח המצב לא היה נוח כלל עיקר. זהו מאגר אלקטורלי גדול. איך אפשר לצאת נגדו ולשלול ממנו סיוע? הדיוק מערכה שכזו כבר עלה ביוקר באחד מסיבובי הקלפי. לכן יצרו הפרדה עניינית בין מי שכבר הגיע להבנות שנבדקו ואושרו לבין מי שטרם הגיעו להבנות, ועוד הסברים פורמאליים. לעומת זה, בעניין הסיוע ליישובים ביהודה ושומרון הם חידדו את הוויכוח. „זהו נושא שנוי במחלוקת, והמערך מתנגד להפניית משאבים ליישובים אלה" — כך אמרו חד וחלק.

מפליא שבמדינת ישראל, בשנת 1987, מתייצב כהנה גדול ומניף דגל נגד יהודה ושומרון. על התנגדות שכזו יתחנכו עם? ארץ-ישראל הולכת ונבנית כיום על ידי מתיישבים יהודיים בכל אתר ואתר. בדרך זו מחזירים עטרה ליושנה. במדינות ערב ובמדינות העולם יודעים כי את המציאות ההולכת ונוצרת בארץ ישראל אי אפשר לשנות עוד. אך באותו זמן יש כהנה גדול בישראל שמציג עצמו בגלוי ובמוצהר, כנושא דגל נגד יהודה ושומרון במסגרת ההתיישבות היהודית. הנהגתו של גוף זה אינה רואה כיצד יתייחסו אליה בעתיד. יש בעמדה קהות חושים הרואה כיום מראיה ריאליסטית. משום לא רואים את פני המציאות.

ואשר להקצבות כספים: למי שהסתבכו בבורסה ולמי שהסתבכו בהרפתקאות פיננסיות — כן: למי שמבקש לבנות את ארץ-ישראל — לא. בעניין היה לדעת מה הציבור הרחב בישראל חושב על כך.

שירות — על תנאי

„פרישת גנרלים" בעקבות ההמלצה על מינויו של אלוף דן שומרון לרמטכ"ל זכתה לביקורת קשה בציבור. הטענה שנשמעה: הם מוכנים לשרת בתנאי שיגיעו לפיסגה. אם תנאי זה לא קיים — הם פורשים.

יש כמובן מקום להצטער על פרישתם של אלופים בעלי ניסיון וכושר גבוה. אלה עדיין יכולים להרים הרבה לבטחונה של ישראל.

אולם היתה זו טעות לראות את הדברים בהקשרים ובהערכה של שירות על תנאי. יש גם בעיה של יחסים אישיים. אבל בעיקרו של דברים האלופים הללו שהתחרו על הרמטכ"לות דוגלים בתפיסות שונות בנושאי מדיניות הביטחון ומהלכי צה"ל. כאשר נתמנה רמטכ"ל המבקש קו מסויים מתבקשים אלופים אחרים, הדוגלים בתפיסה אחרת, להסתלק בביצוע אותה מדיניות.

כל אחד מהאלופים הללו יהיה נכון להתייצב לדגל ולמלא כל פקודה כאשר ייקרא לכך — במלחמה. אבל בשיתוף בתכנון מדיניות בשגרת ימים עדיף שכאשר הכוונים הם שונים.

יש עדיפות לכך שמטה צה"ל יפעל באופן בהיר ועקבי, כהוד פתיחות לדעות שונות ולמגוונות המבשילות מבפנים. אבל כאשר יש מחלוקת בסיסית אי אפשר למבחן את הצב־ לא בניינים שונים בדרכיה. משום כך יש לכבד את הפרישה ולא לראותן כשירות על תנאי.

המדינה משלמת

העיקרון שהמדינה משלמת בעד הפסדים והתחייבויות של גופים שונים, שהיא לא היתה שותפה לרווחים שלהם, אינו חדש בישראל. שיטה זו נופתחה מימים היוצא. בפרט זה ההסדר הקיים לגבי מערכת הבנקאות. כך היה כאשר התמוטטו הבנקים פרוסמנגבר ואלרן, ולאחר מכן בנק לידיש, בנק אמריקאי־ישראלי, אגודה ישראל ובאחרונה בנק צפון אמריקה. עד היום הזה אין הכרעה בדבר הפעלתו של חוק ביטוח פקדונות — ובפועל המדינה היא הנושאת באחריות לגבי כל מי שמפקיד בבנק בישראל.

שיא השיא בהטלת האחריות על המדינה היה בשנת 1983, עם התמוטטות מניות הבנקים. עם ישראל היה בבורסה. הוא עשה רווחים קלים להרים ומהם [illegible] בבנקים, [illegible] את הנסיעות הכרוניות לחוץ לארץ. אבל כאשר הבנקים לא יכלו לעמוד עוד באחריות בוויותיהם לא המשתמשים בבורסה התפרצו: מי ישלם הפסדים היא המפסידה. הממשלה התייצבה מאחורי המניות הללו וקיבלה על עצמה אחריות בסך של כמעט מיליארד דולאר!! האם המדינה היתה שותפה לרווחים של המשקיעים בבורסה? האם אמרה מי מהיית ביניהם כפי היו לבטל את מי שהרוויח רווחים קלים?

לגבי המקרים שהיו בעבר אלה הן שאלות תיאורטיות, אך לגבי החיפה במדינת ישראל — כבר נוצרו התקדימים. עכשיו שוב אין זה מפליא שהמדינה מקבלת על עצמה כיסוי או סיוע למי שהסתבכו בהיקיים כספים לאחר שעסקו בספקולציות לגוניהן. את החשבון הם הפסדים משלמים לנו משלמי המסים.

הגיעה העת שחוקים דוח [illegible] על הסיוע שהמדינה תוציא לנפסדים ומפסדי בתכניות. יש להגדיר היטב את הזכויות ואת החובות.

صكذا عن الاصل

صورة عن الاصل

תהילה ל„תהילה" /

מאת ג. גולן

ביום שלישי הבא מעניק יו"ר הכנסת את פרס איכות החיים לשנת תשמ"ז (עשרת אלפים דולר) לתנועת תהל"ה (תנועת ההתנדבות לעלייה דתית) על פעילותה בתחום הגברת העלייה, מניעת הירידה והקלת הקליטה.

פגישה עם חבורה סימפטית של עולים חדשים שהגיעו לישראל במסגרת תהל"ה אכן משכנעת שעם אנשים כאלה — תעלה איכות החיים במדינה. מה גם שמדובר בעולים מרוצים, חייכנים, שאפילו דברי הביקורת בפיהם מרוככים מאוד.

כאלה הם גלנדה ואדי הרו ושבעת ילדיהם המתגוררים היום בנווה־עליזה, ה„שכונה האמריקנית" בקרני־שומרון, כזהו מוטי בוקוב הנמצא כמעט שבעה חודשים במרכז הקליטה של מבשרת ציון, ויהושע קרסנה שהתגייס כלישום לצה"ל ובסוף החודש עובר עם רעייתו מבית מילמן ברמת־אביב לדירה בפתח־תקווה ומרטי הרשקוביץ שנקלט בעבודה חודש קצר אחרי עלייתו לפני שנה וקרי ואדל בסין מיוהנסבורג, זוג צעיר ומקסים המתכונן לעבור לגוש־קטיף. קרי בסין, רופא־כללי, ירפא את ילדי הגוש בדרים ואדל תצפה שם ללידה את בנה בכורה, הצבר לבית בסין.

שלושה קווים משותפים לחברי הקבוצה — כולם אנשים בעלי השקפה ציונית־דתית, כולם אקדמאים, כולם הגיעו לישראל הודות לתנועת תהל"ה.

גלנדה הרו, אם לשבעה (גילאי שנתיים עד ארבע עשרה) כמוה כאדי בעלה, רופא מומחה לרגליים, „גדלה בבני־עקיבא" סניף לוס־אנג'לס. תמיד ידעו ש„יום אחד נעשה עליה". אבל לעקור משפחה ושורשים ולצאת למרחקים — לא פשוט. במיוחד חששו מן הצעד הקשה הזה מצום שבכורתם, ילדה מפגרת, למדה בלוס־אנג'לס במוסד מצוין ומי יודע מה יקרה לה בישראל.

לנסוע — זה לא כואב

„אבל שכנעו אותנו להצטרף לסיור־גישוש בארץ בשנת 1985 והחלטנו — לנסוע זה לא כואב. נגסה. באנו — ולמדנו דברים חשובים. מדריכת הסיור, יועצת בכירה במשרד החינוך, התרוצצה איתנו בין בתי הספר בארץ כדי למצוא מוסד מתאים לבתנו. לאחר יצרו קשר עם בתי חולים בישראל. הרגשנו שאם נגיע — הכל יהיה בסדר ולכן כששבנו לארה"ב גמלה ההחלטה: עולים!".

מסביב לשולחן מימין לשמאל: נ. גוטקינד־גולן, יהושע קרסנה, שרה ברטיש, פסיה גרנית, ברנדה הרו, אדי הרו, מוטי בוקוב, יצחק טבת.

ראיתי גם עולים מאושרים

לא שהכל חלק ופשוט. מד"ר אדי הרו הרבים שנת התמהות בישראל לפני שיאפשרו לו לעסוק במקצועו וזאת על אף שהוא רופא מומחה. בישראל לא מכירים בתחום שלו: רפואת רגליים והוא ייאלץ או להתפשר או להיות חלוץ המקצוע בארצנו.

במרכז הקליטה לא הסכימו לקלוט את משפחת הרו בגלל המספר הגדול של ילדיה ורק הודות למאבק של מתנדבי תהל"ה נתנו להן שתי דירות צמודות. למרות הכל — הם מחייכים ונראים מרוצים. קרני־שומרון, כתובתם הנוכחית, נראית להם. הילדים מסודרים בבתי הספר, האנשים הקולטים — חמים וידידותיים, ויהיה בסדר!

הרופא השני שבחבורה, ד"ר גרי בסין מיוהנסבורג מודה: „לולא תהל"ה לא הייתי חושב על עלייה לישראל. האנשים האלה פיתו אותי רק לבוא לסיור. בסיור־הגישוש הראו לי את החיים בארץ כפי שהם. לא כמו שנהוג בסיורי־הגישוש הקונבנציונליים המתאמצים להראות ישראל של דלוקס ראווה. השתכנעתי שעל אף כל הקשיים — המצב אינו נורא כל כך. הסכמתי לגור לא במרכז הארץ אלא בפריפריה, אנשי תהל"ה, כשכרים אישיים, השיגו לי עבודה. והנה אני כאן — ואני מרוצה". אדל מקשיבה, מהנהנת ומחייכת.

אצל מוטי בוקוב „האשמה" בעלייה היא הרעייה גולדי. מוטי התנגד כל השנים לעקירה מבירידתו הניו־יורקית. תהל"ה שכנעה אותו לבוא רק כתייר, לניסיון. הביקור בקרית־ארבע, לפני ארבע שנים, שינה את כל דעותיו הקודמות. לתהליך עליה הגיע דרך מודעה בעתון יהודי. „ויקאנד עליה" עם חברים בסוגו, שותפות בחוג־תכלית עם עוד שמונים זוגות מאזור ניו־ג'רסי ובעיקר אינפורמציה אמינה ומדוייקת על תנאי החיים וקשיי החיים בישראל שכנעו אותו סופית. היום הוא, כאמור, במבשרת ציון. בקשיים — הוא מודה — לא חסר.

קשיים לא חסרים

הקושי הראשון ביום הראשון. במרכז הקליטה במבשרת אין טלפון. וטלפון, בבבילו, כאוויר לנשימה. צריך להפגש עבודה דרכו, צריך ליצור קשר עם קרובים וידידים. משרד הקליטה „שכח" לשלם את חשבון הטלפון, כשמשרד התקשורת ניתק את הקו היחיד והעולים החדשים — נותקו מן העולם.

„למזלנו יש תהל"ה ואנשי התהל"ה דאגו לכך שחשבון הטלפונים ישולם...".

יהושע קרסנה שומע וצוחק: „רק טלפון? זה עוד אידיאלי. אצלנו ברמת אביב נתקעו גם המעליות והיו רק מים קרים במקלחת..." למוטי היו בעיות נוספות. את ילדיו (שלושה) רצו להכניס ללמוד בביה"ס הממ"ד במבשרת. הוא רצה שילמדו בירושלים. מאבק. תהל"ה מגוייסת לעזרה. והעניין סודר.

יהושע קרסנה משלים: חושבים שעבודה ודיור הם המפתח לקליטת עליה. לדעתי — המפתח הוא שונה: מצפן לפילוס דרך בביורוקרטיה הישראלית ואווירה חברתית אוהדת. שואלים אותי: מה פתאום עלית? השתגעת? אנשי תהל"ה היו הראשונים שאמרו לי: ברוך הבא. טוב שהגעת. ובמשרדי הממשלה? תוהו ובוהו. בלשכת הגיוס של צה"ל איבדו את התיק האישי שלי. במשרד הקליטה קידמו את פני בפעם הראשונה שהתייצבתי שם עם צלייתי בברכת... „הניירות שלך לא בסדר...".

כשנודע להם שהורי עלו לישראל לפני עשר שנים. חזרו לגולה כעבור חמש שנים והנה אני ורעייתי עושים עליה בפעם השניה אמרו: אתה הבינני לא עולה חדש, אין לך שום זכויות. אתה גם לא ישראלי חוזר. בשבילנו — אתה נופל בין הכסאות...".

אך גם סיפור תלאות שכזה מספר לי יהושע בנימה מרוככת. בולם הזעזועים שלו, תהל"ה, סייעה לי להתגבר.

יאללה, עולים מייד!

מרטי הרשקוביץ הגיע לארץ כתייר בלי שום התחייבות. חשבתי שאם בכלל אעשה עליה, אז אי שם בעתיד, בעוד שש, שבע שנים, מה בוער? באתי לסיור־גישוש ראיתי חברה שעוזרים לי להשיג דיור ועבודה, חברה שמוכנים לשלב אותי בסביבה חברתית וחשבתי: יאללה! עולים מיד.

חודש אחרי שנחתתי בת"א — התחלתי לעבוד ואני מבסוט. לדעתי — אם יגיעו לאלפי צעירים כמוני באותן שיטות — יעלו אלפים.

יהושע מסכם: והכל בתנאי שיוכלו להם כאן „אח גדול" מסוג המתנדבים של תהל"ה, שיעזור להתמודד עם הביורוקרטים...

מוסיפה: „קיימת בחברה שלנו הסתייגות מסוימת מהעסקת עולים חדשים. האם יבואו? מתי יבואו? האם יישארו? שואלים אותי. אבל כשאני מסבירה שאף אחד אינו חותם על התחייבות ביד. מראש — מוכנים לקבוע פגישה וכך, כשחבר שלנו מגיע לסיור־גישוש אני יכולה לתת לו תריסר כתובות של מעסיקים

לתהלה יש גם חטיבה צעירה

הבנות מארגנות גם חטיבה צעירה של תהלה לרווקים ורווקות בני עשרים וחמש ומעלה כדי להעניק להם מסגרת חברתית, שלא ילכו לאיבוד וש„ירגישו טוב".

חברה נוספת „מצד הכלה", כלומר מהצד של תהלה, היא שרה ברטיש שיחד עם בעלה אלי, התנדבה לסייע לעולים החדשים בסגנון הפעולה החדש. שרה מתגוררת מול מרכז הקליטה ברעננה. כשמודיעים לה למשל על קבוצת גישוש של עולים בפוטנציה ובה רופאים, היא מחפשת רופא דתי בעיר המוכן לארח את הרופאים מחו"ל. הרופא הישראלי מזמין חברים למקצוע לארוחת צהרים בשבת. הרופאים מחו"ל יושבים בצוותא עם הרופאים המקומיים מחליפים מידע מקצועי, מקבלים אינפורמציה מעודכנת ואמינה הנעשה

יצחק טבת — מנכ"ל תהילה

בארץ בתחומם. יוצרים קשרים, ובצאתם יש להם הרגשה שרגלם האחת כבר נטועה בישראל. במקרה אחר נודע לשרה ולאלי שידיד, פסיכיאטר דתי, נוסע לקונגרס מקצועי בושינגטון. בוושינגטון מתגוררת גם משפחתה של פסיכיאטרית חברה ב„חוג־תכלית" של תהלה, העתידה אף היא לקחת חלק בקונגרס. משפחת ברטיש מבקשת מהפסיכיאטר הישראלי ליצור קשר עם הפסיכיאטרית האמריקאנית וקשר אישי כזה הוא ערובה מצויינת למימוש עליה.

כשבאות סוף סוף משפחות עולים לרעננה, דואגות שרה וחברותיה לחפש ילדים בגילים זהים לגיל ילדי העולים. המדברים בשפתם, כדי ליצור חברויות וכך לתת הרגשה טובה מהיום הראשון בארץ.

לפסיה גרנות, הממונה על קשר אישי עם העולים ועם מתנדבות כמו שרה סיפורים למכביר על הצורך החיוני של העולים ב„מתווך" ישראלי שיעזור להם לפלס דרך במציאות הלא מוכרת. עולה בהריון, אם לתינוק, נפלה ונקעה רגל. היא יושבת על כסא בגלגלים. אין לה אף קרוב משפחה בארץ. פסיה מגייסת מתנדבת שתעזור לה לטפל בתינוק.

משפחה עם שבעה ילדים לא מתקבלת במרכז קליטה. הסיבה — במרכזים יש דירות רק למשפחות בנות ארבע ילדים ומטה. מזעיקים את פסיה שתשכנע ותעזור. הטלפון מקולקל במרכז הקליטה ואין מי שיתקן, המעלית בתקלה, דוד המים החמים הפסיק לפעול — תהלה נקראת לעזרה ואנשיה אכן באים ועוזרים, מרימים טלפון, מפעילים קשרים, מזמינים בעלי־מלאכה ולעתים מתבקשים רק להגיש מלה טובה וחיוך...

עליה בדרכים חדשות

השר־בלי־תיק יוסקה שפירא ומנכ"ל תהילה יצחק טבת, לא הצטרכו לחכות להתפרצות „הקטאהיסטריה" של הסוכנות היהודית בתוכנית „כניסה חופשית" בטלוויזיה כדי לדעת שמשהו רקוב בממלכת העלייה והקליטה של מדינת ישראל ועם ישראל. עסקנים, שליחים, תקציבים, קונגרסים, בינוי קליטה — ועולים אין.

בראשית שנות השמונים, בימים שהשר שפירא היה מזכ"ל תנועת בני־עקיבא העולמית ומזכ"ל עליית־הנוער, באחד הראיונות, אמר לי: „דווקא ליהדות הציונות־הדתית יש פוטנציאל אדיר. קח למשל את בוגרי בני־עקיבא בכל העולם. אנחנו מחנכים אותם שנים ארוכות חינוך שכל מגמתו הגשמה ציונית, ובסוף — רק מעטים עולים. מוכרחים לעשות משהו. מוכרחים לשנות דברים בקונצפציה.

יש כנראה שגיאות יסודיות בגישה של הסוכנות והן שמונעות עולים כאלה מלבוא".

אחר זמן לא רב הצטרפו לדברים גם מעשים, הצטרפו גם שותפים להרגשה ולחיפושי הדרך כמו יצחק טבת, היום מזכ"ל תהילה ואז מנהל האגף הדתי בסוכנות, ותנועת ההתנדבות לעליה הדתית, תהילה, קמה והיתה. את הדגש בשם התנועה יש לשים על שתי מלים: התנדבות והדתית.

מספר טבת: הבנו שהדרך ללבה של היהדות הדתית בעולם המערבי תיפתח אך ורק בפני מתנדבים ואך ורק בפני אנשים מצליחים. לא שליחים ישראלים, לא אנשים בעלי תווית רשמית אלא אנשים מבפנים.

בחורף 1982 ערכנו בניו־יורק את השבתון הראשון שלנו: „וויק־אנד עליה" בתוכנו. שלושים וחמש משפחות של בוגרי בנ"ע נאספו יחדיו לבילוי של סוף־שבת שתוכנו ציונות ועליה, שמעו הרצאות על ישראל, התחייבו לחשוב ברצינות ובאופן מעשי על עלייה לישראל ונרשמו למה שכינינו: „תכליתיות", חוג־תכליה, חוג שמתעסק בהכנות מעשיות לחיים בישראל ולא בשיחות לאין סוף".

מלך ישראלי מקורי

מול המהלך האמריקני — יזמה תהילה גם מהלך ישראלי מקורי. לפי כתובות והיכרות אישית עם בוגרי בנ"ע העולמית שעלו לארץ ונקלטו בה — פנו אל מאות משפחות והזמינו לכינוס יסוד.

שמונה מאות זוגות ישראלים כאלה נענו להזמנה והסכימו להתנדב לארח עולים פוטנציאליים „בני סוגם", כלומר צעירים „מקצועיים ודתיים" חניכי בנ"ע ובעלי השקפת עולם ציונית.

כשיש כבר מארחים־מתנדבים בישראל ויש עולים פוטנציאליים רציניים בארה"ב — אפשר להשיק את הפרויקט ולהפליג למשימה עצמה: מסעי־גישושים.

הרעיון, אומר טבת, נכבש בסופו לגמרי. איש לא צפה שיצליח, אפילו לא אנחנו. אבל לנסות — מוכרחים.

אדי ובראנדו הארו

ביססנו אותו על ארבעה פרינציפים:

א. הכל בהתנדבות. הממסד — מרתיע. המתנדבים — הדלת פתוחה.

ב. הכל בשיטות לא־קונוונציונאליות את התהליכים הפרוצדוראליים (ניירת, שכירת אניות מטען, כרטיסי טיסה וכד') — נשאיר לשליחי הסוכנות המתורגלים. אנחנו נתמקד בארגון סופר־שבוע, חוגי־תכלית, שיהיה מלב אל לב עם כל אדם שנראה לנו כי הוא עתיד לעלות, מגע בלתי־אמצעי וישיר, בלי ביורוקרטיה.

ג. הכל לא פוליטיקה

מוכנים לעזור לעולים מחסידי בעלז ועד לקונסרווטיבים.

ד. הכל בתכליתיות.

במקום הרצאות אידיאולוגיות, התחלנו בעזרת קשרים אישיים, לחפש מקומות עבודה לעולים שלנו. אנחנו מכירים מנכ"לים, סמנכ"לים, מנהלי מפעלים, חברים בעמדות מפתח בארץ וכדומה.

מרימים טלפון אל עשרות כתובות שכאלה ומודיעים: יש לנו כך וכך רופאים, מהנדסים, מדענים, אנשי אלקטרוניקה הרוצים לעלות לארץ. מה אתה יכול להציע להם?

מי אינו יודע שבישראל אתה לא צריך פרוטקציה אם יש לך קשרים?

הפעלנו קשרים והשגנו עשרות מקומות עבודה פוטנציאליים. כשהעולה מגיע לסיור־גישוש, הוא מקבל רשימה של טלפונים וכתובות, וכבר נעשה לו מצב לוח טוב. מחכים לו, יש מי שמוכן לראיין אותו. מצויין.

הלאה. מה עוד משמש כאבן־נגף לקליטה טובה? דיור.

מתנדבות תהלה יוצרות קשר עם מתווכים וחברות בנייה, מחפשות דירות מתאימות, חוסכות לעולים הרפתקאות נבוכות במציאות שאינה מוכרת להם.

וכמובן — חינוך

ועכשיו כמובן — חינוך.

נושא חיוני ביותר למשפחה יהודית־דתית. המתנדבות הישראליות מקבלות מידע על גילאי הילדים של מועמדי העלייה ואת תאריך העלייה המשוער, מקבלות גם את מספר תעודת הזהות של הילדים ו...רושמות את ילדי העולים, כשהם עדיין בניו־יורק או בוושינגטון, לשנת הלימודים הבאה בבי"ס ממ"ד בישראל. העולים מגיעים בלב שקט: לילדיהם כבר מצפים בבית הספר.

אחרון חביב — גוונגל הביורוקרטיה. איש תהילה מחכה בלוד לעולים שלנו. עוזר להם בניירות של המכס ומשרדי הקליטה, מזמין מוניות, מתמקח עם נהגיהן ומלווה אותם לדירה או למרכז הקליטה.

ולזה אנחנו קוראים: קונצפציה חדשה בעליה.

עובדה שהצלחנו.

עובדה שאנחנו מתוכננים שארבע מאות ושמונים העולים הראשונים של תהילה יסייעו לנו, בהתנדבות, והכום שהם מרוצים מקליטתם, להכפיל ולשלש בתוך עולה את העולים הבאים.

הכוונה לגייס אותם ל„גאלה" הבאה של מתנדבי העלייה שלנו. שכל אחד מהם יגרום לחבר אחד, לאחד, לבן־דוד, להורה לעלות בעקבותיהם ובצורה כזו יש סיכוי להגיע לאלפים ואפילו לרבבות.

נתן קליין, מנהל החטיבה הישראלית של תהילה מוסיף:

מאות אלפי יהודים במערב חושבים על עליה. בסקר שנערך לא מכבר ע"י הסוכנות הודו 19 א"וז מיהודי ארה"ב (מליון נפש) שהם „חושבים עליה". השאלה היא איך הופכים מחשבה למעשים. איך גורמים ל„ציונים של כורסה" לקום מכורסת הטלוויזיה ולארוז מזוודות או לפחות להירשם לסיור־גישוש ראשוני בארץ? הגישה שלנו — היא הדרך.

האם הפעילו איתה גם על יהודי בריה"מ המתדיינים לפי התקווה לצאת ברוסיה באלפיהם?

טבת וקליין: לא התחייבנו לפתור את כל בעיות העלייה של עם ישראל. אנחנו מתמקדים בציבור המוכר לנו, ציבור שיש לנו מומחיות כלפיו, כלומר הציבור הציוני־הדתי במערב. אבל אין לנו ספק שהדגש שציבור יכול לשמש מודל לחיקוי ולימוד גם לגופים אחרים. אדרבא, שאנשי השומר־הצעיר יפעילו את ארגון שיטות ההתנבונות־אישיות־תכליתיות על חבריה שלהם בחו"ל, שתנועת „הבונים" תפסוח מערכת בקבילה, שהקולטים את יהודי בריה"מ ויהדות אתיופיה יפעילו מתנדבים לחיפוש מקומות עבודה ודיור, ועם ישראל כולו יצא נשכר מ„הפטנט" שלנו.

יפה צוויבל וכלילה הרגר, שתי בנות השירותות במסגרת „השירות הלאומי" כמתנדבות של תהילה הן חלק מכוח המשימה המקומי המרפד את הדרך לקליטה הרכה של עולי התהילה. כלילה ויפה מתקשרות אל מעסיקים פוטנציאלים „ומוכרות" את „הסחורה" שלהן.

ואיך התוצאות?

יפה: די מעודדת. כשפוגשים האנשים באופן אישי הם מוכנים לפתוח להיפגש עם העולים, לראות במה מדובר ומי זה מי.

אוריה לורן מנהלת משרדי התהילה בת"א

מוטי בוקוב · גאדי בסין · הרשקוביץ מרטין · יהושע קרסנה · אדל בסין

בראי הסטטיסטיקה

כמה עולים עלו במסגרת תהלה בארבע שנותיה? כמה סניפים יש לה ברחבי העולם? כמה מועמדים לעלייה שומרים איתה על קשר? בתהלה אומרים: לא המספרים הם העיקר אלא הקונצפציה. ובכל זאת הם מספרים על 480 משפחות שעלו לארץ בין 1982 ל־1986, 140 מתוכן בשנה האחרונה. על אלפיים בתי אב המשתתפים בחוגי תהלה ביבשת צפון אמריקה במסגרת של 16 סניפים וחוגים פעיל סניפים חדשים בדרום־אפריקה (יוהנסבורג), אנגליה (משם כבר נערכו שני סיורי גישוש) וצרפת.

אין סטטיסטיקה של עלייה בלי ירידה בצידה. ובכן — ב־480 המשפחות העולות ירדו בחזרה עד כה (ונקווה עד בכלל) רק חמש!

אחרון אחרון — התקציב. הסוכנות מממנת את תהלה בסכום השווה, לדברי אנשיה, לעלות של „שליח וחצי" דהיינו — 80 אלף דולר לשנה. גם היחידה לקליטה חברתית במשרד הקליטה נותנת כהוא והיתר — מתרומות של יהודים שנושא העליה חשוב להם.

ד"ר עמנואל אטנגר — אוניברסיטת בר־אילן

כיצד למנוע נשירת עולים מבריה"מ?

בריה"מ שיחררה בשבועות האחרונים למעלה ממאה ממתנגדי־המשטר. לעומת זאת מדווחים חוגים המקורבים למסורבי־העליה על החמרת היחס כלפיהם.

במוסקווה ניסתה קבוצת נשים להפגין למען שחרורו של יוסף ביגון. הסובייטים, לא רק שמונעים שחרורו בטענה שאינו מוכן לבקש חנינה ולהתחייב שיחדל ללמד עברית, — אלא גם מנעו מהקבוצה להפגין.

ובו בזמן, — בישראל החל מאבק לא כל כך סמוי, על סמכויות הטיפול בגלי העליה הסובייטים.

האמנם גלים אלה הולכים וקרבים? האם שיפור היחס כלפי מתנגדי המשטר מלמד גם על אפשרות „שיפור" היחס כלפי יהודים הרוצים לצאת את בריה"מ?

על נושאים אלה שוחחנו עם ד"ר עמנואל אטנגר, מהמחלקה למדעי־המדינה באוניברסיטת בר־אילן.

ש. בריה"מ החלה בשבועות האחרונים לשחרר מתנגדי משטר. מה הביא את גורבאצ'וב לליבראליזציה שאיננה אופיינית למשטר?

ת. יתכנו שני הסברים, שלאו דוקא סותרים זה את זה. האחד, ייתכן שגורבאצ'וב באמת שייך לדור שהגיע למסקנה, שרק גישה ליבראלית תשפר את יכולת בריה"מ להתמודד מול ארה"ב ובו בזמן תביא לו עצמו נקודות זכות בדעת הקהל העולמית, זאת בלי שנדרש ממנו מחיר כבד מדי.

ההסבר השני, — כמותו ראינו גם ב„אביב הסובייטי" הקודם, בתקופת חרושצ'וב, שעצם הליברליזציה מלווה בהתקפות על דור ההנהגה הקודם ושיא נועדה לבסס את מעמדו של המנהיג הנוכחי ותומכיו בצמרת הסובייטית. כזכור, צעדים דמוקרטיים המלווים בביקורת על יריבים פוליטיים ראינו גם בתקופת חרושצ'וב. מובן שיש לשאול אם יהיו לגורבאצ'וב הזדמנויות לבצע מה שלא הצליח חרושצ'וב.

ש. הניצים המקורבים למסורבי עליה מדווחים על החמרה ביחס השלטון אליהם. כיצד מתיישבים שני הדברים?

ת. מדיניות הליברליזציה יכולה בבריה"מ להתבצע בסלקטיביות. ביחוד עם המערב מקבל את הצהרות כצעד חיובי, לדוגמא: תמורת השער שהקדיש „ניוזוויק" למנהיג בריה"מ. ברגע שמתפתחת במערב אוירה כזו, יכול גורבאצ'וב להגיד, מה חשוב ביגון אחד אם רואים צעדים חיוביים ביתר התחומים.

יתרה מזו, גורבאצ'וב רוצה להוכיח, גם ליריביו מבית, שהוא מסוגל לעשות הכל בצורה מבוקרת ולהראות שאי־אפשר ללחוץ עליו.

שיחות השבוע
*
מאת מוטי זפט

כך שלצערנו, ליברליזציה מצד אחד והחמרת היחס למסורבי עליה מצד אחר יכולים ללכת בד בבד, ביחוד כשהמערב מתפעם מצעדי הליברליזציה.

ש. בישראל כבר החלו לריב על ההכנות לקליטת — אלפי עולים מבריה"מ. כלום יש בכלל סימנים לעליה כזו?

ת. להערכתי, הסובייטים ירצו להשיג תמורה למתן היתרי יציאה, כגון — בשאלת הועידה הבינלאומית. יש לציין כי יותר חשוב להם היחסים עם ארה"ב.

יחד עם זאת, השינוי בצמרת הסובייטית נותן תקוות, בעיקר עלייתו של מי שהיה שגריר בוושינגטון, אנטולי דוברינין, שהיו לו מגעים עם הקהילה היהודית האמריקנית. דוברינין ודאי יאמר לגורבאצ'וב שהיחס הקשה ליהודי בריה"מ אינו משתלם. שכן ליהודים משקל חשוב בארה"ב ויחס נוקשה כלפיהם מחזק את האידאולוגיה האנטי־סובייטית הרווחת בארה"ב.

דוברינין ודאי מייעץ ללכת בנושא היהודים בגמישות, שכן מה שמעיק על בריה"מ היא התחרות עם ארה"ב והאיום של „מלחמת הכוכבים".

לגבי אפשרות לעליה גדולה, — למרות שאישית אני מתנגד לוועידה בינלאומית, נראה לי שהסכמה לשיתוף בריה"מ בוועידה עשויה להיות חלק מעסקה למתן היתרי יציאה.

ש. רבים שיהודי בריה"מ נושרים בדרך לישראל. האם להערכתך אמצעים, כטיסות ישירות או חניה ברומניה במקום בווינה עשויים לצמצם ממדי הנשירה, או רק לעכבה למספר ימים?

ת. ע"י „תרגילים" כאלה אפשר אולי להקטין את ממדי הנשירה, אולם הדבר קשור יותר למדיניות באשר לקליטת עליה בצורה טובה יותר ולשיעור היהודית, של מדינת ישראל. שכן, כיום בפועל יש חיקוי לארה"ב ויש לזכור בעניין זה כי עיקר התעמולה הסובייטית מופנית נגד ארה"ב ולכן ליהודי בריה"מ, הפיתוי האמריקני גדול, שכן הוא הופך לאנטי־תיזה לבריה"מ.

נושא חשוב נוסף הוא מרכזיות המאבק על העליה. ככל שעיקר המאמץ מתרכז בארה"ב, — יש לדבר השפעה על המקום אליו יפנו יהודי בריה"מ לאחר שייצאו.

אני בדיעה שהעיקר הוא שיינתן להם לצאת מבריה"מ ואין עלינו לנסות ולהגביל את ניידותם. יחד עם זאת, מובן שאני מקווה שהם יגיעו הנה. אך הדבר תלוי בדברים יותר מעשיים מצידנו, מסתם אפשרות של טיסה ישירה.

שלמה הלל, יו"ר הכנסת

ח"כ אינו יכול לטעון לפרטיות

ועדת הכנסת החליטה השבוע על מספר צעדים העשויים להביא לכך שחברי הבית (החל בקדנציה הבאה), יתפנו מעיסוקיהם האחרים ויתמסרו יותר לעבודת בית־המחוקקים.

אחד הצעדים החשובים עליהם הוחלט הוא שוועדה ציבורית תגיש הצעת חוק אשר תאסור על ח"כים לעסוק בעבודות נוספות ששכר בצידן. ההחלטה על כך נתקבלה ברוב של 11 נגד 7, כשברור שרבים מחברי הבית אינם שמחים עם העניין.

סיכויים לא מעטים לכך, שמספר ח"כים יעדיפו, במקרה והחלטה זו תעוגן בחוק, שלא לרוץ לקדנציה נוספת: כנסת, כנסת, כבוד, כבוד — אך איך יגמרו את החודש?

על נושאים אלה שוחחנו עם יו"ר הכנסת, שלמה הלל.

ש. איך אתה רואה את החלטת ועדת הכנסת שלא להתיר לח"כים עבודות נוספות, שיש שכר בצידן, לחברי הבית?

ת. נתקבלו השבוע בעניין זה שתי החלטות: האחת, להפעלה מעכשיו, אוסרת על חברי הכנסת לייצג אדם או גוף בכל אחד ממוסדות השלטון, — מחייבת את חברי הבית לפרסם פנקס שמות לקוחותיהם וכן לפרסם את כל מקורות ההכנסה שיש להם, מעין הצהרת הון.

ההחלטה השניה מדברת על הקמת ועדה שתכין הצעת חוק שתאסור על חברי הבית לעבוד עבודה נוספת ששכר בצידה. בנושא זה יש נקודות בעייתיות כגון, מה דינו של ח"כ שיש לו פרדס או משק חקלאי והוא מטפל בהם?

אנחנו צריכים לקבוע כללי אתיקה בנושא. איננו צריכים לרדת לכיסו של ח"כ שיש לו פרדס, בית־חרושת בירושה או ירושה גדולה, אלא למנוע את תהרבותו של אדם מכנסת ככר־דום לקידום ענייניו האישיים.

ש. האם כיום, קודם גימושו של חוק כן יש ח"כים המנצלים את הכנסת ככרדום להתקדם בה?

ת. לא בדקתי את הנושא. אולם מבחינה מוסרית, צריך חוק כזה גם אם כיום לא קיים אף מקרה של ניצול החברות בכנסת.

ש. אתה מעריך שההחלטה תעוגן בחוק, או אולי ח"כים „יתפסו" ויטפשו הדבר?

ת. באשר להחלטות שייכנסו מיד לתוקף, אני מעריך שתוך שבועיים יושמו במלואן. באשר לנושא השני, נראה לי שהחוק יובא לקריאה במליאה ויתקבל, אך יעבור מספר שינויים מההצעה המקורית.

ש. אין חשש שהכנסת תאבד חברים בעלי כישורים מובהקים, שיעדיפו לא להימנות על חברי הכנסת ובלבד שלא להפסיד הכנסות?

ת. ייתכן שכך יהיה, אך שאני רואה טענה זו. אותם חברי־כנסת שהציעו להם בעבר להיות שרים, שבידוע לא מקבלים שכר גבוה במיוחד, לא דחו את ההצעה...

מעבר לכך, אינני רואה סיבה לאדם לא לרצות להיות חבר כנסת, אם הוא נבחר לכך, גם אם במחיר ויתור על הכנסות, אם הוא מוכשר להיות איש ציבור.

ש. כלום אין בהחלטות האמורות חדירה לתחום הפרט של הח"כים?

ת. בהחלט שיש כאן חדירה, אך זו חובה של איש ציבור. הוא אינו יכול לטעון לפרטיות.

אמנון טיברג — מנכ"ל התאחדות בעלי התעשיה

העלאת שערי הריבית מסכלת סיכויי הצמיחה

בנק ישראל הפתיע באמצע השבוע את התעשיינים, הסוחרים, המשקיעים בבורסה, — את מי לא. הבנק הודיע על העלאת הריבית החודשית באחוז, גובה הציפיות לשלושה מדדים גבוהים.

מספר גופים נכנסו ל„היסטריה". הראשונים — סוחרים בבורסה לניירות־ערך, שהחזיקו סכומים גדולים של אגרות־חוב ומניות בנקים שבהסדר. אלה מיהרו להציע עשרות מיליוני שקלים מידי יום לאפיקים אלה, שכן העריכו שבשוק חפים, הפק"מ והמקמ"ם — אפיק ההלוואות השקליות, יוכל בתקופה הארוכה לקבל תשואה של כ־2.5 אחוזים, תשואה העולה על הצפוי לקבל בענפי האג"ח ומניות ההסדר. אגב, במקביל לכך קנה השבוע בנק ישראל בבורסה מניות הסדר בלמעלה מ־100 מיליון שקל, במחירים זולים מאוד לעומת המחירים הצפויים באוקטובר, מועד שבו יצטרך לפרוע את שאר מניות ההסדר.

הוגים אחרים שזעמו על העלאת הריבית הם הסוחרים (שאיימו לפנות בעניין זה לבג"ץ) התעשיינים.

על עמדת התעשיינים שוחחנו עם אמנון טיברג, מנכ"ל התאחדות בעלי התעשייה.

ש. מה תאמר לטענת בנק ישראל, כי העלאת הריבית באה מהחשש המציאות בשל שיעורי אינפלציה גבוהים הצפויים בשלושת החודשים הקרובים?

ת. גם אם נכון שבשלושת החודשים הקרובים יהיו מדדים גבוהים, יחסית, אין זו סיבה מספיקה להעלאת הריבית. שכן, 3—2 מדדים אינם יכולים ללמד על כך שנגבור במשק הציפיות לשיעורי אינפלציה גבוהים.

אני רק מבקש להזכיר, שכשהיו מדדים נמוכים לא מיהר כל כך בנק ישראל להתאים את הריבית.

ש. מה להערכתך הגורם שלאה הריבית?

ת. היא תיצור, ללא ספק, לחצים על המחירים במשק, ומכאן שתביא בהכרח להגדלת האינפלציה עד כדי סכנת סחרור אינפלציוני שיעמיד בספק את הכוונה המוצהרת להוריד את הריבית בחזרה בעוד כשלושה חודשים.

דומה שהתעשיינים הם הנפגעים הגדולים בעניין.

ת. מצבם של מפעלי תעשיה, מבחינה זו, הוא באמת קשה מאוד, שכן, העלאת הריבית תביא להתייקרות נוספת של עלויות הייצור, מעבר להתייקרויות חומרי הגלם המיובאים, כתוצאה מפיחות וכן מעבר להתייקרות מחוייבת המציאות מהעלאת מחירי הדלק ב־27 אחוז.

נוסף לכל אלה, חלק ניכר ממוצרי התעשיה נמצאים תחת פיקוח מחירים וכאן הפתוח רק הכבוע היהה הצלאה מכויימת במחירי חלק מהמוצרים. ודאי שנוכח הצטברות עובדות אלה, הופכים החיים יותר ויותר קשים.

ש. העלאת מחירי עשרות מוצרים, שהותרה השבוע, אינה מפצה, ולו חלקית, על העלאת שיעורי הריבית?

ת. ודאי שלא, היא מפצה רק חלק מההתייקרויות שגרמו לנו זה תקופה ארוכה בעלויות הייצור, כמו שהראיתי בתשובה הקודמת. ודאי שאין בכך פיצוי מלא ולא כל שכן, פיצוי על העלאת הריבית.

אני מבקש להוסיף עוד הערה: להערכת כללי התאחדות התעשיינים, מדיניות מוניטרית מרוסנת, המתמשכת על פני תקופה ארוכה (ואצלינו זה כך מ־1984), — מחסלת את הסיכויים לצמיחה, וחבל, כי כולנו רוצים בה וזקוקים לה.

עם כינוס המועצה העשרים

הקה"ד עם הפנים לכלל ישראל

המועצה העשרים, של הקיבוץ הדתי, מתכנסת בשבוע הבא בימי שני ושלישי, בקיבוץ סעד שבדרום הארץ, כדי לקיים דיונים רצופים בעניין מעורבותם של חברי הקיבוץ הדתי בחברה הישראלית.

דווקא בימים אלה בהם מתלבטים בשאלות כלכליות — משקיות, בימים שבהם וברבות ההתנצחות בין חלקי העם, דווקא לעת כזו השים עצמם חברי טו"ב הקיבוצים הדתיים — הפרוסים על פני מפת כל הארץ, כי יש לעשות לאחדות ישראל, להגביר אהבת ישראל, לגשר ולאחד את חלקי העם, להציב תריס מול הקיצוניות, ויחד לשאוף לבנין העם והארץ מבוססים על ערכי תורה ואנוש.

קדמו לכינושה של המועצה, דיונים פנימיים נוקבים, בין חברי הקיבוצים הדתיים עצמם, חברים רבים העלו גם על הכתב את אשר על ליבם, ביקשו להבהיר את הדרך והכיוון הרצויים לתנועה הקיבוצית שהיא תנועה רעיונית—יהודית, והצעותיהם, משאלותיהם. יובאו לעיונם של 120 הצירים הנבחרים של הקיבוצים, כשאליהם מצטרפים אנשי חינוך והגות, רבני הקיבוצים, ותיקים ומעצבי דמותה של התנועה.

וכך, בצד שאלות אקטואליות, יוצגו תכניות פעולה להתי־ערות בין חלקי העם, במעורבות חברתית־אישית; ובצד שאלות הקשורות לבעיות כלכליות־משקיות, שהן חלק מהווי החברה הישראלית, תדון המועצה גם בשאלות הקשורות למערכת היחסים של חברי הקיבוצים הדתיים, עם תנועת האם, הנמצאת בשיאו של מאמץ השיקום, כשחלק ניכר לשיקום נזקף לזכותם של שליחי הקיבוץ הדתי במוסדות התנועה.

עידוד ליוזמה זו על הקיבוץ הדתי, למעורבות בחברה הישראלית, שאבו יוזמיה מהעצרת הגדולה שהתקיימה בירושלים בשיאו של המשבר החברי. ההדים שהיו לעצרת, התגובות החיו־ביות והנכונות של רבים, קם מאלה שאינם נמנים עם אנשי הקיבוצים, הדתיים והחילוניים, להצטרף לתנועה גדולה זו „תנועת הקיבוץ הדתי", מדברים בעד עצמם, ומדרבנים יותר ויותר לעשיה בבחינת „צו השעה".

פנינו אל שלושה מחברי פעילי תנועת הקיבוץ הדתי, וביקשנו לשוחח עמם ערב קיומה של המועצה: יצחק פלנזר, מזכיר הקיבוץ הדתי, מבוגרי התנועה הדתית לאומית ופעיליה בארצות־הברית, שעלה לישראל, הצטרף אל קיבוץ לביא, מילא במשקו תפקידים חינוכיים־חברתיים, ותרם רבות, כמזכיר הקיבוץ הדתי, לעיצוב הדמות ודרך הפעילות; אברהם שטרן, המזכיר המדיני, חבר קיבוץ עין הנציב, בעבר מזכ"ל תנועת בני עקיבא, הממלא תפקידים שונים במוסדות הארציים של הקיבוץ הדתי, ומי שעשה שתרם הרבה לשיקום התנועה הדתית לאומית בימי המשבר הקשים שפקדו אותה, ואריה קרול, מחברי קיבוץ סעד שבדרום, שבעשרים השנים האחרונות פעל בשליחות ממלכ־תית „שעוד ידובר בה", ואשר בעוד כמה חודשים יטול לידו את תפקיד מזכיר הקיבוץ הדתי.

מאת חיים פיקרש

יצחק פלנזר: מסר של אחדות ואחריות

„המשאלה למעורבות יותר מצד הקיבוץ הדתי בחברה הישראלית כולה, מעסיקה אותנו זה שנים, וההחלטה על הצגת הנו־שא במושב מיוחד של המועצה, נפלה, כמעשה, עוד בישיבת המועצה זוטא, שהת־קיימה בל"ג בעומר אשתקד, בכפר עציון ואחרי כן במושב נוסף, בקיבוץ לביא" — אומר יצחק פלנזר, מזכיר הקיבוץ הדתי, בציינו כי שאלות אלה ואחרות, המנסרות בחלל עולמנו, מעסיקות את החברים. אך הפעם, הוחלט במושב המועצה ה־20, לא לדון בנושאים חינוכיים־רוחניים ותנוע־תיים שנדונו, במושב קודם, אלא להתמקד רק בנושאים הקשורים אל המעורבות בחברה הישראלית בכללותה.

המשאלה הזו להזדקק למעורבות בחברה היש־ראלית, נובעת ממציאות שבה שרויה החברה ה־ישראלית במשברים חברתיים, כלכליים, אידיאולו־גיים. רצונם של חברי הקיבוץ הדתי היא, לנסות ולתקן פני החברה, תוך העברת „מסר של אח־דות ושל אחריות", אומר פלנזר. למעשה, גם ב־משקי הקיבוץ הדתי חלו תמורות, המחייבות לא אחת להתייחס אליהן כמו שאלות של חינוך, פר־כים, אך אלה מוצאים ביטוי בדיונים במסגרות אחרות.

„יש לחברים תחושה שהם יכולים לתרום, ולא רק בשטח לשינוי פני החברה" — אומר יצחק פלנזר. והדבר משתקף לא רק בפעולות מקומיות, יזומות, אלא גם בהלכי המחשבה, שבאו במיוחד לידי ביטוי, ב„ניירות העבודה" שהוכנו לקראת מושב המועצה. בדיונים שהתקיימו במסגרת של ימי העיון ועוד.

פועל יוצא מכל אלה היה אשתקד בעצרת הגדו־לה בירושלים, שאליה הגיעו רובם של חברי ה־קיבוצים הדתיים, על נשיהם וטפם, ואליהם הצ־טרפו אלפים רבים אחרים, שכאבו את כאב המש־בר החברתי. המעניין, הוא שההיענות באה מצד חוגים רחבים ולא רק מההתיישבות העובדת, אך הבל שדווקא העגנים החרדיים, שגם אליהם פנינו, לא באו בטענה כי עצרת זו „תהא מעורבת" ולכן אינם יכולים ליטול בה חלק...

אגב, במערך היחסים שבין דתיים וחילוניים, הקווים ברורים, אך דווקא הקווים שבין דתיים וחרדיים מטושטשים ומכאן, הלבטים הקשים, המחיי־בים לא אחת את חברי הקיבוץ הדתי, להזהיר מפני „ההתהדרות "יותר" במחנה שלנו — המחנה הדתי לאומי". אומר איש שיחנו, בציינו כי במהלך ה־דיונים במועצה הקרובה, בוודאי יעלו החברים את הנושא ויבקשו להתייחס אליו, כי אי אפשר להתעלם ממנו, וקשה גם לטשטש את המציאות שיש בנטיה להתהדרות גם בציונות הדתית.

דיוני המועצה יוקדשו לבירורים הקשורים ל־מעורבות בחברה הישראלית אך דיונים אלה ואגב זה גם להדי לעצמנו את העמדות הייחודיות שלנו, כלומר של תנועת הקיבוץ הדתי דעמדות אלה, „הם שיכוונו בעתיד את מעשינו ופעולותינו".

יצחק פלנזר מעריך כי ייקבעו גם סדרי עדיפו־יות לעשיה הקיבוצית־הדתית. לדעתו, יצטרכו לש־כור על התכנון הפנימי, „כי הוא הנותן כח לעמי־דה במבחני הזמן".

ואשר למערך היחסים עם התנועה הדתית לאו־מית, אומר מזכיר הקיבוץ הדתי, כי התנועה היא חלק מהחברה הישראלית. ולמרות שלא היינו רו־צים כל כך לדון בנושאים השייכים הקשורים ל־תנועה, אי אפשר יהיה להתעלם משייכות הפולי־טית הזו, ואי אפשר שלא להצביע על חלקנו במא־מצים הללו לשיקומה של התנועה. ולומר ש„אנו מאושרים מהמצב שנוצר". לא הייתי רוצה, ובכל זאת, לא נרפה ונמשיך לפעול כדי להביא לחידוש פני התנועה ולהביא השינויים הרצויים. „בכל מקום, אנו מצפים לקיומו של הכינוס האידיאולו־גי", אומר פלנזר ומציין כי „בכל מקום, אנו מצ־פים לקיומו של הכינוס האידיאולוגי", אומר פלנ־זר ומציין כי בכינוס זה, ישתקף היטב עמדת הקיבוץ הדתי בכל תחומי העשיה והמחשבה ה־אידיאולוגית־רעיונית.

„הקיבוץ הדתי סבור, למשל, שאי אפשר להת־עלם מקיומם של הזרמים השונים ביהדות. יש להעריך שגם במושב המועצה יקומו חברים שיעלו לדיון את הנושא, רמז לכך כבר ניתן במושב ש־נערך לפני מספר שבועות בקיבוץ בארות יצחק, ובדיון מוקדם זה הוצגה עמדה יחיד לגבי מערך היחסים עם הריפורמים, למשל.

„לחברים רבים בתוכנו קיימת הרגשה שהתח־עלמות ממציאות זו היא בעוכרינו וגם הציונות הדתית צריכה לתת דעתה על כך, חרף הלבטים הקיימים" — אומר יצחק פלנזר.

לדעתו ניתן למצוא מכנה בשותף, למשל, עם התנועה הקונסרבטיבית ולברור חילוקי הדעות שיש לנו עימם, „אנו קרובים אליהם, כך שרצוי לפעול להביא להפרדת הקשר הקיים בין הקונסר־בטיבים לבין הריפורמים".

עם זאת צריך להיות ברור שאי אפשר לוותר על עמדות; לכתחילה אך נסיון ההידברות צריך להיעשות, במסגרת הכוללת של ההידברות עם כלל חלקי העם".

כאן מספר איש שיחנו על קשרים הקיימים עם חברים בתנועה הקונסרבטיבית, המגיעים לישראל או הנמצאים בקיבוציה של תנועה זו, הפונים לא אחת אל משקי הקיבוץ הדתי לקבל עצה והדרכה בשאלות אלה המעסיקות את החברים, בכל ימות ה־שנה מבקשים לאמץ את ערכי החיים ואורחות החיים שלנו" — מספר פלנזר ולדעתו ההתעלמות מהם אינה תורמת כאומה לבעיות של עם ישראל.

חברים במשקי הקיבוץ הדתי סבורים גם ש־שאלת הרבנות הראשית והמקומית „טעונה עיון ו־דיון", כשעמדת היסוד של הקיבוץ הדתי היא — תמיכה ברבנות הראשית, אף שלא פעם „אנו נמ־צאים עימה במצב של אי הסכמה"... אך דומה ששאלות אלה מעסיקות את החברים, בכל ימות ה־שנה. של מקום, בקיבוצים הדתיים חוזרים לשי־לוב הרבנים בהלכי המחשבה והעשיה, ואלה הוז־מנו ליטול חלק בדיוני המועצה. אגב, בולטת גם התופעה שבה מבקשים יותר ויותר קיבוצים למנות להם רבנים. כך שבכמחצית מכלל המשקים הק־בוצים הדתיים משמשים בקודש רבנים, רובם ככו־לם עוסקים גם בנושאים חינוכיים.

בצד כל אלה, לא תוכל המועצה להתעלם גם מהבעיות הכלכליות המטרידות את החברה ה־ישראלית. כאן יכולים אנשי הקיבוץ הדתי להצביע על אורחות חיים המבוססים על הקריאה של „והצנע לכת" ועל טיפוח מדיניות של הסכו־מצמם בהוצאות.

חיסכון וצמצום הביאו לכך שמשקי הקיבוץ ה־דתי אינם נזקקים בימים אלה, כמשקי התק"ם, ל־סיוע כספי, „לא פנינו ולא נפנה לבקש סיוע כס־פי", אומר יצחק פלנזר, בציינו כי „גם במשקי ה־קיבוץ הדתי, מתלבטים לא מעט בנושאים כל־כליים, אך ההערכות המוקדמות הזו והפעילות ה־נבונה, עושה את שלה.

ואם נקרא הקיבוץ הדתי לעשיה ציבורית תנועתית, חרף המצב, מפרישים את כוח האדם הנדרש, אם זה בפעילות בתנועת בני עקיבא, ביש־ראל ובתפוצות, ואם זה במסגרות האחרות. הנה למשל באחרונה נקרא הקיבוץ הדתי לגלות פעי־לות יותר למען יהודי ברית המועצות, איכוץ ע־לים חדשים מאתיופיה השוהים עידן במרכזי ה־קליטה, ואם זה בעשיה התנועתית, ביישובים סמו־כים לקיבוצים, בעיירות הפיתוח ועוד. „זה חלק מהיעד שלנו לפעול למען הכלל" — אומר מזכיר הקיבוץ הדתי.

אברהם שטרן: גורם ממתן בחברה הישראלית

„לתנועת הקיבוץ הדתי מקום מיוחד בחברה הישראלית בהיות הקשורת מצד אחד לצבור הדתי לאומי ומצד האחר היא חלק מהתנועה הקיבוצית בכלל" — אומר אברהם שטרן, עובדה זו כשלעצמה, מע־מידה את הקיבוץ הדתי בצומת רגישה בחברה הישראלית הדורשת עמדות מאו־זנות בהיות התנועה הקיבוצית גשר בין חלקי העם השונים וגורם ממתן בקיטוב ההולך וגובר בחברה הישראלית.

לאחר מספר רב של שנים שהקיבוץ הדתי לא קיים מועצה בנושא רעיוני־אידיאולוגי, הכיצד יש לראות את מקומה של המועצה המכונסת בסעד, בקיבוץ הדתי? אכן, משיב, שטרן, הקיבוץ הדתי כתנועה חברתית רעיונית מקיים מפעם לפעם את מועצותיו שהן המוסד העליון שלו ובשנים האח־רונות, הוקדשו המועצות לנושאים ספציפיים, כגון החינוך, השאלות החברתיות־פנימיות, הנוש־אים הפוליטיים־מפלגתיים עניינו של דור ההמשך — הדור הצעיר ועוד, ועתה החליטו מוסדות הקי־בוץ הדתי לקיים, מועצה ציבורית בנושאים רעיו־ניים אידיאולוגיים, על מקומה המעורבותה של תנו־עה זו בחברה הישראלית.

הכוונה, מוסיף אברהם שטרן, היא, בעיקר ל־„בסרים" ולעמדות הייחודיות של הקיבוץ הדתי. בכל מגוון הנושאים הציבוריים במדינת ישראל ני־פתות בשאלות מסגרתיות — אופרטיוויות.

כאמור, לתנועת הקיבוץ הדתי מקום מיוחד בחברה הישראלית, לכן יידונו במועצה נושאים הקשורים ליחסים עם הציבור הדתי, על זרמיו ה־שונים, ההתייחסות לשאלות של דת ומדינה כגון — החקיקה הדתית, מעמד הרבנות הראשית, הש־ירות בצה"ל השירות הלאומי ועוד.

בד בבד עם אלו — תהיה ההתייחסות גם לשא־לות של יחסי דתיים חילוניים, תוך שימת דגש על יחסינו עם התנועה הקיבוצית הכללית, וכן, השפעת המצב הכלכלי במדינה ובתנועה הקיבו־צית, על ערכי היסוד של החברה הקיבוצית־שיתו־פית ועוד.

שאלנו: האם לא תהיה התייחסות כלשהי לשא־לות הפוליטיות ולעובדה שהקיבוץ הדתי היה מ־יוזמי המהלך לשיקום התנועה? אכן, משיב אב־רהם שטרן, אי אפשר יהיה להתעלם מכך. כידוע, אנו נמצאים עתה בעיצומו של המהלך לאחר קיום הוועידה ובחירות המוסדות של התנועה ועדיין אי אפשר להסיק מסקנות נחרצות וסופיות, אך כללית, ניתן לומר שהמהלך טרם נתן את התוצאות ה־מקוות, עם זאת, „גם לא ניתן להגדירו ככשלון". יש בהחלט סימנים, מוסיף אברהם שטרן, בדרך תפקודה של התנועה על מוסדותיה וסניפיה, המעי־דים על רצון כן לשינוי וחידוש, אך אין להתעלם גם מהגורמים הסיעתיים המובהקים „שקשה להם להשתחרר מדרך חשיבה ודפוסי פעילות של שנים רבות".

„בכל מקרה, הקיבוץ הדתי כשיצא לפעילות ראה בנושא של שיקומה של התנועה, שאלה יסו־דית מהותית על מקומה של הציונות הדתית כגורם מרכזי בעם ובחברה וכגשר בין חלקיו השונים ולא שאלה מפלגתית — אלקטוראלית גרידא" — או־מר שטרן ומוסיף כי למעמדה ומקומה של הצי־ונות הדתית במדינה ובמפה הפוליטית, יש הש־לכות רבות משמעות על החינוך הדתי, על הנוער והדור הצעיר שלנו, על הברות ההתיישבות ועל כל המשתתף בתנועה הציונית הדתית במובן הכו־לל של המושג. וזו הסיבה „שאנו עדיין מוכנים לתת קרדיט למהלך כשמבחנו העיקרי יהיה לקראת הבחירות לכנסת ה־12, לאחר שיתקיים הכינוס האידיאולוגי של התנועה יגובש מצעה ו־תורכב הנהגתה".

נראה לי אומר אברהם שטרן, בסיכום שה־קיבוץ הדתי והחוגים הקרובים לו, שתרמו חלקם למהלך עד כה, לא יוכלו להישאר אדישים להת־אוהוי, ויצטרכו בעוד מועד לשקול, האם אכן, ניתן להעלות את התנועה על דרך המלך ולהחזיר לה את אמון הציבור הדתי לאומי, על כל גוו־ניו, או שבא לשקול יצירת ביטוי פוליטי אלטר־נטיבי. „אנו תקווה שאכן, כל גווני הקשת הגיור־בים בתנועת הציונות הדתית יראו עין בעין את הצרכים ויתנו כתף להשלכה בבניית המחודש של התנועה והחזרת עטרתה ליושנה. זאת, כצורך חיוני של המדינה והחברה לבצעינו ולמען הדורות הבאים אחרינו".

אריה קרול: בנות גשר של הבנה

„תמיד, פעל ותתר הקיבוץ הדתי ליצור גשר של הבנה בין חלקי העם. זו יצירה שלא זכה, במתכוון, לפרסום ולצלצול בפעמונים" — אומר אריה קרול, חבר „סעד" הסבור שדווקא לעת כזו של משבר בחברה הישראלית, יכול הקיבוץ הדתי, אולי יותר מכל חלק אחר ביהדות, לפעול לקירוב הלבבות.

בקיבוצו, סעד, נוקפים הישגים רבים בתחום זה. „כאן אנו בונים כבר שנים גשר אמיתי אל חברי הקיבוצים החילוניים", הוא מספר, ומציין כי בתאום עם המועצה הדתית בעיירת נתיבות וה־רבנות המקומית, הורכב צוות מיוחד מקרב חברי קיבוץ סעד, צוות מוסמך גם מבחינה הלכתית, ה־עורך, חופות וקידושין בקרב זוגות המבקשים לה־קים בית, במשקים הקיבוציים הסמוכים.

זאת ועוד; משה גולן, חבר המשק, מקיים מזה 15 שנה ברציפות מכון בר מצווה, לילדי הקיבו־צים הסמוכים, ואין לך חוויה יפה יותר מאשר לראות את ילדי כפר עזה הבאים עם הוריהם לק־יים את כניסתם למצוות, בעליה לתורה ביום ה־שבת, או חברי משקים אחרים, קרובים ורחו־קים, הבאים עם ילדיהם לקיבוץ סעד ללמוד לבר מצוה, להניח תפילין, לקרוא המפטרה. ואין המדו־בר בילדים בודדים, אומר אריה קרול, אלא בעש־רות רבות של ילדי משקים חילוניים, המתוודעים בדרך יפה זו אל ערכי היהדות. זו־זו, איפוא, מצי־אות ברוכה, שאם תפשט גם לישובים אחרים באר־ץ, היא יכולה להרים רבות לקירוב הלבבות.

ואמנם, כשמתכנסת המועצה ה־20 של הקיבוץ הדתי לדון בנושא אשל המעורבות בחברה הישרא־לית, כפעליהם החברתיים של אנשי קיבוץ סעד יכולים להיות „דוגמה חיה" לדרך עשיה.

„אין אנו עושים זאת, בדרך של חזרה בתשו־בה, אלא מתוך כוונה לבנות את „הגשר האמיתי", חוזר ומדגיש אריה קרול, כי בדרך זו, בלי ספק ניתן לדחוק את הקיצוניות ואת שנאת החינם ש־בתוך העם, שפשטה לצערנו לאחרונה. לכשמדים ה־צלולים לסכן את עצם קיומנו של היישוב בארץ, שנאה שמכה בנו יותר מאשר האויב בחוץ. שנ־אה המביאה את המדינה על סף סיכון שאלה של קיום הורבן"?!

לכן רואה אריה קרול בהתכנסות הזו של ה־מועצה של הקיבוץ הדתי הזדמנות טו. ללבן את הדרך למעורבות ישירה ותקיפה, שתדחוק את ה־קיצוניות הזו, שינאת החינם וקריאות ה„צליחוב"ן שפשטו בחברה הישראלית ככל עבריה. זו, מש־תקפת גם ב„התקפה ההיסטרית", להביע, על ק־בוצי התק"ם המבקשים סיוע על ידי פריסה החו־בות. מה חטא חטאו אלה, הן הקיבוצים הללו היו ל„אחד המפעלים האדירים של הארץ הזו", או לכה להכפישם? — שואל אריה קרול.

הצורך להבין את הזולת, את צרכיו ולבטיו, הוא בבחינת צו השעה. לכן, סבור איש סעד, ש־הקיבוץ הדתי צריך להתייצב בראש הבחנה הפו־בי בהתאם יה, ולדבריו, אפשר לעשות רבות. לא רק בכל הקשור לטיפוח ערכי דת והמורה יש־ראל, אלא גם ביחסים אישיים, בטיפוח רקמת יחסים גם במישור הכלכלי־חברתי, והעובדה שמשקי הקי־בוץ הדתי מעורבים במפעלים אזוריים עם משקים אחרים, מלמדה על היכולת הרבה של יצירת קש־רים בלתי אמצעיים עימם.

המפגש שאלת, למשל של המ, מגבים לעד־ תוך הפעולה, חוגי לימוד, למשל, שקיומו לפני שנים על ידי חברנו ידידיה כהן ז"ל. הצליחו בעל ובעבר. יש להכביד בהם ולנצל כראוי את הנכו־נות הזו. לשמוע, להאזין, להידבר. הן בכך, אומר אריה קרול, אנו יכולים גם להוכיח „שלא כל יהודי דתי זורק אבנים ושונא את המדינה"...

סיכומו של שבוע

המפתח בידי שמיר ופרס

ממשלת האחדות הלאומית הוקמה לפני שנתיים וחצי לא משום ששתי המפלגות הג־דולות — „המערך" וה„ליכוד" — הגיעו למסקנה כי הדבר הוא אינטרס לאומי והשי־בותו רבה לנוכח הבעיות המדיניות, הבטי־חוניות והכלכליות הניצבות בפני מדינת ישראל.

ממשלה זו הוקמה בכל התיקו שהושג בב־חירות ובשום שאף אחת משתי המפלגות הג־דולות לא יכלה להקים ממשלה צרה. הקמת הממשלה לא טאטאה אל מתחת לשטיח את חילוקי הדעות בין „המערך" ו„הליכוד", אך שתי המפלגות התאחדו סביב קוי יסוד כו־ללניים, ונשאו בעיתיים הבאירו להכרעה לכשיגיעו על הפרק. החשדנות ההדדית מלווה את ממשלת האחדות לאורך כל תקופת קיו־מה, והיא מיטלטלת בין משבר למשבר.

חילוקי הדעות החריפים שנתגלעו השבוע בין „המערך" ו„הליכוד", הן בשאלת תקציב המדינה והן בסוגיית הוועידה הבינלאומית, חשפו מחדש את התהום הפעורה בין שתי המפלגות בשאלות יסודיות. המחלוקת בשאלת הסיוע ליישובי יהודה ושומרון וחבל עזה שוב חשף את ההבדלים העמוקים בין שתי המפלגות בשאלת ההתיישבות היהודית בכל חלקי ארץ ישראל. הבדלים אלה לא נולדו היום ומראש היה ידוע כי שאלת ההתיישבות ביו"ש עלולה לעורר מדי פעם חילוקי דעות בין „המערך" ו„הליכוד". אך העלאת נושא הסיוע להתנחלויות אגב הסיוע הכספי לקיבו־צי התק"ם חשף מחדש לא רק את הבדלי הדעות אלא אף את החשדנות ההדדית הרו־בצת לפתחה של ממשלת האחדות. הסכם פש־רה בין שתי המפלגות, שהושג שלשום, לא יצא עדיין לפועל בכל אותה החשדנות.

אף המחלוקת המחודשת בשאלת הוועידה הבינלאומית בעניני המזרח התיכון לא הת־עוררה מכוח שנושא זה קיבל אקטואליות. אמנם, מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, גלגל בנושא זה בעת ביקורו האחרון באירופה ועורר בכך את חמתם של שרי „הליכוד". אך בעת הצהרותיו הפומביות של פרס באירופה בשאלה זו לא היו התגובות חריפות בצורה חריגה, ואילו השבוע החריפה ההתנצחות בין „המערך" ו„הליכוד" כאילו עניין זה יש לו עתה משמעות מעשית.

הפכרת היחסים בין „המערך" ו„הליכוד" בשבוע האחרון יצרה אווירה העלולה להוביל לפירוקה של ממשלת האחדות הלאומית. אך ממשלה זו ידעה להתגבר על כמה משב־רים, ויש להניח כי אף הפעם יגיעו בסופו של דבר ליישוב המחלוקת. הבעיה אינה ה־מחלוקת על התקציב או על ועידה בינלאו־מית. הבעיה היא אם ראשי „המערך" ו„הלי־כוד" מעוניינים בהמשך קיומה של הממ־שלה, יצחק שמיר, וממלא מקומו, שמעון פרס. אם יגלו מנהיגות ויאכפו את דעתם על חבריהם, ייפתרו הבעיות, וממשלת האחדות הלאומית תמשיך בדרכה עד... למשבר הבא.

ב. ש. נגה

חיל הים ממשיך לחסום את נתיבי ההדירה של מחבלים אל לבנון. בימים אלה זקף לזכותו הצלחה מרשימה כשעצר ספינת סוחר שהיתה בדרכה מקפריסין ללבנון ובה חמישים מחבלים, ביניהם כמה ממנהיגי ה„פתח". בתמונה: מבט על הספינה מספינת חיל הים. (צילם מיכאל גלעדי, יחידת דובר צה"ל).

הפרשה האיראנית חוזרת

פרסום ממצאי הדו"ח בראשו־נה על הפרשה האיראנית, הכו־ליל פרטי שיחה בין עמירם ניר, יועץ ראש הממשלה לנושא הטי־רור, לבין סגן נשיא ארה"ב, ג'ורג' בוש, מחזק את המסקנה הד־אמריקאית, שהיו אלה גורמים ישר־אליים שפתחו בקדירה יותר מ־אשר גורמים אמריקאיים.

מסמך זה הוכמס מדו"ח ועדת המודיעין של הסנאט, לפי בק־שת משרד החוץ האמריקאי. ה־מסמך סותר את טענתה של מ־משלת ישראל, כי היא רק מילאה תפקיד משני בפרשה זו. לפי ה־דו"ח אמר ניר לבוש: „הפעלנו את הערוץ, נתנו כיסוי למבצע,

ג'ורג' בוש
תדרוך ומסמך

סיפקנו בסיס ומטוס". מדברי ה־תפארות אלה אפשר להסיק, כי ישראל היא שדחפה למבצע זה. לפי הדו"ח הסביר ניר לבוש, כי הקשר שהתחיל באיראן הוא דווקא עם הקיצונים שם, מכיוון שהם יכולים להשפיע יותר מאשר המתונים. החלפה של המסמך הזה באה כדי לחזק את הטענה שהיו אלה ישראלים שניהלו את הקשר עם איראן, ואילו ארה"ב מילאה תפקיד משני בפרשה ו־נגררה אחרי ישראל.

פרסומים בכלי התקשורת ב־ארה"ב התקיפו את המגמה הזו להפוך את ישראל לשעיר לעזא־זל בפרשה האיראנית. ארה"ב היא מעצמה ראשונה בעולם ואין היא חייבת להיגרר שלא ברצונה אחרי מדינה קטנה שמנהלת עס־קים עם איראן בדרכי עקיפין. א־בל כנראה שמגמה זו נמשכת.

באותו מסמך אמר ניר לבוש כי האיראנים מנסים לחמוש בכל האפשר. הכוונה לבני הערובה ש־יש בידי גורמים המקורבים אי־ליהם בלבנון. ניר הודרך את בוש, לפי הדו"ח, שעומד לחול שינוי במשטר האיראני בעתיד ש־נתיים־שלוש ואז יהיו לבני שם נכסים. בינתיים אין ברירה אלא להמשיך עם הקשר האיראני. במ־קרה זה היו ההכחשות הישר־אליות בשכר לסמוך לרצונו של הממשל. משום שהממשל האמ־ריקאי אינו מעוניין לקבל הדמית של נגרר אחרי ישראל בפרשה זו. ואילו ישראל היתה המנהלת של המבצע, ולמעשה את מדי־ניות החוץ האמריקאית. אבל ה־מסמך מדבר בעד עצמו. ייתכן שעמירם ניר הפריז בתדריכו ל־בוש כדי להוכיח שלישראל יש כוחות וקשרים באיזור שאין ל־מדינות אחרות. כן המסמך נראה שבוש לא הגיב על התדריך. אם מיכחנו הטב שהפרשה האיראנית תרד מסדר היום לאחר הקמת ועדת החקירה בנושא, בא המקרה של מקפרליין, אחד מעדי המפתח בפרשה, שהובהל השבוע בבה־לות לבית החולים לאחר שבלע כמות גדולה של סמי הרגעה. ד־הכחיש זאת. האיש ידוע כאחד הדיפלומטים המובכרים של ארה"ב והיה מעורב בפעולות מ־דיניות רבות במזרח התיכון. אחת הידיעות אמרה שהוא מייסר את עצמו על שסיבך את ארה"ב בפרשה האיראנית.

בישראל ממשיכה הקליקה — שמיר, פרס, רבין לקיים התייעצויות בפרשה זו, ארה"ב מבקשת את העדים מישראל לבוא ולהעיד לפני ועדות החקירה. ממשלת ישראל מסכימה שיוגשו להם ש־אלונים בכתב, דרך הצינורות ה־דיפלומטים המקובלים, אך החוק־רים בארה"ב רוצים חקירה חיה, הוספת. יוסף שמות חוקרים ל־בוא לישראל כדי לגבות עדויות בכתב או בעל פה. המשיך ל־הביך את הממשל בארה"ב ובי־שראל.

י. א.

חיל האוויר — התעצמות איכותית

תוספת רצינית לעוצמתו של חיל האוויר הישראלי ניתנה ה־שבוע עם קבלתם לחיל של שלושה מטוסי אף־16 כי הר־אשונים מתוך הזמנה ישראלית מארה"ב של 75 מטוסים מדגם זה.

ההזמנה הישראלית היא תו־צאה של מו"מ ממושך עם ארה"ב על עצם מכירת מטוס משוכלל זה ועל מימון רכישתו. ארה"ב הלכה לקראת יש־ראל ומכרה את המטוסים, תוך עזרה גדולה לאפשר לה את ה־רכישה.

ישראל רכשה מטוסי אף 16 לפני כעשר שנים. בואם ארצה של המטוסים הראשונים מדגם זה גרם למשבר ממשלתי הביא ל־בחירות החדשות, שבהן עלה ל־ראשונה הליכוד לשלטון. המש־בר פרץ בשל חילול השבת ה־המוני שהיה כרוך בטקס החג־יגי של קבלת המטוסים. הפעם נערך הטקס בצורה צנועה ובי־לי ההמונים שהתהתפו בזמנו.

המטוס החדש דומה בעיקרו ל„אף 16" הקודם, אך יש בו שינוי מהותי, בהשוואה למטוס הקודם, בשיפורים שנעשו בו, ב־עיקר בתחום האלקטרוניקה. תי־חום זה של אלקטרוניקה אווי־רית היא המאפיין כיום את המ־טוסים החדשים המיוצרים בעו־לם. מכשירים מתוחכמים אלה מ־יועדים למטרות שונות: לתת „עי־ניים" ו„אוזניים" למטוס ולטייס לגילוי מטוסי אויב; להטעיה של מטוסי האויב לבל יגלו את המ־טוס התוקף ושיבוש דרכי הקשר של האויב, ועוד. רוב הציוד הי־אלקטרוני מותקן במטוס החדש ע"י המפעל המייצר אותו. יש־ראל מוסיפה לציוד שהיא מקבלת עם המטוס ציוד מתוחכם נוסף כולה.

תחלופת מטוסים מתמדת בחיל האוויר הישראלי מאפיינת חיל זה, הבנוי בעיקר על איכות ולא על כמות. בכל מערכות ישראל גבר חיל האוויר הישראלי על חילות האוויר של מדינות ערב, שמספר מטוסיהם עלה פי כמה וכמה על זה של ישראל. חיל ה־אוויר הישראלי שב וגבר בעי־קר באיכות הטייס, אך לא פחות מזה גם במטוס. הטייס המעולה ביותר לא יוכל להפיק ממטוס יו־תר מאשר יש בו, ולכן לטייס טוב דרוש גם מטוס טוב.

אותו דבר אמור גם בצורה ה־פוכה. צבאות ערב, גם בידיהם ה־הם מטוסים מעולים. אינם יכול־ים להתמודד עם ישראל בשל נ־חיתות הטייס הערבי מול הייש־ראלי.

החלפת מטוסים היא תהליך רבות בחיל האוויר. כל כמה ש־נים מתחלף בהדרגה צי המטוסים הקיים לחדש ממנו. כמה שנים מיראל כתוכנית החלפה כזו, ל־אחר בדיקות קפדניות וממוש־כות של הטוב ביותר שיש ב־שוק. כך עברה ישראל ממטוס־ים בתוצרת צרפת למטוסים מתוצרת ארה"ב, שהם טובים יו־תר ומתאימים לחיל האוויר הי־שראלי. גם פרשת העלוביהניע־נק תורדים לקניית מטוסים הי־תה נתונה לישראל. נוסף לכך. צ־רפת עצמה לא התלהבה ביותר למכור מטוסים לישראל והטי־לה עליה אמברגו.

האלוף עמוס לפידות
מפקד חיל האוויר

בינתיים נכנסה גם ישראל ל־תחום ייצור מטוסים והצליחה לבנות את המטוס המשוכלל שלה „כפיר", שמלבד הביצועים הא־ווירונאוטיים המעולים שלו או־פיין גם בציוד האלקטרוני שבו. כיום אין מטוס זה עונה לצרכים של צה"ל — תקיפה ויירוט כא־חד, וישראל נזקקת למטוסים ג־דולים יותר, שימלאו את שתי ה־פונקציות. הבחירה נפלה על „אף 16" מהדגם החדש, שאותו יש־ראל מתחילה עתה לקבל.

ה„אף 16" לא בא במקום מ־טוס ה„לביא" הישראלי המתוכ־נן. אולם ייתכן שתתקבל אחת החלופות. שארה"ב מציעה ליש־ראל במקום ייצור עצמי של ה־„לביא". הכוונה היא שהמטוס האמריקאי ייבנה במשותף על ידי ישראל וארה"ב, או שחלקים מ־מנו ייוצרו בארץ וישלחו להר־כבה במפעל אמריקני.

ברוך אדלר

חיילי הצי הששי בחיפה: תופעות לוואי

בעקבות המתיחות בלבנון הג־ביר הצבא האמריקאי את נוכ־חותו באזורנו. כך עוגנות אניות הצי הששי בנמל חיפה. ובהש־עת אלפים חיילים אמריקאיים פוקדים את העיר.

כמובן שחיפה מקבלת אותם ב־ברכת: „ברוכים הבאים", אבל ישנן תופעות לוואי מטרידות. נוכחות מספר גדול של חיילים־ימאים זרים מולידה תופעות מו־סריות בלתי רצויות. ואכן כבר נעצר מלח מאחת האניות שני־סה לפגוע במלצרית בבאר ב־חיפה והיו מקרים שלא הסתיימו במעצר. יש גם ניצול לרעה ב־צורות אחרות דוגמת המקרה של תושב חיפה שניסה להונות את מלחי הצי הששי ע"י רכישת דו־לרים תמורת שקלים ישנים ש־יצאו מהמחזור.

אלה הן תופעות מקובלות בערי נמל, כאשר מלחים זרים במס־פר גדול נוחתים בהן. המצער הוא בזה שחיפה אינה שונה.

ד.

השבוע בקו

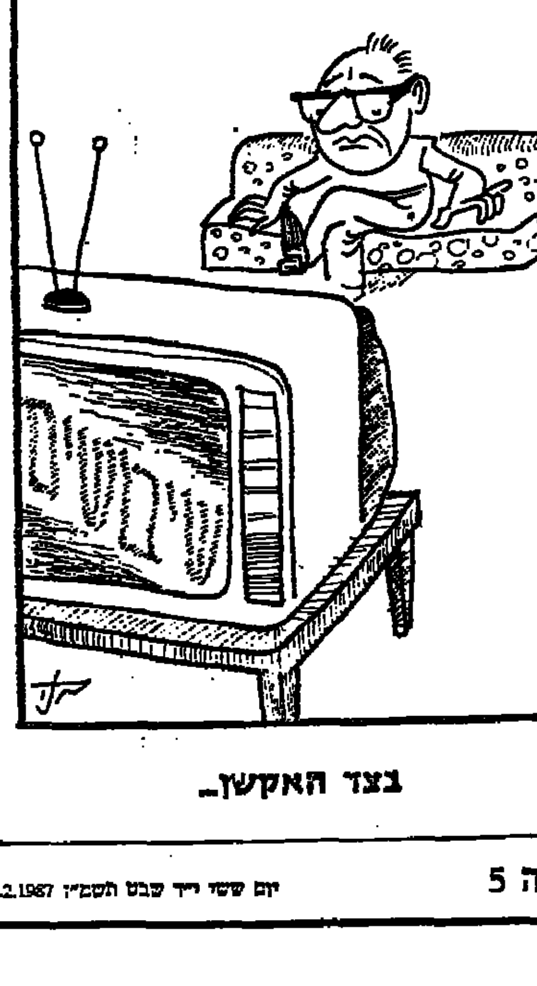

בצד האקשן...

هكذا من الاصل

هكذا من الاصل

ברכות הנהנין / מאת הרב יצחק מירסקי

כלל גדול בברכת הנהנין: ברכה ראשונה חייב אדם לברך אפילו אם אוכל משהו. בתחילת פרק שישי ממסכת ברכות שואלת הגמרא, מהו המקור לחיוב ברכה ראשונה לפני המזון, ומסקנת הגמרא, שחובת הברכה באה מכוח הסברה: אסור לו לאדם שייהנה מן העולם הזה בלא ברכה — מעל, והרי זה כאילו הזה בלא ברכה — מעל, והרי זה כאילו נהנה מקודשי שמים. ועוד החמירו בברכה, ואמרו: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב״ה ולכנסת ישראל; להקב״ה — את ברכתו, ולכנסת ישראל — שהפירות לוקין בעבור חטא זה רש״י ברכות דף ל״ה ע״א).

יש מן האחרונים שהשוו את האכילה בלא ברכה לגזל ממש, עם כל התוצאות ההלכתיות בגזל. וכשם שאי־אפשר לעשות מצוה בדבר הגזול, משום מצוה הבאה בעבירה, כן אמרו שהאוכל מצה בליל הפסח בלי ברכת המוציא תחילה, אינו יוצא ידי חובת, כשים מצוה (אכילת מצה) הבאה בעבירה (גזל). ואם תאמר, הרי המצוה מדאורייתא והעבירה אינה אלא מדרבנן, אל תתמה, שאף בעבירה דרבנן ומצוה דאורייתא בעינן שהעבירה בעקבת את המצוה, עיין רש״י פסחים ל״ה ע״ב ד״ה דמאי (ושו״ת האלף לך שלמה לרי״ש קלוגר סימן שכ״א, ועיין מה שהעיר עליו בשו״ת לבושי מרדכי לר״מ ווינקלער ח״ג סי׳ קל״ו).

על פי הדברים האמורים, שבעוון ביטול ברכת הנהנין הפירות לוקין, יש שהסבירו למה הציב רבי את מסכת ברכות בראש סדר זרעים. ואמרו, כיון שבעוון ביטול ברכות הפירות לוקין, מן הראוי שקודם להלכות זרעים ופירותיהם, ילמדו הלכות ברכות, שבזכותם יתברכו הפירות. ובט״ו בשבט שהוא זמן חניטת הפירות, דבר בעיתו הוא לעסוק בעניני ברכות.

אמרנו שחמורה ברכה ראשונה, שחייב לברך אפילו על כלשהו. הראשונים תלו את הדבר בטעם הזה בלא ברכה, וגם אכילת משהו חשובה הנאה (תוס׳ ברכות דף ל״ט ע״א ד״ה בצר ליה שיעורא, רא״ש פ״ו אות ט״ז. ועיין בכסף משנה פ״ג מהלכות ברכות הל׳ י״ב שנתן טעם אחר).

*

מתוך שתלתה הגמרא את חיוב ברכת הנהנין בסברה, באו הפוסקים יומר שברכות הנהנין אין חיובן מן התורה אלא מדרבנן (רמב״ם פ״א מהל׳ ברכות הל׳ ב׳. רש״י ברכות ל״ה ע״א ד״ה אין מברכין לפניה ועוד). אבל ראו זה דבר חידוש, אמר אותו בעל ה,,פני יהושע״, שדבר הנלמד בכוח הסברה הרי הוא כאילו כתיב בתורה, שכן מצינו כמה פעמים בש״ס שהגמרא מקשה: ,,למה לי קרא סברה הוא״ (כתובות כ״ב ע״א ב״ק מ״ו ע״ב). הרי שלדעת הגמרא יפה כוח הסברה כוח פסוק שבתורה, ויכולה היא לשמש תחתיו. ולדעתו ברכות הנהנין חיובן מדאורייתא (ופני יהושע ברכות דף ל״ה ד״ה אלא סברה, ועיין תוספות רבי יהודה לברכות שם ובהערות המהדיר). ואמר בעל ה,,פני יהושע״, אל יקשה בעיניך: אם ברכות דאורייתא, למה אמרו ספק ברכות להקל? איכה קושיא, שאם נחמיר בספק ברכות נמצאנו מקילין בברכה לבטלה (אך עיין במהרש״א לפסחים דף קי״ב ע״א ד״ה להדיעך כתו). אבל הצל״ח ערער על חידושו של בעל ה,,פני יהושע״ וצמצם את כוחה של הסברה ואמר, איזוהי סברה שכוחה כבוח אורייתא, זו שהגמרא גופה מעבירה אותה כדאורייתא ואומרת עליה למה לי קרא סברה הוא. אבל סברה שהגמרא לא גילתה עליה דעתה שהיא כדאורייתא, אין מקום לומר עליה שכוחה כבוח דאורייתא. שאם אין אתה אומר כן, למה נכתבו כל המצוות השכליות, הרי הסברה מחייבת אותן. עוד סברה זו שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, סברה זו שייכת בכל באי עולם ואם כן הוא ברכת הנהנין הובה גם על בני נח! (צל״ח ברכות שם ד״ה לפניו).

אבל חיזוק וסיוע לחידושו של בעל ה,,פני יהושע״ שסברה חשובה כבתובה בתורה, מצינו בפירוש ה,,חזקוני״ לתורה. הקשה ה,,חזקוני״: למה נענשו אנשי דור המבול בעוונותיהם, והרי לא נצטוו על המצוות? ותירץ כי יש כמה מצוות שחייבין בני אדם לשמרן בכוח סברת הדעת אף על פי שלא נצטוו, וכיוון שעברו על מצוות באלה נענשו. הרי שלדעתו מצוה שכלית דאורייתא היא (עיין תוקוני בראשית ז׳, כ״א. כיו״ב כ׳ הרמב״ן בראשית ו׳, י״ג, וכלי חמדה בראשית ג׳).

עוד חיזוק לדבריו של בעל ה,,פני יהושע״ הב״א ר׳ יוסף ענגיל בדברי בעל ה,,נמוקי יוסף״ למסכת בבא מציעא. בגמרא שם דף מ״ז ע״א אמר רבי יוחנן: דבר תורה מעות קונות, והיינו הנותן מעות למוכר קונה בהן את החפץ. וכתב הנמוקי יוסף על הרי״ף שם, אף על פי שאמר רבי יוחנן: דבר תורה מעות קונות, לא ממפסוק למד כן, אלא מסברה בעלמא, שהדעת נותנת שיהיו המעות קונות כיוון שרוב הקניינים נעשים בכסף. הרי שלדעת רבי יוסף סברה המקובלת על בני אדם נקראת דבר תורה (גליוני הש״ס לר׳ יוסף ענגיל ברכות ל״ה, ועיין בספרו בית האוצר מערכת א׳ כלל קל״א, כיו״ב חידש ר׳ שמעון שקופ זצ״ל בספרו שערי יושר ח״ב שער ה׳ פרק ב׳, שי״ש שהמצוה מיוסדת על ההגיון שבני אדם נוהגים על פיו ע״ש).

*

אבל גוף החיוב של ברכת הנהנין עדיין צריך בירור. האם הברכה באה להתיר את האכילה? ואם תשאל למה אכילה צריכה היתר, אלא כיוון שאמר הכתוב: ,,לה׳ הארץ ומלואה״, הכל עומד ברשות גבוה והרי זה כהקדש, ואם הוא הקדש, נמצא איסור הנאה רובץ על המאכל, והנהנה בלא ברכה כנהנה מן ההקדש. כמו שאמר ר׳ יהודה אמר שמואל: כל הנהנה בלא ברכה כאילו נהנה מקודשי שמים. ובשביל להתיר את האכילה תיקנו ברכה, והיא מועילה להתיר את האיסור, והיינה הברכה בזה לפדיון מן ההקדש. זה צד אחד. או שבא לעולם אין איסור הנאה רובץ על המאכל, ועיקר הברכה היא בגדר מצוה היא, שחייבנו לברך ולהודות לה׳ על המזון קודם שבא ליהנות, והברכה חשובה כנטילת רשות לבעל הבית לאכול מן המבצא בביתו (עיין ספר החינוך מצוה ת״ל). ואם אכל ולא בירך, הרי זה כמי שנהנה משל בעל הבית בלא רשות, ודומה לגזלן, ומבעל הבית של עולם, הרי זה כמועל. והרינו שונה את השאלה בדרך קצרה: האם הברכה בגדר דבר המתיר איסור או בגדר מצוה? (עיין בשו״ת ,,אבני נזר״ ח״א סי׳ ל״ו או ה׳ ר״ת, ובספר ,,ציונים לתורה״ לר׳ ענגיל סי׳ ז׳).

והנה בירושלמי ברכות ריש פרק שישי משמע לכאורה כצד הראשון, שהברכה באה להתיר את המאכל מאיסורו. הירושלמי מביא את הפסוק: ,,לה׳ הארץ ומלואה״ ומסיק מפסוק זה שהנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, מעל. וכיצד עולה מן הפסוק שמעל? דרש רבי אבהו גזרה שווה מן הפסוק: ,,פן תוקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם״ (דברים כ״ב, ט׳). מה ה,,מלאה״ הכתובה בכרם מכוונה לקדושה, כך ,,ומלואה״ שבפסוק ,,לה׳ הארץ ומלואה״ מכוונה לקדושה. המשיל רבי אבהו את העולם לכרם, מה כרם בשנה הרביעית אסור לאוכלו בלא פדיון כך עולם הזה הרי הוא כהקדש, ואסור ליהנות ממנו בלא פדיון. ומהו פדיונו? הברכה (ירושלמי ריש פ״ו בברכות ובפירוש בעל ספר חרדים שם. וכן כתב בספר הפרדס לרש״י: ,,והברכה פדיונו של מאכל״, וכן ירדק הש״ס עבי שג״ד, ועיין בגליוני הש״ס על הירושלמי שם, חיי אדם כלל מ״ה סעיף א׳, תורה תמימה דברים כ״ב, כ׳). משמע מכאן שהברכה באה להתיר את האיסור.

על פי רעיון זה במהות הברכה, שרובץ על המאכל איסור הנאה כהקדש, והברכה פודה מן ההקדש, הסבירו האחרונים מאמר מוקשה בתוספתא ברכות ריש פרק ד׳, ובירושלמי ריש פרק ו׳, שם אמרו: ,,הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, עד שיתירו לו כל המצוות״. לשון ,,כל המצוות״ אינה ברורה ונתקשו בה רבים, מה ענין מצוות לכאן? וב,,מנחת ביכורים״ על התוספתא שם ביאר כך: אין לו לאדם ליהנות מן העולם הזה, עד שיקיים כל המצוות התלויות באוכלין שבא ליהנות מהם, כגון תרו״מ, בא לאכול פת אל יאכל עד שיקיים לקט שכחה ופאה וכו׳, אבל לפי פירוש זה קשה הלשון ,,עד שיתירו לו כל המצוות״? שלפי דבריו היה צריך להיות עד שיקיים כל המצוות? הגר״א שם הגיה את לשון התוספתא, והגיה עד שיתירו לו כל הברכות גרס (וכן גרס גם בירושלמי שם). ולפי גירסתו משמעות דברי התוספתא כמו הצד הראשון שהזכרנו, שאסור לאדם ליהנות מעולם הזה עד שיתירו לו כל הברכות את ההנאה. ,,כל הברכות״ משמעו הברכה של כל דבר ודבר, שהברכות הן המתירות לו ליהנות מן העולם הזה, ובברכה הרי הוא כפודה מיד ההקדש וכל המאמר מיושב בזה (עיין שו״ת ישמח לבב סימן ז׳ לר׳ ישעיה שכעון חיים עזבדיה).

יש מן המפרשים שלא הגיהו את התוספתא, אבל פירשו מלת ,,המצוות״ במשמעות ברכות, והביאו ראיה שרבי מאיר קורא למצוות ברכות. בסוף מסכת ברכות אומר רבי מאיר: אין לך אדם בישראל שאינו עושה מאה מצוות בכל יום, קורא את שמע ומברך לפניה ולאחריה, אוכל את פתו ומברך לפניה ולאחריה וכו׳, הרי שמצוות כשמבוען ברכות (עיין ב,,כבר לאודך״ על גליון הירושלמי ריש פ״ו מברכות, ובמנחות דף מ״ג ע״ב אמר רבי מאיר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום וכו׳ וע״ע בשו״ת ישמח לבב סי׳ ז׳ מה שהביא בשם בעל ,,בית חיים״ למהר״י משאש).

*

אחרים הביאו ראיה שהברכה באה להתיר את האכילה ולהתיר המאכל בהנאה מברכת הריח. מצינו בגמרא בברכות דף מ״ג ע״ב ששאל רב: מניין שמברכין על הריח? והשיב: משום שנאמר כל הנשמה תהלל יה, איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו, זה הריח. וכה ראה רב להוציא את ברכת הריח מכלל ברכות הנהנין, ולשאול עליה מניין שמברכין על הריח, הרי גם בריח יש הנאה, ואמרה הגמרא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה? אלא רב קושיא היתה לו: הרי אמרו בגמרא פסחים דף כ״ו ע״א קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, לכן הוה מקום לומר שריח אינו טעון ברכה, שכן אפילו בקודשי שמים ממש אין בהנאת ריחם משום מעילה מן התורה, רק איסור דרבנן. מטעם זה היה סבור רב שמצד החיוב הכללי של ברכת הנהנין אין חובת ברכה חלה על הריח, וכיון שלדעתו יש צריך הנאה גם אם אין בו מעילה הוצרך רב למצוא לברכת הריח מקור אחר מן הפסוק: כל הנשמה וגו׳ (צל״ח לברכות דף מ״ג ע״ב ד״ה מניין שמברכין על הריח. ועיין בהגהות הרא״ם הורוויץ לברכות שם, ומש״כ על ראיה זו בשו״ת אבני נזר ח״א סי׳ ל״ו אות ה׳, ובגליוני הש״ס לר׳ ענגיל על ירושלמי ברכות פ״ו).

אבל יש גם ראיות לצד השני, שאין ברכת הנהנין באה להסיר את האיסור ולהתיר את האכילה, אלא היא בגדר מצוה, שמצוה לברך ולהודות על המאכל קודם ההנאה, ואם לא בירך, מעל. והראיה מדין בעל קרי, שלדעת הגמרא אוכל בלא ברכה שלפניה (ברכות כ״א ע״א). אם נתפוס כצד הראשון, שהברכה תכליתה להסיר את האיסור הרובץ על המאכל, למה יאכל בעל קרי בלא ברכה, יהא אסור באכילה עד שיטבול ויטהר עצמו, כי להיכן הלך איסור ההנאה בלי ברכה. כשם שאיסורי אכילה מדרבנן אסורים לחולה שאין בו סכנה, כך גם בעל קרי בדין שיהא אסור ליהנות בלי ברכה. על כורחך צריך לומר שחיוב הברכה בגדר מצוה היא, ובמקום שאסור לברך אין מצות ברכה.

על פי צד זה שהברכה בגדר מצוה התבאר שאלת הגמרא בברכות דף נ״א ע״א. שאלו את רב חסדא, מי שאכל ולא בירך מהו שיברך אחרי שאכל? אם אנו אומרים כצד הראשון שתכלית הברכה להעביר את איסור המעילה מן המאכל להתירו באכילה, כלום לאחר שאכל יש מקום לברך, הרי האיסור כבר נעשה. ואין בכוח הברכה אחר האכילה להפקיע את האיסור למפרע. לפי זה אין לשאלת הגמרא מקום כלל. אבל אם אנו אומרים שהברכה בגדר מצוה היא, יש מקום לשאול אם אפשר לקיים מצוה זו גם אחר שאכל, ולדמותה שם למצות טבילה (עיין ציונים לתורה סי׳ ז׳, צרית התן סיפר סי׳ ל״ז עמ׳ רל״ה, עמק ברכה לר״א פומרנצ׳יק עמ׳ נ״ו).

אבל הגר״א גרס שם בגמרא, מי שאכל ולא בירך מהו שיברך באמצע הסעודה ולא גרס: ,,אחר הסעודה״. לפי שראינו לכאורה שהגר״א סבור שברכת הנהנין באה להתיר את האכילה, לכן לאחר שגמר את האכילה שוב אין מקום לברכה. והלך בזה הגר״א לשיטתו בדף מ״ז ע״א, כאמרה שם הגמרא בברייתא: ,,הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית... אוכלין פיתן ואין מברכין לפניה אבל מברכין לאחריה״. כך היא גירסת הגמרא. התוס׳ ביומא צ״ם ועוד. לגירסה זו צריך לומר שהברכה בגדר מצוה היא, ובמקום הפסד לבעל הבית לא העמידו רבנן את דבריהם ופטרוהו מן הברכה. אבל הגר״א שם מביא גירסת הרי״ף והגאונים וכן היא בתוספתא שגרסו ,,ומברכין לפניה״. ומה הביא את הגר״א להכריע כגירסת הרי״ף והגאונים שמברכין לפניה? נראה לומר שהלך בזה הגר״א לשיטתו שהברכה באה להתיר את האכילה, ואם לא בירכו אין האכילה מותרת.

*

על פי שני הצדדים במהות ברכת הנהנין שהזכרנו, הסביר המחלוקת בדין אונן, זה שמתו מוטל לפניו, אם מחויב לברך ברכת המוציא. בגמרא במסכת ברכות דף י״ז ע״ב אמרו: מי שמתו מוטל לפניו ובא לאכול אינו מברך. סתמה הגמרא ולא פירשה מה אינו מברך — אם ברכת המוציא, או ברכה שלאחר המזון. והנה מצינו בראשונים מחלוקת בדבר. יש אומרים מה אינו מברך, ברכת המוציא, שכשם שפטור מכל המצוות כך פטור מברכה זו (רש״י שם, ועוד דעה הכור באת בכל בו דף פ״ג ע״ג). ויש אומרים שברכת המזון אינו מברך, אבל ברכת המוציא מברך, מפני שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה (דעת הכל בו שם. אורחות חיים לר׳ אהרן הכהן מלוניל יו״ד דין י״א עמ׳ 575).

ומהו יסוד מחלוקתם? נראה לומר שנחלקו במהות ברכת הנהנין, בעל ה,,כל בו״, שלדעתו אונן מברך המוציא, סבור שהברכה באה להתיר את איסור מעילה הרובץ על המאכל, ועל כן חייב לברך. לפי שלא פטרו את האונן אלא במצוות עשה, אבל לא התירו לו איסורים, וכיוון שהנהנה בלא ברכה מעל, הורה והחייבה ברכת המוציא כשאר מצוות לא תעשה שאינו רשאי לעבור עליהן (עיין שבט יהודה לר׳ יהודה עיאש יו״ד סימן שמ״א ד״ה ופטור מכל המצוות). והפוסקים האחרים שלדעתם פטור מברכת המוציא, הם סבורים שברכת המוציא בגדר מצוה היא, וכשם שפטור מכל המצוות פטור גם בזו (וע״ע בעמק ברכה שם, ובשו״ת אורח סי׳ קצ״א ויו״ד שמ״א וצ״ע).

מאמר הגמרא שפתחנו בו, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב״ה, פירש רש״י: גוזל את ברכתו, ולא פירש כרהיטות העניין, שבלא ברכה גוזל את הפרי, שכן הקב״ה נותן את הפירות לאכילה לכל הבריות, וכל חפצו אינו ... ומה צריך יש לו בברכה? פירש ... שישראל מב־

עם שב למולדתו

מאת אהרן ב״ד

עם שב למולדתו, מאת יונה כהן, מהוצאת המוליך לעלייה וקליטה של הסוכנות היהודית לארץ ישראל.

בהקדמה לספר, כותב יהודה דומיניץ: ,,הספר לפנינו, פרי עטו של הסופר והעתונאי הוותיק יונה כהן, אשר חווה אישית הוויה של פעילות בעלייה ובהעפלה, מגולל ,,על קצה המזלג פרשיות של עלייה מגלויות שונות...״.

פרקי העלייה לארץ ישראל שמביא המחבר בספר שלפנינו, הם בין השנים תרי״צ עד תש״ם (1930—1980 למניינם), והוא מקדיש את עבודתו ל,,בירי ורבי, איש תורה ועבודה איש הזון והמעש בציונות הדתית ומקברניטי העלייה לארץ ישראל ר׳ שלמה זלמן שרגאי, ליובלו השמונים והשבע״.

ומה יש בספר? בשיטה צבעונית מסכם המחבר את העלייה של יהודים לארץ ישראל, מאז התיר המלך כורש את חזרתם של היהודים אחרי גלות חורבן בית המקדש — הראשון.

בתוך עבודים אלה ,,העליות הראשונות״, מן הראשונה ועד הרביעית. צד העליות המודרניות החדשות, כי אכן, עלייה ראשונה היתה בימי כורש עם זרובבל בן שאלתיאל, והשנייה עם עזרא ונחמיה. כך שאין חדש תחת השמש בנושאי העלייה.

ככל שקרבים אנחנו לתקופתנו, כן מרבה המחבר להביא פירוט על העליה ועל העולים, על הסיבות לעלייה, על הגורמים לעלייה, וכן על הקליטה וגופי הקליטה בארץ. כאן נמצא סיכומים של הסיבות ההיסטוריות ביחס לעלייה, ואל נשכח שהיה זה תחת שלטון זר ועוין — השלטון המנדטורי הבריטי, שאמר ,,אין ביקום גופף, להתגל כל אחד בארץ ישראל״.

בכאן עוברים אנחנו אל פרק עגום — העלייה בימי מלחמת העולם השנייה — עליית הצלה של יהדות אירופה בעיקר, ביניהם ילדי־טהראן. בתקופה של מלחמת העולם השנייה, בשש שנים עלו לארץ 75,000 עולים, לפי המיכסה שקבעה ממשלת המנדאט. ונקביל — עם הקמת המדינה עלו בשלושה החדשים עולים כמספר הזה.

את ההעפלה, כלומר העלייה הבלתי־חוקית לגבי הבריטים, כגביל המחבר כמתחילה בשנת תרצ״ד, והוא קורא לעליה הזאת ,,ההעפלה המאורגנת״. בעוד, המחבר מציין את ,,ולוס״ כאניה הראשונה, הרי הראשונה היתה ,,טיטוס״, ומציינים כי טיטוס גירש את היהודים מארצם ומעירם ירושלים. ,,וטיטוס״ (שם כמצא זהה) היתה הראשונה להשיבם ארצה!

עוד שנתיים של עליה בלתי־חוקית, עם מעט סרטיפיקאטים (רשיונות עלייה) של הבריטים המחזדים כאן בהרחבה. ואנו מגיעים אל העלייה מארצות המזרח. עלייה זו בחלקה היתה גם עלייה ברגל, ממש ברגליים, לגנוב גבולות, ולבוא לארץ הקודש. זו עלייה מסוריה ומלבנון, אך גם מאיראן ומעיראק, שלמחבר חלק מעשי בהבאתם בארץ, כאשר הוא צועד איתם ומעבירם את הגבולות.

רשימה של 141 אניות, תאריך הגעתן לארץ, מספר העולים, ארץ המוצא ומקום העלייה, מדגימה לנו את העשייה הגדולה של ההעפלה עד הקמת המדינה.

מכאן ואילך אנו באים אל העלייה לאחר קום המדינה, וכן עלייתם וקליטתם של יוצאי ארצות ערב. כן קוראים אנו בפרקים האחרונים של הספר על העלייה ממלחמת ששת הימים ואילך, כולל העלייה מברית המועצות, גרוזיה, בוכארה, קווקאז, רומניה, מארוקו, איראן, אתיופיה, הודו, צפון ודרום אמריקה צרפת, בריטניה ודרום־אפריקה. לבסוף באים מכל העולם. אך מעטים כדי, לאט כדי ומצדנו אין די פתיחות לקליטה!

כל החומר הנגה ב־112 העמודים, הכוללים הרבה תמונות, ראוי שייצא בהרחבה, ביתר פירוט.

רשימות / מאת אהרן קווה

כלב חי

רשימות מאת אהרן קווה — —

כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת (קוהלת ט׳)

בוקר יום ראשון מעונן, במניהם של העוברים ושבים היה טבוע אות של איירצון. אבני המדרכה הקפולות והאפורות הביעו עצבות. לא היה מראה מעודד.

על המדרכה, מקום עוברים ושבים היה מר של כלב בפישוט רגלים.

בשעה של איירצון קשה שבעתיים לראות מראה נמוס. ויש רצון להעלים עין ממנו, אולם העיניים נמשכו אליו מאליהן.

והנה באופן בלתי צפוי קם הכלב, זקף אזניו והרנין לב רואיו.

*

סוס נפל

התנועה על הכביש היתה רבה. כלי הרכב נסעו במהירות. — אין פנאי. עגלה עמוסה התנהלה בכבדות הליכתו האיתנה של הסוס, מאותם סוסי המשא הגדולים שקרסוליהם מצמיתות. שיער מדובלל, הבליטה שריריו, פרסותיו הלמו על הכביש בחולה מוכר מכבר. גם ה,,ווגא״ בפי העגלון היה כמו מימים עברו.

במורד הכביש מעדו רגלי הסוס. הוא נפל, התאמץ לקום ונפל בשנית ונשאר מוטל על צדו רתום לעגלה. הסוס נכנע למצב עלוב זה, ואולי היתה לו את הזדמנות לנוח מעמל.

העגלון איים עליו בשוט שבידו, וללא הועיל. האנשים, שנתאספו לראות במחזה זה, הסתכלו בעיני דאבה בסוס השרוע על הכביש כמו באפס אונים כאילו בא קצה, הרשיעו את העגלון המאיים עליו בשוט.

הסוס ראה את האנשים שמסביבו, גבוהים ממנו הרבה. ראה את העגלון הטורח להתיר רתמותיו, וכשהרגיש הסוס חופשי מאסוריו, התרומם וקם במהירות כשמתחת לפרסותיו ברזל ניתזים ניצוצים. והאנשים שהסתכלו בו נשמו לרווחה.

ספר הישר השווה לכל נפש

מאת י. עמוס

ספר הישר, ההדיר וצירף מבוא יוסף דן, ספריית דורות, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, *1986*

ספר הישר הוא אפוס הירואי על תולדות עם ישראל מבריאת העולם ועד לכיבוש כנען. עיקרו — אגדות תלמודיות ומדרשיות מסביב לסיפורי המקרא, המשולבות עם אגדות של עמים אחרים מימי קדם. תכליתו לפאר ולשבח את גבורותיהם של בני ישראל, ובמיוחד את בניו של יעקב אבינו. המחבר התמצא גם בדרכי הגויים של זמנו והושפע מהם, וכך שיווה גם תיאורים ,,מודרניים״ לעלילות מני קדם.

הספר ראה אור לראשונה בשנת שפ״ה (1625) בוונציה, וזכה לתפוצה גדולה ביותר ולתרגומים לשפות אחרות. לקורא העברי היווה ספר הישר מקור לעידוד ולשעשועים, כאשר סבלו ועצותו זכו ל,,פיצוי״ מכוח העבר המפואר של העם היהודי, שידע להשיב מלחמה שערה ולהרגות במעשי גבורה שמעסים בכוחם.

המביא לדפוס של הספר היה ר׳ יוסף בן שמואל הקטן, אשר הקדים לספרו מבוא מסביר ומאיר עיניים. הוא חיבר ספר דרשני בשם ,,כתונת יוסף״, אבל לא דאג לפרסום ספרו שלו, כי אם להדפסת ספר הישר, דבר שאינו מקובל אצל מחברים. הוא קיבל מאביו את כתב היד של הספר שהיה ,,ישן נושן״, ולאחר שעיין בו ראה את התועלת הגדולה הטמונה בו לקורא היהודי: אחת ,,התולדות״ של הספר היא, ,,כי כמה וכמה דברים שבו בחמשה חומשי תורה קשי ההבנה, והמפרשים ז״ל נלאו למצוא דרך סלולה ליישב הקושי ההוא, ולפי דברי הספר הזה הוא מובן על נכון, יען ספר הארוך במקום שקיצר בתורה, מיפוי דברים כהורותם״ (ע׳ 11).

פרופ׳ יוסף דן רואה בספר הישר ,,אחד החיבורים העבריים של תקופת הרנסנס באיטליה״, ובעלה השע״ה, כי המחבר נימנה עם צאצאי מגורשי ספרד, אשר ,,בחר להסתיר את שמו ואת זהותו, והציג את הספר בדרך פסבדו־אפיגראפיה באמצעות הגדה על קדמותו המופלגת של הספר״. היו בספר דברים אשר ייחסו אותו לספר הישר הנזכר במקרא, ור׳ יהודה אריה ממודינה עשה בו בגנוזה חלקית ובמק את ההתייחסויות האלה. וזו לשונו:

,,הרי זה כספר הישר שהדפיסו, שלא כדעתי ודעת החכמים, פה וניציא, זה כעשרים שנה, הגם שהסיפורי כמו הזיות וכתובים, שזהו ספר הישר שהוזכר בתורה. ועדיין יש אומרים שנמצא אחר החורבן. וכי יעציר בעד הבודים מלבם ברצונם, ואפס עצור ועזוב בעמנו ומעגיד על כל המדפיסים כל העולה על דעתם״ (ע׳ 20).

לדעתו של פרופ׳ יוסף דן, ,,זהו ספר המסכם את היצירה הימי־ביניימית בתחום הסיפור־המחודש של הסיפור המקראי בתהכונה המיוחדת לימי הביניים, כהוד התמכבות והעתקה של מקורות שנבלעו בתוכו ונעשו מרכיבם״ (ע׳ 17).

הספר כוון לדרשנים, כדי שייעזרו בו בהספדיהם, וגם לאנשים שאינם מסוגלים לקרוא את התנ״ך במקורו. המחבר יודע, כי לאנשים אלה תיגרם הנאה מעצם הקריאה. והיא תביא אותם לכדי התעוררות ,,לדעת השם יתברך ולדבקה בו״. בספר נכללו חיבורים של ימי הביניים, אשר פרופ׳ דן מזהה אותם: ,,פעקה אברהם״, ,,מדרש ויסער״ או ,,מלחמות בני יעקב״, ,,הדור אורוה של מלחמות־אבירים בנוסח דודראגנסות של ימי הביניים״. ויש גם התייחסות לדיבור ,,דברי הימים של משה רבנו״. שלושה נושאים — פשעי סדום, העקידה ופרשת יוסף במצרים — זכו להרחבה ניכרת, וניכרים בהם לא רק מקורות חז״ל, כי אם חיבורים אחרים, שהיו לפני המחבר. הספר מלא תאריכים וציורים ביוגולוגיים.

החלק הראשון מביא סיפורים קדמים, יחסית, בעקבות סיפורי המקרא. החלק השני עוסק במלחמות יעקב ובניו, תולדות משה ויציאת מצרים, ועלילת צבו על אליפז בן עשו, וכולל אגדות ומיתוסים של עמים אחרים. הנוסח הוא נוסח של ימי הביניים, אשר המחבר ,,מגיירו״ ומפתח אותו בכשרון רב.

בהקדמה מספר המחבר על הגמון אחד מהגמוני טיטוס, אשר גילה בשעת חורבן בית שני זקן בחכמה שידו רבה לו בתורת ישראל ובחכמה יוונית. אותו הגמון הביא את הזקן לשביליה בספרד, ביחד עם הספריה שלו. ובכך אחד הספרים מן האוסף הזה נקרא תולדות אדם, והגיע למחבר בי״ב נוסחאות דיניו. ,,ונמצא כתוב, שזה הספר הוא הנקרא ספר הישר — — — לפי שכל דבריו הם על הסדר כמו שהיו בעולם, בהקדמה ובאיחור — — — דבר ודבר בזמנו ובזמני נכתב — — — ועל זה קראהו ספר הישר״ (ע׳ 38). לדעת המחבר, נמצא הספר גם ,,ביד היוונים״ ו,,אצל הרומיים״ וגם ,,בידי ערי מלכי אדום״.

הסיפורים מתחילים מבריאת העולם לפי הסדר המקראי ומלאים דברי אגדה, סיפורים עממיים ומיתים וגם דברי מוסר השכל. נח ומתושלח, למשל, הוזהרו במשך שנים רבות וקראו לדור המבול, שישובו מדרכם הרעה, והיכו להם מאה ועשרים שנה כדי שיחזרו בתשובה. ולאחר שהאנשים האלה לא שעו לדבריהם, בא המבול. כוחו של נמרוד בא לו מכתנת העור של אדם וחוה שהגיעו אליו בדרך לא כשרה. תרח אבי אברהם היה שר צבא של נמרוד, וכאשר נולד לו אברהם לאמר, בימים ההם הרימו המלך וינשאהו מעל כל השרים אשר אתו״ (ע׳ 64). אבל ביום הולדתו של אברהם בא כוכב אחד ממזרח שמש ובלע את ארבעת הכוכבים של ארבע רוחות השמים. ויהי הדבר לאות ולמופת, כי אברהם ובניו יירשו את כל הארץ עד עולם. משל הכוכב אינו מסורתי יהודי ובא ממקורות לא־יהודיים מובהקים.

הגרעינים של הסיפורים באים מן המקרא כתבם כלשונם. אלא שעליהן בנה המחבר נדבכים רבים של דמיון ושל אגדה, והם מוגשים לקורא בצורה סיפורית יפה ומושכת את הלב. יש פרקים רבים בספר הישר המדברים גם היום לדמיונו של הקורא. על כל פנים, מהדורה מקוצרת ומובחרת היתה יכולה לעניין גם את בני הנעורים. הלשון מקראית מובהקת. רי״ב הפעלים בא עם ו׳ ההיפוך או עם ו׳ החיבור. כגון: ,,ויסע ישמעאל אחרי כן, הוא ואמו ואשתו ובניו וכל אשר לו, וילכו וישובו המדברה, וישבו להם אהלים במדברות, אשר ישבו בהן. ויהיו נוסעים וחונים תמיד מדי חדש ומדי שנה, ויתן אלוקים לישמעאל צאן ובקר ואהלים, בעבור אברהם אביו, ויגדל האיש מאד מאד״ (ע׳ 111).

תיאור עקידת יצחק מתחיל מסיפור הדומה לקטרוגו של השטן בספר איוב, כאשר רעיון נסיון העקידה בא דווקא מפי הגבירה שמעון ולוי, העוקים את הריגת הגברים בשכם בנקמה על חילול כבודה של דינה, זוכים בספר הישר להיהלליטציה בגבורה. רבי הדיבור, זקני אנשי שכם, לאחר שנימולו, לנ־צ את עלבונם מידי בני יעקב. דינה, שישבה בבית שכם, שמעה על כך ויגיבה להודיע לאחיה. הם הביתו יהרגו את רוצחיהם, שהתכוונו להשמידם. בתגובה, לכך נעדו כל מלכי האזור לנקום את דמם של בני שכם. אך לאחר ששמעו מפי יועציהם על כל הנפלאות שנעשו לאביהם, ליצחק וליעקב, יכה על עקבותיהם. נוסח אחר מוסר, כי לאחר שיעקב התפלל, ,,ותרעש הארץ ממקומה ותחשך השמש ויהלו כל המלכים האלה ותבוא בהם מהומה גדולה (ע׳ 169). גיבור הגיבורים היה יהודה שהפליא להכות באויבים. אחיו הלכו בעקבותיו ,,ויכו בהם בהכות בקשואים״ (ע׳ 171). אין סוף לגבורותיהם של בני יעקב, עד אשר שליטי כנען השלימו איתם.

היה למחבר ידע פסיכולוגי, שידע לשוות לגיבורי ארישת של תכונות אנושיות, שלא תמיד היא נאמנה למקורות כלשון. ההיסטוריה הרחוקה היתה בידיו אמצעי כדי להגיב על אירועים של זמנו או של תיאים הקרובים לזמנו. לשם כך הוא השתדל ליצוק מן המבנן ההיסטורי־מקראי את הצורה הדרושה לו, שיהיו נאמנות על הקורא. הוא פיאר אותם וקשר להם כתרים רבים על גבורה ועל יראת השם ומגינה כפולה: האחת — כדי לייפותם בעיני הקורא, שיתרשם ממעשיהם הנעלים. והשנייה — לנחם ולעודד את הנפש, באמצעות הסיפורים הנאים, בימים קשים ומרודים. כאילו ביקש לומר: אל ייאוש, יהודים, הנה היה לנו עבר מפואר כל כך, ויש בו כדי לחזק את ידיכם הרפות ואת ברכיים הכושלות.

הנה, ראו את גדולתו של יוסף בן יעקב, אשר המחבר מעניק לו כתר מלוכה. ,,וימלוך יוסף על כל הארץ ארבעים שנה. ועל הארץ: פלשתים וכנען וצידון ועבר הירדן מביאים לו מנחות כל ימיו, וכו יבואו לו מדי שנה בשנה כמשפט. וילחם יוסף עם כל אויביו ויכניעם, ותהי כל הארץ ביד יוסף״ (ע׳ 258). גם משה רבנו היה מלך בארץ כוש. לפי ספר הישר.

ומה נעים לקרוא על גדולתם, יוקרתם ותפארתם של אישי התנ״ך, אשר המחבר מרעיף עליהם משמני הארץ ומטללי השמים. והפסוק המסיים: ,,ברוך ד׳ לעולם אמן ואמן. חזקו ויאמץ לבבכם כל המייחלים לד׳״.

פופולריזציה של התלמוד כמפעל חיים אישי

מאת נעמי גוטקינד

את החידה ששמה אברהם משה נפתלי אפשר לפענח בשני מישורים. האחד: אקט של חזרה בתשובה ש־כמו אצל כמה חוזרים מפורסמים אחרים (הרב עדין שטיינזלץ, הרב דוב ביגון, הרב אורי זוהר) מתממש בדחף נפשי עצום להפיץ תורה ברבים ולגרוף מקסימום יהודים אל הצד שלך של המיתרס. השני: שגעון לדבר אחד המספק דלק וכוח לאזרח בודד להתמודד עם המימסד האינרטי והרדום ו,,להזיז דברים״.

אבל איך שלא תפענח את כתב החידה — עם עובדות בכסף קשה להתווכח. עובדה כזו היא החידון שעריכות ישיבות בני״ע בסוף החודש (כ״ה שבט) על פרק ,,אלו מציאות״ בגמרא על פי ספרו הדידקטי־המבאר של נפתלי לפרק הזה. צאת הפרסים לזוכים בו מחלק נפתלי מכיסו הפרטי בטקס גדול שייערך כשבוע אחרי כן ב־,,היכל־התרבות״ בת״א (אירוע הנבציה את שנת הל״ב לישיבת נחלים) ועובדה נוספת היא האודיטוריום על שם נפתלי ורעייתו המבאר את הקמפוס של ישיבת נחלים כפרק אלף בפרוייקט הנקרא ,,בית התלמוד״ ויכיל בעתיד קומה שנייה של בית מדרש וקומה שלישית של ספרייה תורנית ומעליהן כיפת גג כוארת, ועובדה כוכחת היא גם עורת הספרים המכבידה על מדף עלם בספרייתו, חמשת כרכי ,,התלמוד ויוצריו״, של פרק ,,המתמיד״ ובקרוב מצטרף אליהם כרך ראשון של מפעלו החדש: ,,התלמוד הירושלמי ויוצריו״.

נפתלי מדבר על זכויו נפשי עמוק. אפילו במעט שהשכיל לפלג את הונו לשלושה יובלים: שליש אחד לביכון ספריו שכולם מיועדים לפופולאריזציה של התלמוד (על כך בהמשך), שליש אחד ל,,ביכון חידוני גמרא ותורה שבע״פ לנוער שליש אחד להקמת בית שבע, לפי הגיסות שלו: ,,מרכז לעידוד לימודי התלמוד במוסדות חינוך לסוגיהם, בתי אולפנא וישיבות ולהפצת תורה בקרב המוני ישראל ביבי ציון, בכינוסים והרצאות״.

עד רגעים העיד העובדה שהוא מושך בתלם המיוחד והמפתיע הזה שלושים שנים רצופות.

התחדשות בתודעה

מה אירע לפני שלושים שנה, והולל תכנית שהסיטה אותו מעבודתו כמהנדס במשרד העבודה של מדינת ישראל הצעירה?

נפתלי מדבר על זעזוע נפשי עמוק, אפילו מיסטי, על התעוררות רוחנית, על התחדשות בהדעה, ,,כאילו הופל עלי, ממקיות כביים מעין יד׳ ...״

,,פתאום התחלתי להרגיש משיכה עזה לגירסא דינקותא, לשורשי האמיתיים, לסוגיות הגמרא הבלתי נדלות ואיזה כוח עליון צוהרנו להקדיש בצעה את כל כוחי וכרצי ללמד ולהפיץ תורה שבעל־פה. ״.

כל אדם וכל אירוע יכולים להיות שלוחיו של מקום. ה,שליח מגרוסים בחייו של נפתלי היה אחיינו (היום הוא הקרקסוריסט עילה הביכור באחד מעתוני הערב) שערב בחינה בתלמוד בגימנסיה בא דחוף וביחל אל הדוד נפתלי, בוגר ישיבות שלו וכלבדיקה וביקש את כל התורה כולה על רגל אחד״.

המהנדס נפתלי ,,הפשיל שרוולים״, הסיר את האבק מכמה שלמד פעם בסמינר למורים ע״ש הרא״ם ליפשיץ בירושלים, רענן את זכרונותיו כימי ישיבות ליטא (הוא יליד וילנה באל יד כלו)

וישב ללמוד עם האחיין הנבוך דף גמרא. שילוב של פידגוגיה מודרנית והתלהבות אמת נוכח המיפגש המחודש עם הארמית התלמודית בהסו מן האחיין קריאת תדהמה: ,,מה? התלמוד יכול להיות גם מעניין? או למה בכיתה שלנו זה כל כך משעמם?״.

אל הקריאה הזו יכולים היו להצטרף רבבות תלמידי תיכון בארץ, בבתי ספר ממלכתיים וממלכתיים־דתיים כאחד.

נפתל זכה אז, כאמור, ל,,הארה״ שלו. מיד ישב לשולחן, ותחילה כתחביב, החל לתכנן מערכי שיעור למורים על פרק ,,אלו מציאות״.

כאדם שחרג מעולם הישיבות ובתי הספר אל המציאות החילונית, וכמהנדס בעל חשיבה שיטתית מאוד — ניגש אל הגמרא בגישה חדשה. הוא התבונן בסוגיה בעיניו של ,,אנאלפבית תלמודי״ ושאל את עצמו את כל השאלות שסתם יהודי שמעולם לא פתח ספר, עשוי לשאול. הפרטים שבשבילי מורים ורמי״ם נראים מובנים מאליהם — היו הראשונים אליהם התייחס ואותם ביאר. ממש האלף־בית של הנושא. למשל: מה זה ,,גמרא״, מה זה ,,שיטי״, מי היו ,,התנאים״, למה מתכוונים במלה ,,אמוראים״. מה פתאום עוסקים חכמים אלה בשאלות של שור וחמור. מי היה רבי יהודה נשיא. מתי חי רבא, מה היתה ישיבת פומבדיתא, מה הקשר בין משנה לגמרא ואיך שתיהן מתייחסות לתורה, והמשך — מה פירושו של כל מילה ומונח בארמית המופיע בטקסט.

שאל בעצמו את כל השאלות

בגישה פידגוגית הרואה בתלמיד לא את ה,,תם״ של הגדת הפסח אלא אפילו את זה שאינו יודע לשאול״ — שאל נפתל בעצמו את כל השאלות הרלוונטיות וענה עליהן תשובות בעברית פשוטה, בהירה ועדכנית, בלי מונחים לועזים ובלי מהלכי בות מדבית מתגנדרת. התוצאה — ספר הנחיה למורים ולתלמידים ולמי שמעולם לא העיז לפתוח דף גמרא, המאפשר לכולם להתמודד עם הכתוב. תוך כדי הכנת ספרו הראשון על ,,אלו מציאות״ צבר בעיון באנציקלופדיות ובספרים רבים אחרים חומר ביוגרפי על החכמים המוזכרים בגמרא.

נפתל הגיע שאפילו מי שמשמותיהם של אביי ורבא, רב אשי ורב פפא שגורים על לשונו אינו יודע הרבה על האישים הללו מבחינה הסטורית וביוגרפית. וכך נולד אצלו פרוייקט ,,התלמוד ויוצריו״ שכבש בהדרגה את כל זמנו ותשומת לבו, גרם לו לפרוש מעבודתו ולהתמסר כל כולו ליעד החדש שגילה בחייו.

מפרק ,,אלו מציאות״ שהיה חלק בלתי נפרד בתוכנית הלימודים בבתי הספר היסודיים, ואחרי סיום מפעל ,,התלמוד ויוצריו״, פנה להכין, באותה שיטה דידקטית את פרק ,,המפקיד״ (ביוני 89׳, מספר נפתל בהתלהבות, ייערך חידון ענ״ בישיבות בני״ע, והפעם על פי ספר ,,המפקיד״ שלו) וכאשר שלמה מלאכת ,,המפקיד״ והספר יצא מן הדפוס בקיץ של השנה שעברה, כרגיל עם מבואות המסבירים מה זו משנה ומה זה תלמוד, מה זה ,,מתניתין״ ומה זה ,,קניך״ עם ביאור המופיע בשולי הטקסט התלמודי כשמצורף לו פירוש רש״י, לקח על עצמו מפעל אדירים חדש: התלמוד הירושלמי ויוצריו. את כרך אלף של המפעל הזה, בכתב ידו העגול, הקליגרפי, ראיתי כבר על שולחנו.

אין הרבה חומר כלדעל על חכמי הירושלמי. נפתל שאב מספריהם של זכריה פרנקל וחיד״א ... בנימין זאב בכר (בתרגומו מגרמנית של א׳ ז׳ רבינוביץ) ממפעלו הגדול של פרופ׳ שאול ליברמן וכן האנציקלופדיות, אבל את עיקר מאמציו השקיע בתלמוד הירושלמי עצמו, שלא קל ולא פשוט להתמודד עם הטקסט שלו. אחרי עמל של הרבה שעות לימוד לימנה צבר חומר על ר׳ אושעיא רבה, ר׳ חנינא בר חמא, ר׳ ינאי, ר׳ יהודה וחזקיה (בני ר׳ חייא) ר׳ יוחנן וריש לקיש ובני דודם. כל אלה — בני הדור הראשון. בסיעתא דשמיא, איכר נפתל שבזמן הותיר מאחריו את ימי נעוריו, היא מקווה להמשיך ולאסוף חומר גם על הדורות הבאים של יוצרי הירושלמי ולהגיע לפחות עד כדי הוצאת ארבעה כרכים (הכרך הראשון נמסר כבר לבית הדפוס).

מרבית מחוברי הספרים, מנסיוני, מסתפקים בגישה של ,,שלח לחמך על פני המים״, האות הנדפסת, הם מקוים, תעשה בשבילם את עבודת השליחות.

מקדם את הפרוייקט

נפתל, איש מעשי, החליט לקדם את הפרוייקט שנטל על עצמו (הפצת התלמוד) בכל השיטות המודרניות. אחרי שגייס את הפדגוגיה לצורת הוראת גמרא בפרקי ,,אלו מציאות״ ו,,המפקיד״ — החליט לרתום גם את היצר התחרותי־הספורטיבי המפותח של בני הדור לאותה מטרה.

הוא הציע למרכז לחינוך הדתי בישראל ולאגף החינוך הדתי במשרד החינוך להכריז על חידון ארצי בתושב״ע בקרב תלמידי כיתות ח׳ של בתי הספר הממ״ד.

להגיד שהמימסד אימץ בקלות או בהתלהבות את הצעתו — יהיה מוגזם. שמעתם על משרד ממשלתי שייענה להצעה של אזרח מן השורה? בלי דקסאס של שר, או מנכ״ל, היתכן שפקידות ממשלתית תפעיל תוכנית חדשה?

לשבחם של שתי הכתובות הנ״ל ייאמר שראשיהם לא נרתעו מן היוזמה החריגה ושמונה שנים נערכו חידוני התושבע״פ במימון ,,קרן נפתלי״. אמנם לא פעם נאלץ נפתל עצמו לסחוב מיקרופונים ולשכור רכב להסעת עשרות ספרי־הפרסים שחילק לזוכים, אבל מי יצו להתלונן על קטנות שכאלה אחרי שהצליח להניע את המימסד ללכת לקראתו?

אבל כעבור שמונה שנים גוע שיתוף הפעולה המפליא ,,מחוסר כוח אדם״. נפתל המהנדס היוזם, שבשורת הפצת התלמוד בערה כאש בעצמותיו — לא אמר נואש. יצר קשר עם מרכז ישיבות בני״ע ויחד עם רעייתו החל לבקר בקמפוס אחר קמפוס ולהציע את הרעיון החדש שלו: בית תלמוד. אתם התרמו מגרש — אני אקים לכם עליו בית מדרש. הגיע לראשי הישיבות.

בהלך חיפושיו אחרי שותף לרעיון הגיע אפילו עד לביתו של הרב שך ולולא נודע לד״ר חסיה נפתל, שותפתו המלאה לדרך ולקרן שהקים, שהרב ש״ך מייצג פלג לאו דווקא ציוני בעם ישראל, ייתכן שבית התלמוד היה כוקם בחצרה של אחת הישיבות הליטאיות. אבל לפני כשלוש שנים הגיע לבטוח אל הכתובת שישרה בעיניו, כאמור ישיבת נחלים — ובית התלמוד הפך לעובדה מוגמרת.

גם החידונים לנוער, ,,הבייבי״ שלו לא נואש, אם לא חידון ארצי — לפחות חידון פנימי במסגרת ישיבות בני״ע. חידון זה, כאמור, בסיבובו הראשון שלו, אכן מתקיים בסוף החודש.

מה הלאה, מר נפתל? אני שואלת בהתקרב פגישתנו אל קיצה.

בהתלהבות נעורים עונה האיש: ,,אני אזכה לראות את כל כרכי התלמוד הירושלמי ויוצריו בדפוס, אשתתף בחנוכת שלוש הקומות של בית התלמוד שלי ואז אשב לתכנן את ההמשך...״.

בין הדף והמדף

● הפואטיקה של שירת הקודש

תורת השיר בפיוט הספרדי לאור שירת הקודש של ר' יהודה הלוי, מאת אפרים חזן. הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 342 עמ'.

במשך הדורות נכתבו ספרים, מאמרים והערכות לאין ספור על רבי יהודה הלוי — הן על אישיותו ותולדותיו, הן על שירתו והן על הגותו. אך ד"ר אפרים חזן, בהקדמתו לספר שלפנינו, מעמידנו על העובדה המפתיעה משהו כי לאמיתו של דבר מעטים הם המחקרים העוסקים בצד הפואטי בשירתו הגדולה של ריה"ל. בספרו זה חוקר המחבר (שהוא מנהל „משגב־ירושלים" — המכון לחקר יהדות ספרד והמזרח, מרצה לספרות עברית וללשון עברית באוניברסיטאות ירושלים ובר־אילן וחבר־יועץ באקדמיה ללשון העברית) את העקרונות הפואטיים של שירת הקודש של ריה"ל בשעת עליהם, ותוך כך מציג את הפואטיקה של שירת הקודש הספרדית בכללותה. מחקרו זה של ד"ר אפרים חזן אינו אם כן רק פותח שערים חדשים לשירת הקודש של אחד מגדולי המשוררים היהודיים בכל הדורות, אלא הוא מניח נדבכים נוספים בחקר שירת הקודש הספרדית בכללה.

בשער הראשון של הספר דן המחבר בתחומי השירה הספרדית, מביא מדברי רבי משה בן עזרא, רבי יהודה הלוי, רבי אברהם בן עזרא ורבי ידידיה אלחריזי על תורת השירה של שירי הקודש ובבירר את השפעת הפואטיקה של שירת החול על שירת הקודש. לדידו, שירי קודש אינם רק אלה שהם בעלי ייעוד ליטורגי, אלא יש לכלול בהם גם את השירים האישיים שהם שירי קודש בתכנם ויש בהם נימה אישית והם באים כתפילת יחיד (בעיקר ביחידי). וכן שירים שאינם פיוטים והם שירי קודש בתוכנם בדרך כלל בצורתם, ואינם מיועדים להשתלב בתפילה. כאן מצויות, למשל, הזמירות לשבת. יש גם שירי ביניים, העומדים בין קודש לחול, כגון שירי החתונה ושירי המספד. בהמשך דן המחבר בדרכי המשקל בשירת הקודש של ריה"ל (הוא מקדיש מקום רב לשירי איזור ומעין איזור), בחריזה, בתבניות, הרכבה ומשמעותה ומקדיש פרק מיוחד לבחינת הצליל בשירה זו. השער השלישי של הספר מוקדש לרקמת המלים בשירת הקודש של ריה"ל ובו עיונים במשמעותם של רובדי הלשון, דרכי הניסוח וציורי הלשון. בין היתר עומד המחבר על לשונה הקלה והקולחת של שירת הקודש לעומת הלשון הכבדה המסורבלת של שירת החול. את ההבדל הוא תולה בשתי סיבות: האחת, שירת הקודש הספרדית עם כל חידושה ויחודה היוותה המשך לפיוט המזרחי וכליה נתגבשו והוכשרו דורות הרבה, למעשה מאז משוררי תהילים. כנגד זה היתה שירת החול בבחינת חידוש גמור ומהפכה מוחלטת בשירה העברית. נושאיה באו מבחוץ, ודרכיה ותבניותיה אומצו אימוץ מלאכותי, ולמעשה, נכפו על הלשון העברית. הסיבה השנייה נעוצה בשעבוד הכלא ששעבדה שירת החול עצמה לכבלים צורניים חיצוניים, שהודאי לא תרמו לבהירות יתר. בשער האחרון של הספר, „דרכי הבנייה בשיר", מברר המחבר את עניין החומרים הכלולים בשיר ואת דרך בנייתו של היצירה, מתוך מגמה להראות כיצד קושר היוצר נושאים שונים זה בזה, הזיקות בין חלקיו של השיר, והקשרים והיחסים בין חלק לחלק. מקום נכבד תופס מקדיש לשאלת הדובר הנמען בשירי הקודש.

הספר כולל עיון ודיון מפורטים בשירים רבים של ריה"ל ובני דורו, ותוך כדי כך מקבלים אנו תמונה רחבה על הפואטיקה של שירת הקודש הספרדית בכללה. מעבר לצד המחקרי יש לד"ר חזן בספרו גם יעד חינוכי, וכפי שהוא כותב: „אנו מקווים כי עלה בידינו לספק כלים לניתוח שיר הקודש הבודד, ובכך נביאנו משירתם את הלומד שעיקר מפגשו עם השיר האחד, וביותר את המורה בשלבי ההוראה השונים, המתמודד עם שיר הקודש".

● מורשת יעקב

„מורשת יעקב", שנתון בית מדרש ממ"ד למורים „מורשת יעקב" ע"י ישיבת הדרום, רחובות. המערכת: הרב גח גרינפלד, הרב שלמה חיים ברנשטיין, צבי בצר. העורך: הרב דב שחור. 128 עמ'.

בית המדרש למורים „מורשת יעקב" שליד ישיבת הדרום ברחובות קרוי על שמו של הרב יעקב ברמן ז"ל, שהקים בישיבה לפני למעלה משלושים שנה מכון תורני פדגוגי. כעבור זמן שונתה מתכונת המוסד, וראש הישיבה, הרב צבי יהודה מלצר ז"ל השיג את אישור שלטונות צה"ל לשילוב של לימודי הוראה במסגרת ישיבתית ושירות צבאי — שהוא בעצם היסוד לישיבות ה„הסדר". במשך השנים התרחב מסלול ההכשרה בסמינר לשלוש שנים, ומאז הוא מכשיר את תלמידיו להוראה בחטיבות הביניים, ובוגריו מפוזרים בכל רחבי הארץ.

השנתון הראשון של סמינר „מורשת יעקב" הוא בבואה לעבודה החינוכית התורנית המתרקמת בו. רוב המאמרים שנקבצו בו הם פרי עבודתו של צוות ההוראה במוסד בשנת הלימודים תשמ"ו. מאמרים רבים אינם נתחמים דווקא במסגרת של עולם ההוראה והם מלבנים סוגיות בתנ"ך, תורה שבעל־פה ולשון. כך כלולים בחלק הראשון של השנתון מאמרים על דמותו של יפתח הגלעדי, כשלונו של שאול המלך במלחמת עמלק, היחס ו„גלוי" במקורות המקרא, למלאכיותו של ה„איבות" בתנ"ך, הרמב"ם כפרשן המקרא, בדין תוספת שביעית, בירור סוגיית „קטן אוכל נבלות", כוונה והבנת הדברים בתפילה ובתלמוד תורה, משמעות „עוסק במצוה פטור מן המצוה". מחציתו השנייה של השנתון כוללת מאמרים בעניני חינוך והוראה, הן מהצד התיאורטי והן מהצד המעשי, מכבשונה של עבודת ההוראה עצמה. יש כאן מאמרים על רבי טרפון — פדגוג למופת, דמותו ותפקידו של הפדגוג בספרות המדרשית, דגם לתבנית מערך שיעור בתנ"ך ובתלמוד ודרכי הוראתו בכיתה. יחידת לימוד במשנה לכתה ה' (עובד ע"י תלמידי שנתון א' — תשמ"ו), דרכים ושיטות בהוראת הדינים, אמצעי הוראה אלטרנטיביים בתורה שבעל־פה, תופעת ה„מלל" בהוראת דידקטיקה, בית המדרש למורים ובתי"ס לאימונים.

● משחק לקולות

תחת חורש חלב, משחק לקולות, מאת דילן תומאס. עברית: שולמית הראבן. הוצאת שוקן / ירושלים ותל־אביב. 120 עמ'.

ביצירתו זו של המשורר האנגלי דילן תומאס תופסים המתים מקום ניכר: במקומות רבים מדברים אליהם ועליהם. ודאי אין הדבר מקרי, שכן תומאס השלים את כתיבת יצירתו זו זמן קצר לפני שמת בגיל 39 מחמת שתייה מופרזת. משחק־קולות זה שודר לראשונה ב„בי.בי.סי." בינואר 1954, כשלושה חודשים אחרי מות המחבר, ומאז זכתה היצירה לשפע של ביצועים באנגליה ובעולם כולו.

זהו משחק לקולות לא רק משום שחלק מהטקסט נאמר על־ידי קולות אנונימיים אלא גם בשל המקצב המאפיין את שיחם של גיבורים רבים בו. יסמכה בחיי עיירה ולשית דמיונית בשם לארגוב, על אנשים הגרים בה, כתוארת בתערובת של סגנונות, כשלעתים האמירות הן שברי משפטים ולעתים שירים הדיבורים ארוכים. המקצב המהיר שולט, כאמור, בחלק ניכר מהטקסט. למשל: „שעטשעם על סוסים על מרדת דבש־השמש ברחובות הומי־כוורת, קול פרסה וקול פרזל נקב, פצו ונעיה, צנף־עוף על הפנק, להקי־נהק ברתו ב ההמורים. בצק תופח, חזיר צורח, הך חלף בבית קצב, מחבץ חונך, צלצול קופות, שיעול של כבש, גור מצורית, שר משורי". אך יש שהדברים הם בקצב איטי ובאווירה שקטה כמו הקטע משיר השקיעה של הכומר עלי ג'נקינס: „בעת קומי לפעלי / תפילה קטנה אשא, אלי. / הו פקח עינך תמיד לעד / על כל יצור, לעת יולד. // ועת מאוד שקיעה מאיר / תפילה אשא לשלום העיר, / כי אם נחיה מחר או לא — / תלוי באיש וגורלו".

המתרגמת שולמית הראבן כתבה במבוא על דילן תומאס ועל יצירתו, ובציור על „תחת חורש חלב". היא גם עומדת על הקשיים בתרגום לעברית של יצירתו זו, הכתובה רובה ככולה בשפה אנגלו־ולשית. ומציינת בין היתר כי „התרגום הוא מעשה של בחון גיבור ביכולתה של הלשון העברית, במקצב בצבע ובשפע האפשרויות שבה".

● נוסטלגיה וחומר תיעודי

ההגדה לשבט 524, קונטרס א'. יוזמי הספר: מרדכי ארזי, משה פדגור (פיוזי), מרדכי רוזנברג. עריכה: ש.ל. איגוד החיילים המשוחררים בישראל, תל־אביב. 64 עמ'.

אלפים רבים מבני היישוב התגייסו במלחמת העולם השנייה לצבא הבריטי כדי ליטול חלק במאמץ המלחמתי למיגור החיה הנאצית. אחת היחידות הארץ־ישראליות היתה „פלוגת ההנדסה הפלשתינאית 524", שפעלה בחיל ההנדסה המלכותי הבריטי והיתה צמודה למפקדה הראשית של צבאות בעלות הברית במשך כל מלחמת העולם הראשונה.

לא היתה זו פלוגה לוחמת, אך לעבודתם של אנשיה היתה חשיבות רבה. הם הכינו מפות צבאיות, ביצעו מדידות שדה, פענחו צילומי אוויר ועוד עבודות הנדסיות מיומנות מקצועית רבה. אנשי הפלוגה היו בחזיתות שונות — ב„מצרות סוראי" שמדורים לקהיר, במדבר המערבי, בצפון אפריקה, לוב, סוריה ואיטליה. אנשי הפלוגה עברו חוויות רבות לא רק כחיילים אלא גם כיהודים שנקלעו למוקדים כבים בימי השואה. קורות אותם ימים והאווירה החברותית עם העיבוד המיוחד של אנשי היחידה בוקעים ועולים מבין דפי הספר „ההגדה לשבט 524", שהקונטרס הראשון שלו יצא עתה לאור. מכונסים כאן פרקי זכרונות מאותם ימים וכן דברים שנכתבו בעת ההתרחשויות עצמן, וכן רשמים מהווה למקומות שבהם היתה הפלוגה לפני למעלה מארבעים שנה. בספר משובצים הרבה איורים ותמונות, המשקפים את קורות הפלוגה וגלגוליה. יש כאן הרבה נוסטלגיה והתרפקות על חוויות העבר, אך גם חיבור תיעודי מעניין על השתתפותם של בני היישוב הארץ־ישראלי הקטן במלחמת העולם השנייה.

ש. יהושע

הספרות לשירות האידאולוגיה?

מאת ד"ר נפתלי אילתי

למה הוקם האינטרנציונל של סופרים מהפכנים ולמה בוטל אחרי שהתקיים בשתים עשרה שנה? התשובה לשאלה זו מבוארת ומוסברת בספרו „הבלתי נסבל"*, שבו הוא מסביר גם את ההבדל שבין ספרות מגויסת לבין האינטרנציונל הספרותי הפרולטארי.

האינטרנציונל הספרותי הפרוליטארי

האינטרנציונל של הסופרים המהפכנים מקורו במוסקווה, שם הוקם בשנת 1920 ליד האינטרנציונל השלישי. תחילתו כחבורה של סופרים, ובמשך הזמן מוסד ממשלתי ברוסיה, עם מנהיגות, בסאותים וסניפים בעולם, בעיקר במערב אירופה. המטרה היתה להוכיח, שגם במרכזי מערב אירופה נמצאים סופרים חשובים אשר מרצונם הטוב וללא שום כפייה הצטרפו כחברים לארגון הזה. האינטרנציונל הספרותי לא האריך ימים. הוא פורק בשנת 1932 על ידי סטאלין — אומרים מפני שלא היה צורך בו, ויותר כן מפני שרוחו של טרוצקי רחפה עליו.

דמותו של הארגון הזה עוצבה במידה מסויימת על ידי לב טרוצקי. הוא אומנם לא ארגן אותו, גם לא טיפל בו בעת קיומו, אבל הוא הגיה את היסודות של האינטרנציונל הספרותי הזה בשורת מאמרים בשם „ספרות ומהפכה", שפורסמו בשנת 1924, ועיצב בהם את תפקידם של סופרים מהפכנים.

המחבר כתב את ספרו זה על יסוד חומר ארכיוני שבגנזכי במוסקווה. הוא בוחן בו את בצב הענינים לאור ויכוחים בין הסופרים על מעמדם ותפקידם בחברה הפרוליטארית, המאבקים שביניהם, רצונים ואישיים. היו כאלה שרצו למצוא חן בעיני השלטון ברוסיה ודרשו ספרות מגויסת לגמרי ולאסור כל ניסיון של יצירה חופשית, דבר שהשפיע לרעה גם על סופרים ברוסיה הסובייטית. היו אחרים שטענו כי די אם יראו בעולם, בעיקר במערב, שסופרים חשובים הם חברים בארגון, או אוהדים שלו נסיון לצרף לדרוש מהם לכתוב ספרות מגויסת, לאור האידיאולוגיה המארכסיסטית־לניניסטית. אך האדוקים שבארגון הזה דרשו התגייסות מלאה מצד הסופרים חברי האינטרנציונל הזה לכתוב רומאנים לאור האידיאולוגיה.

ומצד שני, תיאור החיים הקשים של הפרולים, האיכרים הקטנים, תנאי הדיור העלובים שלהם, עבודתם הקשה והתשלום הזעום שהם מקבלים תמורתה, הרי כתיבה כזאת מבלי להסיף למהפכה הוביל בסופו של דבר למהפכה.

יש לציין, שבין הסוריאליסטים נמצאו בצרפת גם סופרים שמאליים רבים. ביניהם בריטון ואראגון, אשר לימים הפך להיות הכהן הגדול בהיכל הספרות הקומוניסטית בצרפת, ואחרי מלחמת העולם השנייה, הוטל עליו לכתוב את ההיסטוריה של הקומוניזם.

תוך חילוקי הדיעות האלה נכנסו הסופרים המהפכנים למאבק גלוי עם גדולי הסופרים בימים ההם במערב, שהגנו בתוקף על חופש היצירה. אלה ביקרו קשות את המשטר ברוסיה, ההופך את הסופר כבן לוויה לא רק של המהפכה, אלא של המהפכנים ומי שאינו הולך בתלם, סותמים את פיו.

בעיות עם סופרים מהפכנים במערב

המגמות השונות באו לידי ביטוי בצורה חופשית במערב אירופה, בעיקר בצרפת, בתוך מגמת העיתונות הקומוניסטית. היומון הקומוניסטי ל„אומאניטה" פירסם את המאמרים הספרותיים של ויקטור סרג' ושל ליאון באזאלגט, הכותבים ברוח הסופרים המהפכנים האותסיים ללא סייג. בעת ובעונה אחת פירסם הירחון הקומוניסטי „מונדי", שבעריכת אנרי בארביס, והדו־ירחון „קלארטה" מאמרים על דרכי היצירה של הסופר המהפכני.

בארביס הלך בדרך המגמה הראשונה והיא: לכתוב על המצב הסוציאלי, אשר יביא בסופו של דבר את הקורא לידי מחשבה על הצורך במהפכה נגד המשטר הבורגני האחראי למצב הבלתי נסבל הזה. אחרים דרשו לכתוב פחות או יותר ברוח הדברים הנאמרים במוסקבה, אבל מתוך חופש מסויים.

חילוקי דיעות אלה בלטו בועידת הסופרים המהפכנים באינטרנציונל, האחת במוסקבה בשנת 1927, שבה ייצגו את צרפת: בארביס ואיאוך קוטירייה (והיה גם חבר הפרלמנט). והשנייה ועידת הארקוב בשנת 1930, שבה השתתפו גם אראגון ובאדול. בשובו מועידת הארקוב עזב אראגון את הסוריאליסטים ונלחם לזיכרונו רבים עם אלה שיצאו נגדו נגד סופרים קומוניסטים אחרים. כי גישתם לענייני ספרות הוא יבוא מרוסיה. הרוב הגדול של הסופרים בצרפת, ביניהם אף באלה שאוהדו את הקומוניזם, התנגדו לכתוב לפי דיקטאט ממוסקבה.

לדעת מחבר הספר הזה, צריך לראות שלוש תקופות בהתפתחות הספרות המהפכנית, ואחריה הספרות המגויסת במערב אירופה והן: 1) הנוהה הקומוניסטית לפי שיטת הריאליזם המארכסיסטי אשר ניסה לרשת את הספרות הישנה. בעיקר 1920—32, שהיו שנות הכנה של חדש ולהתוות דרך ליצירה הדשה. 2) התקופה שלאחרי מלחמת העולם השנייה שבה התקיים הניסיון במערב גרמניה למצוא דרך משותפת בין הגישה המהפכנית המקורית לבין המחודשים שטענו להוציא את הספרות מההסגרת הסוציאליסטית המצומצמת, 3) הגישה האנטי סוטאליטארית בצרפת גם מצד סופרים שמאלניים, שהתנגדו בתוקף לכל התערבות מצד הממשל. כל ממשל שהוא, בספרות שצריכה להיות חופשית ובלתי תלויה.

השפעת המערב

המחבר, על אף אהדתו לסופרים מהפכנים וצערו על ביטול האינטרנציונל הספרותי הפרוליטארי, מתנגד גם הוא ללחץ מגבוה על היוצר ויצירתו. הוא גם מנסה להוכיח, שאפילו ברוסיה, ארץ טוטאליטארית, מלבלבות רוחות חדשות, ומורגשת כיום השפעת המערב ביצירותיהם של סופרים רבים בארץ זאת. אף על פי שהסופרים אינם חופשיים שם לגמרי, ניתן כיום להבחין — אומר הוא — בין הפרוזה הרוסית בשנות העשרים לבין זו שבימינו. היא חוזרת במידת מה לריאליזם של המאה התשע עשרה.

מובן — אומר הוא — כל אידיאולוגיה כופה עצמה על אנשים. ואי אפשר לסופר שמאמין בה להשתחרר ממנה. זאת לא רק מכוח הכפייה של השלטון, אלא מי שמקבל אותה, מרצונו הטוב, כמו הקומוניסטים בארצות המערב, משועבדים לה. אלא שבמערב הם יכולים להתבטא בצורה יותר חופשית כאשר בארץ בעלת שלטון האידיאולוגיה הזאת.

לכן אף הסופרים החדשים שבין הסופרים המהפכנים אינם מסוגלים להשתחרר לגמרי מצל האידיאולוגיה. הם יכולים לכל היותר לתמרן בין הדפוסים שנקבעו בספרות המהפכנית שלאחרי מהפכת אוקטובר ברוסיה לבין הרוחות החדשות המצויות במערב והמשפיעות עליהם.

יש לציין, שהמחבר עצמו, עד כמה שהוא מסביר את העניינים בצורה ברורה, מתקשה להסביר ההבדלים בין ספרות מגויסת מרצון וללא כפייה מלמעלה לבין ספרות מהפכנית ברוסיה. הוא גם לא מסביר מהו ההבדל בין סופרים בעלי שם, כגון אבל אף פעם לא אמרו על עצמם אנדריי ג'יד, אנדריי מאלרו, אשר זמן מסויים אהדו את הקומוניזם, שהיו סופרים מגוייסים על ידי האידיאולוגיה שקיבלו עליהם מרצון. לבין ז'אן פול סארטר, אשר בזמנים שהיה מקורב לקומוניזם, העיד על עצמו, שהוא סופר מגויס.

האם הסופרים בני לוויה של מהפכנים?

לדעת טרוצקי, כפי שהדבר בא לידי ביטוי במאמריו „ספרות ומהפכה", הסופרים צריכים להיות בני לוויה של המהפכנים, לאמור: תפקידם אינו רק לשבח ולפאר את מעשי המהפכנים, אלא בעיקר לכתוב ברוח המהפכה המארכסיסטית־לניניסטית, כמו כן להשתמש בלשון המהפכה, היינו — שפה פשוטה ועממית. טרוצקי — מדגיש המחבר — התכוון לכך שעל הסופר לתת תיאור על החיים במשטר המהפכני, גם לשבח מהפכנים, אבל לא דרש מהם להסיף למהפכה. למעשה — מוסיף הוא — ברוסיה הפך המושג ספרות פרוליטארית למושג של מיליטאנטיזם, קריאה לפעילות מהפכנית, דבר שהסופרים במערב המקורבים אליהו — לא היו מוכנים לעשות.

גם ברוסיה גופה היו סופרים שסאנו לתופש סוסים. הם היו מוכנים לקבל עליהם ללכת בדרך של ספרות מגויסת, כלומר — לכתוב ברוח המהפכה. אבל לא היו מוכנים להיות משוררי החצר ולכתוב לפי הוראות שיקבלו מפקידים או מפסקנים. גם לא לשבח מהפכנים שהשלטון רוצה ביקרם.

אולם אם ברוסיה גופה לא היו לסופרים ברירות רבות וידיהם היו כבולות, הרי במערב היו מהפכנים רבים, סופרים יוצרים, שלא היו מוכנים לכתוב לפי הוראות מלמעלה. הם היו מוכנים לתת ספרות מגויסת לאור רעיון המהפכה, אבל לא היו מוכנים להיות בני לוויה של מהפכנים. אם היו להם גיבורים מהמהפכנים ברומנים שלהם, הרי הם עשו זאת תוך בחירה חופשית. הם בחרו בעצמם וברצונם הטוב, מי מהם יופיעו — כגיבורים שלהם ומי מהם ראוי להלילה.

התקיימו ויכוחים רבים על דרכו של האינטרנציונל. היו פילוגים, האשמות של צד אחד נגד השני ונכזו מגמות בספרות המהפכנית: 1) התעניינות במצב הסוציאלי של האדם וכתיבה ברוח טולסטוי, גורקי, זולא, היינו — הבלטת הריאליזם שבחיי האדם, 2) עיקר פעילותו של הסופר המהפכן להתמוטה וקריאה למאבק המהפכני, 3) העמקה הבבלה של שינויים מיוחדים שהכניסה המהפכה בחיי האדם.

נגד הסוריאליזם

אולם כולם היו מאוחדים בהתנגדותם לסוריאליזם, הזרם הספרותי הכללי ששלט בשנות העשרים באירופה, לכתוב כצל ולעבור לדיאליזם ולפי הכוח ואירציונאליזם. הכבלים המוטלים על האדם על ידי מגמתו היתה לשחרר את הסופר מכל החברה ומשיקולים מוסריים וסוציאליים, ולתת לסופר לבטא את כוחו שבתוך בצורה החופשית ביותר. לדעת הסופרים המהפכנים, רומן הכתוב לפי שיטה זו הוא רומן בלתי נסבל.

הסופרים המהפכנים שבאינטרנציונל הפרולטארי היו בדעה, שהסופר חייב להיות ריאליסט ולתת ביצירותיו תיאור ריאליסטי מן החיים כפות שהם. מובן מאליו, כשהוא יציר כיצד אחר או החיים בעולם הכושל, חיי הדלות ובהבה כספים של המנצלים את מעמד העמלים.

*) ז'אן פייר מורל, הרומן הבלתי נסבל — האינטרנציונל הספרותי וצרפת, הוצאת גאליסאר, פאריס, 1986, 488 עמ'.

שואת קמבודיה / מאת בת שלום

למרות השימוש האינפלציוני במלה „שואה" הרווח בדורנו אי אפשר להתייחס אל מה שאירע לעם הקמבודי בשנים האחרונות במונח אחר. אמנם את פשע השמדת שני מיליוני הקמבודים בפחות משלוש שנים ביצעו הקמבודים עצמם ויד איש באחיו היתה בה, לא יד של צורר זר, אבל דבר זה, אולי, אף מגביר את עוצמת הזוועה ואינו מפחית ממנה.

הספר „עדות קמבודית", שיצא זה עתה בהוצאת בית ראדם, מצטרף אל כמה וכמה ספרים (וסרט אחד) המתעדים את פשעי ה„חמר רוז'" בקמבודיה. המחבר, סומש מאי, בנו של רופא שגדל במשפחה אמידה ועליה והיום הוא פליט בארה"ב, פותח את ספרו בתיאור ילדותו המאושרת והמפנקת כדי להגביר עוד יותר את הלם האסון בקמבודיה. המכונה היום, לאחר המהפכה הקומוניסטית שהתחוללה בה, בשם קמפוצ'יה, נהגה המעמד הבינוני הגבוה בכל מגזרי החיים המערביים בבנגין האמריקני. סומש מאי ואחיו היו מכורים לטלוויזיה, לבידור בתיכון פרטי מעולה. יצאו עם ההורים לפיקניקים בחוף הים ואכלו, לעתים קרובות, מזון מקיפסאקי. למאי הצעיר היה מורה למתימטיקה בעל הליכות ויצאות דופן בקפדנות. רציני וקפדן שאסר על צחוקים ובדיחות, דרש התייצבות דייקנית בכיתה. לבש בגדים צבועים יהורים אבל היה פופולארי בבייתם בשום שינוע מעונשים; בכל שיעור ושיעור, אחרי המשוואות המנהלות, נהג היה להקדיש חמש דקות ל„שיחת מוסר". בשיחה שכזו היה המורה המאפיין, המנצל מנדלים כל השנה... הגדר בטקים גביבים כל השיחות העבריות ההלכלית של החברה הקמבודית.

הנה, זמן לא רב לאחר מכן, נדהמו נערי התיכון לגלות כיצד המורה למתימטיקה, קיו סמפאן, מופיע, בגלגול חדש, כאחד השליטים ההיסטוריים החדשים של ארצם. פול פוט הצייר את הגורים המסספרים ואת שיחות המוסר הלא בידיות ביחידות הנוראה על הכרי וקחיי ב„חמר רוז'". בבריים לדבר נגד החיילות החרויית — הוא יצא להשמיד חברה זו כולה ובין החיירות גם הורידם וההיהם של ה„ליליה" הוריהם ואיחות של הילידיי „לשעבר" ההבדיהם הללו צבגם.

זוכר ביום לאי בספרו. ביום אחד, בשנת 1975, ליד שולחן ארוחת הבוקר; זמן קצר לפני שיצאתי לביה"ס — שמענו צעדות רגלים ברחוב...".

זמן לא רב לאחר מכן מצאים הנער־הצד, שהיה אז בן שבע עשרה, וכל בני משפחתו לפנות את ביתם ולהתרכז באחת הכיכרות. הנער־הסופר ארוז בחיפזון כמה ספרים אהובים עליו. בין הספרים הללו — „חוות החיות" של אורוול ו„רבקה" של דפנה דו־מוריאה. משפחת מאי מחליטה לנסות ולהימלט מן הגהל הלאידידע. ההורים וילדיהם מצטופפים ב„לנד־רוובר" המשפחתי ומנסים להימלט מן העיר. בדרך הם עוברים על פני שדרה עירונית הזרועה לכל אורכה גוויות של נרצחים. הבריחה נכשלה. משפחת מאי נצטרפה אל רבבות המשפחות העירוניות הגרולות. בהליכה אינסופית, אל המחוזות הכפריים הנידחים.

מאי מתאר לילות ללא שינה ימים ללא מזון, אנשים הנופלים מתים או פצועים על ימין ועל שמאל, ולבסוף — אורהו רגע בירא שבו הצטווה לכרות לעצמו קבר ולחכות לכדור שיקפד את חייו. עד לסצינה המצמררת הזו — מצליח הצד הצעיר לתאר במלים מאופקות מאוד כל מראה, כל שמועה, כל סיפור הנכנע אל אזניו בדרכים. הוא מספר על אנשים מכירפי רצב הניזונים מבשר הגוויות על ילדים בני עשר המאבדים מרצון כדי להימלט מן המציאות הבלתי נסבלת. על מאות אלפי יתומים וילדים שאבדו להוריהם המשוטטים בשדות. על מות שלושה מאחיו. מי שראה את הסרט (שהוצג גם בארץ) „שדות המוות" או קרא ספר אחר שנכתב לאחרונה על שואת קמבודיה ושבו: „האבנים זעקו" (של מולידה סוימי־בפסקה קצרה אחת הוא מספר על מות שלושה מאחיו. מי שראה את הסרט (שהוצג גם בארץ) „שדות המוות" או קרא ספר אחר שנכתב לאחרונה על שיאת קמבודיה ושבו: „האבנים זעקו" של מולידה סוזימיס־אנ), מכיר את המראות ושבע את הקולות.

ליהודים. „בוגרי שואת אירופה מכירת גם הסצינה שבה מתאר מאי כיצד עבודים כורעים, דמויי שלדים, שניצלו מצפורני ה„חמר רוז'" והגיעו אל מקום מפלט מתנפלים על המזון וזוללים ללא ריסון עצמי ולפתע הם נופלים מתים חסרי אונים. גופם הצמוק אינו עומד בבעכסת האוכל הרב שנדחס לתוכו...

בניגוד לעד ראייה — סומש מאי אינו מסתפק במה שראו עיניו. הוא גם כותב את ההתרחשות. הוא מסביר, למשל, כיצד במשך חודשים קצרים בודדים חוזרת קמבודיה מבחינה טכנולוגית, אלף שנים לאחור. של מהנדסים, הרופאים, הכבנאים, הבנקים והכלכלנים נרצחים או מועברים בכפייה רגליים אל הכפר לעבוד את האדמה בטוריות ובמכושים. אין מי שינהל בתי חרושת ויפעיל מעבדות, ירפא חולים בבתי החולים או יניע את גלגלי התעשייה. עם שלב עובד עבודת־פרך בבצוע תירגום הקומוניסטים של ה„חמר רוז'", כותב מאי, אבל לכריה טכילני צבדנו עד אפיסת כוחות ברזרות עד שקיעה — המדינה התמוטטה מרעב ויאבדן כל הסדרים הממשלים.

ומה שאירע שבעתיים ה„חמר רוז'" השיאים, מחיללי את המהפיכה הרעיונית שלהם בשם האידיאל וכדי להיליות בעינתית הכוסרית הכלכלית — לא להתר בחשבון את הדיבור שארצב החלישה ההריבה מהותית הדם שלהם עתידה להביאם כמעט חסרת אויב לגבות את אייבותיה הנצחית. תאילנד כזה ווייטנאם כיה.

אבל, למרות כל הסבריו, אין גם לסומש מאי הסבר משכנע לטירוף שאחז באחיו הקמבודים כשיצאו לרצוח ולהשמיד את בני עמם. הוא עצמו ניצל באורח פלא בפנים פן את הפירוש ר הצתנאי המרירי נייכבי אנשיי, שהצליח לחלץ איתו מהגיהנום הקמבודי.

סומש מאי חי היום באמריקה. את שפיציה ומסיגותיו היא מתאר גם היום, לברית ה„חמר רוז'" שילוי בכנה. כארץ אמוללה ההרוסה, יתוצה בין שני אויבים, ללא כירך ללא כירה. אבל ציבור הקוראים הערבי שלא יודע את כיפי שואת קמבודיה אחרי הדיכוי הדייבה, כנה להוא להבין את הרמטיביליגיה של הא־ייג — לא נעשה כשבלי יותר אפילו אחרי „עדות קמבודית".

*

מרטין לותר קינג עם נופך של חמימות אנושית

מרטין לותר קינג הפך מזה מאויה, לפתע מקרב ציבור עשרות מיליוני השחורים בארה"ב כמעט כשר נואם לדמות מיתולוגית, כמעט ל„קדוש" נוצרי. לא די שבצו פדראלי רשמי הוחלט לצרף את יום הולדתו למניין ימי החג של המדינה הגדולה, ויש שבו יכולים לבקש חופשה מעבודה, הרי שבימים אלה יצא גם ספרו של דיוויד גארו: „נשיאת הצלב", שפרסומו, נדמה לי, מעיד על כך.

גארו שוחח עם ידידיו המותיקים של הכומר השחור הנרצח, עיין בפרוטוקולים של האפ.בי.אי., אותם השיג אחרי מאבק הודות לסעיף בחוקה האמריקנית הקובעת חופש אינפורמציה לאזרחים, ותיעד בדקדקנות כיצד הבולשת האמריקנית ביפיד של אדגר הובר לחצה, איימה, הפחידה וניסתה לשחד את לותר קינג כדי שיחדל לעמוד בראש התנועה לשוויון האזרח ויחדל להנהיג את הצעדים המפורסמים לעבר אלבמה ובמדינות הדרום. בין השיטות שהאפ.בי.אי. נקט כדי להיפטר בו: הפצת רכילות כוזבה על חיי האהבה הנסתרים של הכומר שנודע „בצדיקותו" והאשמתו בקנוניה כנגד המשטר האמריקני מתוך שהתייחד עם מי שנחשב לשכן קומוניסטי.

אדגר הובר, כמסופר בספר, הזהיר את התובע הכללי רוברט קנדי מפני „כזיכותו" של לותר קינג, ונביא ארה"ב בכבודו ובעצמו, ג'והן קנדי הזמין את קינג לשיחה ו„ייעץ" לו לנתק את קשריו עם הידיד החשוד. כאשר הכומר קינג, לשמור בסתר על קשריו עם הידיד, שכנע את רוברט קנדי לאפשר לאפ.בי.אי. להתקין מכשירי האזנה בחדרי המלונות בהם התגורר קינג. הוכחות מפליליות בתחום הפוליטי — לא נמצאו כך. אבל הוכחות מפליליות מבחינה מוסרית — נמצאו בשפע. ואת „ההוכחות" הללו לא נרתעו סוכניו של הובר להציג בפני עיתונאים ואפילו בפני רעייתו החוקית של קינג.

המטרה, כמובן, לשכנע אותו לפרוש מן התנועה לשוויון זכויות. ידידיו של קינג, המצוטטים בספר, מגדירים הרבה מן העדויות הללו כ„מפוברקות", ועל כל פנים יוצאים בכתב הגנה על גדולתו ותרומתו לאומה האמריקנית, שנבצעה החזות לו ל„שוויונית, ליבראלית והוגנית יותר".

הספר „נשיאת הצלב", בבוקרים המבלבלים, איננו גורע מן ההילה שנקשרה סביב האיש ואינני מסכן את התהליך להפוך את יום הולדתו לחג לאומי, אלא רק מקנה למנהיג האגדי נופך של חמימות אנושית.

אגב על מרטין לותר קינג הכינה הטלוויזיה האמריקנית סרט דוקומנטרי מצויין וגם סדרה שלמה המתעדת את חייו מילדות ועד מותו. שניהם הוקרנו כבר גם על מסכינו.

הכסף החי

מאת רפאל לוי

„כספית נוזלית היה נמצאה בתוך שלושה כלי חרס בחפירות ארכיאולוגיות הנערכות בעיר העתיקה בבית־שאן" — כך נאמר בידיעה ב„הצופה". „אגב החפירות" — נאמר עוד בידיעה — „נחשפו כלי נחו"ש ואחד מהם נשפכה הכספית (המוכרת כמד חום רגיל) והחלה לרוץ על האדמה. החוקרים מעריכים, כי הכספית היתה שייכת לבעל חנות תכשיטים, שהיו במקום בתקופה ה־8 לספירה והשתמש בה לצורך הזהבת מתכות".

המלה „כספית" היא מן הספרות החדשה. בימי הביניים היתה נקראת „כסף חי" והיתה בשימוש אצל רש"י, הרמב"ן וכו'. הכספית — איזה אבן שוהן — היא יסוד כימי מתכתי כבד והיא מצויה במצב נוזל בטמפרטורה רגילה (1). א' בן־יהודה כותב: „כסף חי" — מתכת נוזלית, שגונו דומה לגון הכסף.

בגלל קלות ההפקה מקינובר — קראנו באינציקלופדיה העברית — כבר היתה הכספית ידועה בימי קדם. עמי המזרח הקדמון וכן היוונים והרומאים הכירוה. הרומאים קראו לה: „ארגנטום, ויוום", היינו, כסף חי. תיאור ספרותי ראשון של המתכת הובא בידי תיאופראסטוס סמוך ל־300 לפסה"נ, ומוצאה במכרות סיסאפון בספרד.

לאחר מאמצים לגלות מלה במסכת כסף חי ואם היא מוזכרת בתלמוד מצאתי את המלה „אספרכא" (אספירכא), המצויה במסכת גיטין סט, ע"ב: „להרשינא ליתי אקיקא ואילוא ואספירכא וכרתכא". מפרש רש"י: אספירכא — כסף חי. ביתכא — „קוגילו"ן והוא מפסולת הכסף מקים שיוציאין כסף מן הקרקע ויוצרים אותו ומעלה רתחא והיא כרתחא". (ראה מילון יעקב כנעני).

הרב ח"י קסאויסקי באוצר לשון התלמוד (בעמוד 2552) כותב: ואספירכא, כסף חי (גיטין, שם).

הערוך אומר: אספירכא (אספריכא) — פי' כסף חי (קוויק זילבר), ומוסיף: פי' אחר — בסיפולי נשים... ורפואה עצויה מעופרת נתוך בהוכץ ונהפך לעפר לבן".

יאסטרוב סובר: אספירכא — עופרת לבנה.

בימי הביניים מוזכר במקורותינו הכסף החי כמה וכמה פעמים בההלן.

בפירושו על שבת, שבת עח ע"ב, ששם נאמר: „זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב קטן" (ע"פ: נקב קטן) — אומר רש"י כך: „כדי לעשות נקב קטן — כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הכתיכה נקב דק להוציא בו".

הרב ד"ר חיים כהנא ליוסף מירושלים העיר את תשומת לבנו למשנה שבת ה, ה, ושם מפרש ר"ע מברטנורה פירוש דומה לפירוש הנ"ל של רש"י.

עוד הכיר לנו הרב לדיבה את הנאמר בירושלמי שבת פ"ח ה"ג: „זפת וגפרית כדי לעשות נקב. רבי יוסי בר חנינא אומר במזניק שנו. שצוה כדי ליתן על פי סדק קטן". אומר הפירוש: „...כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית...".

ד"ר יגאל ינאי, מורית רייך דאיר לבני הזכירו דברים דומים.

ד"ר יעקב לוי מחיפה הזכיר לנו מקורות נוספים מספרות ימי הביניים ואילך. (ראה מילון א' בן־יהודה)

הרמב"ן, בפירושו על בראשית מא, לג: „ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים" — אומר כך: „ירא פרעה איש נבון וחכם — אמר לו שצריך לאיש נבון וחכם שיהיה ממונה על כל הארץ יפקד עוד פקידים... ויקבצו את כל אכל... נבון — שידע לנהל עם ארץ מצרים בהם לפי הטף כידו ולתת להם כדי חיותם ויוכור הבותר לארצות האחרות לאכזר עושר וממון לפרעה; חכם — שידע לקיים התבואה שלא תרקב. שיערב עם כל מין דבר המקיים אותו בטבעו כמו הוכחון (2), שהכירו רבותינו הכסף החי (הדגשות שלי — ר"ל) המביא הבנינה וכיוצא בהן...".

בקאנון דו, ו, א, 3 (בבדל הרפואה מאת אבן סינא מן המאה העשירית והאחת־עשרה) נאמר: „התרפואות המזות הממכות החריפות כמו זרניך ואלשק וכסף חי כומה".

ב„עשר השבים" כ, כ (גרשון בן־שלמה) נאמר: „וכסף החי תולדתו וטבעו בשני פנים — האחד יש לו מוצא ומקור כשאר הכסף והזיבה כאינו נקפה (נקפא) הוא מפני רוב הלחות שבו וכו', וקצת חכמים כתבו, כי השורש הקרוב לכל מיני המתכות הוא הכסף החי והגפרית".

ר"י פרובינצלו, שורית ליכוד החכמות, אומר: „שקצת בני־אדם מהחכמים יתנו מזג הדש לכסף החי להיות כסף אמת, או יחדשו זהב טוב על ידי מעשה".

אלגולי 93 — „באוצי צדקי": „שידעותיו הם כמו כסף חי שיתהפך ולא יתקיים".

(1) אגב, יש הכ' ישראלי (תי"ו) לתרמומטרים רפואיים, העשויים כספית בזכוכית, המיועדים למדידת הטמפרטורה של גוף האדם.
(2) הוכסין — עצר כלות, ראה שבת לא ע"א.

לפרשת השבוע — בשלח

חיל אחז יושבי פלשת

מאת הרב חיים פרדס

שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת (טו יד). ויש להבין, מדוע מדגיש הכתוב במיוחד את הפחד הגדול שנפל על הפלשתים, לאחר שבתחילת הפסוק כבר נאמר באופן כללי שכל העמים נבהלו ונתחרדו מישראל. ומפרש רש"י על פי המכילתא: **יושבי פלשת**, מפני שהרגו (הפלשתים) את בני (שבט) אפרים שמהרו (והקדימו) את הקץ ויצאו (ממצרים) לארץ ישראל לפני יציאת מצרים של כל ישראל), כמפורש בדברי הימים, והרגום אנשי גת (שהיא אחת מחמש ערי הפלשתים).

בדברי־הימים־א' ז', כ—כב, נאמר: ובני אפרים שותלח, וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו, חבד בנו ושותלח בנו ועזר ואלעד, והרגום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם. ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים, ויבואו אחיו לנחמו. ובמסכת סנהדרין צב א אמרו: ומאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל (כלומר, מי היו אותם המתים שהחיה יחזקאל, כמסופר שם פרק לז), אמר רב, אלו בני אפרים שמנו לקץ (גלות מצרים, וחושבו) וטעו (כמו שהסביר רש"י שם, ולכן חשבו שארבע מאות שנות גלות מצרים הסתיימו שלושים שנה לפני יציאת מצרים, ועמדו ויצאו לפני הזמן ונהרגו על ידי הפלשתים). ולכן נפל הפחד על הפלשתים במיוחד, מפני נקמתם של ישראל על בני אפרים שהרגום. וכמה מאלפים הם דבריו של יונתן בן עוזיאל בתרגומו שם יג יז. נאמר שם: ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה. והוא מתרגם כך: ארום ה' (כלומר, כי אמר ה'), דלמא יתהוון עמא (שמא יפחדו ישראל) במיחמיהון אחוהון דמיתן בקרבא מאתן אלפין גוברין בני חילה משבטא דאפרים, מאחדין בתריסין ורומחין ומאני זיינין ונחתו לגת למיבז גיתי פלישתאי (כלומר, בראותם את אחיהם שמתו בקרב, מאתים אלף אנשי חיל משבט אפרים שהיו חמושים בכלי נשק, וירדו לגת כדי לבוז את גיתותיהם של הפלשתים). ובגין דעברו על גזירת מימרא דה' ונפקו ממצרים תלתין שנין קדם קיצא (כי, מכיוון שעברו בני אפרים על מאמרו וציוויו של הקב"ה, ויצאו ממצרים שלושים שנה לפני שבא והגיע הקץ), איתמסרו בידא דפלישתאי וקטלינון (נמסרו ונפלו בידי הפלשתים שהרגום). אינון הוו גרמיא יבישיא דאחי יתהון מימרא דה' על ידא דיחזקאל נביא בבקעת דורן (ואלו הם העצמות היבשות שהחיה יחזקאל הנביא על פי ה'). ואין יחמון כדין, ידחלון ויתובון למצרים (אם יראו ישראל את הרוגי אפרים יפחדו ויחזרו למצרים).

המקורות לתרגומו של יונתן הם במסכת סנהדרין שם, ובמכילתא לפרשתנו. וכך אמרו שם: **כי אמר אלקים, זו מלחמת בני אפרים**, שנאמר (בדברי הימים שם) ובני אפרים שותלח וברד בנו והרגום אנשי גת. וכתיב (בתהלים ע"ח, ט־י) בני אפרים נושקי רומי קשת, הפכו ביום קרב. מפני מה (נענשו, ותירצו שם על פי פסוק י שם:), שלא שמרו ברית אלקים ובתורתו מאנו ללכת, עברו על הקץ ועל השבועה. שלא יראו (ישראל את) עצמות אחיהם (בני אפרים) מושלכין בפלשת, ויחזרו להם (למצרים). והנה, הרד"ק בפירושו לדברי הימים שם מפרש על דרך הפשט, כי אותם בני אפרים שנהרגו בגת בידי הפלשתים, יצאו ממחנה ישראל כאשר ישראל כבר היו במדבר לאחר יציאת מצרים. שהרי במניין שנערך לישראל בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים והנזכר בתחילת ספר במדבר, היה מספרם של בני אפרים ארבעים אלף וחמש מאות. כמו שמפורש שם א לג: פקודיהם למטה אפרים, ארבעים אלף וחמש מאות. ואילו במפקד שנערך לפני כניסתם של ישראל לארץ, היה מניינם של בני אפרים קטן יותר. **שלושים ושנים אלף וחמש מאות** בלבד, כמו שנאמר שם כו לז. ומפרש הרד"ק כאמור, כי אותם שמונת אלפים מבני אפרים שחסרו במניין השני, פרצו ויצאו מן המחנה במדבר לפני הזמן, נכנסו לארץ ישראל ונהרגו בידי הפלשתים. אך בתרגום יונתן שם למדנו, כי מספר הנופלים מבני אפרים היה עצום ורב, מאתים אלף גברים אנשי חיל חמושים שיצאו ממצרים לפני שהגיע קץ הגלות. והיתה זו טרגדיה נוראה ואסון גדול, שהרי אלמלא כן היה מניינם של בני שבט אפרים כשיצאו ממצרים, מאתים וארבעים אלף וחמש מאות, שהוא קרוב לשליש מניינו של עם ישראל כולו.

כדי להסביר את הדבר, ייתכן לומר שהנה נאמר בתחילת פרשתנו יג יח: וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים. ומפרש רש"י בפירושו השני, על פי המכילתא: **חמושים**, אחד מחמשה יצאו (ממצרים), וארבעה חלקים מתו (במצרים במכת החושך) בשלשת ימי אפילה. וכמו שפירש רש"י גם בפירושו שם י כב: ויהי חשך אפילה בכל ארץ מצרים שלשת ימים. ומפרש רש"י על פי שמות רבה יד יג: ולמה הביא (הקב"ה) עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור פושעים שלא היו רוצים לצאת (ממצרים), ומתו בשלשת ימי אפילה, כדי שלא יראו מצרים במפלתם (של ישראל), ויאמרו, אף הם (ישראל) לוקים (ונענשים) כמונו. וכך נותרו חמישית מישראל בלבד שיצאו ממצרים, מתוך בשלושה מיליון שהיו במצרים. וייתכן לומר, כי שבט אפרים שהיה מזרעו של יוסף הצדיק אשר אהב את הארץ בכל לבו ונפשו, וכל הוויתו היתה שאיפה וכמיהה לארץ ישראל, לא מתו בשלשת ימי האפילה, משום שכולם רצו לצאת ממצרים ולעלות לארץ. ולכן נשארו כל בני אפרים בחיים, ומניינם היה אמור להיות גדול פי חמישה בערך ממניין שאר שבטי ישראל. ובזכות אותה שאיפה גדולה לארץ ישראל, אשר בגללה יצאו לפני הזמן ממצרים ונפלו בגת, כמו בני אפרים לתחיה ראשונים לפני כל מתי ישראל, כמו שמפורש שם בספר יחזקאל ובמסכת סנהדרין.

וכך אמרו במדרש „פרקי דרבי אליעזר" פרק מח: בני אפרים בגאות לבם שהיו מזרע המלוכה וגיבורי כח במלחמה, עמדו ולקחו נשיהם בניהם ובנותיהם ויצאו ממצרים. ורדפו המצרים אחריהם והרגו אותם, שנאמר (בתהלים עח ט) „מאתים אלף כולם גיבורים" בני אפרים נושקי רומי קשת, הפכו ביום קרב. והגאון רבי דוד לוריא בביאורו שם מסביר את פירושו החדש של המדרש, שהמצרים הם שהרגו את בני אפרים ולא הפלשתים. והרי בדברי הימים שם נאמר בפירוש: והרגום אנשי גת הנולדים בארץ. אלא, שמדובר כאן במצרים שנולדו בארץ פלשתים והכירו אותה היטב. אך ירדו למצרים וגרו בה ולא בארץ מולדתם פלשתים. ולכן רדפו אותם „אנשי גת הנולדים בארץ" שירדו למצרים, והרגו את בני אפרים הגבורים מאתים אלף גברים.

ולכן אמרו בילקוט שמעוני לספר חבקוק רמז תקס"ב: **תיפח רוחם של מחשבי קיצים**. והנה פשוט הדבר, שהכוונה לגנות את מחשבי קץ הגלות, ולשלול את דרכם ושיטתם. אך ייתכן לומר, שמכיוון שכאמור נובעת התשוקה לחשב את הקץ מן הצפיה הנוראה לישועה ולגאולה, לכן אולי זכו בני אפרים שנהרגו, לקום לתחיה על ידי יחזקאל. ולכן גם נאמר עליהם שם לז. ט־י: **ופחי בהרוגים האלה ויחיו**. ותבא בהם הרוח. וממילא זו הכוונה שם במאמר: **תיפח רוחם** של מחשבי קיצים. כלומר, שתפוח בהם הרוח ויחיו, כדרך שקמו בני אפרים מחשבי הקץ שנהרגו, לתחיית המתים.

هكذا عن الاصل

هكذا عن الأصل

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

קונסול בניו־יורק בימי ראשית המדינה (ב)

פתחון־פה ליהודי אמריקה

בקטע הקטן והמצומצם שלי אירעו לי הרבה דברים מרתקים והרבה פרטים קוריוזיים. ארשום אחדים מהם:

כאשר „נכנעתי" וקיבלתי עלי את התפקיד הקונסולרי וכבר ידעתי בערך את היקף סמכויותי נתבררו לי עוד כמה „פרטים": ראשית כל, הקונסוליה בניו־יורק לו זו בלבד שהיא תהיה בכל ארצות הברית אלא גם שסמכויותה פרוסה, לא פחות ולא יותר, על כל יבשת האמריקאית, היינו שבשלבים הראשונים נצטרך במשרדינו בניו־יורק להוציא את כל הרישיונות הקונסולריים הישראליים לכל הנצרכים להם בקצות קנדה בצפון ועד קצות ארגנטינה שבדרום היבשת. פירוש הדבר למעשה היא, כי נצטרך לעבוד בקשרים תכופים עם הרבה מדינות ומקומות, מכל עולם ומלואו: נזדקק כמובן לקבוע לעצמנו אנשים נאמנים עלינו במאות מקומות למען לא ניכשל בעודף אימון למי שאינו ראוי לאימון כלל והוא; ונצטרך לעוד הרבה פרטים שלא כאן המקום לפרטם. מן הארץ עדיין אין הוראות והנחיות וכבר מתחילות להגיע אלינו הפניות הראשונות לשירותים שונים. יחד עם משה יפה קבענו על דעת עצמנו כמה נוסחאות קונסולריות שבלעדיהן — כך שיערנו, אי אפשר כלל להלום על מתן שירותים. הזמנו חותמות מתאימות והודענו מעל דפי העתונות האמריקאנית כי אנו פותחים במתן שירותים לכל מאן דצריך...

ופה זוכרני קוריוז אחד. אמרתי לעצמי: הנני מוכן ומזומן להתחיל ולתת אשרות (ויזות) כניסה לישראל לעולים ולתיירים מאמריקה או מכל מדינה אחרת „השייכת" לסמכותנו. אולם הן לא ראיתי בימי דרכון נסיעה אמריקאני הן מלבד שכריכתו של הדרכון האמריקאני היא ירוקה, איני יודע מה צריך להיות כתוב בתוכו ומהם סימני ההיכר כדי לוודא את מקוריותו? והנה נקלע אלי כבשאר כל הימים הרבים הד"ר אבא הלל סילבר ואותו ביקשתי שיראה לי את דרכונו לשם בדיקה ולימוד וכמעט באופן אינסטינקטיבי אמרתי לו: „בשכר זה תקבל מאתנו אשרת נסיעה מספר 1 — מספר כבוד המגיע לך בלאו הכי". הרבה עיינתי בדרכון האמריקאני של אבא הלל סילבר ממנו שאבתי ידיעותי הראשונות בהלכות עבודה קונסולרית. לאחר ימים אחדים כאשר קיבלנו את החותמות שהוזמנו לפי הנוסח שלנו ולאחר שקבענו בעצמנו את שערי האגרות השונות נתנו — ברוב יובל ואני — הגיגית את אשרת הכניסה מס' 1 לאבא הלל סילבר. הוא קיבל איזה שכר „סמלי" שהוא ואולי הנציחו הצלמים שהוזמנו ובאו למעמד את אגלי הדמעות שנצנצו בעיניו, ואודה על האמת: גם אני הייתי בין הנפעמים...

והנה מיד אחר ההודעות בעתונות, כמובן היו די פיקאנטיות בימים ההם, לאחר פירסום הצילומים ולאחר מתן אשרת כניסה מס' 2 לד"ר נחום גולדמן — התחילו ה„עסקים" שלנו להיות „פורחים" ממש. החלו לבוא אלינו בהמונים, ביחוד יהודים רבים עד למאד שרצו לראות בעיני בשר ממש קונסול יהודי בשר ודם, ויזה ישראלית באותיות לשון הקודש כיצד היא מוטבעת על דרכון, אישור קונסולרי ישראלי, לגבי כל מסמך שהוא וכיוצא בזה. לא יאמן כי יסופר באיזו התלהבות קודש והתרגשות נפשית קיבלו יהודי עבך מכל החוגים והשכבות את הדברים החיצוניים־האלמנטאריים האלה. „ויזה יהודית", היו יהודים מתלחשים בהדרת קודש, „הן הוא הוא הדבר שמליוני יהודים נרדפים ונענים מהמס המציק היו חולמים עליו רק לפני זמן מועט מאד ועכשיו, ראו נא ראו. באיזו קלות ובאיזו חביבות של אחווה יהודית היא ניתנת כמעט בסיטונות".

לא פשוטים ולא קלים היו לי הדברים האלה בראשית הימים. סוף סוף נתכוונו ונתמקדו הדברים במידת מה בי אישית כמעין ישות מתומצתה וגשמית של כל העניין הגדול של מדינת ישראל. היו כמובן אחדים בייצוג המדינה הצעירה רמים ועולים עלי במעמדם ותפקידיהם היו לא מעט שעשו את מלאכתם החשובה באין רואים, אולם אני הצעיר בישראל נעשיתי כביכול למעין נקודת ראווה תלפיות עממית פופולארית. לא, לא היה לי כלל וכלל קל ליהפך לנקודת מוקד כזו. להישאר צנוע או אדיש — אסור ואי אפשר; להיות מדושן עונג ובעל גאווה זול — לא ייתכן. ובכן, תקופה לא קלה. זוכרני, יום אחד נפרצו לפתע דלתות חדרי ובראתה במבוא שיפורה קומת דיוקנה של אישיות רבנית מרשימה. הדור ובעל צורה היה האיש, זקנו יורד על מידותיו והוא קרב אלי ובלי אומר ודברים שם את שתי כפות ידיו על ראשי ומברך עלי בקול רם ברכת שהחיינו בשם ובמלכות. כמעט „נפשי יצאה בדברו". רק אחרי כן הציג עצמו ונתברר לי כי אין הוא אלא אחד מזקני הרבנים בניו־יורק הרב אליעזר פרלמוטר — מזרחי נאמן בכל לב (אביהם זקנם בצד האם של חברינו הח"כ ד"ר יהודה בן מאיר והרב יהושע בן מאיר). יתירה מזו: לפתע שוב נפתחה דלת החדר שלי ונכנס אבא אבן, שכובעו ותמונתו התבוסס מעל פני כל עמודי ההודעות בעתונות. אך הבחין הרב הנכבד באיש שבבגם ומיד „התנפל" עליו בפרץ ברכות ותיבוקים. רב זה שבו אני מדברים כאן היה איש בעל מוניטין, מזרחי ותיק ונאמן, תלמיד חכם ידוע והזכרתי את המקרה הזה לשם דוגמה. יהודים טובים אחרים ביקשו אף הם לתת מבע כלשהו לרגשות החזקים שפעמו בימים ההם בלבותיהם והיו „יוצאים מכליהם" ממש. מהם חודשים רבים היו משרדי ולשכתי מעין מקום שאליו „עולים" לשם סיפוק והתקרבות, הבעת קורת־רוח והנאה, ולאט לאט — לשם סידור ענינים ממש.

אכן, ככל שהייתי מתרגל לתפקידי החדשים כן לא יכולתי משך הרבה זמן לדבר על עיסוקי כעל „דברים שבשיגרה". כל יום ויום היה מביא עמו ענינים ובעיות חדשות שלגבי ולגבי חברי היו בבחינת שאלות חדשות להלוטין והיה צריך להתייעץ ולהרהר בדברים. וגדולה מזו: הרבה מהעניינים האלה היו גורמים לי עצמי לחוויות מרגשות חדשות. רושם אני כאן רק מקצת מן המקצת של חוויות אלו מתוך רצון לציין כאן רק את ה„כרוהי" ממש להבנת האווירה של הימים ההם. הנה בתוך ה„מצעד" המפותץ מאוד של האנשים שהטריחו עצמם לבוא למשרדנו ולא אבו להסדיר את מטלואותיהם דרך חברות נסיעות או באמצעות הדואר פיגוט במשכימו העדיפו דווקא משא ומתן אישי עם איש הקונסוליה הישראלית — בין אלה היו אנשי שם רבים. אף יהודים כאלה רצו לראות את הקונסוליה שלנו ואנשיה בעיני בשר ממש שאינו זקוקים הם לאיזה „חיזוק אמונה". פעילים ציוניים ותיקים ואנשי תורה ורבנים „וכו'" אצלי, כמובן, לעדיפות ראשונה. ידעתי להעריך את מטען הרגשות, עצמת הגעגועים שחלו אצל רבים בעניינים התקפת עולם ויחם לציונות — — — סתם מידת דרך ארץ שהיתה נטועה בלבי לתלמידי חכמים. הן לא יכולתי שלא להתרגש מראיית עצם המיפגש עם קונסוליה של מדינת ישראל של הרב יוסף כהנמן — ראש ישיבת פוניבז' שבא לניו־יורק לשאול ברופאים (שאלתי לבריאותו והוא ענני בבת צחוק: לפי ה„יורה דעה" אני „טריפה", אולם אי"ה אבריא). אף לא יכולתי שלא להתפעם מביקורו של האדמו"ר הזקן מוויזניץ הרב חיים מאיר האגר, שבא אלינו בלווית חברנו הרב י' י' דויטש, ואמר לי בפירוש כי לקונסוליה הישראלית רצה להגיע אישית ולא להסדיר ענייניו על ידי שליח. וכך הרב אהרן קוטלר ובנו הרב שניאור קוטלר, שכבר אז היתה ישיבתם הגדולה בלייקווד ידועה כמקום תורה גדול, והרב שמריהו גור אריה חתנו של האדמו"ר מליובוויץ („הנשיא הששי" בארגון חב"ד). לא אוכל למנות כמובן את כל הבאים המתרגשים ומתפעמים ומבטאים על פניהם את סערת הרוחות הפנימיות.

„תעודת הזיהוי והמסע"

מובן שבאו אף יהודים אחרים, מהקצה השני של קשת הגוונים לגבדי: עתונאים מפורסמים, אנשי התקשורת וסתם עסקנים ופעילים. לנגד עיני נתגלתה הטרגדיה היהודית בכל עומקה לשואה ולמקרא „תעודת הזיהוי והמסע" של רבים מאנ"ש ידועי השם והמתניין). מי שראה „תעודות זיהוי ומסע" של האדמו"ר מוויזניץ למשל, יכול היה לקבל מושג ברור של הטרגדיה היהודית שמדינת ישראל באה לשים לה קץ. לא תעודות היו אלה כי אם חפילה שלמה של דפים מרוטים ומעוכים, ללא סמכות מדינית ברורה, ללא חסות רשמית וללא — שום דבר. אלו היו סמל לתעודות הזהות של „היהודי הנודד" במלוא מובן המלה.

יום אחד בא לפני שמואל מרלין, מראשי תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי ובימים ההם מראשי ה„חברה" שהפעילו את הוועדים השונים של הלל קוק (פיטר ברגסון) והיו מרעישים ומסעירים את אמריקה כולה. והנה ממש קוריוז טראגי מתגולל נגד עיני, איש זה „המרעיש" את אמריקה כולה למען מדינת ישראל הוא בסך הכל בעלים של צרור גדול של ניירות בלויים, מלאי חתימות ואישורים ובסך הכל — בלתי תקפים להלוטין וכמעט שהייתי אומר כי הם „קיימים ולא שרירים". כמה רחוק היה האיש שמואל מרלין מן האדמו"ר מוויזניץ ותהום רוחנית פעורה היתה ביניהם. אולם במה דווקא היו דומים? — ב„ניירות" של „היהודי הנודד". במה שמהר בעיקר יהודים שונים כאלה בימים ההם? — בעצם ההכרזה על מדינת ישראל. כן, זו והרבה תופעות אחרות שהתרחשו כמעט יום יום במשרדי ובלשכתי היו בבחינת חוויות בלתי נשכחות, עד שאני זוכרן בעת כתיבת השורות האלה, ל"ח שנה לאחר הימים ההם.

לאט לאט החלו, כבר מהימים הראשונים, להתברר עניינים שונים שמאז ועד עתה לא ירדו מסדר היום של חיינו. כבר מהרגעים הראשונים כמעט אפשר היה לראות ולהיווכח היכן ועד היכן יתפתחו מערכות היחסים שבין המדינה והתפוצות.

יהודי אמריקה, רובם ככולם, קיבלו לפתע מעין פתחון־פה. זו היתה ממש תופעה מדהימה. הרי רק תמול שלשום חיו להם יהודי אמריקה את חייהם הנורמאליים בעיווה ואין פוצה פה ומצפצף והנה לפתע הם ממש „אינם יכולים" להפסיר כדאצתקד. מדינת ישראל החדשה, הצעירה, העומדת בקושי על רגליה ונאבקת מרות עם אויביה, המוכרת על ידי ממשלת ארצות הברית „דה פקטו" בלבד ולא זו בלבד אלא שממשלת ארצות הברית מקיימת כלפי המדינה הצעירה אמברגו. מדינה צעירה זו היא היא הממלאה כעת את כל חלל עולמם ואת כל הריקנות שבנשמה. אתמול עדיין רבים מאוד לא הרגישו כלל בעצם הצורך במדינת ישראל ולא האמינו כלל שייתכן להשיג ולקבל את המדינה ואילו היום — הכל צריכים למדינה כלאוויר לנשימה. הכל גאים בה, הכל מחפשים איזה קשר עמה. יהודי אמריקה זקפו קומתם והחלו להרגיש יותר נוח. כן, אף על פי שיהודינו הרגישו גם קודם לכן טוב למדי והיו במדינת קולומבוס שווים בין שווים, הרי עכשיו החלו להרגיש כי הם שווים יותר ואינם נופלים משכניהם האיטלקים והאירים, הספרדים והסקנדינווים, שמרחוק כרחוק גם להם ישנה איזו „מדינת־אם" מעוררת רגשות חמים בלבבות...

הנה למשל, יום אחד לא רחוק הרבה מהיום שבו התחלנו בעבודתנו בקונסוליה אני מקבל ידיעה כזו: נפטר בניו יורק סופר יהודי ישראלי בשם ז' שנלוביץ ו„אומרים" שהוא סופר חשוב ו„צריך" שהקונסוליה הישראלית תפגין בדרך כלשהי יחס של כבוד ודרך ארץ. אף אחד מחברי בקונסוליה, לא אלו שהיו למעלה ממני ולא אלה שהיו כפופים לי, לא ידע ולא שמע על האיש. אנוכי בלבד ידעתי עליו עוד מנעורי בפולין ואף היכרתי מראה פניו ודמות דיוקנו גם מפולין וגם מהארץ. בפולין היה ידוע די טוב כסופר רומנטי־לירי באידיש שתיאוריו־סיפוריו היו מתפרסמים במוספי ערב שבת של היומונים ובעתונים ספרותיים, רחוק היה האיש מציונות וקרוב היה לחוגים אידיאליסטיים. עם פרוץ שלהבת העולם נמלט, נודע והגיע לארץ. יוסף הפטמן, עורך „הבוקר", קירבו ופירסם תרגומי דבריו בעתוניו. מובן שהאיש היה די גלמוד ומורמר. חיפש דרך לאמריקה כדי להגיע אל ההמון הגדול והרחב של קוראי אידיש. והנה בא לאמריקה ראה ו...התאכזב עוד יותר. הסופר הגלמוד לא מצא את אשר ביקש ויום אחד — נמצא מת במלונו מאיזה התקף. עכשיו, כן רק עכשיו, ביעורו כל אוהבי ספרות אידיש כדי לערוך לו לוויה רבתי. ודגה כל אנשי הספרות והעתונות באידיש, רובם הגדול רחוקים כל ימיהם למדי מעניינים ציונות וארץ ישראל, רוצים כי המדינה תחוש ותכבד את הנפטר ואגב גררא — גם איש, אזרח ישראלי ראשון („אחרי ... צנח") השאי אידיש נודע נפטר ... באחי, כמובן מאליו, ... טובה גדולה עשיתי לחברי קונסוליה בזה שגלותי אבן מעל לבב ויצאתי אותם ישה. אף הספדתי את ז' שנלוביץ המנוח הרב מאוד מבית נתהם והשתתפתי: הנה, איך מדינת ישראל מכירה ומוקירה סופר אידיש; הנה, ראו נא איך נציג מדינה מספיד לא רק בעברית „הרשמית" שהו כי אם גם באידיש עממית"; תוך כדי דברי ההספד ואחרי כן הרגשתי יפה תופעה קוריוזית: אותו כמעט פניו של יעקב זרובבל, כמחנכם היהודי של פועלי ציון שבאו בנקלע בימים ההם לניו־יורק ובצא לבכן לקחת שכי דברים לפני הלוויה. זרובבל היה להם ותיק יכעס „בוויכוח הלשונות" — עברית ואידיש. לחם ולהם כל השנים הפוד בימי נעורי נזדמן לי להאזין לדבריו הרבים בעניין זה, הוא עצמו היה נואם מפורסם והיה סובב בכל העולם ובבמע דבריו. והנה לפתע איש הקונסוליה הישראלית מספיד סופר אידיש ומדבר כלשון עמו: עברית ואידיש. כמעט שאבריתי את: הנה זרובבל מרגיש כאן כמין „ההן" בין האבקים... מאבין אדוק היה באידיש והבעות גיל נקוי בעיניו — נציגה של מדינת ישראל נואם גם באידיש...

וכך היינו — הנציגים הדיפלומאטיים והקונסולריים ושאר השליחים הישראליים — „מקיעים לגזירב" מכות הביקוש הרב מאוד לשמוע דברינו ולעצם נוכחותנו באירועים יהודיים רבים באספות וב„דינרים" הרבים שלא היה להם כמובן קץ ותכלה. „עולה על כולנה" אבא אבן, שפרסומו הרקיע שחקים ההוא בימים ההם, כל פעם יותר ויותר, בכישרונו הבלתי הרגיל. אולם בקיעות גדילות ורחבות להתגדר בהן נבארו גם לשאר אנ"ש. סוף סוף החלו להגיע גם מן הארץ הוראות והוראות שונות ובהמשך הזמן התחלנו בניו יורק „להשתחרר" בנקפה כפולן של כמה וכמה מדינות שזכו וקיבלו בגריזוניות או קונסוליות או נציגויות־כבוד מכלהן. הגיעה ותוספה גם צורה מכורדית: וגם מבחינת הדיור הפיסי יצאנו ממצב של „דירות מבנהן" בבניינה הצפוף של הסוכנות היהודית ונעשינו עצמאיים אף בתחום זה.

דפוסים קבועים

ואמנם, בהמשך הימים הרבים ההם התחילו מכי נגד עיני להתגבש קימעא קימעא הדפוסים הקבועים של יחסי ישראל־יהדות ארצות הברית, הבעיות היציבות והקיימות בתקומת המדינה שעלתה על סדר היום וכל כיוצא בזה. בעניין זה עלי להזכיר כמה היבטים ולאו דווקא לפי סדר כרונולוגי או חשיבות. קוריוזים ותופעות רציניות שימשו כאן בערבוביה ממש.

ראשית כל, התרחשו כמה דברים קוריוזיים שאותי כלל וכלל לא הצחיקו כי אם אדרבא, נתנו לי חומר למחשבה. הנה פורסם קבל כל העולם כי מדינת ישראל אימצה לעצמה את „חוק השבות" והדבר עורר התלהבות ותשבוחות לבו אין עוד „הספר הלבן" והקריאה הראשונה היוצאת ממדינת ישראל אל אחינו שבתפוצות היא: עת לי־צלות העתונות האמריקאנית כולה, וכמובן העתונות היהודית בכללה, נתמלאו על גדותם דברי שבח הלל. אלא, אני במקום שבתי ועבדתי בימים ההם, שלכאורה צריך הייתי לשמש צינור עיקרי לזרימת העליה מארצות הברית ושאר מדינות שביבשת — אני מקבל כמעט מדי יום ביומו עריכות מכתבים ובהן בקשות להפעלת „חוק השבות" דווקא מאת — — — שלטונות ההגירה של ארצות הברית. כה אירעו ב„אי הדמעות" אליס איילנד ובשאר בתי סוהר שברחבי המדינה נמצאו מאות ואולי אלפים של אסירים יהודים שבתי המשפט שללו מהם זוקית כל סיכוי לקבל אי פעם אזרחות אמריקאנית ודינם נפסק לגירוש. שמעו הללו מות על „חוק השבות" שלנו ונפלו על המציאה כמוצא שלל רב. הנה — כך סבורים היו — נמצא המקום שאליו ייתכן לגרש את האסירים האלה שרבים רבים מהם היו חולי נפש, עבריינים מועדים, תמהונים וכיוצאים באלה. שלטונות ההגירה של ארצות הברית היו הוגנים למדי. לפניות הרבות מאוד שקיבלנו בדבר הפעלת „חוק השבות" כלפי יהודים שונים רצופים היו פרוטוקולים סטינוגראפיים רבים עד למאוד של חקירות, הליכי־משפטים, ערעורים וחוות דעת. כל מקרה בפני עצמו ספק היה לפעמים בכרכים עבי כרס. ואמנם, אני בעניי מוכרח הייתי מכה לקרוא ימים רבים את ה„ספרות" הרבה הזו. אמות מוסר מינימאליות שלי הכתיבו לי לקרוא את הדברים האלה בעיון. אמנם המדובר באסירים, מבריחים, חולי נפש — אולם הרי יהודים הם וצריך להפוך דיטב בעניינם. אולי ייתכן למצוא צד זכות? משום כה זיעזעה אותי עד היסוד העובדה הקוריוזית, שבוודאי לא באה מכוח כוונה זדונית, כי דווקא מצד זה בעיקר נחשף לפנינו מקור של עלייה לארץ... היו גם זקנים יהודים רבים, מהם הרוב גלמודים ועזובים על ידי משפחותיהם שזיקי תקווה היתנוצצו בעיניהם לנקרא הידיעות המרעישות על פתיחת שערי הארץ לעלייה הופיעה והחלת חוק השבות. זכורני, שיחה בנושא זה עם הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, שעשה זמן מה בארצות הברית ואני הייתי מצווה ועושה (לרצוני הגבור) בעניינים קשר עמו בהתאם לצרכים. סיפרתי לו בהרחבה על בעיותינו עם פסיכוזות הראשונות בהסדרת היחסים עם יהודי אמריקה. התעניין והגיב בביהותא, כדרכו אולם כשהגעתי לעניין הזקנים הגלמודים שיכולים להיות „למעמסה על הציבור" הישראלי שלנו שבימים ההם היה הוא עצמו בעיצומו של משטר חירום כלכלי — התע"ר הרב והגיב בקול: „חלילה וי חלילה — אמר לי — שתהא מסייע להחלך של הכרזת תקווה אחרונה מאת זקנים וישישים. צריך הרבה להתייעץ, ועל כל פנים אסור לעצור את הקוותיהם של זקנים הכמהים לציון". המים גדול היה רבנו הראשי וברציני לספר כאן מה שאמר לי בחברותו כיצד קיבל הידיעה לעצמו בשיחה עם הנשיא טרומן להנצים במקצת ולשבח את הנשיא על „בקיאותו המופלגה" בתנ"ך. „אסביר לך — סיפר לי הרב — כאשר נפגשתי לשיחה עם הקארדינאל הקאתולי רב ההשפעה פראנסיס ספלמן נדהמתי ממה שאינו מבין ולא מדבר בלשון הקודש. הן במכונים התיאולוגיים הקאתוליים חובה ללמוד את התנ"ך בשפת המקור. הקארדינאל הצטדק ואמר כי שכח את השפה מכיוון שלא השתמש בה עשרות שנים. וככן — המשיך הרב לספר לי — בהשוואה לכך הרי ידיעותיו של הנשיא טרומן בתנ"ך נראות באמת כמופלגות"...

(המשך יבוא)

הצופה
יום ששי י"ד שבט תשמ"ז 13.2.1987

ספיחי שביעית והיתר מכירה

מאת הרב יהושע מגנס

הרב קלמן כהנא כרבם של קיבוצי פא"י שאחד הדגלים שלהם הוא הקפדה על שמירת שביעית כהלכתה ע"י השבתת עבודות קרקע בלא חיפוש אמצעים של היתרים ע"י מכירת הקרקע לגוי, מצטיין בכך שהוא מהווה שופר נאמן להפיץ רעיון זה בא"י, אולם מרוב התלהבות הוא נוהג יחד עם שופר זה לערער על עצם ההיתר וגם לפגוע בכבוד הרבנים שסומכים ידם על השימוש למעשה בהיתר מכירה.

בגליון „הצופה" בע"ש פ' שבת פרסם מאמר כיה בעניין ספיחי שביעית ותוך כדי כתיבתו פגע בעבדיות כבוד הרבנים המטפלים בענייני מכירת הקרקעות בשנת השמיטה הזאת. דברים לא נכונים, לא בעובדות ולא בהלכה, כה שכותב שם הוא זריית חול בעיניים. נעמוד על דבריו קטע קטע.

זריית חול בעיניים

א) הרב הנ"ל כותב שלא מצאנו רמז שהגאון ר' יצחק אלחנן וכן הראי"ה קוק שהתירו עבודות דרבנן התירו גם ספיחין. והי שעה בשונה ומתרה, וכי לשם מה התירו עבודה שעציים יעבדו וכי בכדי שאח"כ ישרפו את התוצרת או כדי שיאכלום?

ב) עוד כותב שההיתר של ר"יא הראי"ה היא הוראת שעה, כאילו הרבנים מאז ועד היום לא התירו "רק" כהוראת שעה. גם זה זריית חול, והרי כולם חוזרים בכל פעם, שזוהי הוראת שעה מפני הדחק של החקלאים, וכל מי שאינו דחוק יכול לעמוד ללא המכירה מצוה גדולה היא לשבות בשנת השמיטה.

ג) הנ"ל מדגיש שכאילו ר"יא הראי"ה התירו רק עבודה האסורה מדרבנן ולא עבודות שאסורות מהתורה, וכאילו כיום התירו מלאכות דאורייתא. הלי ידי"ע שבהחלטות ההיתר מאז ועד היום תורה הזהיר על ההוראה שבהיתר רק במלאכות מדרבנן, ולא עוד אלא שהוא בעצמו כותב בהמשך שאמרו כי כיום בכלל פועלים נכרים הם שעובדים עבודה חקלאית במדינה ואין כלל למעשה בעיה גדולה של יהודים העובדים באיסור.

ד) כ"כ כותב שכאילו יש גיבוי לחקלאים שומרי שביעית ע"י שני דברים: שומרים על קדושת שביעית, ונזהרים מלאכול פירות אלא רק מאותם שגדלו ונעבדו ע"י גויים; וכאילו אלו שקונים פירות של ישראל שנמכרו לגוי הם מבטלים את הגיבוי לשומרי שביעית. בדברים אלו יש סילוף גמור. עזור לשומרי שמיטה הוא אך ורק מי שקונה פירותיהם של השובתים כשנעשו בדרך היתר ע"י אוצר בי"ד, ועי"ז הוא גורם שגם להבא ימשיכו לשבות בשביעית, וכן יתרבו עוד היהודים שישבתו בשביעית ע"י שיראו שיש קופצים על תוצרתם. ולכן הרבנות הראשית הדריכה שיש לקנות קודם כל תוצרת שמשווקת ע"י אוצר בי"ד, אבל אלו הקונים תוצרת של גויים הרי זה הוא למיים אינם מסייעים כלל וכלל לשובתי שביעית, ואין בכך דאגה ששובתי שביעית יוכלו להתקיים. וכיוון שלצערנו אנו רואים שאין בשוק כמעט ולא כלום מתוצרת של שומרי שביעית יצרי ההתגויות שנכתב עליהן „שומרי שביעית" גורמות רק שמכאן ולהבא לא יתרבו שומרי שביעית אלא יתרבו עוסקים ועסקנים שיעשו עסקים טובים הם והגויים שמהם נקנית התוצרת.

ה) כן כותב על אלו הסוברים שעדיף לקנות פירות שנמכרים ע"י ישראלים שמכרו שדותיהם (כדי שהריווחים יהיו של ישראל ולא של גויים), וטוען שהרי הראי"ה לא התיר חליבה בשבת ע"י ישראל ודרש שהחליבה תיעשה ע"י גוי, ולא התחשב בזה ב„לא תחנם". כל המבין בצורת אות רואה כיד שאין בדברנו ולא כלום. אין כל דמיון בין הנושאים. כשיש איסור לחלוב בשבת לא שייך כלל לומר שיעשה ע"י יהודי, אבל כשהקרקע נמכרה לגוי — הרבנים פוסקים שממילא אין כלל איסור על ספיחים כבי"ש לקמן, ולא נכון לומר שרבנים אומרים שיש איסור ספיחים, אלא שהם מותרים בגלל צורך פרנסה של יהודים.

ו) עוד כותב שפעם היתה דרישה מוצדקת של „וחי אחיך עמך". אבל כיום ישנם רק בודדים שמשמיעים אותה להלכה. אין כל הסבר בדבריו לאן נעלמה מצוה של וחי אחיך, בדורנו, ועוד, מפני מה כשהיתה שאלה של פועלים עברים שדרשו ביטול מונדל בעד עבודתם ואפילו בפול משל גוי, צעקו ראשי פא"י ובראשם הרב כהנא שיש מצווה של וחי אחיך עמך — ועל כך התעוררה מחלוקת גדולה בין הרבנים בא"י לבין הגר"א וסרמן זצ"ל שכתב מה שכתב נגד בחיר מונזם והגרח"ע גרודזנסקי מיהר בו וסמך כנגדו שמתערב לפסוק במקום שישנם רבנים אחרים, הגר"א וסרמן הודה לדבריו, ואילו כיום אין מצווה זו שיהודי ירוויח ולא הגוי. הרב כהנא סובר שהמדינה מעוניינת שהערבי ירוויח. איני יודע מה המדינה רוצה, אבל אנו יודעים מה שהתורה רוצה. התורה רוצה שיהודי ירוויח. „וחי אחיך עמך" כתב, לקנות מיהודי ולא מגוי היא מצווה מן התורה וכן פסק החפץ חיים בספר אהבת חסד פ"ה דין ו' ע"פ הספרא, וכן בחינוך שליו, ובתשב"ץ ח"ג ק"א ועוד.

מה שכתבו, מה ההבדל בין קונה מקרקע של גוי ע"י שקנה הגוי מישראל או שהיא שלו מקודם, הרי כמובן ההבדל בין מקום שהרווח לישראל ... הקונה חייב לשלם לו ממון, ובין מקום שהריוח ... גוי.

ז) גם על דבריו שאינו יודע אם היה ... בדבריו של ה„ישכיל עבדי", על התייחסות זו לדברי של הגר"ע הדיה זצ"ל שהיה הפוסק הגדול בדור של העדה הספרדית והמקובל הגדול בייחוד ... אין לנו אלא להצטער וכי כך כותבין ע"ג ... ישראל?

ח) מה שכתב שכיום אחרי הקמת המדינה אין התנאים ... את ההכרח לקיים את היתר המכירה — אלו הם דיבורים פורחים באוויר. כשקיימת מדינה נראית הדרך של היתר מכירה כבלתי נמנעת. אין דרך לקיום החקלאות ללא סחר ... רק סחר פנים אלא ובעיקר גם היצוא (ועכ"פ בדברים אלו עדיין לא הציע פתרון לבעיה איך לקיים את החקלאים בשנת השמיטה, מלבד הפתרון ... שהציע הרב הראי"ה לערוך מגבית ולתרום תרומות לסובתם, והכל מבינים שדווקא עם הקמת המדינה אין זה פתרון). עד היום הזה קיים ועומד בי"ש חז"ל ששומרי שביעית הם גיבורי כוח שרואים שדיהם בורות ולא מפיקים מהם פרנסתם, ומעטים הם גיבורי כוח אלו, ולעומתם רבים הם שלא יכבנו מלעבוד או שאינם יכולים לקיים את המצווה. הרבנות חייבת לדאוג לכולם שלא יעברו על המצוות.

ומאז הקמת המדינה, חברי מועצת הרבנות הראשית שיושבים בתוך עמם ורואים את המצוקה של החקלאים, אינם סוברים כדעת הרב כהנא, ולא מפיו הם חיים.

הכרת המציאות

כאן שהחל פולמוס השמיטה לפני מאה שנה היו הכיד הבדלים בולטים בראייה המקיפה של הבעיה בין הרבנים שעול ההוראה לכל הישוב היה מוטל עליהם לבין הרבנים שעול זה לא הוטל עליהם, אלא התעסקו במשא ומתן של דברי תורה או שפסקו לקבוצה קטנה. ובכל מאת השנה של פולמוסי השמיטה היה ברור דבר אחד כפי שמובא במכתבי האדר"ת, שכשהיה בחו"ל היה מתנגדי ההיתר ... כשלו. אבל כשעלה לא"י וראה את המצב והמציאות שיש הכרח לחקלאים להתפרנס מעבודתם בשדה, בשנת השמיטה, שינה את דעתו. וכך עד היום, תלמידי חכמים שיושבים בבית המדרש מתפלפלים בענייני שביעית ובוודאי יש הרבה מאד לחדש ולהגדיל תורה ולהאדירה. אבל רבנים, שנושאים בעול ההוראה למעשה, מאז ועד היום, בהכירם את המצב המעשי, דנים כל פעם למעשה, וכיוון שגם היום לא ניתן לקיים שביתת קרקעות לכל, ע"כ יש צורך לסדר שוב את סדר המכירה כפי שהנהיגו רבני קשישאי, וכל זה לשמיטה זו, ובשמיטה הבאה יצטרכו לדון בכך מחדש.

מה שכותב להלכה כאילו לדעת החזו"א ודעימיה יש איסור ספיחין בירקות שגדלו בקרקעות שנמכרו לגוי, ומוסיף בתקיפות „ואגיד ברורות: בשבילי זה קובע", כל זה כאשר הוא טעות" החזו"א לא אסר ספיחין בירקות בשדות שנמכרו לגוי לא רק אם נעבדו ע"י גוי (דבר שהוא מצוי כיום לפי דברי הרב כהנא), אלא גם אם נעבדו ע"י פועל ישראל כתב החזו"א שהוא ספק. (עיין בחזו"א סימן ... אות ו'). והרי ספק ספיחין שהוא עצמו איסור מדרבנן וכש"כ בשביעית בזמן הזה דרבנן, מותר, אבל באמת לא רק משום ספקו של החזו"א הספיחין מותרין, אלא משום שהספק הזה מובא כבר במהרי"ט קורקוס סוף פ"ד משמיטה וכתב להכריע שמותר, וגם בזה אפשר לומר ברורות בספק איסור של החזו"א ודאי היתר של המהרי"ט קורקוס פשיטא שכל פוסק יודע איך פוסקים. וגם בספרו שנת השבע לא כתב לאסור אלא רק בישראל שהוא אריס בקרקע הגוי.

גם אלו, הטוענים שהמכר לא חל כלל, כתב החזו"א שהשעשותיהם הם בגלל שהמכר לא רשום בטאבו, ואינו מכר לפי החוק, וגם שבמכר לגוי ע"י שליח השליחות בטלה, וכיום שני החששות לא קיימים, יש חוק שהטאבו לא מעכב במכר זה, וגם המכר לגוי לא נעשה ע"י שליח דווקא אלא ע"י מכירה ישירה, וממילא קם הדין שמכר לגוי כבון זה תופס.

עוול גדול וסילוף גדול עשה הרב כהנא וכל החוג"כ בעקבותיו שמשווים קוני אוצר בי"ד של שומרי שביעית לקונים פירות של גויים, יש ביניהם הבדל כהבדל בין יום ללילה; קוני פירות גויים אין בידם שום מצווה לגברי לא, לא כלום כמש, הם אינם שומרי שביעית כלל ועיקר, הם ממש כקוני פירות גוי בכל השנים. אין זה נכון שיש כאן רק וויכוח הקניות מגויים. היינו שאיהן הבעייה שמוכרים הגויים כל שנה מוכרים גם כיום, אלא שכיום המכירה ברוכות ליהודים דהיים; זו אינה אמת. הגויים מגדילים בשביעית לאין שיעור את שטח הקרקע שהם זורעים כבשאר השנים, ומקבלים, בעזרת ועדי השמיטה, כמויות גדולות לפירות הם ממשרד החקלאות. דבר המכביס להם הוה תוקפת ובחזק אחיזתם בקרקע בא"י בניגוד ל„לא תחנם", וזאת מלבד כה שהגויים קונים ירקות משכנים יהודיים ומוכרים אותם כפירות גויים. ובפירות של גוי יש ספק ערלה כשום שאין רישום על נטיעות של גוי, וראה בכתבו החריף של הראי"ה לו"ח ברלין: עיין באגרות לראי"ה ח"א, נוסף לחששה של בעלות נכרים על קרקעותיהם עיין בחזו"א ובנחת יצחק ה"ח.

ובקונטרס שביתת הארץ שי"ל כעת, כותב הרב יוסף ליברמן שליט"א, מחבר הספרים „משנת יוסף" על שביעית, שבשמיטת תשמ"ה וגם בשמיטה זו מתלוננים החקלאים החרדים, השומרים שמיטה במסירות־נפש על שוועדות השמיטה בערים הגדולות בא"י אינם לוקחים מתוצרתם אלא פירות נכרים, והדבר מגיע עד היכן הדברים מגיעים. זהו יגב לשומרי שביעית שבזכיר הרב כהנא... פירותיהם של שומרי שביעית, לא ייראו ולא יימצאו בחנויות עם שלט „שומרי שביעית", רק פירות של גויים נמכרים שם, ובפירות אלו קיימים כביכול מצווה שביעית. ובגלל קמצוץ הידור בספק איסור דרבנן דשביעית, מוציאים פירות בקדושת שביעית בחוץ ומוכרין פירות גויים, שאין בהם אפילו קמצוץ של מצוות שביעית. כמעט לא ייאמן כי יסופר.

לכן עתה כשנעשית תעמולה לקנות דווקא מתוצרת נכרים ומגדילין את אחיזתם בקרקע ויש כאן איסור של „לא תחנם" כנ"ל, נתעוררו רבים ונקבים לפרסם שאין הדברים כן, אלא יש יותר הידור לקנות מתוצרת השדות שנמכרו לנכרי, כפי שביארנו לעיל את הנימוקים לכך וכפי שקבע המנהג, הגאון בעל „ישכיל עבדי".

בעיית הספיחין לצרכן ולחקלאי

לסיכום, אין דבריו של הרב כהנא נכונים, מטעמים הבאים.

א) ההנחה הראשונה שלו שר"יא והראי"ה התירו רק עבודה לפועלים, אבל לא מצינו שהתירו ספיחין. אין לכך שחר. וכי לשם מה התירו לעבוד, כדי שישרפו את הגידולים או כדי שיוכלו לאכלם?

ב) הדמיון בין בעיית הספיחין לצרכן לבעיית העבודה בשביעית לחקלאי, אינו נכון כלל וכלל. החקלאי המוכר את השדות ופירותיהם, הוא קודם כל מבטל מצות שמיטה, שאם כי כשעובד בשדה אינו עבריין בעבירת עבודות השדה, אבל בכל אופן אינו מקיים מצוות שמיטה המוטלת על החקלאי בשדהו, ועל זה דווה לבם של המהדרים למכור, החל מר"יא וחבריו והראי"ה ועד הרבנים שכיום, שמתוך דוחק הפרנסה של החקלאי, נאלצים למצוא דרך שבביאה עכ"פ שתבוטל מהם קיום מצוות שמיטה.

בנוסף לכך, כל ההיתר לעבוד אחר המכירה, בנוי על יסוד הכרעת הסוגיא שביעית בזה"ז היא מדרבנן ומכיוון שכך הוכרע ממילא שיש מקום לסמוך על שיטות מקצת מהראשונים „בעל התרומות" ועד הגר"א, שאם שביעית מדרבנן אזי יש קניין לגוי להפקיע מידי שביעית דרבנן. ולשיטת „בעל התרומות" באמת מותר גם לעבוד עבודות אסורות מדאורייתא. וכן פסקו רבים מן המתירים. אלא שגדולי הדור הנ"ל, כדי להקטין את המחלוקת פסקו שעל מלאכות דרבנן, יש לסמוך על „בעל התרומות", ועל מלאכות דאורייתא יחמירו כדעת החולקים על „בעל התרומות". ואם כן, יש שתי בעיות לחקלאי; א) שהיתר היא לפי שיטות שיש קניין לנכרי בזה"ז ולא על הראשונים החולקים על כך; ב) ישנם חושקים על הכרעת הסוגיא, וסוברים ששמיטה בזה"ז מה"ת, ולשיטתם אין כבר ההיתר של „בעל התרומות" הגר"א ונשאר הדין שאין קניין לגוי להפקיע, ומשום כך היתר מכירה נחשב להיתר דחוק, כי יתכן לחשוש למיעוט שיש ספק דאורייתא ויש מקום להחמיר, שהחקלאי לא יזדקק להיתר. ג) וכל זה נוגע לעבודת החקלאי, אבל לצרכן השואל אם מותר לו לאכול מפירות אלו, אין זה נוגע כלל. אין לו ענין עם ביטול מצות שביתת שביעית. יש לו רק בעיה של ספיחין, שלכו"ע היא קנס מדרבנן וכל הבעיות הנ"ל לא קיימות בנוגע לצרכן: (א) כי נאמר החשש של החקלאי. הוא לפי השיטות ששמיטה בזה"ז דאורייתא, אבל לגבי ספיחין לכל השיטות הספק הוא מדרבנן; (ב) אחרי שלמעשה השדה ופירות נמכרו והם כבר של גויים ובשל גויים אין כלל איסור ספיחין, ואפילו אם שמיטה בזה"ז מדאורייתא, כי על פירות גויים לא גזרו כלל איסור ספיחין וכמו שפסק המהרי"ט קורקוס בפירוש וגם שעבד בה ישראל; (ג) כיוון שספיחין אסורין משום קנס חכמים על שעברו ועבדו בניגוד לדין. ממילא אם העובד היה לו על מי לסמוך והפוסקים פסקו לו שרשאי לעבוד, ובפרט על פי פוסקים שהם גדולי הדורות, הרי הוא אינו עבריין ואין מקום לקנסו.

וכבר קבע בזה כמסורות הגרי"ז זוננפלד זצ"ל, ראב"ד בי"ד החסידים בירושלים, בקונטרס שביעית שלו, הובאו דבריו בספריהם של הגרצ"פ אויערבך והגר"ע יוסף שליט"א, וההדברים מפורסמים וברורים, כפי שכתב הגר"ע הדייה זצ"ל בספרו. שכן הוא המנהג הנהוג בא"י.

ונחזור בקיצור: א) לדעה שלכית סיבכין שבזה"ז יש קניין לגוי להפקיע אין איסור ספיחין והיה מקום להתיר אף מלאכה דאורייתא; ב) אצ"ל לדעות שאין קניין לגוי להפקיע זה „בשל ישראל. אבל אם השדה הפירות של גוי אין איסור ספיחין. ואפי' עבד שם ישראל, כפי שפסק מהרי"ט קורקוס. ולגבד ונשמל, כבר כתב הרב כהנא שאין לחשוש לזה לפי פסקי החזו"א וכן המנהג בירושלים. ג) במקום שהחקלאי עבד עפ"י הוראה של חכמים ולא מפני שרצה לעבור על הדין, אין קונסין אותו ואין אוסרין את הפירות. ומכל זה יוצא שאין איסור ספיחין בש"ז שנמכר לגוי. וכמו „אחיך" וגם „וכי תמכרו" יש להעדיף פירות שגדלו בקרקע ישראל שנמכר לגוי, על פירות גויים שהם עצמם לא נוקו בחששות. ובוודאי שעדיף מכל הוא לחזק את החקלאי שאינו מעבד שדהו ומשווק פירותיו דרך אוצר בי"ד.

פגיעה בכבוד תלמידי חכמים

ומדי דברי בעניין השמיטה לא אמנע מלהזכיר את מה שרואות עינינו כי עתונים בסוריים המתכסים באיצטלא של צדקות וטוענים שבשיכוכל כל דבריהם הם ע"פ דעת גדולי תורה, שהחלו לנפנף בשמו של מרן הגראי"ה קוק זצ"ל אף שבעצאר ימות הכנה מהדריכים אף את הזכרת שמו, כמעט לא יזכר ולא יישמע, ובעת פתחו את ספריו ומביאים בהתפצוות את דבריו הנהלכים בעניין השמיטה, וכל זה כדי לנגח שכאילו הרבנים שאחרי הראי"ה שינו את דרכו של הראי"ה ואלו הכותבים והמצטטים הם הנאמנים לדבריו וכידוע כל זה עורבא פרח, גם הפעם, מכורת המציאות, נאלצים לעשות את היתר המכירה כהוראת שעה, עם כל הכאב הגדול שנזקקים לכך. וכל הרבנים עד היום החזרים וקובעים את החובה הגדולה לשמור שמיטה כדין, והזכות הגדולה שבקיום מצוותה. וחלק מהזכות הזו היא גם לאלו המקפידים לקנות מפירות שביעית הבאים מאוצר בי"ד, שע"י כך מחזקים את החקלאים לעמוד בניסיון של השמיטה, וע"כ גם חתמו הרה"ר על הכרוז למען קרן שובתי שמיטה. אולם מעולם לא היתה דעת הרבנים שהקנייה מגויים יש בה איזה מצווה שהיא, ומשום מה, אלו „המצטטים" שכחו להביא גם את מה שכתב הראי"ה זצ"ל לר"ח ברלין באגרות א', שע"י. נגד אלו שיועצים לקנות דווקא מהגויים — ולא נחה דעתם של הכותבים הנ"ל ומנסים לנגח את עמדת הרה"ר בדברי שקר ורהב. כידוע לכל שיש ביניהם המועדים לבזות ת"ח, ולא חוששים לבי"ש בחז"ל שאין תרופה למכתו, וכל סיפוריהם הם שקר ולהה"ר, הרה"ר חייבת לענות לכל מי שפונה אליה בשאלה ומי שאינו פונה יעשה כפי שירצה, אבל מנין ההוצפה שכתבי עתון יתימרו לומר לרה"ר שתפסוק כך וכך בענייני הלכה, וד' יצילנו מכל הנפסת לבת לצים אלה.

וכאן המקום להביא משיל הרידב"ז למרן הרב קוק, בזמן פולמוס השמיטה וז"ל: „הכה"ע מבזים את רבני ירושלים והגדיש בדבר השמיטה, ואתמול הראה לי ר' יהושע קוטובסקי מכתב פלסתר שנדבק על הכתלים חירופים וגידופים על כבי"ר גאונו נ"י לאין שיעור ואין ערך... ואנכי מה אשפה. כבוד תורתו יקר לי, והשמיטה חביב לי, הנני מבולבל מאד. אנחנו לעצמנו מפלפלים בדברי תורה. קונטרס השמיטה שלי ושלו שניהם דית הוא, הוא מקשה על דברי ואני מקשה על דבריו, ושלום ואחווה ורעות בינינו במדה גדולה לקיים מה שנאמר והאמת והשלום אהבו, ומעולם לא עלה על דעתנו שיהא הדבר הזה יגיע בינו לבין רבני ירושלים לידי חירופין גדולים, ורשעי ישראל (ספר מתעלבין בזה לעשות קטיגוריא בין ת"ח אוי לנו ואבוי לנו מה עלתה בימינו אלה וכו'" אגרות לראי"ה עמוד פ' מ"א. וכך היא בכל עת, שגדולי ישראל נושאים ונותנים בענייני הלכה מתוך אהבה ואחוה, ורק רשעי ישראל — כלשון הרידב"ז — מעיזים לפגוע בכבוד ת"ח, כביכול בשם התורה.

ויהי"ר שנזכה כולנו לראות בקיום שמיטה כהלכתה ובכל מצוות התלויות בארץ וברכת ד' השרה בארץ עלינו ועל כל עמו ישראל.

הסתדרות הפועל המזרחי
האגף לתרבות

מוצאי שב"ק ט"ו בשבט 14.2.87

הנושא „כי האדם עץ השדה"

כפר־סבא: אירוע חגיגי לציון ט"ו בשבט — ופרידה מחברי המועצה היוצאת.
יתקיים אי"ה במוצש"ק, בשעה 20.00 — באולם בני עקיבא, רח' הכרמל פינת בר־אילן.
בתכנית: ברכות — נציגי הציבור הדתי.
בחלק האמנותי: ערב שירה יהודית „אבנים ופניניות".
ובהשתתפות האמנים: דוד אילמן, אתי הכהן, מנשה פסמן, צבי יוסטמן, יאיר סובה, יוסף קרואני — ניהול מוסיקלי מרדכי סובול.

רמת־השרון: מפגש חברים יתקיים אי"ה אצל משפחת פלדמן, בשעה 19.00.
בהשתתפות:
הח' יצחק מאיר, חבר הנהלת הסוכנות ולשכת התנועה
הח' עזרי פינס, יו"ר ועדת התרבות
הח' א. קילה, מזכיר הסניף

נתניה: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים במרכז הקהילתי קרית־נורדאו בשעה 20.00.
דברי ברכה —
הרה"ג דוד שלוש שליט"א, הרב הראשי לנתניה
הרב יהושע רוזנברג שליט"א
הרב חיים אדרי שליט"א
מר יואל אלהראר, ראש העיר
מר זיק עמר, מ"מ ראש העיר
מר דב מנא, סגן ראש העיר וראש המועצה הדתית
מר מרדכי יצחק, הממונה על תיק החינוך
מנחה: יאיר בימון
תכנית אמנותית — הפייטנים: מרדכי בוזגלו, יעקב לוק.

רכסים: מסיבת ט"ו בשבט, תתקיים אי"ה באולם הסניף — בשעה 20.00.
הרצאה: יוסי עזריה — בנושא בריאות
דברי ברכה: הרב אהרון שליט"א — בעניני דיומא
מנחה: שמואל דרייפ, מזכיר הסניף

קרית־מוצקין: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים בבית התרבות של הציונית.
הרצאת מר אבנר דשני מאוניברסיטת חיפה
הופעה אמנותית: כמיים גרוס, שירה בציבור בליווי אקורדיון — כיבוד קל
מנחה: אבידר

ראשון־לציון: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה באודיטוריום של הגימנסיה בגן נחום, בשעה 20.00.

בתכנית —
דברי פתיחה: אלי יבלון, יו"ר מועצת הסניף
הרב משה נחשוני שליט"א — בענייני דיומא
מקהלת „זמר לציון" — בניצוחו של מנשה לביאין
סרט מבע מבוני הארץ
הזמר מומו זינגבויים בליווי תזמורת
מנחה: שמעון אזוזון

יבנה: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה באולם הסניף בשעה 19.00.
בתכנית:
דברים בענייני דיומא
שירי ארצנו, בליווי שקופיות
שירה בציבור בליווי אקורדיון
מנחה: יוסף אייש, מזכיר הסניף

טבריה: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה בבית הכנסת ע"ש ר' עמרם בן־דיוון, בשעה 19.30.
בתכנית:
ענייני דיומא — הרב אלקיין
שירה בציבור בליווי אקורדיון

עכו: תתקיים מסיבת ט"ו בשבט בבית הכנסת אור תורה, בשעה 19.00.
בתכנית:
ברכת רב העיר, הרב אשר שליט"א
הח' אברהם ברי, ראש המועצה הדתית
שוקי שקד, משירי ארץ־ישראל, בליווי שקופיות
הח' מאיר לזזה, יו"ר מועצת הסניף
כיבוד קל

פרדס־חנה: מסיבות ט"ו בשבט יתקיימו בבתי הכנסת בשבת־קודש.
1. בית־כנסת — אור ישרים
2. בית־כנסת — שומר שבת
3. בית־כנסת — ע"ש גרפי
4. בית־כנסת — חסד לאברהם
5. בית־כנסת — אורח חיים
6. בית־כנסת — שערי רחמים
7. בית־כנסת — עץ חיים
8. בית־כנסת — מוהבי"ן

צורית: מסיבת ט"ו בשבט תתקיים אי"ה במרכז רוחני ע"ש אלי כהן שכונת רגום, בשעה 16.00.
בתכנית:
עניני דיומא — הרב דוד קורש שליט"א
דבר מועצת הסניף — הח' דוד אירנוק
הרצאה על ...
מנחה: יעקב שחרית, יו"ר המרכז

מקורותיו וגלגוליו של חג

מאת יהודה שוורץ

מתוך במיהה לחדש את פני היהדות — אחרי גירוש ספרד ופורטוגל — תיקנו המקובלים בצפת במאה השש עשרה גם זה „יום לאכילת פירות ארץ ישראל", כשם שתיקנו מנהג חדש לקבלת שבת המלכה, תיקון לליל שבועות והושענא רבה, פירות „חמישה עשר" הם סמל לתחיית ישראל בארץ אבותיו ומזכירים ליהודי הגולה את אביב ארצם".

הגמרא במסכת ראש השנה (משנה א') אומרת: ארבעה ראשי שנים הם — באחד בניסן — ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד באלול — ראש השנה למעשר בהמה, באחד בתשרי — ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות ובאחד בשבט — ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו.

לשם מה נקבע תאריך זה במשנה? משום שיש בתאריך זה עניין להלכה, כי לפיה אין תורמין ומעשרין מפירות שנה זו על פירות שנה אחרת אלא יש לתרום ולעשר פירות שנה זו על פירות של אותה שנה, משום שנאמר: עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (דברים י"ד כ"ב) ומכאן למדו את ההלכה הנזכרת. לפיכך היה צורך לקבוע מתי מתחילה שנה חדשה לגבי חנטת פירות האילן, כדי ללמד שאין מעשרין מפירות שחנטו לפני חמשה עשר בשבט על פירות שחנטו אחר יום זה.

כידוע, התחדשותו האביבית של הצומח בארץ איננה מתחילה בעונה אחת, השפלה, השרון והעמק אזורים חמים הם ובהם מתחילים הצמחים לפרוח זמן מה לפני הנץ אותם הפרחים בהרים, שבהם אזור הקור והרוח. בו בזמן שמנו צמחים בשפלה, בשרון ובעמק מתכסים פרחים, מכוסים שוכני ההרים אך עלים ובשעה שהצמחים בשפלה כבר התחילו מלבלבים הנה בהרים עודם שקועים בתרדמתם החורפית. לפיכך צייני יושבי השפלה והעמק את זמנו של ראש השנה לאילנות בראשון בשבט ובית מדרשו של שמאי פסקו כמותם, אולם יושבי ההרים שתקופת החורף נמשכה אצלם יותר, דחו את ראש השנה לאילנות לט"ו בשבט ובית מדרשו של הלל סברו כדעתם, למעשה ניצחו אנשי ההרים את אנשי העמק ונקבע לדורות שראש השנה לאילן חל בחמשה עשר בשבט כדברי בית הלל.

אף הרמב"ם מזכיר את ט"ו בשבט דק לעניין תרומות ומעשרות וזה לשונו: אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה שנאמר (דברים י"ד כ"ה) שנה שנה... לקט אם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט עד שלא באה השמש וחזר וליקט אתרוג אחר משבאה השמש, אין תורמין מזה על זה... וט"ו בשבט ראש השנה למעשרות האילן (יד החזקה זרעים הלכות תרומות פרק ה' הלכה י"א) הרמב"ם בשונה מלשון אינו כותב „ראש השנה לאילן", כבשוני במשנה, אלא לראש השנה למעשרות האילן, ללמדך שאין ראש השנה יום חג, או יום הדין, אלא תאריך לוח לגבי מעשרות בלבד.

מצד אחר אין ספק שהאמונה העממית ראתה ביום חמשה עשר בשבט לא רק תאריך חקלאי־הלכתי לעניין מעשרות, אלא גם יום הדין לאילנות, כשם שאחד בתשרי הוא לא רק ראש השנה לשנים, אלא יום הדין לבני אדם ולא רק בימים שבהם ישבו בני ישראל על אדמתם כך, אלא אפילו לאחר שנכבשה ארץ ישראל בידי הערבים ולא נשארו בה, אלא כפרים יהודיים בודדים, היו עושים את חמשה עשר בשבט חג ורואו בו יום הדין לאילנות והתפללו בו תפלות מיוחדות להי שישלח בשנה הזאת ברכה בפירות האילן. בספרות התלמודית והמדרשית לא נשאר אמנם זכר לכך, אבל הדבר נתגלה לנו בשנים האחרונות משרידי פיוטים שנתחברו בארץ ישראל בימי הגאונים. בין קטעי הגניזה הקאהירית הנמצאים באוקספורד נמצאים פיוטים לר' יהודה הלוי בירבי הלל, בנויים על תפלת העמידה היא תפלת שמונה עשרת ליום ראש השנה לאילן בה מתפלל הפייטן לפריונם של העצים השונים ולשנה ברוכה לפירות האילן והוא מסודר לפי סדר א—ב.

מתוך פיוטים אלה ברור, כי בימי הגאונים ראה העם בארץ ישראל את חמשה עשר בשבט כיום הדין לפירות האילן, חגגו אותו כיום חג וכללו בתפלת היום פיוטים מיוחדים, תפלה לשנה ברוכה לכל מיני אילנות. אולם עם כיבוש ארץ ישראל בידי הצלבנים בשנה האחרונה למאה האחת עשרה נשמד רוב הישוב בארץ והנשאר התפזר על פני ארצות המזרח ואבדה כמעט כל הספרות הארץ ישראלית מתקופת הגאונים ורק שרידי שרידיה נמצאו בגניזה הקאהירית וכך נשכח גם המנהג העממי הארץ ישראלי של חגיגת ט"ו בשבט ואבדה הספרות המדרשית הפיוטית שנוצרה ליום זה, אלא שמנהגים עממיים יש להם עקשנות של קיום משלהם ואף על פי שהחג עצמו נשכח נשאר זכר לראש השנה לאילן בעולם המנהגים של יהודי אשכנז שקיבלו הרבה מהפיוט תא"י וממנהגי א"י במניעת תעניות ובמניעת אמירת תחנון ביום זה, נשאר גם זכר חיובי לחג במנהג אכילת פירות בו.

*

במרכזו החג של יהודי ארצות המזרח עומד סדר התיקון התלמוד שקבע בעל „חמדת ימים" לפי מה שנדפס בספר „פרי עץ הדר" אלא שבכל ארץ וארץ הוסיפו מנהגים מיוחדים ושוררו שירים ופיוטים מיוחדים שחיברו פייטנים שבאותה ארץ. סדר סעודת ט"ו בשבט היתה אצלם לסעודה חגיגית גדולה, מעין סדר של פסח בו מוזגים „ד' כוסות" בין מזיגה למזיגה מברכים ואוכלים מפרי הארץ.

יש שנהגו לאכול ט"ו מינים של פירות לכבוד ט"ו הימים שבחודש ויש אוכלים מהמינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. על מנהג אכילת פירות א"י ביום זה אנו שומעים החל במאה השש עשרה.

מהפכה בעניין זה חלה בסוף המאה ה־17. מחבר הספר „חמדת הימים" (המקובל ר' בנימין הלוי בצפת) סוקן שיום חמשה עשר בשבט היה יום חג בארץ ישראל בתקופת הגאונים וחידש את החג מדעתו — עוד טרם נתגלתה הגניזה בקאהיר — אף שלא מצא סמך לכך בכתבי האר"י ז"ל חיים ויטאל, כי ראה בירה קדוש: שיש בו בחגיגת חג זה, כדי לצורף כיסופי גאולה וכדי לקרב את הגאולה. קם והתקין תיקון מיוחד ליום זה, מצורף מסעודה חגיגית של אכילת שלושים מיני פירות מפירותיה של ארץ ישראל, כאמירת ברכות ייחודיות על כל פרי ופרי

(סוף בעמוד 10)

מתי „יצאו רוב גשמי השנה"

למחלוקת תאריך ראש השנה לאילן — ההיבט האקלימי [1]

מאת פרופ' יאיר גולדרייך

בית שמאי ובית הלל חלוקים מתי חל ראש השנה לאילן, כשלפי ב"ש באחד בשבט וב"ה בחמישה עשר בו. התלמוד ומפרשיו מביאים נימוקים אקלימיים ובוטניים בקשר למשמעות ראש השנה לאילן. במאמר זה נעסוק רק בהיבט האקלימי.

הבבלי [2]) מנמק את שיטת בית שמאי: „אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא: הואיל ויצאו רוב גשמי שנה" ומוסיף: למרות שרוב תקופת טבת עדיין לפנינו. התוספות ורבינו חננאל (ר"ח) גורסים כי דברי רבי אלעזר מתייחסים גם לבית הלל. לירושלמי [3]) גירסה שונה במעט: „כבר יצאו רוב גשמי שנה כולה וכבר רובה של תקופת מבחוץ", הכוונה לתקופת טבת המתחילה ביום הקצר (21 בדצמבר) ועד לתאריך יום השוויון באביב (21 במרץ). עצם השימוש במושג „תקופה" המבוסס על שנת חמה, מצריך אותנו לתרגם את התאריך העברי המבוסס על שנת ירח לתאריך בשנה הטרופית האזרחית.

אם נבדוק מתי חלים הראשון והט"ו בשבט בלוח האזרחי במחזור הקטן (19 שנה) הנוכחי, מחזור 303, נמצא כי התאריכים הממוצעים הם ה־16 וה־30 לינואר בהתאמה. התאריכים המוקדמים ביותר הם ה־2 וה־16 לינואר (תשנ"ה) והמאוחרים הם משנה (תשמ"ו) ה־31 לינואר וה־14 לפברואר בהתאמה; כלומר, הפרש קיצוני בן חודש ימים. גם אם נחשב את הטציין במקום הממוצע נקבל את אותם התאריכים בלוח האזרחי.

משמעות „יצאו רוב גשמי השנה"

רש"י מפרש את דברי רבי אלעזר [6]) „שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה תלוח השרף באילנות, נמצאו הפרות חונטים מעתה", למרות שרוב תקופת טבת עדיין לפנינו. הר"ח אינו מתייחס לכמויות או לימי הגשם אלא לימי עונת הגשם ומחלק את תקופת הגשמים מי"ז במרחשוון (שהיא זמן רביעה בינונית לפי דברי רבי יהודה [7]) עד ט"ו בשבט, שהם שלושה חודשים. פחות ג' ימים העולים במספרם על שאר ימות הגשמים מט"ו בשבט ועד לניסן (בקצרה) ומוסיף הר"ח „לא משגיחינן בתקופה" [8]).

יש לכאורה סימוכין להנחה שקביעת התאריכים הנ"ל נעשתה על סמך מדידת כמויות הגשמים, ומאחר שלא בכל הארץ אמצע עונת הגשמים היא בזמן אחד לכן חלוקים ב"ש וב"ה. מצינו בירושלמי: „וכמה גשמים יהיו ויהא בהם כדי רביעה? מלא כלי מחזיק ג' טפחים דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בתחילה טפח ובשני טפחיים ובשלישית ג' טפחים" [9]). כמות של שלושה טפחים לפי השיעורים המקובלים כיום היא כ־250 מ"מ. רבי מאיר שהי בבית שאן [10]), גודס, אם כן, שרביעה ראשונה היא כמעט כמות המשקעים השנתית הממוצעת בעיר זאת (300 מ"מ). לכן נראה שאין מדובר במדידות גשם (עומק כמות המים בכלי מדידה) אלא כפי שמסביר זאת פליקס [11]) באריכות ומביא את הבבלי [12]): ת"ר: עד מתי יהו גשמים יורדים והצבור שוקים מתעניתם? כמלא ברך המחרשה. דברי רבי מאיר וחז"א: צחרבה טפח, בינונית טפחיים, בעבודה (קרקע מעובד המוסע יותר) שלשה טפחים". לכן, „כלי" בירושלמי אין הכוונה למד־גשם אלא כנראה ללהב המחרשה. כלומר הכוונה לאומדן רטיבות הקרקע. ו„מלא כלי" הכוונה ליותר המחרשה החודרת עד לבורך (העץ המחובר ללהב המחרשה המקביל לפני הקרקע [13]). המאירי [14]) מתייחס יותר, לסיפא של דברי רבי אלעזר: ט"ו בשבט היא אמצע התקופה (לבית הלל) ומאחר שביה חציה של תקופת טבת תש כוחה ואין הקרירות חזקה כל כך והתנסה הולכת ומתגברת. כלומר אין כאן רק עניין של מים הזמינים לצמח אלא קושר את התנסה שהיא עניינו העיקרי של ראש השנה לאילן בדיני מעשר שני הצרלה עם החלשה הקרירות.

מעניין לציין גם את הסבר מחלוקת ב"ש וב"ה בגורמים מעמדיים. לדעת גינצבורג [15]) ב"ש מייצגים את העשירים שדותיהם משובחים והוגנים בשבועיים לפני שהוגנים אילנותיהם של בעלי השדות הגבוריים.

אמצע עונת הגשמים בימינו

שנת הגשם הרשמית מתחילה אמנם בארצנו ב־1 באוגוסט ומסתיימת ב־31 ביולי. אולם עונת הגשם מתכנסת של שלושה חודשים, דצמבר—פברואר, שבהם יורדים כ־70% מגשמי השנה... בכל אחד מחדשי נובמבר ומרץ יורדים כ־10% מהממוצע הרב שנתי, ובחודשי הסתיו הנותרים באביב יורדים 10% הנותרים. קיימות שתי שיטות לחישוב תאריך אמצע עונת הגשם המבוססות וזהן יושמו לגבי גשמי א"י. רוזנן [16]) חיבר מפה איזוכרונים (קווים שווי תאריך) לכמוית הגשם בא"י לפי הכמויות החודשיות הרב־שנתיות. כלומר, הוא חישב בכל תחנת גשם את מחצית הכמות השנתית הממוצעת לשנים 1921—1950 ואת הממוצע המצטבר עד סוף דצמבר (ומציון המיד חל בארץ בחודש ינואר). את היחס שבין מחצית כמות הגשם השנתית פחות הכמות המצטברת לסוף דצמבר לבין הגשם הממוצע של ינואר תרגם לתאריך בחודש מתוך 31 ימי ינואר.

את התאריכים כיפה ושירטט קווים שוי תאריך. בשיטה זאת אמצע עונת הגשם חל ב־25 לינואר בירושלים בעוד בתל־אביב מקדימה ל־5 לינואר ובירחו ב־20 לינואר [17]).

שיטה אחרת לחישוב אמצע עונת הגשם, כשהיא משקללת את תרומת כל חודש וחודש, משתמשת באנליזה הרמונית. בצורת האנליזה ההרמונית (או משוואת פוריה) מתאימים את הכמויות החודשיות לקו רגרסיה, אלא שבמקום קו ישר בהתאמה נעשית על קו (או קווי) סינוס. אם רואים בקו סינוס שנתי של מינימום ומקסימום שנתי אחד (במקרה של א"י נלקחו רק תשעה חודשים, להוציא את חודשי הקיץ יוני—אוגוסט בהם הממוצע השנתי הוא 0), הנקרא „הרמוניה ראשונה", נוכל לחשב בעזרת משוואות פוריה את שני המקדמים: המשרע (האמפליטודה) של קו הסינוס והא פזה הזוית (מספר המעלות שיש להסיט התחלת קו הסינוס כדי שיותאם בצורה המירבית לנתונים).

ניתן להתעלם מהרמוניות יותר גבוהות (שני גלי סינוס לשנה ויותר), מאחר שלגבי המהלך השנתי של הגשם בארץ מצפון לבאר־שבע הרמוניה הראשונה מסבירה בין 92%—ל־98% מהשונות [18]). אם ידועה פזת הזוית ניתן לחשב את תאריך פיסגת הסינוסואידה שהוא למעשה תאריך אמצע העונה. פזת הזוית חושבה ל־53 תחנות מטאורולוגיות שפעלו לפחות במשך 25 שנה בין השנים 1931—1960.

תחנת תל־אביב היא המקדימה מבין התחנות כשמכבר ב־2 לינואר אנו נמצאים במחצית עונת הגשם [19]): כאשר נבדקו 30 השנים כל שנה בנפרד נמצא כי אמצע העונה בתל־אביב נע בין 11 לדצמבר (בשנת תשכ"ה) ל־6 בפברואר (תשכ"ט) וסטיית התקן היא 16 + ימים.

אם נשווה את תוצאות שתי השיטות לחישוב אמצע עונת הגשם, נראה כי קיים דמיון רב ביניהם ובאיזור ההר אמצע עונת הגשם הוא בין 20 ל־25 בינואר.

ניתן לחשב את אמצע העונה לא מבחינת כמות הגשם אלא במספר ימי הגשם. לחישוב תאריך אמצע העונה מבחינת מספר הימים הגשומים (ראה טבלה) נלקחו נתונים לעשר שנים — 1938/9—1947/8 [20]) אשר תקופתן איננה זהה לתקופת הנתונים שנלקחו לחישוב אמצע העונה מבחינת הכמות [21]). יום גשם במקרה זה מוגדר כיום שבו ירדו לפחות 1 מ"מ במשך 24 שעות מעת לעת בשעה 08.00 שעון מקומי (בניגוד לכך שיום גשם תקני הוא אם יירד יותר מ־0.1 מ"מ שהיא פחות משמעותית לעניינו).

אמצע העונה לפי מס' ימי הגשם בתחנות שונות

שם התחנה	היום החציוני
ת"א, רידינג	15.1
ת"א, נחמני	16.1
פ"ת	21.1
לוד	21.1
בית ג'ימל	26.1
ירושלים	27.1
באר־שבע	18.1
יריחו	27.1

השוואה של נתונים אלו לתאריך אמצע העונה מבחינת כמות הגשם (בשתי השיטות) מראה כי מבחינת ימי הגשם יש התאחרות גדולה במישור החוף (15—10 ימים) והתאחרות יותר קטנה (כ־5 ימים) באיזור ההר.

שיחזור עונת הגשם בתקופת התנאים

כדי להקיש מתאריך אמצע העונה הגשם בימינו, בשיטות השונות, על תקופת התנאים, יש לבדוק תחילה שני דברים: א. האם בתקופת התנאים שרר אקלים דומה לזה של ימינו. ב. מה היה אז תאריך ראש השנה לאילן בשנת החמה.

שיחזור אקלים העבר מבוסס על חוקרים מדיסציפלינות שונות; החל בעדויות היסטוריות וארכיאולוגיות ועד להוכחה בוטניות, זואולוגיות וגיאומורפולוגיות. אם נסתמך על אלו שסיכמו את המחקרים הללו כמו אשבל [22]), בוטצר [23]), קידר (לגבי הנגב) [24]) וקראיין [25]) נמצא כי כמויות המשקעים (וכנראה גם במהלכם העונתי) דומה לזה של ימינו. לא כן הדבר לגבי התאריך של ראש השנה לאילן: בתקופתם של ב"ש וב"ה קבע למעשה הסנהדרין (ע"י עיבור השנים) את התאריך הנדון. עם קביעת הלוח, נוהגים אנו לפי שיטת רב אדא שעיבור השנה נעשה במחזורים של 19 שנה (מחזור קטן) האורכה של שנת החמה ממוצעת היא 365 ימים, 5 שעות, 55 דקות, 25 שניות. שנת חמה טרופית [26]) אורכה 365 ימים, 5 שעות, 48 דקות ו־46 שניות. לעומת זאת לגבי אורכה של התקופה נוהגים לפי שיטת שמואל ששנת חמה היא בדיוק 365 יום ושש שעות בדומה לשנת החמה היוליינית שנקבעה ע"י יוליוס קיסר בשנת 46 לפני כנ"ים. לכן התקופה המתייחסת לשנה הארוכה משנה טרופית, מתאחרת בימינו בכ־13 יום. בעוד לפי הלוח השנה של רב אדא [27]) הסטייה מאז תקופת התנאים היא כ־שבעה ימים [28]). לאור החישובים הללו, אמצע תקופת טבת בשנה הטרופית היא ב־4 לפברואר, ובימינו לשיטת שמואל ב־17 לפברואר. לפי שני התאריכים הללו מסתבר כי נכונה כנראה גירסת הבבלי שבריה לאילן עדיין רוב תקופה לבוא, ואינם מתאימים לגירסת הירושלמי ולפירושו של המאירי.

אם נחשב את התאריך האזרחי של ראש השנה לאילן בתקופתם של ב"ש וב"ה ונניח כי שיטת רב אדא היא המשך טבעי לחידוש החודש ע"י הסנהדרין פרס לסדר השנים המעוברות, עלינו להפחית כשבעה ימים מתאריך של ימינו. כלומר, ראש השנה לאילן הממוצע חל כנראה לפי בית שמאי ב־9 לינואר ולפי בית הלל ב־23 בו. אם נשווה תאריכים אלו לאמצע עונת הגשם בשיטות השונות נמצא כי ט"ו בשבט הממוצע לגבי נתוני ירושלים (שהם התאריך המאוחר ביותר בארץ חל יחסית לפני אמצע עונת הגשם הממוצע בשיטת החצית, בדיוק ביום הממוצע בשיטת האנליזה ההרמונית, וארבעה ימים לפני אמצע העונה מבחינת מחצית ימי הגשם אולם לגבי רוב חלקי הארץ נמצא כי לפי כל השיטות, כולל זו של ר"ח הלוקח בחשבון את כל תקופת הגשם ולא את ימי הגשם, צייפה שיטת בית הלל, שבט"ו בשבט „יצאו רוב גשמי השנה" למרות שרוב תקופה עדיין לבוא, וכך נפסקה גם ההלכה.

(המחלקה לגיאוגרפיה, אוניברסיטת בר־אילן)

*

הערות

1) עיקרי של מאמר שהופיע ב־The Jewish Quarterly Review כרך 74, 1983 עמ' 80—87.
2) ראש השנה, פרק א' משנה א'.
3) על ההיבטים השונים ובעיקר על ההיבט הבוטני כתב באריכות י. פליקס: חמשה עשר בשבט — הלכה למעשה, „תרביץ" 40, 1977, עמ' 181—211.
4) בבלי, ראש השנה י"ד.
5) ירושלמי, ראש השנה פרק א' הלכה ב'.
6) בבלי, שם.
7) בבלי, תענית ו.
8) בבלי ראש השנה, שם.
9) ירושלמי, תענית פרק י' הלכה ג'.
10) ראה היימאן א. מ.: תולדות התנאים והאמוראים, חלק ג' קריה נאמנה, ירושלים, תשכ"ד. אולם גם במקומות אחרים המתייחסים למקום מושבו של רבי מאיר, כמו אושא, בקעת בית רימון, טבריה ועוד, לא תיתכן כמות כה גדולה של גשם ברביעה ראשונה.
11. פליקס י.: החקלאות בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, הוצאת מגנס ירושלים (דביר תל־אביב, 345 ע'.
12) בבלי, תענית, ג"ה ג.
13. פליקס (1963), שם, עמ' 86. ראה גם רוזנן נ.: דעות אבותינו על התהוות הגשם ועל משכפותו. „מטאורולוגיה בישראל", 13, 1972, עמ' 83.
14) בית הבחירה, ראש השנה, ראש פרק א'.
15) גינצבורג ל.: על הלכה ואגדה, דביר 1960, עמ' 36. ראה גם השגתו של פליקס (1977, שם) על רעיונות של גינצבורג.
16) רוזנן נ.: מפה ד/3/IV אטלס ישראל, מחלקת המדידות, משרד העבודה, מוסד ביאליק והסוכנות היהודית, ירושלים תשט"ו.
17) שם.
18) Goldrich, Y.: Regional Variation of Phase in the Seasonal March of Rainfall in Israel. "Isr. J. Earth Science", Vol 25, 1976, pp. 133—137.
19) Goldrich Y. and A. Manes: Urban Effects on Precipitation Patterns in the Greater Tel-Aviv Area. "Arch. Met. Geoph. Bickl". Ser. B. Vol. 27, 1979, pp. 213—224.
20) ממוצעים אקלימיים רב שנתיים, חלק א', (גשם) ס־' א' תשי"ח (1958) השירות המטאורולוגי הישראלי, משרד התחבורה.
21) מבדיקה של אנשי השירות המטאורולוגי מסתבר כי לתקופה של 30 שנה תיתכן סטייה בתאריך עד שני ימים, מאלו המופיעים בטבלה מס' 1, עם.
22) אשבל ד"ר: עצי יער בלי־יפוריה ותולדות אקלים א"י בשלושת אלפי השנים האחרונות. „טבע וארץ", כרך ה', תרצ"ח, עמ' 520—528.
23 Butzer, K. W: Quaternary Stratigra-

(סוף בעמוד 10)

חמשה עשר בשבט

חיתוך־עץ שהינו איור לטקסט שדן במנהגי ט"ו בשבט מופיע ב„ספר המנהגים" מאוסף מוזיאון ישראל. ספר המנהגים נדפס באמסטרדם בשנת 1723. — בתמונה שבספר מתואר שולחן ערוך לחג מקושט בפירות החג. ספרי מנהגים נכתבו לשם הדרכה במנהגים המיוחדים של הקהילה. ספרים אלו חשיבותם רבה להכרת תולדות ומקור המנהגים השונים שרווחו בקהילות היהודיות באירופה.

סדר חמישה עשר בשבט

מאת יונה כהן

המקובלים חידשו וקבעו סדר חגיגתי של החמישה עשר בשבט, ראש השנה לאילן לפי בית הלל. הוא אחד משלושה מועדים קטנים שזמנם הוא בחמישה עשר לחודש: אייר — פסח שני, אב — יום מחול ושבט — רה"ש לאילנות.

בעל „אוצר הגאונים" סבור, שבתקופת הגאונים נקבע ש„אין להתענות בט"ו בשבט. וב„בית יוסף" (סימן קל"א) נכתב ש„נהגו העולם שלא ליפול על פניהם בט"ו בשבט". וב„חמדת ימים" כתוב, כי „יום ט"ו בשבט, אם כי הוא מימי השובבי"ם (פרשיות שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו משפטים, והתענים בהם שני־חמישי), אין בו תענית. כי הוא ראש השנה לפירות האילן. ומנהג טוב להולכים בתמים להרבות בפירות בעצם היום הזה, ולומר דברי שירות ותשבחות עליהן, כאשר הנהגתי לכל החברים אשר עמדי ומורי ז"ל היה אומר לכוון באכילת פירותיהם לתיקון חטא אדם הראשון אשר חטא בפירות האילן".

בספר „חמדת הימים", שהחוקר אברהם יערי מייחסו למקובל ר' בנימין הלוי מצפת, מהרבע השלישי של המאה השבע־עשרה, כלגל „תיקון" מיוחד לט"ו בשבט, שנערך לפי מה שכתב המקובל המהרח"ו (רבי חיים ויטאל). והופיעו בספר מיוחד בשם „פרי עץ הדר", ספר־תיקון זה הופיע בלא פחות משלושים ואחת מהדורות בערים ויניציאה, שאלוניקי, קושטא, ליוורנו, אמשטרדאם, בגדאד, אלג'יר, ג'רבה, ירושלים ועוד.

שלושים מיני פירות

בספר זה „פרי עץ הדר" אנו מוצאים: „סדר ט"ו בשבט שנהגו בו רבים יראי ה' וחושבי שמו, גם להרבות כיצד מברכין על הפירות ושמות הפירות בלשון ערבי ובלשון צרפת (מדובר במהדורת אלג'יר) ובסופו סדר ברכת אילנות ודיניהם לזכות את הרבים".

לפני רשימת הפירות וברכותיהם נאמר שם: אלו הן הפרות הנהגים לעשות בט"ו בשבט, שהוא ראש השנה לפירות, הם שלושים מיני פירות, עשרה לעומת עשר ספירות של עולם הבריאה, הם הפירות שאין להם קליפה לא בפנים ולא בחוץ, נאכלים קליפה ותוך (כגון: ענבים, תאנים) כמות שהם; עשרה פירות אחרים לעומת עשר ספירות שבעולם היציאה, קליפתם נאכלת וגרעינים שבתוך הפרי אינם נאכלים כגון: זיתים, תמרים, חרובים; ועשרה פירות אחרים לעומת עשר ספירות שבעולם העשייה, תוכם נאכל וקליפתם נזרקת (כגון: שקדים, אגוזים).

„תיקון" בליל החמישה-עשר

לתועלת הרבים אביא להלן סדר „תיקון" בליל (או ביום) ט"ו בשבט, כפי שראיתי לראשונה בשהותי בשליחות בחלב שבצפון סוריה, וכן בביקורי לפני שנים מספר בבבלת ושינגפון ובמקומות אחרים בארץ פשט מנהג נאה זה.

פותחים בפסוקי „בראשית", יום שלישי (ויאמר אלקים יקוו המים... ועץ עשה פרי וגו'); עוברים לפסוק מפרשת „עקב", כל המצווה, עד „ואכלת ושבעת וברכת... על הארץ הטובה אשר נתן לך"; קוראים „תפילה פשוטה" (עמוד י"ב בספר 'פרי עץ הדר' מהדורת ליוורנו). שותים כוס ראשונה, יין לבן, בורא פרי הגפן. אח"כ מברכים בורא פרי העץ ואוכלים תמרים, ואומרים: „צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". אוכלים תאנה (בלי ברכה) ואומרים: „התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח". אוכלים צימוקים ואומרים: „וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו". קוראים קטעים מדברי יחזקאל על צמרת הארז (י"ז, כ"ב — כ"ד) ועל הצאן והמטע (ל"ד, כ"ב—ל"א). אוכלים תפוח עץ ואומרים: „כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים".

קוראים מתוך מסכת ברכות (פ"ו משנה ד', ה'): „היו לפניו מינים הרבה, רבי יהודה אומר אם יש ביניהם ממין שבעה... עד „אף לא כעשה קדולה".

שותים כוס שנייה יין לבן (מהול ביין אדום). מברכים פרי האדמה ואוכלים בוטנים.

אוכלים פרי הדר (תפוז, קלמנטינה, אשכולית).

קוראים ארבעה פרקים בספר תהילים: צ"ב, קכ"ז, קמ"ח, וקכ"ו.

אומרים: „ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן — רה"ש למלכים ולרגלים, באחד באלול — רה"ש למעשר בהמה; באחד בתשרי רה"ש לשנים ולשמיטין, ליובלות, לנטיעה ולירקות. באחד בשבט, לדברי בית שמאי. בחמישה עשר בשבט, לדברי בית הלל — ראש השנה לאילן" (מסכת רה"ש).

שותים כוס שלישית (יין לבן ואדום).

אומרים: „כי כימי העץ ימי עמי": „כי האדם הוא עץ השדה".

אוכלים: זיתים (לבנים, שחורים), ואומרים „זית רענן, יפה פרי תואר" (ירמיהו). „מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו, ואחרי כן מורידין אותו מן הזית ונחבט, ובשחובטין אותו מעלין אותו לגת, טוחנין אותן, ואחר כך מקיפין אותן בחבלים ומביאים אבנים, ואחר כך נותנין את שמנו; כך ישראל, באין עובדי כוכבים וחובטים אותן וחופתין אותם בקולרין, ואח"כ עושין תשובה, והקב"ה עונה להם. מניין? שנאמר: „ויאנחו בני ישראל". ועוד: „כל המשקים מתערבים זה בזה, והשמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם גויים, שנאמר כלא תתחתן בם".

אוכלים: חרובים, מישמש, שזיפים.

שותים כוס רביעית (יין אדום).

או ירנן עץ היערים

אומרים פיוט: „או ירנן עץ היערים" (חובר ע"י רבי יוסף חיים, מגדולי הרבנים בבגדאד): או ירנן עץ היערים — לפני א"ל אדיר אדירים יפיל זמירות ושירים — יתפאר אב צורנו ר' שמו יתקדש ברוך א"ל שוכן ערבות — הבורא נפשות רבות ובורא אילנות טובות — אשר שיה חדש כבדו אל באורים — הגדיל ענפים תמירים ובורא זיתים ותמרים — אשר שיר חדש הללו א"ל ה' בזמירות — המגדיל על מי המינים ומיני פירות — אשיר שיר חדש.

אוכלין ושותים איש כרצונו.

מובן מאליו שכל המרבה בלימוד פרקי זוהר וקטעים מהתנ"ך, המשנה והאגדה, הרי זה משובח.

ט"ו בשבט ועוד מועדים הקשורים לאילן

מאת ד"ר ישראל רוזנסון

רצוני לעמוד על מעמדו ההלכתי והרעיוני של ט"ו בשבט, מועד הקשור לטבע ולחקלאות בארץ ישראל. נראה כי הצעד הראשון במשימה הוא לימוד מקומו של חג זה בתוך כלל המועדים בלוח השנה היהודי הקשורים בדרך זו או אחרת לעניני חקלאות ואקלים.

כידוע לכל, מספרם של המועדים גדול ורב, לכל אחד מהם משמעות וייחוד והם מפוזרים על פני השנה כולה. בראייה כללית משתלב ליידי המועדים הקשורים לטבע ואקלים במגמה הבאה לידי ביטוי בפסוק — ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה, מראשית שנה ועד אחרית שנה" (דברים י"א י"ב). רצוני לומר, לאורך כל השנה מתבקשת השגחת ה' כדי שארץ ע' תיתן פריה ויבולה — כל עונה ועבודותיה, כל עונה ויבולה, כל עונה ומועדיה. על אלה דברים ברורים וידועים, אלא שבמבט נוסף נראה שיש מקום להעמיק, זאת ע"י חלוקה ומיון של המועדים החקלאיים השונים תוך ניתוח תפקידם המיוחד, ההלכתי והרעיוני.

שלוש קבוצות

בצורה כללית ניתן להבחין בשלוש קבוצות מועדים הקשורות באופן ישיר או עקיף לטבע ולאקלים.

א. שלושת רגלים — בצד המשמעות ההיסטורית המוגדרת הקשורה ליציאת מצרים, יש לכל אחד משלושת הרגלים מגמה חקלאית ספציפית שעניינה מתן תודה לקב"ה על יבול מסויים. המבשיל באותה עונה. כך לגבי מצוות הקרבת העומר מן השעורים בפסח („משורשי המצוה כ"י שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעשה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה" — ספר החינוך, אמור רע"ב), הקרבת מנחה חדשה מן החיטים בעצרת („משורשי המצוה לתבתי במצוות העומר... מה שמספיק גם לשתי הלחם על צד הפשט" — שם, רע"ו) ומצוות חג הסוכות, כגו ארבעת המינים, הקשורות לאסיף („וכמו כן במצות הלולב עם שלושת מיניו בזה השורש הוא לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה ומפני כן נקרא חג האסיף, וציוה הא"ל לעשות לפניו חג באותה העת לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו..." — שם, רפ"ה). טבעי שמועדים אלו יהיו קשורים לאקלים באשר התודה על כל יבול ויבול צריכה להינתן בזמנו.

ב. ימי דין — במשנה המפורסמת (ראש השנה פ"א מ"ב) המונה את ימי הדין בהם נידון העולם מצאנו שלושה הקשורים לעניין חקלאות —.. „בארבע פרקים העולם נידון — בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן... ובחג נידון על המים". ימי דין אלו (את ראש השנה הכוללני בהיותו יום דין לפרט) צמודים לשלושה רגלים ולמעשה מציגים פן אחר שלהם. הנימוק לבחירתם כימי דין מתכר בברייתא בגמרא (ראש השנה ט"ז א') — „מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח — מפני שהפסח זמן תבואה היא. אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי לחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן היא. אמר הקב"ה: הביאו לפני שתי לחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילנות..." וכן לגבי מים — „נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה". עיון פשוט במקור זה מוביל למסקנה כי הסיבות לבחירת ימי דין מיועדים אלו הן רעיוניות בלבד ואין להן כל קשר ישיר לטבע ולאקלים: תעיד על כך שאלת הגמרא הפותחת את הדיון בימי דין אלו — „הי תבואה? כלומר, על איזו תבואה מדובר, על זו העומדת עכשיו להיקצר או על זו של השנה הבאה שתזרע בעוד זמן. בעקיפין מובלעת כאן התמיהה על שאין זה בודאי מתאים ליום דין בבחינת הטבע האקלים, באשר מה שקיים בסתימה ובשלותו, ומה שיזרע בעוד זמן. אך מבחינה רעיונית ביודר בקשר בין הידית ואדם על העבר לבין הכרעה הקב"ה בדין מה שיקרה בעתיד, אפילו ואחר מעט.

אולי כאן המקום להסביר את טיבה של מחלוקת בית שמאי בית הלל בעניין חקלאי ידוע — „תוספת שביעית" — „עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית" (משנה, שביעית פ"א מ"א). תשובת בית שמאי — „כל זמן שהוא יפה לפרי", ובית הלל — „עד העצרת". לכאורה ההבדל העיקרי בין שתי הדעות אינו גדול שה"י מקפידה המשנה לציין — „וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו", כך שלמעשה גם הבדל עקרוני. מצב דומה קיים גם במחלוקת תנאים על התבואה — „עד אימתי חורשין בשדה הלבן ערב שביעית" (שם, פ"ב מ"א). ייתכן ששורש המחלוקת הוא — האם יש לקבוע תאריך סטנדרטי להפסקת החריש או שבא — לפתח תורת כל אחד ואחד בידו, כלשון המשנה. אולם נראה, כי ההיצמדות דווקא לתאריכים הידועים של עצרת להפסקת החריש לטובת האילן, ופסח להפסקת החריש לתבואה יסודם בהיות ימים אלו ימי דין לאילן ולתבואה. ימי דין בהם נחרץ גורל פרי האילן והתבואה של השנה הבאה — שנת השמיטה. הם נבחרים לפיכך מועד נכון להפסקת הפעולות שעיקרה האיכה לשיפורם של אותם גידולים.

ג. ראשי שנים — ארבעה ראשי שנים נזכרים במשנה הפותחת את מסכת ראש השנה. לשלושה מתוכם משמעות אקלימית־חקלאית, ולפיכך קשר הדוק לעונות השנה. ימים אלו הם ראש השנה למעשר בהמה שיש מחלוקת לגבי מועדו — אם בא' אלול או בא' תשרי, ראש השנה לנטיעה (מבין שנות עורלה מהחיל מבנה) ולירקות (לקביעה שנת מעשר לירק) החל בא' תשרי, וראש השנה לאילן (לעניין מעשר האילן ועוד) שיש מחלוקת לגבי מועדו אם בא' שבט או בט"ו בו. טיבם של ראשי שנה אלו מעיד כאמור על קשר לאקלים. אין פלא איפוא שבקביעת המועד המדויק של כמה מהם יש מחלוקות בין חכמים, מחלוקות שברוחן עיבודם הבנה שונה של נתוני הטבע והאקלים. נכון שלעתים גם במקרים אלו דבקים חכמים בשיטתם למצוא למועדים שהוזכרו דברים במקראות. כך הוא המצב לגבי מעשר בהמה שם נמצא פסוק מתאים (ראש השנה ח' א'). אולם בפסוק עצמו אין די ביסודו של דבר המחלוקת בעניין מועד ראש השנה למעשר בהמה היא בשליטה המציאויות מתי יולדות הרחלים. (ראש השנה ח' א'). גם לראש השנה לאילן משמעות הלכתית ברורה. תחילת שנה במעשר האילן ומנין שנת עורלה באילן. כאן אין דמו בפסוקים ובהתאם לכבנה שביריעה בתי חז"ל כמיטב הבנתם להביא קריטריונים אקלימיים ברורים שיאפשרו מועד זה כסבירה ביו"ש נקבע. אחד מהם — „הואיל ויצאו (בט"ו בשבט) רוב גשמי שנה ועדיין רוב תקופה בחוץ" (ראש השנה י"ד א'). נימוק אחר — „עד כאן (שבט) הן (האילנות) חיין ממי השנה שעברה מכאן והילך הן חיין ממי השנה הבאה" (ירושלמי, ראש השנה פ"א ה"ב) לא לפי לקבוע עד כמה סימנים אלו מדויקים ועד כמה הושפעו מההתרשמות הסובייקטיביות של קדמונינו. מכל מקום ברור שהם נוצרו מתוך ההתבוננות בטבע ולימוד האקלים בארץ ישראל. מכאן כאוד שבנושא מעין כזה צפויות גם מחלוקות באשר ניתן אולי לדבר על תקופה, אך קשה מאוד לקבוע באיזה יום בדיוק מתחיל התהליך? דברים דומים ניתן לומר גם לגבי עניין החנטה. שיש הרואים בו את עיקר מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל בעניין ט"ו בשבט. לא כאן המקום לקבוע את פירושו המדויק של מושג זאת הקשר בינו ובין ראש השנה לאילן, אך אם נאמץ את הדיוק המקובל (רש"י, המאירי ועוד) שמדובר על השלב הראשון של התפתחות הפרי קשה מאוד לדייק ולהתחייב על המועד המדוייק בו מתרחש דבר זה. נראה כי בית שמאי המקדימים במקרה זה את המועד הם מקדימים גם במקרים אחרים הקשורים להתפתחות הצמח למשל: מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית וכו', משנה, שביעית פ"ד מ"י) הולכים כאן לשיטתם העקרונית שיש לראות את הפוטנציאל הגלום בדברים שונים ולא רק את ההיבט המעשי שלהם [1]). מכל מקום נראה כי בסופו של דבר נבחר מועד בחודש שבט דווקא כראש השנה לאילן, הואיל ובחודש זה יש כפי שבאר פרופ' י. פליקס [2]) הפסקה מוחלטת בין הפירות הישנים של שנת האילן הקודמת ובין הפירות החדשים. חיזוק לדבריו ניתן להביא מן המשנה (בכורים פ"א מ"ג) הרואה בחנוכה מועד אחרון להבאת בכורים, ואחרי חנוכה קיימת לכאורה „עונה מתה" עד שמופיעים סימני האביב הראשונים.

התאמה מעניינת

אם נעביר את כל המועדים הקשורים לאילן שנסקרו לעיל זה מול זה, נקבל התאמה מעניינת. סוכות הוא חג אסיף לגבי חלק נכבד מפירות האילן, עצרת — שבועות הוא יום דין לפירות האילן וט"ו בשבט לפי שיטת בית הלל ראש השנה לאילן. אפשר להוסיף לרשימה זו גם את חנוכה מועד סיום הבאת הבכורים. ימים אלו מפורסים על פני כל השנה, כצפוי בארץ ישראל בה השנה כולה חשובה, והפעילות החקלאית ובעקבותיה הפעילות הדתית מתנהלת בצורה רצופה ללא הפסקה. אך מעבר לגיוון במועדים הקשורים באילן יש מקום לתת את הדעת גם למיגוון הנושאים שמאחוריהם. לפנינו יום הודאה, יום דין, יום המציין מצוות מעשיות (מעשרות וכו'). למעשה, מגוון זה תובע את כל עולמנו הדתי. הקשר בין הודיה לקב"ה, הכרה במשפטו וקיום מצוות מעשיות הוא אבן יסוד בכל תחום ותחום ביהדות, ואנו הדגמנו אותו כאן ביחס למועדים הקשורים לאילן.

יפה היא הנטייה בהלכה ובמנהג לשוות לט"ו בשבט אופי שמח. כיום המציין מצוות מעשיות ראוי הוא לכך. יפה גם הנטייה הרווחת בעם ישראל בהווה, לראות בט"ו בשבט יום נטיעה, וכבר למדנו על חשיבות נטיעת מצווה ביהדות, אולם נזכור כי מעבר למנהגי השמחה בלבושה הוותיק והחדש, הבנה מלאה של יעודו ניתיו תושג רק בראייתו כחלק של מערכת רחבה של מועדים הקשורים לאילן.

1) הרב ש"י זוין, לאור ההלכה, עמ' ש"ב.
2) י. פליקס, תלמוד ירושלמי מסכת שביעית חלק ב' עמ' 359.

هكذا في الأصل

صورة عن الأصل

זרע פורענות

מאת אליהו חן־ציון

„המהפך הגדול" בשלטון בישראל ב־1977, עם עליית הליכוד לשלטון, בראשותו של מנחם בגין, הביא לזעזוע אמיתי למפלגות השמאל. עד לאותו מהפך האמינו ראשי ועסקני השמאל כי „המדינה זה אנחנו". הם ראו איפוא בנצחונו של הליכוד סכנה ממשית לאבדן ההישגים שלהם, וכי עולמם חרב עליהם. „העם בגד בנו", זעקו עסקניהם.

אין תימה איפוא, כי מחנה זה עבר לאופוזיציה לוחמת. כל אמצעי הוא לגיטימי, מנקודת ראותם — כדי להפיל את הממשלה, ולהחזיר לידיהם את השלטון.

„שיטות הלוחמה" האופוזיציוניות היו כה חמורות וקיצוניות עד שהתבטאו בנסיונות המסוכנים, לערער על חוקיות המשטר. מכאן, קצרה הדרך לא לציית לחוקי המדינה, להימנע מלמלא את החובות האזרחיים, ולהשתמש בכל האמצעים לערער את הסמכות המיניסטריאלית של הממשלה, גם במחיר פגיעה באינטרס של המדינה.

בל נשכח כי כל האדמיניסטרציה של המדינה היתה מורכבת מאנשי תנועת העבודה. עסקני מפלגת המערך דאגו במשך שנות קיומה של המדינה, „להנדס" את פקידי הכהונה של המדינה. כי בראשונה עליהם לייצג את תנועת העבודה ו„לדאוג" לאינטרסים שלה. הפקידות הבכירה של משרדי ראש הממשלה, האוצר, החוץ והבטחון. ביצעה את הוראות השר כפי שמפאי השר, ומובן שהתוצאות הורגשו היטב בכל התחומים. כיצד איפא יסביר שגריר ישראלי עמדות מדיניות של ממשלתו כאשר הוא עצמו מונה לתפקידו ע"י מפלגת העבודה או „המערך", הנמצאת באופוזיציה לוחמת? ברור איפא, שהשגרירים, שהציגו את העמדות המדיניות של ממשלת ישראל, — ליוו את דבריהם ב„קריצת עיניים" — לאמור, אנו „אנוסים על פי הדיבור"!

וזה הדין במערכות הכלכלה: תנועת העבודה האופוזיציונית הפעילה את כל עוצמתה הכלכלית כדי לסכל את ביצוע המדיניות הכלכלית של הממשלה — גם במחיר הרס הכלכלה של המדינה!

תמיד בכל, היה הניסיון של חלקים מסויימים של השמאל לערער את הקונסנזוס לשרות בצה"ל, „המבצע את מדיניות הליכוד". הדברים קיבלו ביטויים, במקרה של מפקד הטייסת שסירב לבצע פקודות במלחמת לבנון ועד לתנועת הסרבנות לשרת בצה"ל, או להתנגד הסרבנות לשרת ב„שטחים" ובלבנון. לשם כך גוייסו תנועת השמאל את „יפי הנפש" לשירותם — החל בסופרים ואמנים וכלה בניצול רגשותיהם של הורים שכולים שהקימו את תנועות המחאה: „שלום עכשיו", „יש גבול", „אמהות נגד שתיקה", ועוד.

הנסיון שקד ליצור אווירה עוינת לשלטון, כרסם ביסודות ההודעה הציונית־לאומית בקרב חוגים מסויימים ובקרב חלק מהנוער והביא להרס ולערער על עצם המאבק שלנו, וזכות קיומה של מדינת ישראל.

קיימת תמיכה ממשלתית בקידום הסרט הישראלי. התיאטרון הישראלי והיצירה הספרותית הישראלית שכל כולה באה לקעקע את הערכים הציוניים־יהודיים והחדרת רעל אנטי־יהודי, אנטי־ציוני ושנאה למדינת ישראל. זה „תיבר הייצוא" הפופולארי ביותר המתקבל באהדה בקרב כל שונאי ישראל בארצות אירופה בעיקר.

מלחמת „תרבות"

כיצד יתכן כה קרה ליחסים בין דתיים לחילונים בתקופה זאת. „המאבק התרבותי" — עבר את הקו האדום של התמודדות על ערכי תרבות ועבר לשלב של „מלחמת תרבות" על כל הסכנות הצפונות בה לקיומה של מדינת ישראל — כמדינת היהודים. בחסות הסטטוס קוו בעניני דת נפרץ לכל רוחב החזית ע"י פתיחה סיטונית של בתי הקולנוע ובתי השעשועים בשבתות ובחגי ישראל. בפריצה סיטונית של היתר עבודה בשבת, בפריצת כל המחסומים של חוק הכשרות, בצמצום כמות של אמצעים להינוך הדתי בבתי ספר ממלכתיים, תיכוניים ועל־תיכוניים וצמצום התמיכה בישיבות התיכוניות והאולפניות.

באותה התקופה הועמק הפער בין חילוניים ודתיים והוחרף המאבק בנושאים שיש להם השלכה ישירה לאופיו של העם היהודי. כמו: ערעור חוק „מיהו יהודי" גיורים רפורמיים וקונסרבטיביים — ע"י התלבטות מעריכה בשואין אזרחים ע"י הכרת כנסת. המתבצעים בחו"ל. גם המערכת המפלגתית דואגת בהתמדה לערער בבתי הדין הרבניים ע"י הוצאת פסקי־דין בהמזוהה האזרחית, וזאת בכוונה להפריד בין הדת למדינה — שפירושה הבלתי נמנע השמטת נדבך נוסף במדינה היהודית.

כאן יראו גם מה קרה בשנתיים הללו בתחום המדיני: אנו בני ידינו מספקים את האוטונומיה המדינית יהודית ביהודה שומרון ועזה בלי לקבל או לבקש תמורה מדינית כלשהי.

הטרור הפלסטיני משתולל היום ברחבי הארץ, הריגת יהודים בחוצות הפכו להיות נפרץ. ההפגנות בחוצות הערים תכופות, בראמאללה ושכם עם דגלי „פלסטין" וכתובות „יסעף זוכים להסכמה רשמית. במשך השנתיים הללו לא הוקמה אף התנחלות אחת ביהודה שומרון ועזה. ראש הממשלה לשעבר, שמעון פרס, רואה בכך גולת הכותרת של „הצלחתו" הקצינות. היא נעצר במערכת השתה מכוונת של ראשי ערי הפיתוח. לעומת זאת הועברו מאות מליוני דולרים של כספי המדינה לחיזוק המערכת הכלכלית של מפעלי תנועת העבודה והמושבות.

הרעיון של הועידה הבינלאומית לפתרון הסכסוך ישראלי ערבי נבנה כעת תנופה מדינית. בצורה חפוזה ובלתי אחראית מחזירה את הסובייטים כ„שותפים" לזירה המדינית. המזרח התיכון.

פנייה אל היצרים הנמוכים

עסקני השמאל לגרותיהם השונים — דעתם לא נחה בהכחשתה היסודית של מרבית העם לשמירה על קיומו כלאום. נוכחו לדעת שיש בעם הזה הנטיות והרכים של הזיקה אל המסורת. אל היהדות. מצד אחד תנועת העבודה איבדה את החזון הציוני החלוצי, „ההתיישבותי", — ומצד אחר כמו יישובים חדשים להתיישבות, הלא הם גוש אמונים וההנהגות הדתיות־לאומיות ששמתו בהתפתחות את הנוער הדתי. בעיקר — ופיתוח תנופת ההתיישבות ביהודה, שומרון ועזה, ע"י כך הותירו את תנועת העבודה מאחור, בשולי העשייה ההתיישבותית. הנוכה בצלת עבר כה המואר לא יכלה להיות יותר [illegible]. ומצד אחר, אין בקרבה הכוח הנפשי [illegible], לחזור אל ימי תפארת [illegible]. השוחח אחרי את הצב [illegible].

מה איפוא יעשו הפעילים־האידיאולוגים של תנועת העבודה, כדי להחזיר לעצמם את [illegible] השלטון בעם הזה בבחירות הבאות, באו ואבדו: הבה נתחכמה להם — לכל אלה שנטלו את הבכורה ההתיישבותית [illegible] בהם את השוליים [illegible]. „לא על גבעי יפו השבעונו תבנו ישובים והפריחו את שממות הרי יהודה ושומרון! הפנייה אל היצרים הנמוכים האלה [illegible] הבאים לבוא.

הנה כי כן רואים אנו כי תנועת העבודה צמחה מאמצים אדירים — [illegible] בראשותה — „להנדס" את העם מחדש על ידי ניתוק הנוער מביתו הלאומית, ביהוד המדינה מדת, והצגת „מלחמת התרבות", בעם היהודי.

דרך הרס האכזו זאת לעם היהודי ולמדינת היהודים. גובשה ונוסחה ע"י חבר עסקנים מפלגתיים, באמצעי להחזרת השלטון האבסולוטי לידי תנועת העבודה.

כלי התקשורת במדינה, הנשלטים ע"י כמה עשרות או אחרי מאות „מקצוענים". בעלי נטיות „כתי קדמות" — ובצירוף אמנים וסופרים שהציונות היהודית „צרה עליהם" והניקה את מציאות הציונית הרוחנית שלהם — כל אלה. חברו יחדיו לצורת [illegible], לבצע את זממם. להחזיר אליהם את הבחירה, במחיר של הפרת האיזון וקיטוב בעם. והיכון עתידו היהודי של מדינת ישראל.

*

תקן והסברתי של התנועה הדתית הלאומית חייב לשים את הדגש בסכנה הלאומית־יהודית האורבת לנו, מהתייוונות בלבוש החדש, שהרימה ראש במדינת ישראל. אנו זקוקים היום להפעיל את כל כוחות הנפש שלנו להיאבק בהלכי־הרוח המתהלכים איתנו, לכלות את המפעל הלאומי־יהודי — בשם הפקירות ההומניים־דמוקרטיים כביכול — המופצים ע"י הקואליציה הבלתי־טהורה של עסקנים ו„אנשי רוח" מתנועת העבודה.

המפד"ל הנמצאת כעת לחדש נעוריה — חייבת לקבל על עצמה את המשימה הגדולה להחזיר את העטרה ליושנה.

מפנה במירקם היחסים

„שבע השנים הרעות", בהן היה המערך ב„מדבר פוליטי", נתנו שהות מספקת לעסקניו להעלות את התכנית של „חינוך מחדש של העם". כדי שלא יחזור שנית „היום השחור" של הבחירות לכנסת, שאיפשר את המהפך הפוליטי של 1977.

הבחירות האחרונות לכנסת ב־1984 לא הביאו למערך את הנצחון המיוחל ונאלצו להתפשר על רוטציה בראשות הממשלה, בין פרס לשמיר.

שתי שנות השלטון הראשונות ברוטציה, בראשות המערך, ייחשבו כמפנה במירקם־היחסים במדינה, לא רק בין דתיים לחילוניים אלא גם בין החוגים היהודיים־לאומיים לבין אלה הכנים לטשטש את מהותה של מדינת ישראל היהודית. את הגדע כי המדינה הוקמה וקיימת להתשביה באשר הם כיום.

במלים אחרות: לא עוד מדינה שתפקידה ליצור את התנאים הפוליטיים, כלכליים, התיישבותיים, לקבץ בתוכה את תפוצות ישראל ולהפכה למדינה יהודית שרוב העם היהודי יהיה בה ותגשים את חזון הגאולה, אלא עוד מדינה מזרח־תיכונית עם אוכלוסיה מגוונת המתקיימת בשביל עצמה ובצד עצמה והמתהלבת יפה ב„מרחב השמי".

בשנתיים הללו היו אירועים קשים שהדעת אינה סובלת מהבחינה היהודית. „בצה"ל מתכרסמת והולכת התודעה־היהודית. ואת החיילים מחנכים כ„ישראליים". עם חדש עם הדעה החדשה — שהמורשת היהודית איננה „מדברת" אליהם באותה עוצמה, כבעבר. קצין חינוך ראשי בצה"ל. אוסר על סיורים יחודתיים מאורגנים בבתי כנסת ובישיבות: לעומת זאת מגדר קיזוף סיורים כאלה בכנסיות ובמסגדים — המשרתים היטב בתכניות במסגרת „הכרת ארץ־ישראל".

מרצה דתי נבדק עבד בדיקות, בטרם יאושר להרצות ביהדות בצה"ל ו„משגיחים" אותו לבל יגלוש ל„נושאים מסוכנים" שיתפרשו כמטפה לחיזוק הרוח היהודית. קח את עיתון „במחנה" ותראה את תוכנו הדל מהתרבות הכללית, ואילו הנושא היהודי־ציוני כמעט — בל יראה ובל ימצא בו.

ראו מה קרה למשרד החינוך והתרבות מאז כניסתו של מי שהיה נשיא מדינת ישראל, יצחק נבון, משרד משקיע רוב מרצו ומרצו לחינוך לדמוקרטיה — כביכול, כמשמעותו האמיתית שלו, משרשים המהות הציונית יהודית ושיטת דגש בחינוך ל„ישראליות". השתלבות חברתית תרבותית של כל גוני האוכלוסיה הערבית המוסלמית, נוצרית דרוזית ויחד הצדות לכור היתוך אחד, אשר ממנו ייצא „צבר" של עם חדש — „ישראלי", אולי „כנעני", או אולי התערבות מהירה שאיש אינו יכול לחזותה.

לשם כך שוקד משרד החינוך לקיים כפעילה מפגשי בין נוער יהודי לערבי, החל בגן הילדים, בעידוד טיולים והצגות בבתי הספר שהוכם נשואי העלובות, תרבות ואמנות „מזרח תיכוניות" וכו'.

„הראל" בהילוך גבוה

הוויה בלתי־נשכחת זומנה באחרונה לחברי הגרעין „הראל" בלונדון, המשמרת הצעירה של „הבוגרים", שנטלו חלק ב„סופשבוע" ארוך בעיר הקיץ האנגלית בורנמות.

נושא הכינוס, בו נטלו חלק למעלה מ־60 איש, היה — „יחסי ישראל והתפוצות". הנושא נדון מכל היבטיו בדיונים, הרצאות, סימפוזיונים ועוד. בהם נטלו חלק אליעזר שפר, ראש המחלקה לדור הבא בהנהלת ההסתדרות הציונית העולמית; חיים ספר, שליח המחלקה הבוגר והחלוץ בלונדון; אבי בן הדרי, עורך המוסף „פורום"; שליח מחלקת העלייה בלונדון ואחרים.

חברי „הראל", שרובם ככולם ביקרו בארץ פעמים רבות ולא־מעטים מתוכם מתכננים לעלות לישראל בשלב מוקדם או מאוחר יותר של חייהם — גילו התעניינות רבה בדיונים, בשיחות ובפעילות החברתית סביב הסמינר.

לאחר הסמינר נבחרה מזכירות חדשה ל„הראל" וכיו"ר נבחר דוד פרינץ, צעיר בכור ויסודי, הפעיל בקבוצה זה שנים אחדות.

בכלל, בפעילות „הראל" בעת האחרונה מורגשת התעוררות רבה. חברי הקבוצה נפגשו, בין השאר, עם אל"מ (במיל.) אריק עזה, לשעבר טייס בכיר בחיל־האוויר, המכהן בלונדון כשליח המחלקה „בנדס": ערכו ערב שירים ישראלים וחסידיים עם אקורדיוניסטית ישראלית; נהנו בחנוכה מהופעה של קוסם שומר־מצוות, שהדהים אותם בכשרונו והציג להם את פרשנותו האישית ל„על הניסים": האזינו להרצאתו המרתקת של ד"ר דוד הן מאלקנה, רופא בבית־החולים „איכילוב" בתל־אביב השוהה בשבתון בלונדון. נושא הרצאתו היה — השתלות־לב לאור ההלכה; בערב אחר לימדו אצבעותיהם (בעיקר בנות „הראל") לסרוג כיפות בהדרכתה של רחל סלבי, מראשי תנועת העלייה לישראל ללמד עברית בתיכון מקומי ובירושלים הבריטיש; ובעתיד צפויים אירוע „מלווה מלכה" ערב התרמה למען משפחות נזקקות באנגליה.

חברי „הראל" מגלים גם מעורבות רבה בכל הקשור לפעפל החברתי, זהו, אגב, המקום לקשור כתרים לראשה של השליחות מישראל, העובדת עם „הראל", אך לא נעשה זאת מפני שהיא — אשתו של כותב שורות אלה...

*

„אתם יכולים לשאול אותי כל מה שאתם רוצים", אמר האיש שהציל רבבות יהודים מבירות־אירופה, „אך אם אלה שאלות הקשורות בבית החרושת הרי כבר קיבלתם תשובות — ואם זה בעניינים שפרטיהם עדיין עלומים אני יכול להבטיח לכם שלא אשיב...".

חבר הפרלמנט הבריטי, היהודי גראוויל ג'אנר, חיבק את שייקה דן וסיפר כיצד ראה אותו פעם עומד ברציף תחנת־הרכבת בווינה, עם הגיעה לשם קבוצת יהודים מארצות־[illegible]. „הוא בלע בעיניו כל אחד מהם. אף אחד מהיהודים לא הגיע לדעתו, כי האיש הצנוע הזה הוא שהציל אותם"...

*

משדרות בדרום — לגלזגו בצפון

בצפון לסקוטלנד־ בגלזגו בקלסה יפה המורה הישראלית חנה מויאל. היא נמצאת כאן חודשים אחדים בלבד וכבר התערתה בקהילה ונוטלת חלק אקטיבי בפעילויות הקהילתיות השונות.

הישראלית חנה מויאל עם תלמידי אחת הכיתות שלה ב„גלאזגו, סקוטלנד

ילידת מרוקו, עלתה הנה לארץ עם הוריה, אחיה ואחיותיה, בהיותה בת 6. המשפחה התגוררה בשדרות. האב, רב חזן, הביא עימו ספר־תורה ממרוקו תימנה עם ועד מיוחד שהקים ביכנ"ס בשדרות.

הנה למדה בבית־ספר יסודי בשדרות, שירתה בנח"ל, למדה באוניברסיטה העברית וקיבלה התואר ראשון בספרות עברית והיסטוריה יהודית.

עבדה תקופה מסויימת במסגרת המפד"ל, תורה — ועתה יצאה לגלות ללמד תורה בגלזגו. יהודי גלזגו מאמינים, כי הנה תעשיר את עולמם ואת עולם ילדיהם.

נחיה ונראה.

*

האמנית שהצילה יהודים

חסידת אומות העולם, ציירת ופסלת בלגית, שעזרה בבצוריה למשפחות יהודיות להימלט מציפורני הנאצים, נערכה באחרונה תערוכה בהרוגיים, צפון אנגליה.

פלור ג'וריס נולדה למשפחת אמנים. הוריה היו מוזיקאים. היא למדה אמנות בבריסל, עברה לפאריס, שם הצטרפה למחתרת הצרפתית, ה„רזיסטאנס", שלוחמה בנאצים ובעוזריהם.

במהלך מלחמת העולם השנייה סיכנה פלור את חייה פעמים רבות עת שימשה כבלדרית של מסמכים מזוייפים, שהעבירה מבלגיה לפאריס, כדי לסייע בהברחת משפחות יהודיות ולא־יהודיות שהיו תחת האיום הנאצי. חייהם של רבים היו להם לשלל בעיקבות פעולתה האמיצה.

כאות־תודה, חולקי בהחלט, ביקרו בתערוכתה יהודים רבים. שאף הודו לה אישית על הצלת אחיהם.

*

שייקה דן בבית השגריר

כמה עשרות ישראלים ויהודים־אנגלים — בהם נציגים בכירים בשגרירות, בארגונים היהודיים, עיתונאים ישראלים המכהנים בלונדון ועוד — התכנסו באחרונה בביתו של שגריר ישראל באנגליה, יהודה אבנר, כדי לפגוש אורח מהארץ. שמו: שייקה דן.

כולם יודעים הכל מי האיש ומה פעל, בעיקבות ספרו של עמוס אטינגר והתוכנית „חיים שכאלה" ששייקה דן הוא גיבורה הראשי. אבל, היו ימים, הם לא־רחוקים, שאך מעט־מעט ידעו את שמו ושימעו.

לאחר דברי־ברכה חמים מפי יהודה אבנר, המכיר את דן לא מאתמול, הוקרנו בסרט וידיאו קטעים מרגשים מהתוכנית „חיים שכאלה". בסיום ההקרנה נתבקש שייקה דן לומר כמה מלים.

גלויות מלונדון

*

מאת מנחם מיכלסון

על אי בודד

המגבית היהודית באנגליה היא ארגון יציב ביותר, שאינו מגיה לכיסם של היהודים. כי שאינו עולה לארץ, סבורים אישים במגבית, לפחות תינתן לו הזכות להשתתף בהוצאות אחזקת המדינה היחידה בעולם השייכת לו.

ידה הארוכה של המגבית כאן הפכה כבר לשם דבר ובהקשר לכך מתגלגל הסיפור הבא:

ספינתו של אייב שקעה במצולות ומכל הנוסעים רק הוא שרד. בכוחותיו האחרונים הגיע לאי בודד ושומם שם היה תקוע במשך חודשים ארוכים. בסופו־של־דבר עברה באיזור ספינת־דיג, אשר חילצה את אייב מן האי.

קפטן ספינת־הדיג היה די מופתע נוכח העובדה שאייב לא נפל על צוואר מחלצו ולא הודה לו במלים נרגשות.

„לא חששת שתישאר לנצח על האי השומם הזה?" — שאל לבסוף הקפטן את אייב.

„בכלל לא", השיב אייב בינה ובית, „מכילא אנשי המגבית היו מגיעים אלי..."

*

מאוצר ההומור היהודי

שתי הבדיחות הבאות הולכות באחרונה טוב מאוד בשוק היהודי האנגלי. אולי הן מוכרות קצת, אבל כדאי להיזכר.

מיסטר כהן נכנס למסעדה סינית כשרה, גלאט כשר, בשכונת גולדרס־גרין ושואל את המלצר: „מה המעדן הטוב ביותר שלכם?"

משיב המלצר: „גפילטע פיש!"

כהן נדהם: „גפילטע פיש במסעדה סינית?!"

„בודאי", ציין המלצר, „שכחת שאנחנו בשכונה יהודית?!"

*

ובעניין אחר לגמרי:

גברת ראסל באה לרופא המשפחתי ואומרת לו: „דוקטור, אני מאוד מודאגת בגלל בני, דוני. הוא יושב כל היום בחצר, עושה עוגיות־בוץ ומפריח באוויר בועות סבון".

עונה הרופא: „או. קי., זה לא נשמע כל־כך לא־נורמאלי. אחרי הכל, מה רע בעוגיות־בוץ ובבועות סבון?"

„ובכן", אומרת גברת ראסל, „אני לא חושבת שזה נורמאלי וכמוני חושבת גם אשתו של בני"

נופים וערים באיבריה [ה]

מאת יקותיאל טלאב

ברצלונה — כרך ואנשיו

„הו ברצלונה, ברצלונה" — שר ג'ון צפר, והמבצעים הפולקלוריסטיים הודמרו, מבעד השירה הזאת, על העיר הרוויה כל כך במסורת היהדות הספרדית. ברצלונה זו, שהיא העיר השניה בגדלה במדינה, והגדולה בערי הנמל שעל חופי ים־התיכון, היתה מן הקדומות שבקהילות ספרד, ורב עמרם גאון (875—857) החליף מכתבים עם חכמיה ושלח להם את סידור התפילות שלו. בעיר זו, שהיתה בירת קטלוניה של הריפובליקאים, נדרש הרמב"ן לבוא ולהתווכח בפומבי בעניני אמונה, במעמד המלך. עם המומר פבלו כריסטיאני, ובעקבות הויכוח הזה נאלץ גם לעזוב את העיר.

אל ברצלונה טסתי ממאדריד במשך שעה, בהצוותנו את הרכסים המעוטרים אורנים צפופים ועמקים מאוכלסים, הנראים מלמעלה כנקודות זעירות. עם שקיעה נחתנו על מסלול נרחב ויצאנו אל העיר הגדולה שאורותיה החלו מנצנצים. תחילה נראו בתי־חרושת ועל ידם מטעים, שדות וכרמים עד השדרה והבתים המצועצעים.

ברצלונה על רחובותיה המרשימים היא ממש ג ב י ר ה, והמסילה רמבלה מוקפת בתי קפה וקיוסקים רבים לפרחים באגרטלים. ובעיקר ספרים, הרבה ספרים. עם המדומים הגענו לבית המלון הקיוקסי והמופקטי. אך הסכני או הקמצני בהענקת שירותים, כגון מאור בלא או רדיו וטלויזיה, ולא אחת קראנו הידד למלונות ישראל.

באותו ערב כאשר הגיעה הקבוצה כולה, יצאנו לסיור לילי אל המדרחוב ההומה ברמבלה הלילית, כאשר עוברים־ושבים גודשים את המסילה. צעירים וקשישים, תושבים ובעיקר תיירים, הניכרים בארשת פניהם ובלבושם הצבעוני. רוב המבקרים כיום בספרד, הם הגרמנים סמוקי־הפנים וגם הרבה יפאנים צמוקים, המשוטטים בניחותא ועיניהם המלוכסנות נעוצות בכל העברים. כאן מתערבבים סגנונות מערב־אירופיים וים־תיכוניים, ואנו בדרך אל רציף הנמל הקודר בנוהריו, ואל הכיכר שם מתנוסס פסלו הענק של כריסטופר קולומבוס וגם אניית הדגל „סנטה מריה", בה הפליג לגלות יבשות, והרפתקנות זו יפה גם היום לספרדים ולכבודם. הנמל, משטחו ורציפיו, תופסים כאן את מלוא העין. הזהירונו כל הזמן על ידי המדריכים לשמור על הדרכונים והארנקים על גופנו, כדי להימנע מאי־נעימות. סיורנו הלילי בסן חוסה וסנטה מוניקה, הוכיח אמנם את האזהרה כאשר נכחנו בתקרית מצערת את התפרץ צעיר מקומי, קרע שרשרת זהב מצוואר אחת הנשים והמשיך במנוסתו. אך איבד את השרשרת שנפלה על הארץ. השיטוט ורשמי הסיור הלילי נפוגו והותירו אותנו ברגשות מעורבים, כדי לבוא לבית המלון ולהשתחרר מהביעות של העיר הגדולה, מכירסיה ופרציה. כן, גם אלה הם חלק מהחוויה התיירותית המזומנה לאיש מבחוץ, שבא לראות ולהתרשם.

עם בוקר

בוקר לא עבות. השמש מפציעה אש־אש מהשמים מתכחלים. התנועה נעה ואנשים לבושים בקפידה ומצוחצחים יוצאים למשרדים. החנויות בצחצוח־שחור הלפות ביצוע, ואחת בהצב „ליבררייה" בפינה. פנינו אל נקודת המאבק עליד מלון „ריץ" לסיור חצי יום. ברצלונה היושבת בשפלת חוף צרה נגלות מפוף הנהרות בסוס וליוברגאט עולה על הגבעות שמסביב ומהרים על יד לשון יבשה קטנה ששמה ברצילונטה, היא מרכז לטקסטיל וחפצי עור. אך גם מרכז תרבותי חשוב לקטלונים. גם לה היסטוריה עתיקה של נצרות וצלבנים. מרידות ויריבות בין קטלוניים וקסטיליים, וגם בה כוננה האינקויזיציה מרכז לכליחה באנוסים.

אחת הבעיות המעסיקה גם כיום אנשים העוסקים במדעי המדינה היא: למה ש ר פ ה האינקויזיציה אנשים הם לא בגדו, בעוד במשטרים הטוטאליטריים למיניהם במאה העשרים ש ב ר ו אנשים הם בגדו. זה חומר למחשבה בקורסים של ספרות ופוליטיקה, וזה חומר שצריך לתת עליו את הדעת.

אנו ב„גראנד וויה" ואנאבל השחרחורת המבארפת, דוחסה דרך המיקרופון גחש אינפורמציה ללא כל קורט של נעימה מלבבת הדרושה כל כך באוטובוס מאוכלס בקהל בינלאומי. אנו חוצים את העיר, הכיכר הקטלונית מהווה צומת שסביבו מרוכזים בתי הכל־בו של „קורט אל אנגליס", חנויות פאר, והמון רב שוטרים כנחיל מכל הרחובות המשתלחים בשתי וערב. בדרך זו אנו סרים לעיר העתיקה עם רבעיה הגושנים, ה„פלצה דל ריי" וארמון המלוכה האפור בו שכנו פרדיננד ואיזבלה, וארמון שנהדק הפך לגלריה. ושוב מוזיאונים,

דמויות של גיבורי ספרד. המגולפות בעץ, מנפות זכוכית ואודגי אריגים, ובעיקר גלויות חינניות עם תמונות מקור וליטוגרפיות.

ברצלונה, הכרך בן שלושה וחצי מיליון תושבים, מציג גם מוזיקה של אור, מים ותנועה, מציין „אגם" דיזנגופי. אך עצום יותר ומשעשע בצבעוניותו של ארגמן וזהוב, ירוק ותכול, המתבטאים בסילוני מים היוצרים צורות. דמויות, מקדשים והיכלות, ומה אם לא קתדרלה, בשם „המשפחה הקדושה" שהוחל בבנייתה בשנת 1882 על ידי האדריכל גאודי שבנה את ברצלונה של סוף המאה, אך היא טרם הושלמה.

כבר צהרי יום, ואני בשדרה הראשית ב„גראן וויה" המוצלת בעצים בעלי עלווה עבותה, זה הרחוב המתארך על פני 15 ק"מ, ואנו חוזרים לאכסניה ונפרדים מאנבל השחרחורת המאנפפת.

כיכר קטלוניה בברצלונה

בתי־עקד לאמנות, עם חזיתות משטרות ופסלים גדולי ממדים.

הלאה מכאן הנמל על מפתיו וזרועותיו המושטות, המוגן מפני רוחות, ומזח מלאכותי שאורכו חמישה וחצי ק"מ המגן עליו מפני רוחות המזרח. הנמל הוא מן המשוכללים בנמלי אירופה. אל הנמל „זוחל" האוטובוס בעקבות פקקי תנועה השכיחים כל כך בכל ספרד ומטפס אל פארק מונטואיק, שבשטחו מצוי בניין הטלויזיה, וממנו תצפית פנורמית מעל פני העיר ונופיה. בפארק משתרעות משבצות של צמחים ופרחים בגוונים רבים. מצבות זכרון ואנדרטאות.

במונטג'ואיק אני מוצא את „הר היהודים", מקום בית קברות היהודי לפנים. מבנייני הקהילה נשתמרה אבן אחת ועליה הכתובת: „הקדש ר' שמואל הסורדי נבת" (הידוע מן הספרות הרבנית) וכן כמה מצבות. קהילה יהודית זו שגשגה עד הפרעות שבשנת 1393. כיום ההר מלא זרוע גני נוי ובנייני תערוכות שהתקיימו בשנת 1929. משם פנינו אל „פואבלו אספניול", הכפר שברחובותיו בחזור מחוזותיהם של הספרדים לסוגיהם. הכיכר דורים של אסטוריאס, החצר הסגורה של קסטיליה, המרפסות של נאווארה, ובינותיהם בתים שונים, ובהם חנויות וכיכים המציגים עבודות מסכת מטולידו, תכשיטים מגרנדה, בובות הפירנאים וכן

ברצלונה היהודית

יהודים בברצלונה הוא סיפור בפני עצמו, בבוקר יצאתי לרחוב, וגם אני תרה, אך לא בשדה כיוסף בדרך לדותן, כי אם לבית־הכנסת, כדי לבוא בסוד יהודי המקום, כי „את אחי אנוכי מבקש". והם ברחוב פובניר אשר בשולי המרכז. נפגשתי עם מר איזי אספטר, יהודי בן 85 (עד מאה ועשרים) שהוא ראש וראשון לעדת האשכנזים, הדואג לקיום הבניין האשכנזי והכנסה לשמור על הנהלת האחרונה של רצון ל„יידישקייט". סיפורו של מר אספטר על הצלתו, הוא „סתמי" איפופאה, אך בכל זאת הוא נשאר תקוע בברצלונה, ולא עולה ארצה, כיוון שכתוצ־יהדותו עוצרת בעדו. הצד, גברת מרגוליס, אשה חביבה שבאה לבית־הכנסת — ילדיה הם כבר בארץ־ישראל, אבל דווקא בעלה הוא הבולם את העליה. הרי שני מגבים אנושיים שהאחד נוגד את משנהו.

בברצלונה נמצאים כיום כשלושת אלפים יהודים, מהם אלפיים מארגנטינה, שחיים בבדידות מזהירה ואינם מתוודעים עם הקהילה, ואפילו לא ביום הכיפורים. אכן, ליהדות ארגנטינה יש כנראה „בעיה יהודית" שאפילו הגנרלים לא צררו עדיין לפתור אותה ולא עורר בהם חשיבה לאומית.

בקהילת ברצלונה קיים מרכז קהילתי ובית־כנסת בקומת קרקע, שם מתפללים אחינו הספרדים ובקומה העליונה־יהודי אשכנז, שיחידים שנקבצו מכל העולם. ומה שמצאתי אותם זוהי התפילה הולחן המסורתי מ„בית אבא" והנוסח מזרחי־יזורות. מר אספטר הוא על תקן „משגיח יידישקייט" המבצלל מדי יום שישי לצמיתיו, כדי לארגן מניין בשבת. הבניין הקהילתי הוא בן חמש קומות ובו אולם לאירועים, משחקים והרצאות, וכן בית־ספר לנוער ומתחנכים בו 100 תלמידים.

יצאתי מבית מלוני בדרך שדרות „גראציה" והתקדמתי עד בואי לשדרות דיאגונאל, בעברי רחובות ובליקים עליהם על בתיהם המסוגננים, שכל אחד מהם הוא מלאכת מחשבה של ארכיטקטורה. אתה הולך ברחוב ומסתכל לעבר בניינים שהם מוצבים שובי עין. עם בוקר התנועה היא קטנה, ואתה חש כאילו התהלכת בגלריה פתוחה, הפותחת לך אפקים רחבים. אמנות היא אסתטיקה, ועל ערכי האסתטיקה רבו הוויכוחים והבנגדיים את טיבה ומהותה, כאז ימי מצרים ויוון. ויפי העולם העתיק ויש אף המדפיסים את האסתטיקה בהיכבת ישראל. ברצלונה היתה עיר [illegible], ואלחריזי אמר עליה כי היא „עיר הנשיאים". [illegible] הספרדי [illegible] יהודים [illegible] „עבנות ההיסטי". [illegible] גדולי [illegible] ישראל שיהיו, כברצלונה הרי ר' [illegible] בן [illegible] ר' חסדאי [illegible]. [illegible] בחצר המלך. כיום נמצאה הקהילה בשוליים.

לאחור שעה של הליכה. הגעתי לרחוב [illegible] ההסן ולביה [illegible] שוטרים [illegible]. כבר בפינת הרחוב מרחוק, ראיתי פוסע בחדר אחד בהתקרבו לבית הכנסת שלף כיפה וחבש פניבה. אך מיד אחריו הופיע יהודי נוסף, אשר צעד בצעדים כאוששים לכיוון הנכון. היה זה ר' איזי אספטר שלא הכרתיו מקודם, אך כאילו ניחשתי את זהותו. נכנסנו אל הבית ועלינו לקומה שניה, ושם ניצבים ארונות זכוכית עם ספרים והדור שני בית כנסת מסודר ובו עמוד הטורח לספק לכולם תשמישי קדושה. חיכיתי שעה לא קלה, עד אשר הצטרפו ובאו יהודים באים־בימים, עם פניהם חרושות וקצרות כסימות, וכן כמה נשים. נתבקשתי לעבור לפני התיבה בתפילת שחרית ושמחתי שמחה רבה כאשר אל הניגונים המסורתיים התלוו קולות הצוטים, ודסם עברבי כאשר מר אספטר בקולו השותק התחיל בתפילת מוסף בניגון עצב לב. כאשר הלוח מאחד את כולם, וראה זה פלא, לאחר כל התלאות של השואה האיומה, טמיפה התנכרות יש עוד משהו, וזה הניגון הישן נושן המשמרתי כל כך. הלופה הקשר יהודים מכל קצוות עולם מכל הגלויות. אכן לשמע ניגון זה היה כדאי להגיע אל רחוב פובניר הדווקא.

בצאתנו התלוינו אל יוסי אירליך, שליח הסוכנות במחלקת התרבות שהגיע לכאן מקראקאס שבוונצואלה לפני חצי שנה. עם עצה במלאכת הוזה, וכל זאת כדי לארגן את הנוער אשר עולה בורם אידי לארץ. יוסי אירליך סיפר על המאמצים החינוכיים, על ניסיונו ההצבתות במקום ועל הקהילה המסתגרית ואינה נדרשת לקריאה הגאולה הלאומית החינוכית. נראה, שהעולם היהודי אשר עבר את השואה, נשא בכל נוראותיה על גופו ונפשו, לא למד עדיין את הלקח, שגם משטר הזהה היהודית לא יעכיד לאט ביום פקודה.

ביקור חטוף בקהילת ברצלונה הגביר בי את התחושה על הורות של היהודים שבוזרים מעצמם, והם כה בודדים ובבודדים, וגם הרחובות מביתם אינם כאויים להם פנים. התבוננתי בפרצופים, בעיניים המהבהבות עצב עצור, שעדיין אינן צופות לפריחה מחודשת. אך מי יתן ויזכרו בתודעתם את העבר המפואר והיוה הגדולה של יהדות ספרד. מי יתן.

מתי יצאו רוב גשמי השנה

(סוף מעמוד 9)

phy and Climate in the Middle East. Bonner Geographische Abhandlungen, Heft 24, Dummlers Verlag, Bonn, 1958, p. 128.

24) קידור י': לבעית יציבות האקלים בנגב בתקופה ההיסטורית, לאור שרידי החקלאות הקדומה. „מחקרים בגיאוגרפיה של א"י", כרך ו', תשכ"ח, עמ' 161—169.

25) Crown A. D.: Toward a Reconstruction of Climate of Palestine 8000 B. C. ג' "Near Eastern Studies", Vol. 31, 1972, pp 312—330.

26) שנה טרופית היא הזמן שבין הזמן שהשמש „חוצה" את המשווה באביב לזו שבאביב הבא. שנה טרופית קצרה בכ־20 דקות משנה סידריאלית (כוכבית) שהיא התקופה בת 365 סביבה לשמש (בהתייחסות לכוכבים). אי התאמה נובעת מתנועת הנקיפה (Precession) שהיא התנועה הסיבובית של ציר כדור הארץ ביחס לכוכבים המשלים סיבוב שלם ב־26 אלף שנה.

27) על הקושי שאנו נתקלים בשתי השיטות כאחד, ראה שיחת „מעשת בנימין" לר' בנימין אהרן סלניק, ווילנא, הרב"ד „צילום, ירושלים, תשכ"ח.

28) חישוב תאריך ט"ו בשבט לפני באה היהודים קבעים כלומר לפני 1900 שנה. בצורת טבלות עקיבא א. א.: הלוח העברי בבירורי לכויה, מנבם, ירושלים, תשי"ב.

מקורותיו וגלגוליו של חג

(סוף מעמוד 9)

ומלימודי פסוקים מן התורה וכן הכתובים ומאמרים מן המשנה ומן הזוהר, פסוקים ומאמרים שיש בהם מענייני העץ ופרי העץ ומענייני גאולה, הוא מביא את דברי ר' חיים ויטאל שיש 30 מיני פירות, מהם עשרה שנאכלים קליפה ותוך (כגון ענבים, תאנים ותפוחים) עשרה שקליפתם נאכלת ותוכם נזרק (כגון זיתים, חרובים ותמרים) ועשרה שתוכם נאכל וקליפתם נזרקת (כגון, שקדים ואגוזים) ושלושת הסוגים הללו הם כנגד שלושה עולמות: עולם הבריאה, עולם היצירה ועולם העשייה.

ראינו את גלגולי החג — ט"ו בשבט — מיום של תאריך לענין מעשרות — ליום הדין לאילנות עם תפילות מיוחדות בימי הגאונים ושוב נבכה החג בצאת ישראל לגולה ולא נשאר הימנו אלא רמז במנהגים שונים ובכללם אכילת פירות. ושוב קם לתחיה בצפת במאה ה־16 עם סדר שלם של סעודה ולימודים מיוחדים צורה שנתפשטה בעיקר בארצות המזרח ובתימן. עם ראשית שיבת ציון הפך שוב החג מיום של אכילת פירות האילן ליום של נטיעת אילנות, ועוד נכונים עתידות ליום זה.

הצופה לילדים

בעריכת עפרה ורד

גיליון מס׳ 270

יום ששי, י״ד בשבט תשמ״ז (13.2.1987)

ב״ה

ט״ו בשבט - ראש השנה לאילן

שלום, ילדים

חשבת, בשנשב ליד השולחן, תש-רה אווירה חגיגית במיוחד. נוסף ליין, לחלות ולשאר מטעמים במדי שבת בשבתו, יקשטו ויהדרו את שולחן שבת שפע של פירות ארצנו, ובמיוחד שבעת-המינים שנשתבחה בהם ארץ-ישראל. כל זאת, לכבוד ט״ו-בשבט החל בשבת זו.

ט״ו בשבט הוא ראש השנה לאיל-נות, „יום הולדת" של פירות האילן. יום זה קובע לאיזו שנה משתייך הפרי, ואת לגבי קיום מצוות התלויות בארץ כגון: ערלה, נטע רבעי, תרומות, מע-שרות ושמיטה. את פרטי הדינים וראוי למדתם בכותה.

קיום קשר אמיץ בין האדם והאילן האדם נוטע עצים ומטפח את הש-דות, והאילן מעניק מטובו לאדם, כנאמר בבראשית-רבה: „כל האילנות להנאתן של בריות נבראו". האילן מעניק לנו, בראש וראשונה, פירות לאכילה. העצים מוסיפים יופי ל-נוף ארצנו, ומטהרים את האקלים. העצים מעניקים צל לאדם ומחסה לחיות-השדה ועוד. במיוחד עלינו לציין שהעצים משמשים לנו מקור לקיום מצוות רבות: מהגפן מכינים יין לקידוש ולהבדלה. השמן שמפיקים מ-חזית משמש להדלקת נרות שבת וחג, במקדש השתמשו בו להדלקת המנו-רה. התמר והאתרוג — למצוות נטילת לולב, וכמובן, על אכילת הפירות אנו מברכים ומקיימים מצווה נוספת.

ולסיום, נתפלל להי׳ שיקויים בנו הכתוב: „ונתתי גשמיכם בעתם, ו-נתנה הארץ יבולה, ועץ השדה יתן פריו..." (ויקרא, כ״ו, ד׳).

שבת שלום וט״ו בשבט שמח שלכם, **עפרה**

חיים של האדם כמו האילן

בליל טו־בשבט

מאת חנה בר

דְּמָמָה בַּגַּן,
מִתְפַּלֵּל כָּל אִילָן
שֶׁיִּחְיֶה הָעֵץ
וְיִפְרַח הַנִּצָּן.

לוֹחֵשׁ גַּם הַפֶּרַח
מְבַקֵּשׁ בְּרָכָה –
טַל רַעֲנָן
וְיֹפִי הַפְּרִיחָה.

וְיוֹצְאוֹת הַתְּפִלּוֹת
וְעוֹלוֹת מַנְגִּינוֹת,
מִן הַיַּעַר וְהַחֹרֶשׁ
הַפַּרְדֵּס וְהַשָּׂדוֹת.

וּבְלֵיל טוּ בִּשְׁבָט
יוֹרֵד מִשָּׁמַיִם –
מַלְאַךְ הַפְּרִיחָה
פּוֹרֵשׂ כְּנָפַיִם.

מֵעַל שִׂיחַ וָעֵץ
הוּא עוֹבֵר בִּיעָף
„צְמַח וּגְדַל" –
הוּא לוֹחֵשׁ וָעָף.

נוֹגֵעַ בְּעַלְעָל
נִצָּן וְעָנָף,
אַחַר נֶעְלָם
מֵאֲחוֹרֵי כּוֹכָב.

אִם נֵצֵא לַגַּן
וְנַאֲזִין בְּלָאט
נִשְׁמַע אֶת הַלַּחַשׁ
בְּלֵיל טוּ בִּשְׁבָט.

פרשת השבוע

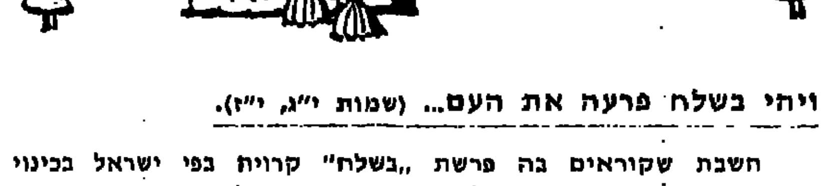

ויהי בשלח פרעה את העם... (שמות י״ג, י״ז)

חשבת שקוראים בה פרשת „בשלח" קרויה בפי ישראל בכינוי מיוחד: „שבת שירה" — על שום השירה הגדולה ששרו משה ובני ישראל אחרי נס קריעת ים-סוף...

שבת שירה / מאת ד״ר נ.ד. סרבר

משיב בהלכה:

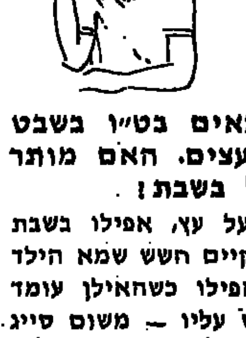

הרב יונה מצגר

רב איזורי - צפון ת״א

שאלה: בשכונתנו נוהג שהילדים יוצאים בט״ו בשבט לחיק הטבע, ומשחקים אף בטיפוס על עצים. האם מותר לטפס על אילן השנה בחג האילנות החל בשבת?

שאלה: מדוע המשנה במסכת ראש השנה, מציינת את ט״ו בשבט כ„ראש השנה לאילן" בלשון יחיד, ולא לאילנות בלשון רבים?

הקלמנטינה שהמתינה / מאת מירה הראל

בטו־בשבט

מאת רחל שילוני

חידון לט״ו בשבט

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים" רחוב המסגר 66, תל-אביב

هكذا من الاصل

هكذا في الأصل

מה נצפה מה צפוי

ברדיו * בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

בטלוויזיה

* "כי האדם עץ השדה" — התכנית לט"ו בשבט (מוצ"ש, 20.00) — בתכנית שירים הדברים על הקשר שבין האדם לבין הצימח. יובאו סיפורי פולקלור ודברי עיון. את השירים ישמיעו אופירה גלוסקא ודינה גורן, בהשתתפות להקת פעמי תימן.

* "מישל עזרא ספרא ובניו" (בכ"ש, 22.30) — הפרק האחרון "לינדה". בעקבות מלחמת יום הכיפורים מחליטים אי-זוג ר... בנה הנוצרי לעלות לארץ. כבר בחודש הראשון לבואם מתרחש אסון במשפחה: אלבר נפצע קשה בתאונת דרכים. והכון מודעת לכקרא ידיעה בעיתון על שוד כספות ניעז בבנק בניצה, הבנק שבו הוא מחזיק את סודה של המשפחה — הדפים התלויים מכתב היד של ארם-צובא. הידיעה גורמת לכותו בשבץ לב סידי. המשפחה במקסיקו מתפזרת. אודס מחליטה לעבור לפריס. לינדה מחליטה לעלות לארץ. היא מחליטה לגור בנפה, על זכרונותיה, ככתבים ותכונות מבני המשפחה.

* "עד פיפ" (א', 20.02) — בפרקו התכנית הפעם לו ריד מופיע בריאיון ושר שניים משיריו. להקת "פופלקס", להקה ישראלית, גם היא תופיע בריאיון ותשמיע שני שירים מתוך תקליטה הראשון שיצא לא מכבר. עוד בתכנית: הלהקות "ארם אוף נויז", "סווינג אאוט סיסטרס", "אההי", הצמד "דיוויד הדיוידי", והזמרים אריק קלפטון ודומי קפלן הישראלי.

* "אלגרו" (ב', 20.02) — המשתתפים הפעם: השחקן אלברט כהן המנצח והמסגרין יצחק שטיינר, המלחין צבי אבני, הזמר מרדכי בן-שחר, המנצח יצחק קמפוני. המפיסה מתבדרים והתזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור.

* "ספנסר, בלש להשכיר" (ב', 22.50) — הפרק התשיעי: "ההסא הקדמון". כוכבי קתולי מסרב לקבל את קביעת המשטרה, כי הנוירה הסירונית קרופורד מתה בהתאבדות. ספנסר נאות לקבל את התיק ללקוח, רק בגלל הפצרותיה של סוזאן.

* "משהו משפל כרי"? — סדרה קומית אנגלית (ג', 20.02) — שם הפרק: "בעיה אישית".

* "מקגייוור" (ג', 22.30) — הפרק השביעי: "הבן ההוטא". שום עומדים למקגייוור כשריו הבלתי רגילים, הפעם כדי להגן על איש מפני אחיו שקם להורגו, כדי שלא יעיד נגדו בבית המשפט.

* "בית דין לילי" (ג', 23.10) — הפרק האחרון: "הוריו של דף". באולם בית המשפט של השופט הארי סטון באים אורחים לביקור פתע: הוריו, אנשי הכפר, של עוזר התובע דן פילדינג, אנשים פשוטים המביכים אותו מאוד בהתנהגותם. סופו של ביקור בלתי רצוי זה בלקח חשוב שדן מפיק ממנו.

* "קלמנטין יקירתי" — מערבון (ד', 22.05) — מערבונו הקלאסי של הבמאי ג'ון פורד מבוסס על אירועים שקרו בשנות ה-80 של המאה הקודמת במערב הפרוע. הוא מספר את סיפורו של השריף המפורסם ביותר — וייאט ארפ על מלחמת המשפחות שהיתה לו ולאחיו עם בני קלאנטון בעיירה טומבסטון שבאריזונה. תחילתה של המריבה הבין-משפחתית הזאת בימים שארפ עדיין היה מוביל עדרים, מריבה שעליה נבנו אגדות וסיפורים אין ספור, נכונים ודמיוניים.

* "מניה שוחט — יומן מסמך" — סרט תיעודי (ה', 20.02) — הסרט מספר את סיפורה הסוער והמרתק של מניה שוחט, אשה ביוזמות במינה ובלתי מתפשרת, שהסביבה חותם עמוק בחיי הרוח והחברה של המדינה המתהווה. בצד סיפור פעילותה הציבורית רחבת ההיקף, הסרט מתאר את חייה הפרטיים, על אהבותיה ואכזבותיה, ומאיר את דמותה באור אנושי. מניה נישאה לישראל שוחט, הוגה רעיון "השומר". עשרות שנים חיה בנפרד ממנו, מתענה באהבתה הגדולה אליו. רק בערוב חייה חזרה לחיות אתו, ימים שבהם כבר ירדו שניהם מן הבימה הציבורית והיו לשמות בהיסטוריה. בסרט משולבים שחזורים מימי ילדותה ברוסיה הצארית, קטעי ארכיון נדירים וראיונות עם האנשים הפעמים שעדיין זוכרים את פעולה — בהם: הבת אנה מתארת את ילדותה הקשה בצל אמה, ו"השומרים" האחרונים שנותרו לספר על תקופה הרואית זו בתולדות היישוב.

* כדורסל — שידור ישיר ממילאנו (ה', 21.30) — אלופת איטליה טראסר — מילאנו נגד אלופת ישראל מכבי ת"א, במסגרת המחזור השביעי של בית הגמר על גביע אירופה לאלופות בכדורסל.

* "ראשון בין שווים" (ה', 23.05) — הפרק השביעי: אנדרי פריזור, עכשיו שר בממשלה, מנסה למנוע פרסום לנסיון ההתאבדות של אשתו ואיו. רייתונד ג'ד כתמנה שר, אך חייו הפרטיים מסתבכים. לצ'ארלס סימור נפתחת ההזדמנות לבסס את מעמדו בבית הנבחרים, אבל אין הוא זוכה במינוי. כאשר השמרנים זוכים בבחירות, לסייסון קרסלייק מוצע קידום חשוב שמעמיד את משפחתו לפני דילמה קשה.

לרקוד על...

* פסק זמן בטלוויזיה

שב"ג.י הופעה דגולה הוא שמדי כמה חודשים פורץ ועולה מחדש סכסוך עבודה ישן-חדש בין ההנהלה לעובדים בטלוויזיה. והמסך — אפל. הפעם וחילוקי הדעות הם בין ההנהלה לטכנאים. הרקע לסכסוך — לפחות על פני השטח — פירוש שונה שנותנו שני הצדדים למושג "מבצע", הכלול בהסכם העבודה של הטכנאים. לפי ההסכם, השידורים צריכים להסתיים מדי יום בחצות וחצי, אלא אם כן ישנו "מבצע" הדורש גלישה בשידור. כמבצע מגדיר ההסכם שורה של אירועים, כמו אולימפיאדה, בחירות, חג העצמאות, אירועים חדשותיים ועבודות הפקה שאין דרך מבחינה מקצועית לבצעם אלא בשעות הללה.

האם הגברת משחק הכדורסל בשידור ישיר מארה"ב בין המזרח למערב של כוכבי ה"אנ.בי.אי. הוא בגדר "מבצע"?

הטכנאים, בניגוד לדעת ההנהלה, סברו שלא, וקטעו את השידור בדיוק בחצות וחצי. לפי הסכם העבודה, שמונה דקות לפני תום המשחק. את ההוראה להפסיק את השידורים בחצות וחצי נתן, לטענת פרקליט הטכנאים, נציג ההסתדרות. כך גם עקפו אלה את פסיקת בית המשפט העליון, לפיה אסור לוועד עובדים להורות על האפלת מסך הטלוויזיה.

ההנהלה זעמה. ציון קוּורי, יו"ר ועד טכנאי הטלוויזיה, שהיה אחראי — לטענת ההנהלה — לקטיעת השידור, הושעה מעבודתו. מנכ"ל רשות השידור, אורי פורת: הקים בדעתו להעמיד את סורי בפני בית דין משמעתי וידרוש לפטורו.

גם הטכנאים זועמים, והתוצאות הן על פני המסך הדומם. הם הודיעו, כי לא יכבדו את החלטת הועד המנהל של רשות השידור הקוראת להם לשוב מיד לעבודה, עד שיוחזר הועד שלהם, ציון פורורי, לא ישוב לעבודה ותבוטל גזר ההשעיה נגדו.

האם גם הפעם יגיע העימות לבית הדין לעבודה? שאלנו את מיכה ינון, יו"ר ועד המנהל של רשות השידור.

מיכה ינון: אני מקווה שלא. מיצינו כבר את כל התהליך המשפטי ופסקי הדין בנידון. ישנה גם פסיקה של בית המשפט העליון הקובעת שאין רשות לוועד עובדים להפסיק את שידורי הטלוויזיה.

ש. האם מסתמן איזה פתרון לסכסוך?
ת. מתנהלים מגעים בין ההנהלה לבין האיגוד המקצועי בהסתדרות.
ש. ובינתיים לא יהיו שידורים בטלוויזיה?
ת. נכון. לא התקבלו בינתיים תלונות מהציבור על כך שאין שידורים בטלוויזיה. לא מזיק לעשות פסק זמן.
ש. בינתיים מרחיב הערוץ השני את שידורי הניסיון.
ת. שיהדשה לו. השידורים הם בלתי חוקיים, ועל היועץ המשפטי לפסוק בדבר.
ש. האם תשקלו הפעם לסגור את הטלוויזיה לצרכי הבראה?
ת. אני לא מוכן להתייחס לזה, תוך שמתנהל משא ומתן עם ההסתדרות.

* משפט דמניוק — בשידור ישיר ב"קול ישראל"

מה שלא עושה הטלוויזיה למען ציבור הצופים, עושה הרדיו לקהל המאזינים ויעביר מדי יום ברשת א. של "קול ישראל" בשידורים חיים את מהלך משפט דימניוק כולו.

לשם כך תהפנה רשת א' במשך תקופת המשפט משידוריה הרגילים ותשדר ביום המשפט את מהלך הישיבות במלואן. בבוקר בין השעות 8.30 — 17.30 ואחה"צ בין 16.00 — 19.00.

ביום פתיחת המשפט, יום שני 16.2, תשדר "קול ישראל" את ישיבת הפתיחה בשידור חי ברשת ב'.

נוסף לשידור הישיר והומי ברשת א' יבוא "קול ישראל" מדי יום סיכומי הישיבות בזמני החדשות, וכן פרשנות משפטית הנוגעת לסוגיות שיתעוררו במהלך המשפט.

המשפט יקבל כיסוי מיוחד ורחב ביותר גם בשידורים לחו"ל ברשת ה'.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

*** יום שישי**

14.30 : משפחה פליפר — פרק 5 — פלאנגביגנס הוא מועמד רציני מטעם הליברלים למשרת שר האוצר. מועמד חדש מטעם הליברלים הוא ג'ורג' ואוסור, שחוזר מאזור צילומי שם הוא נתמך ע"י כספה... (כך האמין לפחות) של אליס ואוסור. במסיבה אצל ליידי מתוק מצליחה גלנקורה לעמוד בפני קסמיו של בורגו, ואינה בורחת עמו.

*** יום ראשון**

16.25 : בית-כפר לשוטרים — פרק 12 : תאונה — הנערים יוצאים לאימון בטיפוס על מצוקים. ג'ורג' נתקף בפחד גבהים וגורם למדריך לאבד את שיווי משקלו וליפול מהצוק. המדריך נפצע וגם מכשיר הקשר שהיה על גופו נפגע. שניים מן הנערים יוצאים לדרך בלילה להזעיק עזרה.

17.30 : "מישאר ביננו" — הפעם הכנית מיוחדת לכל הצלבנים שבינינו...

18.00 : "לאקי בר-מזלו" — שם הפרק : "גיל עופרת".

"אין חיות דעות" — שבוע שמירות הטבע — שידור יומי לכבוד שבוע ט"ו בשבט בשעה 16.50.

בשיתוף עם רשות שמורות הטבע תשדר הטלוויזיה החינוכית מדי יום חידה לצופים שתעסוק בנושא חיות הבר בארץ. בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים כגון: סיור עם פקח שמורות הטבע בכל שמורת שהזוכה ירצה לבקר בה, 60 מפות א"י, חולצות, וכו'.

*** יום שני**

14.15 : יעלים בעין גדי — הסרט צולם במשך שלוש שנים בשמורת הטבע ע"י דהוד שלימא חבר קיבוץ עין גדי. הסרט מתאר את עולם החי העשיר הנמצא לחוף ים המלח.

14.40 : כולנו ילדים של החיים — סרט על ילדים במצוקה ועל אגודת אלק"ן העושה להם עזרה.

15.05 : קשת מגוונת — רבקה בת ה-16 היא בת לאם לא נשואה. היא משוחחת עם אחי יותם על חייה, מחשבותיה, יחסים עם חברים, ועוד. בחלק השני של התכנית משוחח אחי יותם עם רחל, אמה של רבקה.

16.00 : הטונג'ק בעריך חמשת הפיל — פרק 14 : שודדי דרכים מתקיפים את הטונג'ק, ג'יק וקקן רודפים אחריהם ותופסים את מנהיגם. בדרך לכלא נורג מנהיג השודדים, וג'יק טיילור מואשם בהריגתו.

17.55 : "חופש היי" — שלישיית הופה היי יוצאת לחופשה באגם הכינרת. סמוך למקום נערך הפסטיבל השנתי של טבריה, והחופשה שלהם אינה חופשה של ממש. משתתפים: אייל גפן, אבי סולדנר, שלישיית "כמו צועני" וציפי שביט.

*** יום שלישי**

14.15 : פרץ פולגתג — השופט די התעלומת הרציחות במחוז — השופט די זי בסין במאה השביעית והודע כבלש הראשון שסיפורי התעלומות שפתר הועלו על הכתב.

16.10 : שביל באמצע שביל אבד — כיול השבוע : שרידי אשקלון ההיסטורית בשטח הפארק הלאומי.

18.00 : "בר בלהודי" — שם הפרק : "מנהרת הלוחמים".

*** יום רביעי**

15.05 : מועדון הפיקוויקים — פרק 5 — ג'ינגל הנוכל מערים על פיקוויק המסתבך בהרפתקאה לילית בלתי נעימה בפנימייה לבנות. גב' בארדל פותחת בהליכים משפטיים נגד מר פיקוויק ומאשימה אותו בהפרת הבטחת נישואין.

17.30 : "שמיניות באוויר" — מגזין שבועי בשידור חי — עם דליק ווליניץ וטוליפ.

*** יום חמישי**

17.30 : "מקריין ב'" — שם הפרק : "נכסות היער". דני רואה הבוקר אור שאיש מלבדו אינו מבחין בהם. אלה נמפות היער, המאפשרות לו להציץ אל סודות העתיד.

17.55 : "משפחה קמבל" — הפרק הרביעי: "רוחות ושדים". סוכנת הבית החדשה מרי מאמינה באמונות טפלות, ברוחות ובשדים. אמה מנצלת

ברדיו

* "מהמסכת ישראלי" — סדרת שיחות מפי פרופ' איתמר גרינוולד (א') ראשון, 19.05.
* "קב ישראלי" — מוסף לענייני היהודים בעולם (ב') ראשון, 19.35.
* "צימוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') ראשון, 22.05 — הפעם: "שירים על צבעים".
* "המוח וער" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם (א') ראשון, 22.05 — הפעם: "בצבי פרידה בתוך המשפחה".
* "גלגל שלישי" — שבועון לאומנויות בשידור ח' כהאולפן (ב') ראשון, 23.05.
* "שעה חופשית" — מגזין שבועי לענייני חינוך (ב') שני, 18.06.
* "עיונים בפרשת השבוע" — פרשת "יתרו" — מפי הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.
* "סולם הזמירה" — מצעד הפזמונים המסורתיים — בעריכת שבתאי ביבי (ב') שני, 20.05.
* "אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.
* "שיעור בתלמוד" — מסכת "ברכות" — מפי הרב שבתאי כבסו (א') שלישי, 19.05.
* "גלגל הישן" — מגזין חדשות, לענייני האדם וסביבתו (ב') שלישי, 19.35.
* "פרקי חזנות "בבקשתה"" — זומר שיר — בעריכת אברהם סלמון (ב') שלישי, 20.05.
* "עוד פעם אחת" (ב') שלישי, 22.05 — הפעם: "מושגים" — על שינה ונדודי שינה, ועל אגודות מפתחיות לילדים. משתתפים: פרופ' פרץ לביא, עדית רינקלר וד"ר עוזי פז.
* "כפר ראשי" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם שמר ליק-רוזן (ב') שלישי, 23.05.
* "השכלה הדעת לכלל" — "גיל ההתבגרות" — שיחה עם פרופ' אבנר זיו. והפעם: "יחסים עם בני המשפחה" (א') רביעי, 15.30.
* "שאל בעניין" — שאלות בענייני הברה עם רב בישראל (א') רביעי, 19.05.
* "יחודי הציר" — (ב') רביעי, 20.05 — והפעם: עם חבורת הזמר "שירלי" מקריית חיים.
* מחפשים את המטמון — בעריכת דב צור (ב'), 22.05.
* "שיעור בגמרא" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.
* "שורשים" — מגזין לענייני עדות הפולקלור (ב') חמישי, 20.05.
* שידור משחק כדורסל בין מכבי תל-אביב לבין מילאנו — שידור חי ממילאנו (ב') חמישי, 21.30.

שים אוזן

"אומר בשבחו" — פיוטים ופרקי חזנות ספרדיים — בעריכת משה חן (א) ראשון, 20.05 — נשמת כל חי — מדי שבועיים במסגרת התכנית "אומר בשבחו" "תפילה של שבת", כל פעם במקאמה אחרת. בהשתתפות החזנים אפרים אבודי ויחזקאל ציון.

בחוג המשפחה

בעריכת
נעמי גוטקינד

פירות חמישה עשר - תנ"ך והיסטוריה

מאת צילה לוטווק

פגישה ראשונה עם שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ-ישראל עורך לנו ספר בראשית מיד בהחילתו: "ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה".

בפרשת "חיי שרה" מוזכרים "המגדנות" שנתן אליעזר לאחיה ולאמה של רבקה והמפרשים אומרים "מגדנות הם פירות".

ומה אומר יעקב לבניו בפרשת מקץ? "קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה", "מעט צרי, מעט דבש (דהיינו תמרים) נכאת ולט. בוטנים (פסוק חלבי) ושקדים".

כששבים המרגלים שלח משה מארץ כנען הם נושאים עמם אשכול ענבים" וישאהו במוט בשניים ומן הרמונים ומן התאנים". וכשהתורה רוצה להגדיר את ארצנו בתמציתיה מופיעים המלים: "ארץ חיטה, שעורה, גפן ותאנה רימון זית ודבש".

פירות היו המרכיב העיקרי בסל המזונות של אבותינו, מקורות אנרגיה (שמן, סוכר) וחומר גלם עיקרי למסחר (יין-ענבים שמן-זיתים, צימוקים ועוד).

חז"ל משבחים את פירות בקעת גינוסר שהצטיינו בטעמם המתוק ושמנם, להד מיוחד זכו "תמרי יהודה" עד שהרומאי פליניוס מן המאה הראשונה לספירה כותב: "מכל הארצות עולה מצרים בבשמיה אולם עליה עולה יהודה בתמריה"

למרות עבר מפואר זה כשחודשה ההתיישבות בארץ במאה שעברה צריכים היינו לייבא בתחבולות שונות חוטרי תמר לנטיעה ממצרים, מרוקו, עירק ופרס ומי יודע אם חוטרים אלה לא היו צאצאי התמרים המפורסמים של יהודה שגלו מן הארץ עם חורבן המקדש!

מהי המצווה העיקרית של ישוב הארץ? נטיעת עצי מאכל! "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל".

בספר "פירות בארץ ישראל" (בהוצאת ספריית השדה) כותב אסף גור "בחפירות בגזר, מגידו, בית ירח ובמקומות אחרים נמצאו שכבות עתיקות ובהן גלעיני פירות השזיף, זיתים, תמרים, חרצני ענבים, קליפות רימונים ועוד.

לאחר שוב ישראל מבבל בימי כורש, הביאו עמם עצי פרי חדשים. במשנה ובתלמוד מזכירים את האתרוג, האגס, החבוש, האפרסק המישמש, התות והבוטנה.

עם חורבן הבית השני, בשעבוד אויב אכזר, חדל העם לעבד ולטפח את אדמתו ואת פירותיה. יוסף בן מתיתיהו כותב על ארץ ישראל המעוררת חמלה בלב כל רואיה: "כי נגדעו כל האילנות במקומות אשר עשו לפנים עצי פרי ופרדסים נהפכה כולה לשאיה" והאגדה אומרת כי מיום שנחרב הבית חדלו עצי פרי בישראל לשאת פריים.

עם חידוש ההתיישבות, נטעו יהודים בארצם מיד מטעים של גפן, הדרים ושקדים. נפתח בית ספר ראשון לחקלאות במקווה-ישראל, התחנת נסיונות ראשונה ע"י האגרונום אהרונסון ובהדרגה נוספו לסל הפירות הישראלי גם פירות סבטרופיים חדשים: אנונה, אבוקדו, אפרסמון, מנגו, פאפיה, אגוזי ארמה ועוד.

מוכרחים לציין שפירות זמננו נופלים בטעמם מפירות אבותינו שגודלו כולם לפי השיטה האורגנית.

בימינו — מגדלים פירות בעזרת במקולים שונים, תוספת דשן לאדמה, חומרי הדברה וכדומה הכל במינון מופרז. יש אמנם משקים העוברים לחקלאות אורגנית וגם הביקוש לפירות אורגניים גדל בארץ ובחו"ל. קיבוץ שדה-אליהו הוא מן החלוצים במגמה הזו, בפירותיו את טעמם המקורי של פירות ה"חמישה-עשר" שהדהיבו את חיכם של אבותינו.

שבוע אפנת החורף

מבט ראשון

כמו בכל שנה ב-24 בפברואר מתכנסים מיצרני הבגדים הישראליים, גם החודש, לתצוגה מרוכזת של יבולם השנתי לנוכח עיניהן הבוחנות של קניינות מרשתות שיווק גדולות בארץ ובעולם ועתונאיות האופנה. סנונית ראשונה של מה שנראה בתצוגות הללו היא המערכת הפרוגה הנראית בתצלום. שרה מצליח עיצבה כאן בשביל דורינה אפנדה ותצאות באפור מלנג', בסגול ורצהוב עם מוטיב תחר באומרת ותוצאות מצמר וצמר מעורב לבגדים השנה יש צלליות ישרה, ארוכה וחלקה. שרוולים מוכנסים, צווארונים בדיגמי פולו-פטס, "וי" או מראה "נשפך". והמוטיבים הקישוטים מושפעים מהסגנון הסיני, הסגנון המצרי (2 צמות בולטות בצורת גלים מצטלבים לאורך הדגם) וכן מסגנון עתיק המכונה "איקט" שעיקרו ציורים בחום, בחול וירוק עז על אפור מלאנג'. לערב מציעים עדיין גוונים של שחור ואפור ולורקס צבעוני. צבעים אופנתיים נוספים: בורדו, ירוק-בקבוק וכחול-פטרול.

בית המקדש של האמן מדומברובה

מאת אסתר ושדלאוף

קשה היה לדלות פרטים אישיים רבים מיצחק שטיגליץ — תושב תל-אביב רק בתו, מורה בבי"ס ממ"ד גילתה בו מאוחר יותר את הסוד: האיש הוא ניצול שואה ונותר ללא קרוב ורע. הוא מנסה למחוק את שעבר עליו במשך חמש שנות המלחמה. עבודותיו תעדנה עליו יותר מכל המילים.

יצחק שטיגליץ בן העיירה הפולנית דזמברובה מנסה להנציח את כותה של עיירתו, בכל דרך אפשרית

אחד מתחביביו הוא חריטה וגילוף בעץ. לאחרונה בנה את

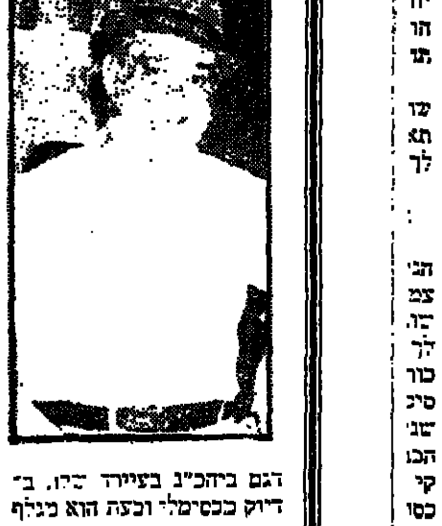

הדגם ביהכ"נ בעיירה שהיה בדיוק ככסימלי ובעת הוא מגלף את קיר-המזרח של בית הכנסת ובהוצאת כתבי ספר שבו שיה רב.

בהיותו נער לפני על בית המקדש ושמע מפי רבו — שפעם ביקר בתערוכה וראה בה דגם של בית המקדש. הוא קינא ברבו על שזכה לראות את הדגם ומאז חלם לבנות תבנית או דגם מעין זה. באחד הימים הגיעה לדומברובה — תערוכה אחרת וגם בה היה דגם של בית המקדש. התפעלותו גרמה לו לומר ספונטנית: "גם אני יכול לבנות דבר כזה". היה לו דחף פנימי — בלתי מוסבר לנסות ולהתמודד עם המשימה. ורבו יודיע שיספק לו חלק מדמי יהורים ועליו "רמז" להתחיל בעבודה.

שטיגליץ התחיל ללכוד מסכת מידות כשאחיו מסייע בידו. חיפש ארגזים מדיקט — פירק אותם והתחיל ליצור, והכל בעבודה ידנית פשוטה. כלי עבודה לא היו לו, כסף רב להוצאות כנ"ל. והזמן הוא ערב מלחמת העולם השניה. לא פעם היו ידיו מנוקבות ככברה בגלל החיתוכים העדינים שביצע. לבסוף אחרי עמל ויזע, הוציא מתחת לידיו יצירת פאר של תבנית בית המקדש שגודלה שש על שש מטרים.

אחד מידידיו הספיק לצלם את הדגם ואז פרצה המלחמה והכל הושמד. שטיגליץ נלקח למחנות, הידיד שצילם — הצליח להמלט לרוסיה. בארץ ישראל נפגשו השניים מחדש והידיד שהצליח לשמור על תמונת הדגם של בית המקדש בכל טלטוליו — הראהו לו בעליו.

יצחק שטיגליץ החליט שעליו ליצור מחדש את יצירתו. הוא התגורר בחדר אחד שהיה בו שולחן אחד בלבד. אעפ"כ התעקש. ביום עבד לפרנסתו כפחח בתעשיה האווירית ובשעות הפנאי — עסק בתחביבו הישן.

לימים נשא אשה (אף היא פליטת שואה) למרות שכעסה על הלכלוך בביתה בשל התחביב דירבנה את בעלה וחיזקה את רוחו להמשיך. שש עשרה שנה עבד על הדגם שלו. היה עליו ללמוד שוב את המישנה ולאמן את ידיו בגילוף.

מאז יצר חמישה דגמים נוספים. אחד מוצג בבית התנ"ך בתל-אביב. אחד תוקדש לישיבת שכבין "כוכב מיעקב" בירושלים בחדר המוקדש לזכר הוריו שנספו. השלישי באמריקה. אחד בביתו ואחד בבית בנו — המתגורר בשומרון.

הדגם של שטיגליץ עשוי מעץ — גודלו מטר על מטר. כולו מלאכת מחשבת מיניאטורית ומדוייקת. ראינו למטבל מנורה קטנטנה מזהב טהור כפי שהיתה בבקדש אשר לגג של קודש הקודשים — כתוב שעל הגג היו ווי ברזל — שנקראים קלעי עורב — כדי שהעורבים לא יוכלו לעמוד עליו. ואכן ראינו ווים קטנטנים. את שולחן הזהב ושולחן הנחושת הכין ממתכות אלו. הוא גילף גם את הסמלים — שהם מעין עמודים סביב לבית המקדש שהיה בנוי כמו מבצר עם מגדלי השמירה, והגגות לשומרים ששמרו על אוצרותיו. ראינו את שערי חולדה — המקום שבו יצאו

הטמאים. את לישכת הסנהדרין. לישכת השמנים, לישכת הנזירים, חמש עשרה המדרגות שבהם היו הלוויים עולים לשיר. לישכת פנחס המלביש, לישכת עושה החביתין. הלישכה בה היו הלוויים לומדים את שיר המעלות, מקום ברכת הכהנים. את עשרים וארבע הטבעות כנגד 24 מישמרות הכהונה. 8 שולחנות שעם הפשיטו את הקרבן ו-8 ננסין שפשטו את העור של הקרבן לפני ההקרבה.

לישכת הגזית, לישכת לחם הפנים. את החבל שהיו מדליקין לאדם שהיה צריך לערוך תיקון בקודש הקודשים כקפניו מאחור. שער יכניה — שממנו יצא יכניה לגולה ועוד ועוד — תקצר היריעה מלספר.

יצחק שטיגליץ הוא היום פנסיונר — כשעדיין עבד (בין היתר בפיתוח מטוסי הכפיר והערבה) היה מתכנס עם עצמו כיד בבואו הביתה לשבת ללמוד ולעבוד על הפרוייקט מחמש אחה"צ ועד אחרי חצות. זו היתה מנוחתו. זו ההנאה שהחזיקה אותו על רגליו ונתנה לו כוח.

מהי מטרת העבודה? — לימוד, הוא עונה קצרות.

שטיגליץ מוזמן לבקר בבתי ספר רבים בעיקר ממלכתיים דתיים. נושא את הדגם הכבד על כתפיו הוא מופיע, מרצה ומדגים ומסביר. לעיתים מגיעים התלמידים לביתו והוא נותן להם הסבר במקום. לקראת חודש אדר כבר הוזמן ע"י ביה"ס התיכון הדתי בבני-ברק.

לפני שלוש שנים נסע לפקוד את קברי אבותיו בפולין. בשובו החליט לבנות מיניאטורה של ביהכנ"ס שבו התפלל בדומברובה — מזכרונו שיחזר את המבנה, את הציורים והחריטות.

היום ניצב דגם ביהכנ"ס המוכן בביתו והנהלת "יד ושם" עורכת עמו משא ומתן על האפשרות להעמיד את הדגם לרשות הקהל.

גם כפנסיונר אין לשטיגליץ זמן מיותר. הוא מחפש חדשות לבקרים עיסוקים חדשים ועתה בכוונתו לגלף קיר-"מזרח" ולהקדישו לביהכנ"ס שליד בת"א. בנוסף מוציא שטיגליץ את כתבי היד של רבו שכתב חמישה עשר ספרים על רש"י, רמב"ם ועל מנחת חינוך ועוד. בכל ספר מנצח משהו מבני משפחתו שאבדה. עד היום הספיק להוציא חמישה ספרים ועוד היד נטויה. עליו נאמר "מעשה ידיו להתפאר".

פינת הבול

הופעת בולים חדשים

מאת חיים לנגלבן

ביום שלישי, כ"ה בשבט התשמ"ז — 24 בפברואר 1987, יופיעו למכירה בולי דואר חדשים — סדרה שניה של "עופות מן המקרא — דורסי לילה". הסדרה הראשונה הופיעה אשתקד בתבנית דומה, בצורת צימדת זכרון בת ארבעה בולים, וארבעה בולים נפרדים, מוקדשים לעופות מן המקרא הבאים: עזנית הנגב, ע"ש ניצי בן שחור, רינשר.

הסדרה השנייה כוללת בתוכה ארבעה עופות אחרים כדלקמן: הבול הראשון בן 30 אגורות, מוקדש ל"אוח — שהוא הנציג הגדול של דורסי לילה בארצנו. מוטת כנפיו מגיעה ל-140 ס"מ והוא מקנן גם באיזורים המדבריים וגם בצפון הארץ. בעזרת רגליו החזקות מסוגל הוא לדרוס ארנבות.

הבול השני בערך של 40 אגורות, מראה את השעיר המשורטט, שהוא הקטן מבין דורסי הלילה שלנו, המקנן בתוך גזעי עצים חלולים. צבעי ההסוואה שלו מותאמים היטב לגוון קליפות העצים, וגון עיניו צהוב לימוני בולט מאוד על רקע גופו האפרפר.

הבול השלישי הוא בערך של 50 אגורות, עליו נראית התנשמת, האוהבת לשכון בקרבת מעונו של האדם, בעליית הגג, בורות מים נטושים או לרלים ורפתות. נחשבת כידידתו של החקלאי בהדבירה מכרסמים בכמויות גדולות. הבול הרביעי בסדרה זו של עופות מן המקרא — דורסי לילה בערך של 80 אגורות, מראה את לילית המדבר. היא נחשבת לאחת הציפורים המדבריות הנדירות בעולם, אך דווקא בארצנו היא נפוצה במדבר יהודה ובנגב. נחשבת ל"אוצר טבע" ישראלי, ואלפי צפרים נוהרים מכל העולם לעין גדי כדי לצפות בה מקרוב.

הבולים נדפסים 15 בולים בגליון עם 5 שובלים המעוטרים לשורה התחתונה של הגליון.

ביום הופעת הבולים יופיעו למכירה מעטפות "היום הראשון" מבויילות בבולים הנ"ל ומחותמות מראש, וכן מעטפות בלתי מבויילות המעטפות המבויילות יחותמו בחותמת דואר "אילת-גמל ים-סוף 2".

הבולים החדשים יודבקו על שתי מעטפות — שני בולים על כל מעטפה — שמחירן הכולל יהיה עם הבולים יחד — 2.30 ש"ח. יצויין, כי המעטפות יימכרו בסדרות שלמות בלבד. מחיר מעטפות בלתי מבויילות — 15 אגורות. חומר בולאי כגון בולים עם שובלים, צמדות לוח, גליונות שלמים, יימכרו ביום ההופעה ללא הגבלה בכמויות ובסדרות שלמות (גם הבולים), מכירת בולים בעלי צורות בולאיות שונות, וכן מעטפות "היום הראשון" בלתי מבויילות, תימשך לאחר יום הופעת הבולים — 24 בפברואר 1987 — במידה ומלאי לא יאפשר זאת, באשנבים של השירות הבולאי עד יום שלישי, כ"ג באדר התשמ"ז — 24 במרץ 1987 ועד בכלל.

הופעת גליון מזכרת "עופות מן המקרא — דורסי לילה"

ביום שלישי — 24 בפברואר 1987, יופיעו למכירה גם גליון מזכרת במחיר של 3 שקלים חדשים. הגליון יכיל ארבעה בולים בערכים של 30, 40, 50 ו-80 אגורות. הגליון יימכר ביום ההופעה בלבד כשהוא חתום, וגם לא חתום. הגליון נושא ערך בספי מוסף לטובת תערוכת הבולים הלאומית שתתקיים השנה בחיפה.

מכירת הגליון תתקיים גם לאחר יום ההופעה, במידה המלאי יאפשר זאת, באשנבים של השירות הבולאי עד יום שלישי כ"ג באדר התשמ"ז — 24 במרץ 1987.

אשנבי השירות הבולאי קיימים במקומות הבאים: ירושלים — סניף הדואר המרכזי רח' יפו 23, סניף הדואר הורדוס, צאלח אידין, ובקרית האוניברסיטה; תל-אביב—פינסקר 2; חיפה — סניף הדואר רח' העצמאות 22 א' ר סניף הדואר פלמר 1; אילת, אשקלון — שכ' אפרידר; באר שבע, טבריה, נהריה, נמל תעופה בן-גוריון, נתניה — בית הדואר רח' הרצל 59 וסניף הדואר, רח' הרצל 13; עכו — סניף הדואר בעיר העתיקה, צפת, קרית שמונה, רחובות — סניף הדואר רחוב הרצל ובזדפה — סוכנות הדואר שד' הנשיא 37.

מתנדבון

בטאון "האגודה להתנדבות בעם"

ת.ד. 7370 ירושלים • גליון 117 ★ שבט תשמ"ז

ההרשמה לתשמ"ח – במלוא התנופה
מסתמנת ההעדפה להרשם לחנוך הממ"ד

ההרשמה לשנת תשמ"ח נמשכת במלוא התנופה נערכו ראיונות בבתים ובאולפנות צפורה בצפריה ו"צביה" בירושלים, אורות בירושלים, בית צעירות מזרחי בת"א, ה"אולפנית" בת"א, ישורון בפתח-תקוה ו"ארד" בבני-ברק. המראיינים דיווחו כי רוב הבנות מעדיפות להרשם לתחומי החינוך הממלכתי-דתי.

זיכוי להורי בנות ש"ל מקבלי גימלאות

יו"ר אגודה מסייר במרכזים השונים

במשרד התחבורה שוקלים בחיוב מתן נסיעה חינם לבנות ש"ל בתחבורה הציבורית

יוקם מרכז ארצי להשתלמות ברמות-שפירא

למתנדבות רונית מסה, מנהית שרונה עמר, אחותי
אתכן באבלכן במות
אביבן
מן השמים תנוחמו

„לא יהודות של גטו יהודות של חום ואהבה"

כנות שרות לאומי – אתגר ציוני / זבולון המר, שר הדתות

זוית אישית / דב פרמון
שירות – לאומי מלא זכויות כרימון

[...]

להתגייס. הוא גם הוציא בזמנו כרוז נגד „מרכז הישיבות" שדרש לא לגייס את בחורי הישיבה. זוהי השיטה של צביעות בדרכי־כזב, לצטט משהו בשם הציונות – ומפי מרן הרא"ה – ולטעון שלמעשה גדולי הציונות־הדתית – התכוונו לחרדיות. זוהי־הצביעות במיטבה. „דב אלון" מגן על – מרן הרא"ה – נגד „מסלפיו"!!

בגליון אחר של „ערב־שבת" פורסם שש"ס מקימה רשת־חינוך עצמאית שלה. באותו גליון מגן הרב שמחה מירון על רשת עצמאית זו במאמר תחת הכותרת „מכת התבדלות". ממאמר זה למדתי את איסטרטגית המלחמה של החרדים בציונות. מירון מודה ש„התבדלות" היא „תורה חרדית". אלא שהיום כדאי לא להבדל וע"י כך אולי תצליח החרדיות להביא בשבי את ילדי הציונות־הדתית. האיסטרטגיה הפשוטה הזו כבר החלה בשנות ה־50, כש„חבר־הפעילים" יצא „להציל ילדים מהחילוניות" בעזרת הציונות־הדתית, ולמעשה פעל למען החינוך העצמאי בלבד. השלב הבא, היה החדרה למערכת החמ"ד של מורות שלמדו „בבית־יעקב" ומורים שלמדו בישיבות „שחורות" ובמיוחד להחדיר רמ"ים „שחורים" לישיבות תיכוניות. בכך בקשו קודם כל שתושג המטרה של שליחות תלמידי ישיבות ציוניות לישיבות גבוהות־„שחורות". היתר כבר יבוא מעצמו. דור זה כשיגדל לא יהיה שייך לציונות־הדתית, לא ישרת בצה"ל או בשרות־לאומי ויצביע לכנסת עבור רשימות חרדיות. הגזל הרשמי של ילדים ציוניים לחרדיות יימשך בשם „האחדות". באותו מאמר קובל מירון על הדרישה ממורים ומורות המלמדים בחמ"ד שגם ילדיהם ילמדו בחמ"ד ולא בחינוך חרדי–אחרת יש לפטרם. כעו"ד הוא בודאי יודע שהמועצה לחמ"ד מחייבת שילדי המורים ילמדו בחמ"ד וכן שהבית יתנהג לפי כללי רוח היהדות [...]

[...]

מעשה שהיה – או חינוך לאמהות / מרים מאיר

קבוצה של 15 בנות נתקבלו לשרות לאומי בבי"ח בו מאושפזים בעיקר ילדים ופעוטות. מספר הפונות לאותו בי"ח היה גדול יותר, והקבוצה נבחרה בקפדנות יתרה, כך שמושר הקליטה במקום הוא כמספר הנקלטות, אף לא בת אחת לא יותר. כולן, התחילו בעבודה בשביעות רצון כל הצדדים, המעסיקים, הצוות והבנות עצמן.

והנה מה העניין!! נודע לי כי אחת הבנות שעבדה במחלקה של פעוטות (חולים כמובן) לא רצתה להחליף חיתולים לפעוט שלא יכול לשבת על חסיר (בגלל ניתוח).

„זה מגעיל אותי" אמרה הבת. אפשר להבין, ובכן, מה הפתרון?

למזלה של אותה בת היתה במקום מתנדבת מחו"ל, מעט יותר בוגרת. הבת שלנו הציעה לאותה מתנדבת מחו"ל לעשות את ה„עבודה" הזאת במקומה – תמורת תשלום. ההסדר חייב כמובן להשמר בסוד! אולם, כנראה שלא רק סודות מזינות דולפים, אלא גם סוד זה דלף החוצה. כי אחרת, איך הגיע לאזני?

כעבור זמן (לא ברור כמה) ראתה הבת שלנו שאין זה פתרון. אולי אזל לה הכסף, או אולי שקלה והגיעה למסקנה מסוימת...

מכל מקום, הכל הסתדר על הצד הטוב ביותר.

ובכן, השרות הלאומי הוא בין היתר ונוסף על הכל – הכנה מצוינת לאמהות – והרי כל הבנות שואפות להקים משפחה, לא כן?!

ליונה רצין
רכזת האגודה בגדרה
מזל טוב
להולדת **הבת**
ההנהלה, מפקחת רחמים שרים ובנות השרות

מה עושה בת שרות לאומי בתפקיד המיוחד בצפת?

מאת אהרון בוצר

[...]יתי להעלות כמה מהפעילות שמבצעת המדריכה [...], בת שרות הלאומי כדי [...]שיג את המשימה החשובה הזו [...] „לבנות ולהבנות" בצפת, [...]וחות תודמת בסופו של דבר לכך שאנחנו נחשבים כתכנית המצליחה ביותר של הסוכנות משום שאנחנו גבות מחליטים לקשור את עתידם בארץ ישראל.

1. המדריכה פעילה מאוד בהכנת כל הפעילויות הקשורות לחגים. למשל בתכנית הבאה של האביב, בפורים, אנחנו משתתפים יחד עם קהילת האתיופיים במבצע לצפת המביא להכרות הדדית בין משתתפי התכנית ועולי אתיופיה. לקראת הפסח פעילת המדריכה מאוד בלימוד עם אינדיבידואליים את ההגדה. ליום השואה אנו מכינים כמנהגנו הצגה לקהילת דוברי האנגלית בצפת המתייחסת להיבט החשוב של השואה. ליום העצמאות אנו מנסים לגרום למחשבת על הזכות להיות חלק מהחזרת עם ישראל לציון ומהי המטרה של המדינה היהודית.

2. ב„לבנות ולהבנות" עוברים בבוקר ולומדים אחה"צ אך הרכב אחר מהתכנית הוא שכל משתתף רשאי ומעודד ללמוד פעם בשבוע במקום לעבוד. ז"א שמדי בוקר לומדת המדריכה בחברותא עם אחד או שניים ממשתתפי התכנית על נושאים אקטואליים הקשורים להבנתם את התורה.

3. כל ערב לאחר גמר המערכת הרשמית של השיעורים לומדת המדריכה בחברותא או בקבוצות עם משתתפי התכנית לימודים שונים.

4. היות ורוב המשתתפים אין להם בכלל רקע בעברית צריכה המדריכה לתגבר את השיעורים המורמלים בעברית, למשל עד השבת הראשונה צריך כל משתתף לדעת כיצד לקרוא אותיות עברית.

5. המדריכה חיונית ביצירת אוירת בשבת גם בבית הכנסת [...]

6. [...]

אהרון בוצר

מצלמת האגודה בפעולה
והפעם: ביה"ח „אילן" בירושלים

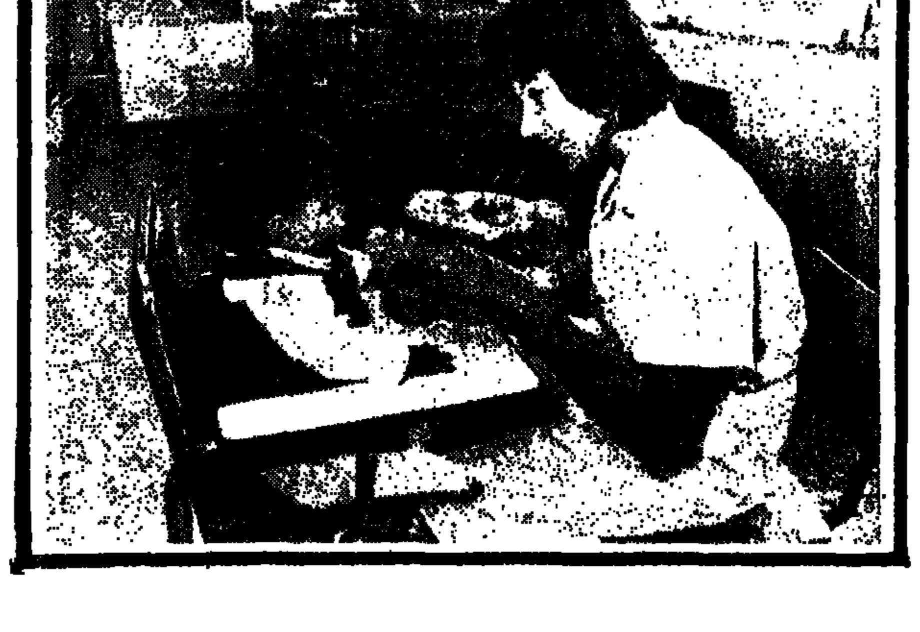

מושב קטיף, קורא לך

מושב קטיף מעוניין לקלוט 8 – 6 בנות שרות שנה שניה.
מושב קטיף נמצא בגוש קטיף ממוקם כ־45 ק"מ דרומית לאשקלון על דיונות חול ומהפיות סמוך לחוף הים, והרחק משאון העיר ובאויר צח ונקי.
המושב, מונה 14 משפחות ותשעה רווקים, כאשר 11 משפחות עלו לקרקע במרעין בנ"ע לפי כחצי שנה ושלוש משפחות הינן משפחות וותיקות.
המשק מתבסס על ענפי החממות (עגבניות ופטניות), משתלה לצמחי בית, מוסך שירות איזורי ופרדס.
מושב קטיף רואה לעצמו, כאתגר להתבסס על עבודה יהודית בלבד, ובשל כך ובשל מצוקת כח אדם אנו זקוקים לך בת השרות הלאומי המוכנה לעבוד בעבודה חקלאית מהנה מענינת ותשובה.
לקבלת פרטים נוספים ניתן להתקשר (במשך שעות היום) לטל' 051-47399

„ישושום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת כי נבקעו במדבר מים"

מושב קטיף

ברכת מזל טוב
לרכזת בנות שרות לאומי
בבאר שבע
גב' **סול גבאי ומשפחתה**
לנשואי הבת **סמדר** עבח"ל
תזכו לראות דור ישרים יבורך
הנהלת האגודה
מפקחים/ות ורכזים/ות
וצוות המשרד הראשי

למרחבי שלומית
בת השירות במרפאת קופ"ח
בגן־יבנה
שאי ברכה לאירוסיך
מאחלים
שרים רחמים
מפקח איזורי
ובנות השירות הלאומי
בגן־יבנה

ד"ש ממצפה רמון

לאורה בן יצחק ומשפחתה
רכזת קרית ארבע
מזל טוב
להולדת **הבת**
הנהלת האגודה

هكذا من الاصل

هكذا في الاصل

רוה"מ ושר החינוך ושר העבודה והרווחה:

פעולת הבנות המתנדבות — פסיפס חשוב במפת מערכותינו

בשנה הבאה יתחיל שרות הבנות במסגרת שרותי הרווחה.

בפגישה שהתקיימה בין רוה"מ ושר החינוך והתרבות, מר יצחק נבון לבין יו"ר האגודה מר דב פרומן סוכם כי יובדקו רעיונות לשרות לאומי של בנות במיגזרים הנוספים בהן קיימת מצוקה של כח אדם.

שר החינוך והתרבות הביע סיפוק מהתקדמותה של האגודה ומשילובה במגזרי החינוך השונים. הוא אמר כי בכל מקום בו ביקר (כולל בחינוך הממלכתי) פגש בבת השרות הלאומי ושמע שבחים על פעולתה ממנהלי בתיה"ס, מנהלי רשויות החינוך וראשי הערים. דיון אחר התקיים עם המנכ"ל החדש של משרד החינוך והתרבות, מר שמשון שושני. יו"ר האגודה פרש בפניו את מערכת העשייה של השרות הלאומי.

הבנות למשרד העבודה והרווחה

בפגישה נוספת שקיים יו"ר האגודה עם מר משה קצב, שר העבודה והרווחה, הוצגה תוכנית פעולה מטעם האגודה להפעלת שרות לאומי במסגרת שרותי הרווחה של המשרד. בפגישה, בה השתתף מנכ"ל המשרד מר יהושע דווידוביץ, סוכם כי עקרונית יתחיל בשנה הבאה שרות הבנות במסגרת שרותי הרווחה של המשרד, על-פי צרכיו. בנות תופנינה איפוא, בראיונות המתקיימים עתה, גם למיגזר זה.

בהקשר זה יידע יו"ר האגודה את היועץ המשפטי של משרד העבודה והרווחה לגבי הפנים והזוויות המשפטיות השונים בהפעלת שרות הבנות לקראת השנה הקרובה.

"התנדבות מעבר להתנדבות" בצפת

לכבוד מתנדבון,

רצוני להסב את תשומת לבכם ל"התנדבות המתנדבות מעבר להתנדבות".

את הפעילויות החינוכיות שבה אנחנו עוסקים בבי"ס האר"י צפת היא הכנת ולימוד "דפי פרשת שבוע", מידי שבוע. בעזרת ציורים מושכים, מענינים ומתגים וזכינו לראות תוצאות ברוכות למדי בלימוד התורה ובאהבת תורה, והודות לכך שילדים רבים לוקחים את הדף לביתם ומבקשים להראותו וללומדו עם הוריהם על שולחן שבת, הדבר אף תרם תרומה חשובה לתקשורת בין הורים וילדים.

תרומת "המתנדבות" חיונית למפעל זה. ה"ציירות" שלנו בצפת מתנדבות מעבר להתנדבות שלהן. שירת פריגה כלל לא שירתה בבית ספרנו ובכל זאת ישבה עד השעות הקטנות של הלילה לצייר בטוב טעם את דף פרשת השבוע של הצעירים. וציירת הדף לגדולים, לוית ברורי אף היא מבלה שעות רבות... מעבר להתנדבות "הרשמית" שלה.

אבל על אף הצוות האומנותי המעולה שלנו לפעמים יש תקלות. כשמגפת השפעת פקדה אותנו כל החברות בצוות ה"ציירות המתנדבות" סבלו מחום "גבוה"... והגיע כבר יום שני לשבוע... ואין דף ואין ציירות. לא יכולנו לאכזב מאות רבות של ילדים, ומאות רבות של הורים... ופנינו לגאולה גבאי, שאף היא אינה משרתת בבית ספרנו. בשמחה היא נעתרה לבקשתנו לסייע לנו, ובאותו יום היא ישבה במשרד בית ספרנו שש וחצי שעות ללמוד את המלאכה ולבצעה... ובאחת עשרה וחצי בלילה היא סיימה את מלאכתה, מלאכת הקודש.

במכתב זה התיחסנו לפעילות אחת בלבד בה בנות השרות נוטלות חלק חיוני, ושבה באה לידי ביטוי "התנדבות המתנדבות מעבר להתנדבות" "הרישמית".

ובודאי שהערכתנו ותודתנו אינה פחות כשמזכירים אנו את שאר הבנות התורמות תרומה חיונית בבית ספרנו:

1. אורית גרטלר
2. סמדר דהאן
3. אורית רוזנטל
4. מרים בירנברג
5. נעמי ביתאן

בטח מלא תורה טענת אחת לנו לכם. העבודה החינוכית רבה, והיא שתקבע את גורל עמנו. אנא שלחו אלינו עוד בנות מסורות ויצירתיות כאלה, שעבודתנו זו לא תפגע!!

שמילה רפאל
מנהל הממ"ד, צפת

השתלמויות באיזור המרכז הדרומי

מאת שרים רחמים, מפקח אזורי

לאחרונה אנו עדים לפעילות ענפה באיזור, המתבטאת בסדרת השתלמויות לבנות החינוך שבפיקוחה של הגב' רחל אדלר ממשרד החינוך.

ההשתלמויות ניתנות אחת לשבועיים ע"י אנשי מקצוע מתנדבים ממשרד החינוך, והן מתקיימות בימי שישי, בבית"ס הממ"ד תחכמוני ברחובות. כל השתלמות נפתחת בשיחה תורנית מפי הרב משה גרז.

בנות המשטרה באיזור מיתכנסות אף הן מדי יום ו' להשתלמות במועדון מטה "מרחב השפלה" במשטרת רחובות. את ההשתלמות מעביר החבר אברהם לוי אברך מישיבת כרם ביבנה.

בראשל"צ ניתן שיעור לכל הבנות ע"י הרב קרויזה. השיעור מיתקיים בהשתדלותה של הגב' אסתר חכם רכזת באגודה.

ביבנה מיתכנסות הבנות מדי שבוע לשיעור במחשבת ישראל. השיעור ניתן ע"י הרב אריה סעדיה, רב ביה"ס המקיף קריל ביבנה.

הבנות משתתפות בכל ההשתלמויות ומגלות בהן עניין רב.

תודה מקרית-גת

לכבוד [illegible]
מתנדבון

בתודה והוקרה לפועלה של מזל פרץ כבת-שרות לאומי בבית ספרנו, [illegible]

[illegible]

בברכה ובהוקרה,
לחיאני יצחק, מנהל
ממ"ד – חטיבה חינוכית לחברה וליצירה
קרית-גת

רישום בנות שרות לאומי תשמ"ח — בדיוני מועצת האגודה להתנדבות בעם

ימונה אומבודסמן לבנות האגודה

בישיבת מועצת האגודה להתנדבות בעם שהתכנסה בירושלים נדונה ביסודיות מדיניות האגודה לגבי רישום והפנית בנות שרות לאומי לשנת תשמ"ח. כל הנוכחים הביעו הסכמתם שיש לשים את הדגש על תחומי החינוך, לחיזוק החינוך הדתי בכל מקומות בהם נדרשות הבנות. עם זאת ציינו חברי המועצה כי האגודה להתנדבות בעם חייבת לשרת לפי הצרכים הלאומיים במדינה: צרכים של שירותי הבריאות והרווחה, מניעת עבריינות, פעולות בקהילה, קשישים וכד'.

התקיים דיון נוקב לגבי בנות בוגרות בתי ספר ללא תעודת בגרות אשר מבחינת כושר תפקודן, רמת השכלתן והתנהגותן הדתית אינן מתאימות למסגרת האגודה להתנדבות בעם. לאחר דיון ממצה הוחלט שבנות אשר לאחר ראיון תמצאנה לא מתאימות תשוחררנה משרות לאומי. ועדת ערר של המועצה תקבל ערעורים של בנות על אי קבלתן לשרות לאומי.

המועצה שמעה דיווח על פעילות האגודה השוטפת מפי הגב' מרים מאיר מרכזת האגודה. יו"ר האגודה עו"ד דב פרומן מסר על חידושים בפעילות השרות הלאומי ובין היתר על יסוד המדרשות התורניות למתנדבות הפועלות מזה שלושה חודשים במקומות רבים בארץ. הוחלט להרחיב את ימי הלימוד במדרשות לימים נוספים כדי להעשיר ולחזק דוקא את הבנות החלשות יותר. תכנית זו הוטלה על מר אברהם רענן המפקח הארצי של האגודה.

המועצה רשמה לפניה דיווח כספי, פרוט הקשיים הרבים הקיימים בהחזקת המערכת נמסרו ע"י יו"ר האגודה עו"ד דב-פרומן.

כל חברי המועצה הביעו את שביעות רצונם על חדשות אודות הגידול במספר בנות שרות לאומי מאז הקמת האגודה, שבזמנו התחלנו ב-80 בנות ועתה נמצאות ב"ה כ-3000 מידי שנה בשרות.

פעילות ההנהלה הביאה לכך ששרות לאומי של בת-דתית הפך היום לנורמה מקובלת במדינת ישראל. עקב הצלחת האגודה, המתנגדים לשרות לאומי ציוני מתנגדים להפיכת השרות הלאומי לנורמה ציונית — דתית, וחברי המועצה הביעו דעתם שהשייך לציונות הדתית חייב לתמוך בנורמה מקובלת של שרות לאומי של "האגודה להתנדבות בעם".

המועצה החליטה למנות אומבודסמן, נציב קבילות, לבנות האגודה והטילה על ההנהלה לחפש אדם מתאים לתפקיד.

האם יש פרופיל של ישוב שבו שרות-לאומי?

פרופיל של שרות לאומי

מהו הפרופיל של מקום ישוב המאורגן את בנות השרות הלאומי? [illegible] ...נמצאות כל ישוב שיש בו כ-30,000 נפש, דרוש בערך 0.16% בנות שרות לאומי.

בישוב כמשל:

- 5 גני ילדים דתיים
- 5 בתי ספר ממ"ד
- 3 בתי ספר מיוחדים
- 1 בית ספר תיכון דתי
- 2 מועדוני נוער
- בית חולים
- שרותי רווחה

70% מבנות שרות לאומי משרתות בחינוך מתוכן 18% בגני ילדים 36% בבתי ספר יסודיים, 12% בבתי ספר תיכוניים, 12% בתי ספר מיוחדים, 18% אגף הנוער, 4% חינוך כללי. 20% נוספות פועלות בתחום הבריאות, ו-10% במניעת עבריינות.

עד כאן לשון הסטטיסטיקה ואתם הכפילו את הנ"ל כמעט במספר כל ישובי הארץ, וראו לאן מובילה דרכנו.

בעין חדה

בחיפה נערכים בימים אלה תערוכת הקריקטוריסטים הישראלים. אנו מביאים בזה קריקטורה שהקדיש "זאב" - יעקב פרקש – לאגודה ולשירות הלאומי

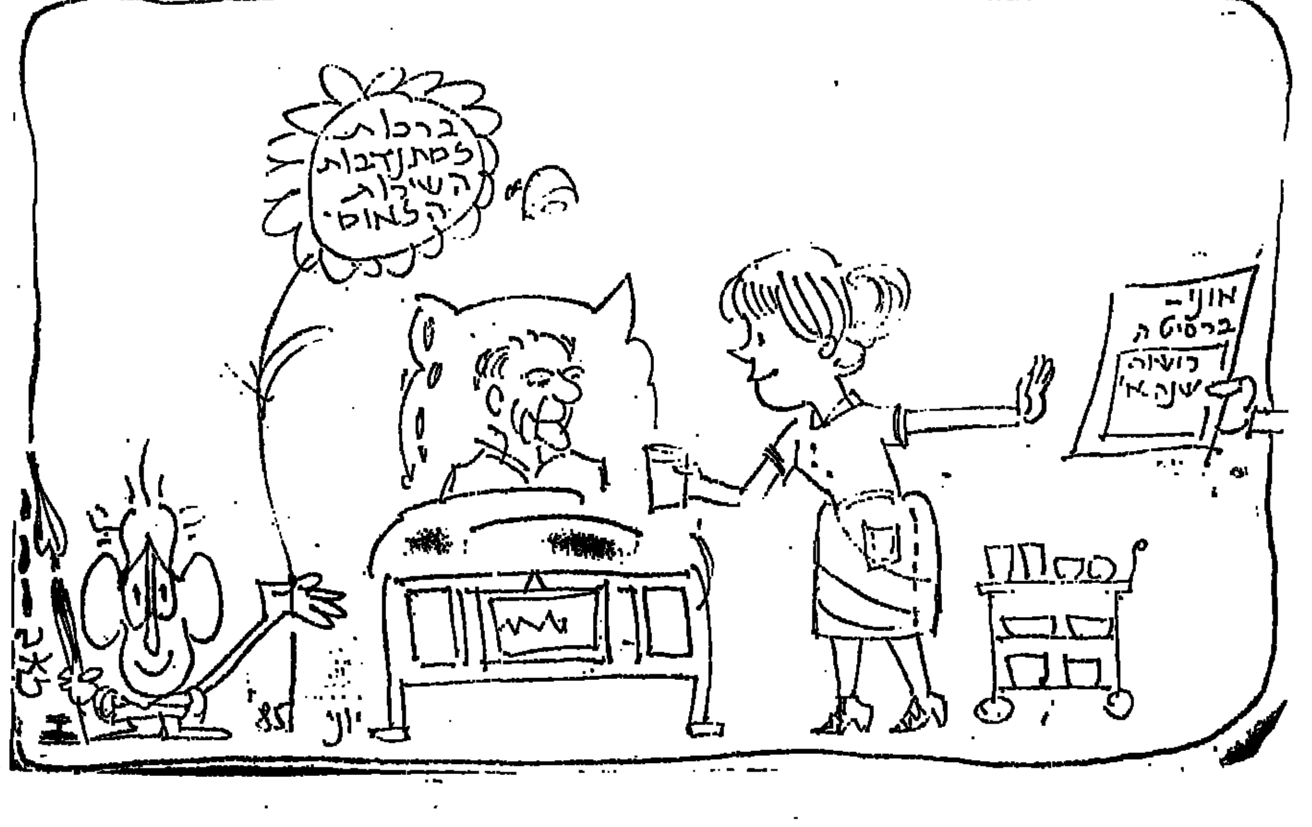

מה באמת עושות בנות שרות לאומי במרפאה?

מרפאת ראש-העין היתה הראשונה בארץ לקלוט בנות שרות הלאומי ובעקבות נסיוננו המוצלח באו מרפאות רבות במקומות אחרים עד שהשרות במרפאה קהילתית הפכה למסגרת מקובלת.

עיקר עבודת הבנות היא בטיפול בתיקים הרפואיים. תפקיד זה נעשה בעבר ע"י עובדי המרפאה על חשבון הטיפול בחולים. אנו מטפלים בכ-600 תיקים ביום ויש להוציאם לסדר אותם ולהחזירם למקומם המקורי, כדי שנוכל למצוא אותם בפעם הבאה. תרומתן של בנות השרות הלאומי גדולה מאוד בכך שהן משחררות את הרופאים והאחיות לעסוק בטפול הרפואי והסיעודי בחולים, במרפאה ובבית החולה. בעקבות הצמצומים האחרונים בכח אדם המשרד מתקשה לשרת את הצבור במשך השעות הארוכות שהמרפאה פתוחה (משמונה בבוקר עד שבע בערב, לא כמו המרפאות הרגילות שהן סגורות באמצע היום ופתוחות בערב רק פעמיים בשבוע) – גם במשרד בנות שרות הלאומי מאפשרות שרות סדיר לקהל.

אך יש לבנות תפקידים נוספים מעניינים. אנו קולטים דווקא את בנות המקום, כי אנחנו רוצים לשרות אווירה ביתית מקומית בחדרי ההמתנה. הבנות הן חוליית הקשר בין הקהל לבין הצוות. החיוך, המלה הטובה, העזרה הקטנה הן המשנים את האווירה במוסד קר ל"מרפאה שלנו". במשך השנים הבנות תרמו מבחינתן ומאישיותן המיוחדת כל אחת בדרכה שלה. אחת למדה למדוד לחץ דם ועסקה במדידות במועדונים בקהילה. אחרת עזרה בחבישות, ועוד אחת למדה להכין חומר לבדיקה במעבדה במרפאה וכך חסכה לרופא זמן יקר. אחרות עזרו בהעברת שאלונים בקרב המבקרים במרפאה כאשר רצינו לדעת יותר על זמן ההמתנה ועל השמוש בתרופות אצלנו. עסקו גם בהכנת פוסטרים לידיעת הקהל. הן עזרו בארגון קבוצות חולים לטיפולים מיוחדים ולאחרונה גם בהפעלת המחשב במרפאה והכנת עלון לקהל על שרותי המרפאה. ספק אם כמה מהמבצעים המיוחדים היו באים לבצוע בלי עזרת בנות שרות הלאומי. [illegible]

מבחינתנו, צוות עובדי המרפאה, תרומתן של הבנות גדולה מאוד, אנו מעריכים אותן ורק מצטערים על כך שמי שמתכנן לכבון לצמצם את מספרן [illegible] ולשלוח ולהעביר את הנוספות למרפאות אחרות. מבחינתנו של הבנות השרות במרפאה המקומית נותנת להן אפשרות לשרת ולתרום לישוב שגדלו בו ובמתום בכך בריאות ובכך להשלים את תהליך החינוך הדתי שקבלו ולעבור לשלב של בגרות ושרות לזולת.

ד"ר מיכאל ויגנרטן

תעודת הערכה והוקרה – לגרעין בנות השרות הלאומי

[illegible]

הגרעין מונה 14 בנות [illegible] המועצה האזורית [illegible]

תעודת הערכה והוקרה

מתוך "במעגל" – בטאון המועצה האזורית מרום-הגליל

★ תודות ★ ★ ברכות ★

למתנדבון שלום,

קלטנו השנה בבי"ס במסגרת השרות הלאומי את המתנדבת ענת פלח.

[illegible]

לכבוד מתנדבון
שלום רב,

הביקור ב"מרכז סיני" ומנהלו מר נפתלי פרידמן היה ביקור מאלף, מעודד ומרגש.

התרשמתי מאוד מן האווירה החינוכית, הטובה, מדרכי העבודה של המנהל והמדריכים.

אכן, זכינו למפעל חינוכי חשוב, המשלב הרחבת הידע בתורת ישראל מתוך גישה של סובלנות וארך רוח.

תודתי נתונה למר פרידמן, לצוות ההדרכה, אך בעיקר לבנות השירות הלאומי העושות מלאכת קודש מתוך שמחת יצירה ורוח חינוכית מצוינת.

בברכה,
ד"ר יוסף גולדשטיין
מנהל מחוז חיפה
משרד החינוך והתרבות

למתנדבון, ברכות,

ברצוני להביע תודתי והערכתי להנהלת ביה"ח "יבנה" בגבעת אולגה, למזכירה ולצוות העובדים [illegible]

בברכה
פאני מחלון
ש.ל. בגבעת-אולגה

פרופ' רב רווינר
[illegible]
ע"ש רוזנין, אור-יהודה

לכבוד מתנדבון

ברצוני להביע הערכתי והרבה לעבודתן המסורה, העקבית והיעילה מאוד של בנות השרות הלאומי:

זהבה בן-דוד
חנה חליפה
סברינה ברגיג

תקצר היריעה מלהביע את תרומתן של הבנות לפעילות המרכז הקהילתי "תקוותנו" באשדוד, שמזה שנים לא זכה להיקף ואיכות של פעילות הקיימים היום במרכז. חלקן של הבנות בהצלחת המרכז משמעותי ביותר.

כיום יש מעל 800 ילדים ונוער וכ-200 מבוגרים בפעילות חוגים וחברתית סדירה.

חלק ניכר ממס' זה נרשם ומודרך ע"י הבנות בפעילויות מגוונות.

מוטי מלכא
מרכז קהילתי תקוותנו
אשדוד

למתנדבון שלום,

הרשי נא לנו לציין בפניכם את מידת התועלת שאנו רואים ומפיקים בשרותן במסגרתנו של בנות השרות הלאומי.

לאחר מספר שנים בהן לא היו לנו, מסיבות שונות, נערות במסגרת השרות הלאומי קבלנו השנה, בתודה, 8 בנות המסופנות לכתות שבמסגרתנו.

במעון 6 כיתות חינוכיות לילדים בגיל הרך (6-3 שנים) הסובלים מדיספונקציה מוחית.

פרט לחינוך מקבלים הילדים במסגרתנו טפולים פארא-רפואיים (פיזיוטרפיה, רפוי בעיסוק ורפוי בדבור) ועם חלקם עובדים על פתות תקשורת חליפית.

בנות השרות הלאומי נוטלות חלק פעיל במטלות הרב גווניות שבמסגרתם בצורה זו נתן להן לבוא במגע עם מגוון ורחב של מקצועות חינוכיים ושקומיים. המצעות אדם נוסף, ברציפות, בכתה ספציפית מאפשרת לצוות הכתה לבצע עבודתו בפרוט ובעומק רב יותר.

כאמור לעיל במסגרתנו 6 כתות וכל אחת מהן יכלה להפיק מירב התועלת מנוכחות בת שרות לאומי במסגרתה. לפי התרשמותנו גם הבנות עצמן נהנות משתופן במסגרת המטלות השונות, ואמו מצפים בשנים הבאות, להמשך שתוף הפעולה הפורה בינינו.

בכבוד רב,

ד"ר נעמי אמיר
הנהלת המעון השקמי,
ביה"ח "ביקור חולים", ירושלים

לכבוד מתנדבון,

הנני להביא תודתי והוקרתי למר דב פרומן יו"ר האגודה, על שברות טובה וביעילות מירבית אישר והסדיר שיקום בנות מתנדבות מקיבוץ, בעפולה.

יישר כוחו!

מאיר בן ישר
מפקח משרד החנוך והתרבות
מחוז ירושלים

קראתי בעיון את המדור הקבוע של מר דב פרומן "זוית אישית" שפורסם במתנדבון, גליון מס' 113.

אני מבקש לחזק את ידיו וידי הנהלת השרות הלאומי בכלל, על המפעל שהינו עומד בראשו. מפעל מבורך זה כפי שהוא פועל כיום מדרך טבעו גורם לאחרים לקנא בו, והתשובה הנחרצת היא חיזוק והרחבת מפעל השרות הלאומי בארץ.

פעילות השרות בכל אתר ואתר ותרומת הבנות בישובים המרוחקים והקרובים מחממים את הלב וצריכים לחזק אותם.

בברכות יישר כוח,

בברכה ובידידות,

בני ויזאן
טבריה

יול"א – על פני כל הארץ

להלן רשימת בתיה"ס הממ"ד בהם מתקיימת התוכנית

יול"א - יום לימודים ארוך - בעזרת למידה עצמית בשנה"ל תשמ"ז.

מתקיים בעזרת בנות השרות הלאומי של האגודה להתנדבות בעם. הכינה את הרשימה חנה גריזים מן האגף לחנוך דתי במשרד החינוך.

מחוז דרום

נתיבות: נתיב אליהו, בנים, עותא

נתיב אליהו, מעורב נתיב יצחק, בנות (בפקוח גד חרר)

אשקלון: אור החיים, אסף מימון, ישורון, נוה ציון, סיני, עוזיאל, רמב"ם (בפקוח ראובן מאמא)

אשדוד: שילה, יהלום (בפיקוח גד חרר).

אפקים: מורשה, ישורון, אביר יעקב (בפיקוח כהן אהרון)

באר-שבע: מוריה (בפקוח דוד צפרי) חורב, רמב"ם (בפיקוח אהרון כהן).

נוה דקלים: חוף עזה (בפיקוח גד חרר)

במחוז מרכז:

לוד - רמב"ם
מימון
המאירי (בפיקוח אהרון בן-דוד)

גדרה: אהל שלום

רמלה: בר-אילן

הרי"ן (בפיקוח אהרון בן-דוד)

יבנה: אביר יעקב, רבן גמליאל (בפיקוח רחל אדלר).

נס-ציונה: רעות

קרית עקרון: אהל מאיר

ראשל"צ: הרא"ל, סיני

רחובות: תחכמוני, סיני, תושיה (בפיקוח רחל אדלר)

פתח-תקוה: עוזיאל, רמב"ם, רש"י, שח"ל, יבנה, תחכמוני (בפיקוח יחיאל שרמן)

פתח-תקוה: נצח בנים

יבנה א' + ב'

גר עציון (בפיקוח יחיאל שרמן)

אליכין: רמב"ם

תנובות: תנובות

כפר יונה: בר-אילן

תל-מונד: אור-תורה

קדימה: אור תורה (בפיקוח דוד שביט)

מחוז ירושלים

גילה א', גילה ב', פרחים (בפיקוח חסידה כהן) נוה יעקב, רמות (בפיקוח יצחק גפחא) הרובע היהודי (בפיקוח יצחק הדס).

טבריה: חב"ד, נצח ישראל, תחכמוני (בפיקוח יוסף בלישה)

עפולה: מוריה, אהל מאיר (בפיקוח צפורה כהנא)

בית שאן: רמב"ם

נצרת עלית: ארבל

מעלות: יהלם

נתיב מאיר (בפיקוח יוסף בלישה)

צפת האר"י

קרית שמונה: רמב"ם

עוזיאל

שלומי: הרב מימון

כרמיאל: מוריה (בפיקוח יעקב בנבנשתי)

מחוז תל-אביב

חולון: נאות שושנים

חולון: ישורון (בפיקוח שמואל בורקש)

תל-אביב: עוזיאל (בפיקוח שמואל גרוס).

מזכ"ל התנועה הרב לוי ביקר בעיירה מצפה רמון

ריחוקה של מצפה רמון מ־מרכזי הארץ והעדר מבנה הולם לסניף התנועה במקום — הם מן הגורמים העיקריים המקשים על קיום פעולות התנועתית בעיירה בישוב. נושא מרכזי זה שב ו־עלה בפגישות שקיים מזכ"ל ה־תנועה הרב יצחק לוי בעת בי־קורו בעיירה מצפה רמון.

המזכ"ל נפגש עם הרב המקומי, הרב דניאל בר־מוחא וכן עם יו"ר המועצה הדתית ניסים סויסה. בין הנושאים שנדונו הועלה גם הרעיון להקים בישוב ישיבה גבוהה שתמ־שוך אליה אברכים ותלמידי ישיבה אשר ללא ספק יתרמו לאווירת ה־ישוב.

בישיבת מועצת הסניף שנוהלה ע"י סגן ראש המועצה המקומית ברוך גמליאל נדונו עניינים פנימיים של הסניף ועניינים מוניציפאליים.

הרב יצחק לוי הביע תקוה ש־ביקורו במצפה רמון ישמש ראשי־תה של תקופה בה יסיירו חברי הלשכה וראשי המפלגות בכל סני־פי הארץ ויבואו בדברים עם התוש־בים בישובים, גם המרוחקים שב־הם.

בשיחה עם ראש המועצה המקו־מית מר שמואל כהן נדונו דרכי שיתוף הפעולה בין נציגי הסניף ונבחרי המפד"ל בישוב. ראש ה־מועצה המקומית ציין לטובה את שיתוף הפעולה הקיים והביע נכו־נות לפעול להדוק הפעילות הדתית בישוב.

את ביקורו של מזכ"ל התנועה במצפה רמון ארגן וליווה מזכיר הסניף המקומי מרדכי אפרגן.

* קרן הילד של „בני ברית", ב־ראשותה של מרים הרמן, ערך את־מול מבצע הבאת שמחה לרגל ט"ו בשבט, לילדים מאושפזים בבתי ה־חולים.

הודעה ללקוחות בעלי חשבונות תפ"כ

החל מהיום, יום שישי י"ד שבט, התשמ"ז (13 בפברואר 1987) יועלו שיעורי הריבית בתפ"כ לפקדונות הקיימים לפי הפירוט הבא:

הסכום בש"ח	% ריבית שנתית נומינלית	אפקטיבית*
מ־50 עד 999	13	13.8
מ־1,000 עד 4999	20.5	22.7
מ־5,000 עד 9999	22	24.5
מ־10,000 עד 49,999	24	27
מ־50,000 ומעלה	26	29.6

* החישוב לפי צבירה שבועית.
פרסום זה בא במקום משלוח הודעות אישיות ללקוחות. פרטים נוספים בכל סניפי הבנק.

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

אוניברסיטת בר־אילן

משוררים ומו"לים המעוניינים שספריהם אשר ראו אור בשנתיים האחרונות ולא זכו בפרס ספרותי,

יובאו לדיון וועדת השופטים לפרס וורטהיים

מתבקשים לשלוח את יצירותיהם:

א. ספר שירה ראשון (ספר ביכורים)
ב. ספר שירה שראה אור בתקופה האמורה

עד י"ט אדר תשמ"ז (18.3.87) לפי המען: ועדת פרס וורטהיים, מכון קורצוויל, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן.

מגמה מעורבת במניות

מאת מרדכי זפט

מגמה מעורבת עם תנודות עד 3 אחוזים, היתה אתמול ב־שוק המניות. נקבעו 145 ירידות, לעומת 135 עליות ו־109 ניירות־ערך נסחרו ללא שינוי בשער. המחזור ב„קופסאות" הסתכם ב־19 מיליון שקל ובמניות הסתכם ב־14.8 מיליון שקל.

אתמול בבורסה

לקרנות הנאמנות נכנסו כ־5 מיל־יון שקל, מרביתם לקרנות הסולי־דיות, כך שככלל, הורגשה הגירה במגמת הביקושים למניות, שרווחה בשבוע האחרון. במקביל, אתמול גם היתה רגיעה יחסית במניות ה־הסדר. בנק ישראל קלט בהן, ב־יציבות, היצע של כ־14.5 מיליון שקל.

גם אגרות־חוב נסחרו ביציבות ובתנודות מתונות לשני הכיוונים.

הנפקת ה„גליל" ריכזה ביקושים של 51 מיליון שקל (היקף ההנפקה היה 10 בלבד) והשער נקבע 96% עם הקצאה של 62 אחוז.

ל„שגיא" הגיעו הזמנות ב־104 מי־ליון שקל (ההנפקה במקור — 30 מיליון שקל) והשער נקבע 96.5% עם הקצאה של 24.29 אחוז למזמי־נים בשער זה.

יצויין כי הסוחרים בבורסה ח־לוקים בדעתם אשר לצפוי בהמשך. יש הסבורים כי חייב לבוא בל מימוש לאחר עליות חזות מתחילת 1986, בעוד אחרים מצביעים על הצבירה הגדולה שבקרנות הנאמנות, כסימן להמשך מגמת עליות. אלה גם אלה סבורים, מעבר לחילוקי ה־דיעות באשר לטווח הקצר, כי 1987 תהיה, בכלל, שנה שתניב ברכה למשקיעים בבורסה.

מאת מרדכי זפט

● אר.ה.ת. — רווח מתואם של כ־370 אלף ש"ח ב־1986, לי־עומת הפסד מתואם של כ־1.2 מיליון ש"ח ב־1985.

● ליפשיץ — הפסד מתואם של כ־296 אלף ש"ח באפריל—ספ־טמבר 1986, לעומת 534 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

● אלקול — הפסד מתואם של כ־1.1 מיליון ש"ח לעומת כ־645 אלף ש"ח.

● ה.י.ל.ן — הבורסה תפתח ב־הליכים משפטיים נגד החברה, על שהפרה התחייבות מפורשת שלא להקצות מניות בהקצאה פרטית בלי פניה מראש לבור־סה. החברה הקצתה באחרונה כ־2.9% ממניותיה למנכ"ל ה־חברה, תוך כדי מאבק שליטה המתנהל בה.

לוח מועדים בבורסה

15.2.87 — מלוה פיתוח 3204 — יום אחרון למסחר לפני פד־יון סופי. הוליס 18 — יום אח־רון למסחר לפני פדיון סופי.

16.2.87 — מהדרין — אקס הטבה 50%, הקצאה 19.2. קליל — אקס הטבה 200%, הקצאה 19.2.

17.2.87 — גליל משופר סד' 3765 — פתיחת מסחר בקב' 256. שגיא משופר סד' 4313 — פתיחת מסחר בקב' 353. שגיא סד' 4109 — פתיחת מסחר בקב' 339.

23.2.87 — נכסים ובנין — אקס הטבה 50%, הקצאה 26.2.87. גב־ים — אקס הטבה 50%, הקצאה 26.2.87.

הוגש ע"י בנק המזרחי המאוחד בע"מ אגף ניירות ערך מחלקת מחקר

שערי המניות

המניה	השער	השינוי בנק	השינוי ב־%
ספנות 0.1	1565	— 90	— 5.4
הבינלאומי	5025	— 50	— 1.0
פי.בי.	6155*		
אי.די.בי. רג'	89050*		
אגוד	66200*		
דיס' א'	113500*		
מזרחי ש	36600*		
פועלים ש	60500	— 50	— 0.1
כללי	154650	—150	— 0.1
בי"ל	38400*		
מימון 1.0	51000	—200	— 0.4
אדנים	38500	+385	+ 1.0
לאו מש ש	11200*		
פתמ"ש	4050	+150	+ 3.9
משכן	4300	+ 50	+ 1.2
עצמאות	16180	— 70	— 0.4
טפחות ש	21200	+520	+ 2.5
מידב	9000	—680	— 7.0
שלהון	הפסקת מסחר		
לאו תעשי ש	12600	+100	+ 0.8
הסנה	420	— 17	— 3.9
סקוריטס	1240*		
שופרסל א'	10950*		
דלק	4760	+100	+ 2.2
אורן 1	750	— 2	— 0.3
אזורים	1143	— 12	— 1.0
אפריקה 1.0	46778	+598	+ 1.3
נכסים	5100*		
גב ים 0.5	5130	+ 30	+ 0.6
הכשרה	84900*		
ישפרו	3720	— 30	— 0.8
ישרס	15300	—850	— 5.3
כלל בדלין	750*		
מגרב	2355*		
נאות אביב	11400	—240	— 2.1
רסקו מ"ר	5700*		
פולגת 4	3530	—100	— 2.8
פוליגון	9300	—200	— 2.1
אורדן 1.0	8100	—100	— 1.2
כבלים	28200	+1500	+ 5.6
קופ' פח 1.0	3670	+100	+ 2.8
אלקו ש'	4595	— 55	— 1.2
אלקו 5.0	1410*		
כלל אלק'	3143	+150	+ 5.0
אי.פי.	1308	+ 38	+ 3.0
תעש' מחזל	800	+ 23	+ 3.0
דשנים 5	1650	+ 75	+ 4.8
חיפה כימק'	771	+ 26	+ 3.5
סבע	12000	+ 1	(+)
ים המלח	3612	— 70	— 1.9
פטרוכימים	602	— 33	— 5.2
פרוטארום	16001*		
מפעלי נייר	464000	+25000	+ 5.7
פולק 5	1360*		
מרכוית	11682*		
כלל תעשי	8825	+ 10	+ 0.4
אי.די.בי. פת'	7840*		
החברה 1	18150	+450	+ 2.5
אמפא	21778	+428	+ 2.0
פועלים השק'	11770	+1070	+10.0
דיסקו השק'	4830*		
מזרחי השק'	31209	+309	+ 1.0
יצחא	13640	+540	+ 4.1
ירדן	3400	—100	— 2.9
כלל ישר' 10	1565	+ 30	+ 2.0
פז השק'	3120	— 80	— 2.5
עוז 0.5	2080	—120	— 5.5
פמה 0.5	8436*		
פז נפט	27650*		

* ללא שינוי

בתנועה

המפד"ל — הפוהמ"ז היא במועדון רמת אביב, ברודצקי 33 שעור בהלכה מסכת חולין ע"י הרב מ. אהרוני בשבת בבוקר.

במועדון קרית שלום בליל שבת ב־8 שעור בדף היומי ע"י הרב י. שולמן.

בשבת בבוקר ב־11 שעור בפרשת השבוע ע"י מר י. פישמן 12 שעור במסכת בבא מציעא ע"י הרב סגל ושעור בדף יומי ע"י הרב י. שול־מן.

אחה"צ ב־4 מסיבת עונג שבת על פרשת השבוע ירצה י. שולמן.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלם א' שעור תורה ע"י הח' מאיר רבי.

בביהכנ"ס שבת אחים רמת יש־ראל ב־4.30 שעור בהלכה ע"י ה־מ' מזרחי.

במועדון רמת ישראל דם המכ־בים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא ב־3.30 ע"י מר אהרנ־ברג.

בביהכנ"ס בר אילן בשבת ב־10 שעור במסכת שבת ע"י הרב נפתלי טורים.

בביהכנ"ס הפוהמ"ז בהמשך שינ־קין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת שעור בגמרא מסכת יומא לפ־ני מנחה ע"י הרב מרדכי בהרב.

בביהכנ"ס שער שמים רחוב המ־עפילים ב־1.30 שעור בפרשת הש־בוע ע"י הרב י. מלאכי.

בביהכנ"ס ראשון לציון מגדל עוז לבנה ב־2 שעור באורח חיים ע"י הרב י. מלאכי.

בביהכנ"ס קהל חסידים רח' רד־קח 20 בשעת קדושא רבה ירצה בפרשת השבוע ומפיניא דיומא הרב ש. זלמן הזכמן.

במועדון המשך שנקין שכח ה־פוהמ"ז מנין צעירים בבוקר בשעה 10.30 שעור במסכת בבא בתרא מ־גיד שעור מר מרדכי טרופר.

בביהכנ"ס הפרצל המזרחי אבן ג־בירול 195 בבוקר בשעה 10.30 ש־עור בתלמוד במסכת בבא בתרא ע"י יוסף טילס. שעור במשנה ע"י יוסף טילס בשעה 4.00.

בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 ת"א בליל שבת קודש לאחר קב־לת שבת משנה יומית ע"י ר' פנ־חס שיינמן.

בשעה 8 בבוקר מסכת ברכות ע"י פ. שינמן בשעה 8.45 בבוקר ספר החנוך מ.י. בראון.

בשעה 9.30 בבוקר מדרש רבה ע"י ר' י.מ. בראון.

בשעה 4 אחה"צ מסכת יבמות ע"י ר' פנחס שיינמן.

בשעה 4 אחה"צ דף יומי מסכת סנהדרין ע"י ר' מ.י. בראון.

בשעה 4 אחה"צ אור חיים הדברי אגדה ר' מ.י. עבבי.

בסעודה שלישית משנה יומית ע"י ר' פנחס שיינמן.

בביהכנ"ס עבודת ישראל שירת 45 בליל שבת אחרי התפילה שעור במסכת סנהדרין ע"י הרב אברהם ריגר.

אמונה — סניף תל־אביב

פרשת השבוע

בט"ו שבט תשמ"ז בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל־אביב המרצה: הרב גולדשמיט.

במנין הנוער הדתי קרית שלום המרצה: מר אליעזר שכסר.

בדרך הנצחון בבית הכנסת בשעה 11.15 לפנה"צ ע"י הרבנית גולדש־מיט.

יום שני

חוג התנ"ך יתקיים י"ז שבט ת־שמ"ז 16.2.87 בשעה 8 בערב ע"י הרבנית גולדשמיט.

יום שלישי

שעור התנ"ך עם הגב' עץ חיים. יתקיים בשעה 4.30 אחה"צ במו־עדון אמונה בדיזנגוף 209 תל א־ביב.

חוג הרמב"ם

בשעה 5 אחה"צ בביתה של קרוי־טבלט צפורה רח' שרה 5 תל אביב.

יום רביעי

שעור התנ"ך עם הרבנית רבינו־ביץ. בשעה 4.30 אחה"צ בסניף א־מונה אחד העם 110 תל אביב.

חוג התנ"ך עם הגב' בלכה א־פיר בשעה 8 בערב בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל אביב.

אמונה — תנועת האשה הדתית הלאומית

ש ב ת

בת־ים — יציאה של חברות ה־סניף ובני משפחתן לשבת עיון ו־חברה במלון פלאס נתניה.

מרכשיק

סניף יבנה — בשיתוף עם סניף הפוהמ"ז בשעה 7.00 בערב מסיבת ט"ו בשבט.

בתכנית: רב העיר הרב יוסף א־בוחצירא בעניני דיומא, תפוצות א־רץ ישראל, שירה בציבור בליווי ש־קופיות. שולחנות ערוכים.

יום ראשון

בת־ים — בסניף רח' הרצל 62 בשעה 7.30 מסיבת ט"ו בשבט ליד שולחנות ערוכים. בתכנית: שירי ארץ־ישראל.

הרצאת הגב' שושנה מרגולין — צמחי מרפא.

אשקלון — בביה"ס אסף מימון ב־שעה 5.00 אחה"צ, מסיבת ט"ו ב־שבט.

בתכנית: ברכות — הח' רבקה פ־רל מזכירת הסניף.

מר שמואל כץ — ירצה מעניני דיומא.

מר מאיר פראל ומר סעדיה חב־שוש — על פרשת השבוע.

הופעת תלמידי ביה"ס אסף מימון במסכת: ט"ו בשבט — שנת השמי־טה.

להקת קסמי תימן.

גבעתיים

פתיחת חוג הורים בבית החברה שרית קירמאיר רח' הרצוג 22 גב־עתיים. הנושא: יחסים בין הורים ו־ילדים.

יום שני

רחובות — בשעה 8.00 בסניף ב־רח' הרצל במסגרת הסמינריון למת־נדבות בקהילה. הנושא: גריאטריה. מרצים: ד"ר טוני משיח מביה"ח „הרצפלד" וג'ני סובול — עובדת סוציאלית, מרכזת היחידה לייעוץ ל־קשיש בבטוח הלאומי, רחובות.

יום שלישי

בת־ים — בסניף רח' הרצל ב־שעה 9.45 הרצאת הרב דוד ח' הכהן בנושא: כשרות הבית. בשעה 7.30 — רקודי עם לחברות.

פתח תקווה — תצוגת אופנה וח־גיגה באולם חן בפ"ת בשעה 8.00 בערב. ברכת הנהלה „אמונה".

אמונה — המדור לקליטה חברתית רוחנית של עולים

ליל שבת

תל־אביב — במרכז קליטה בית מילמן ברמת אביב מסיבת עונג ש־בת במסגרת ט"ו בשבט, ישוחח ה־רב ראובן ספיר בהשתתפות חניכי בני־עקיבא. ארגנה מירלה נסים.

ש ב ת

קרית מלאכי — תפילה חגיגית ב־בית הכנסת של התיכון הדתי. קי־דוש ושיחה ע"י הרב יהודה בהרב.

קבלת פנים על ידי חניכי בני־עקיבא, כיבוד ט"ו בשבט. בהשתת־פות מר יוסף ראנונו ראש המועצה המקומית, מר משה אלחרר ראש ה־מועצה הדתית ואישי ציבור.

אשדוד

במועדון 2009 מסיבת ט"ו בשבט לבנות העולות מאתיופיה המשפחות המאמצות, דברי תורה ע"י הרב שיינין ושירה בציבור בהשתתפות מורות חיילות, כיבוד ע"י חברות ניר־גלים ובני־דרום.

ירושלים

מוצאי־שבת — בשעה 8.00 בערב בסמינר ליפשיץ, מסיבת ט"ו בשבט מסורתית לעולים וותיקים ליד שו־לחנות ערוכים. ירצה הסופר שמחה רז על הנושא „כאדם עץ השדה", זכרונות עולים על ט"ו בשבט, ק־ריאת ספורים ע"י הח' מתילדה כהן מתוך ספרה „קראינטוס", זמר מסור־תי — החזן חיים הלפרין בליווי מו־סיקלי, שירה בציבור והגרלה, מנחה ומארגנת הח' שושנה בן־שחר, יו"ר ועדת קליטה.

יום ראשון

אשדוד — במועדון 2009 מסיבת ט"ו בשבט. שיחה בעניני היום הרב קוט, נגינה ע"י ילדי בני־דרום, כי־בוד ע"י חברות ניר־גלים.

שדרות

בשעה 5.00 אחר הצהריים במו־עדון עקרת הבית. מסיבת ט"ו בש־בט לעולים וותיקים. ירצה ד"ר יד־קס טל על פרשת השבוע ודיני שב־עת המינים.

בתי מרקחת

ירושלים:
הפלמ"ח, רח' הפלמ"ח 28, טל. 636084.
תל־אביב:
בס, פרישמן 66, טל. 237326; זי־וה, אצ"ל 52, שכ' התקווה, טל. 378403.
פתח־תקווה:
קופ"ח הכללית, רח' חיים עוזר, טל. 905271.
חולון:
אסותא, רח' סוקולוב 4, טל. 5058197.
נתניה:
קופ"ח כללית, רח' ברודצקי 31, טל. 91123.
חיפה:
הנשיא, שד' הנשיא 33, טלפון 333312.
ר"ג ב"ב:
הדסה, כצנלסון 151, טל. 722271.

יום שבת

ירושלים:
קופ"ח של ההסתדרות, מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28, טל. 523191.
מוצאי־שבת:
אסיד, רח' דוד ילין 31, טל. 222788.
תל־אביב:
בס, פרישמן 66, טל. 237326; זיוה, אצ"ל 52, שכ' התקווה, טל. 378403; בס, פרישמן 66, טלפון: 237326, זיוה, אצ"ל 52, שכ' ה־תקווה, טל. 378403.
פתח־תקווה:
קופ"ח הכללית, חיים עוזר, טל. 905271.
חולון:
עין יהב, רח' עין יהב 4, טל. 804854.
נתניה:
תריפה, רח' הרצל 2, טל. 28656.
חיפה:
קריה אליעזר, ככר מאירהוף 6, טל. 511707.
בני־ברק רמת־גן:
הרצל, הרצל 52, טל. 722372.

למכירה בחיפה
דירה 2 חדרים
+ הול + מרפסת סגורה, ברח' תל־אביב, קומה ב'. טל' 04־246867, בשעות הערב 04־243939, מ־7.00—19.00

מזל טוב באסותא

רותית וציון זבחרוף — בן
אורליה וחיים לוי — בת
לונה ודוד חביה — בת
טלי ואמיר מסריק — בן
גילה ואברהם קרצרי — בת
חנה ונתן שטול — בת
אסתר ורחמים מסיקה — בן
רות ויעקב סידי — בן
רחל וזאב גרשט — בת
דניאלה ואברהם דיין — בן
דקלין ואליה גרינבלט — בן
רונית ואריה אפרים — בת
יונית ואלי בלומנפלד — בן
סימה ושמעון פנקוביץ — בן
נעמי ומשה בוכנרק — בן
יפה ואלה ברקוביץ — בן
לידה ומשה טולדנו — בן
שרה ויצחק פורת — בן
מרים ומרדכי כהן — בן
שולמית וחיים פרנצי — בן
דבורה ורפאל מולא — בן
רחל וחיים מסינמון — בן
מירה ודורי שמש — בן
דניאלה ומאיר גרינפלד — בת
תמר ויובל נחשון — בן
אדרה ויחיאל לוין — בת
רבקה ושלמה רוזנוויג — בן
רחל ויהודה הלפון — בן
אסתר ושלמה שרויאן — בן

גם לך מגיע
אסותא — 240185

הרבנות הראשית לירושלים
המועצה הדתית ירושלים
מחלקת הכשרות

בס"ד, י"ב שבט תשמ"ז, 11.2.87

הודעה לציבור

אחרי שהוברר לנו, שבעל אולם „נוף ירושלים" לא ידע על המופע שנערך באולם, ואחרי שביטל את השכירות עם אותו אדם שאירגן את המופע, ולאור התחייבותו על שמירת המוסר באולם מכאן ולהבא, והצהיר שיהא אחראי על כך באופן אישי ויציית לכל הוראות הרבנות, החלטנו להחזיר את ההכשר לאולמי „נוף ירושלים"

מחלקת הכשרות

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
המועצה הארצית של קופת־חולים
קופת חולים

ישיבת המועצה הארצית

תתקיים ביום ראשון, ט"ז בשבט תשמ"ז — 15.2.1987, בשעה 16.00. באולם הישיבות בבית ההנהלה המרכזית של קופת־חולים, רחוב ארלוזורוב 101, תל־אביב.
סדר היום:
1. דו"ח הועדה לשירותים רפואיים ופיתוחם בנושאי הרפואה המקצועית
2. תקון לסעיף 191 בתקנון קופת־חולים.
3. שונות

א. מויאל
יו"ר המועצה הארצית

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 12.2.87, עד למחרת בשעה 12:30. לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו במפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שקיב העברות)	שער מכירה (שקיב העברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.5975	1.6175	1.57	1.65
בריטניה	לירש"ט	1	2.4297	2.4602	2.38	2.51
גרמניה	מרק	1	0.8787	0.8897	0.86	0.91
צרפת	פרנק	1	0.2640	0.2674	0.25	0.27
הולנד	גולדן	1	0.7807	0.7906	0.76	0.81
שוויץ	פרנק	1	1.0413	1.0544	1.02	1.08
שוודיה	כתר	1	0.2457	0.2488	0.23	0.25
נורבגיה	כתר	1	0.2282	0.2311	* 0.22	* 0.24
דנמרק	כתר	1	0.2327	0.2356	* 0.22	* 0.24
פינלנד	מרק	1	0.3511	0.3555	0.34	0.36
קנדה	דולר	1	1.1859	1.2008	1.15	1.22
אוסטרליה	דולר	1	1.0687	1.0821	1.01	1.11
דרא"פ	רנד	1	0.7687	0.7783		
אוסטריה	שילינג	10	1.2509	1.2666	1.22	1.29
איטליה	לירה	1000	1.2335	1.2490	** 1.15	** 1.27
יפן	ין	100	1.0424	1.0555	1.02	1.08

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר.
** רק לגבי בנקנוטים של עד 10,000 לירטות
לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

מגן דוד

טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קריית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, עכו — 979333, — 912333, קריית־טבעון — 931401, קריית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קריית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קריית־גת — 051-881333, קריית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

להלן השערים היציגים ל־12 ב־פברואר 1987.

סל	1.6693
דולר ארה"ב	1.6079
מר"ג	0.8858
ליר"ש	2.4448
פר"צ	0.2659
ין יפני (100)	1.0463
פל"ה	0.7846
פר"ש	1.0465
כת"ש	0.2476
כת"נ	0.2299
כת"ד	0.2344
מר"פ	0.3538
דולר קנדי	1.1959
דולר אוסטרלי	1.0713
רנד	0.7744
פר"ב (10)	0.4281
שיל. אוס' (10)	1.2591
לירה איטלקית (1000)	1.2445
לירה אירית	2.3554
פזטה ספרדית (100)	1.2521
יחידת מטבע אירופית	1.8254
דינר ירדני	4.6629
לירה לבנונית (10)	0.1649
לירה מצרית	0.8447

לוח ירושלים

● בתי ארזה / בהמשך לרח' אהל־יוסף. דירות מפוארות 3, 4, חדרים ופנטהאוזים 5 חדרים עם מרפסת.
לכל דירה מרפסת, סוכה, מחסן, חניה צמודה, כיור כפול, כיור ל־נטילת ידיים, 2 מערכות שירותים. לבנין לובי ומעלית שבת.
חפציה, רח' יפו 234 ירושלים, טל. 524772, 02—533177/8/9.

מדור שידוכים

● לידידתי הטובה, אשת חיל, רווקה, דתית ומשכילה (40/160) מעוניינת באירופאי מתאים. לפנות לטל. 02—537513 (פרטי).

בתי חולים

יום שני
ירושלים: הדסה עין כרם (יל־דים, פנימית), הדסה הר הצופים (נשים), שערי צדק (כירורגית, אורטופדית, עיניים), ביקור חולים (א.א.ג.).
תל־אביב: ריקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.
יום שבת
ירושלים: שערי צדק (ילדים, נשים, כירורגית, אורטופדית, עי־ניים), ביקור חולים (פנימית, א.א.ג.).
תל־אביב: ריקח (ילדים) איכילוב (פנימית, כירורגית).
נתניה: לניאדו.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 „שמע ישראל"; 06.02 „צ־לילי בוקר"; 07.07 „בהאזנה נינו־חה"; 09.00 „קונצרט בוקר"; 11.57 „מגישים שירי"; 12.00 „מן הסד־רה"; 13.05 „בהאזנה נינוחה"; 15.00 „לקראת שבת"; 16.00 „ל־בקשתכם".

מוצאי־שבת

19.00 „הקונצרט שלי"; 21.05 „אופרה" — מוצרט; „נישואי פי־גארו".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 „רדיו קלי"; 07.55 רגע של עברית; 07.57 „מגישים שירי"; 08.05 „פע־מי המזרח"; 10.05 „השיר לא תם"; 11.05 רגע של עברית; 11.10 ה־שידור היומי לבתיהים; 11.30 „ש. ל־רי עמיר"; 12.05 „האור עיניגר"; 13.15 תכנית באנגלית; 13.30 תכ־נית בצרפתית; 14.06 „בראש צ־עיר"; 15.00 „קבלת שבת"; 16.05 „נושא לעיון".

מוצאי־שבת

19.05 „אנתולוגיה קטנה לשירה"; 19.30 שידורים לעולים; 22.05 „מי־לים שבשבת לבעת"; 23.05 „הבן זמר"; 00.10 סיום — „התקוה".

רשת ב'

06.06 „שמע ישראל", „מה טובו אהליך יעקב" וסיכום הפרשה היו־מית; 06.12 התעמלות בוקר; 6.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי ה־מערכת של עתוני הבוקר; 06.40 „מה נשמע"; 06.13 „אור ירוק"; 06.57 רגע של עברית (נעימות ק־לות בין 06.00 ל־08.00); 07.00 „ה־בוקר הזה"; 08.05 „כל צבעי הק־שת"; 11.40 הודעות; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 „שריקת פתיחה"; 13.05 „בחצי היום"; 14.06 „הזמ־נות והנחות בשלות"; 15.05 הודעה על זמני כניסת השבת; 16.05 „צ־בר ושבר".

מוצאי־שבת

19.05 „הקול קולנוע"; 20.05 יומן השבוע (שידור שני); 21.05 „המבדיל"; 21.08 „פרח בגני"; 21.47 הודעות; 22.05 פרקי היום בתנ"ך; 22.10 „בלווה מלכה"; 23.05 „הוי ארצי מולדתי"; 00.10 „לילה טוב".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן מילולי; 06.05 צלילי בוקר; 06.30 „פוקחים עין"; 07.07 תוספת בו־קר; 08.00 בוקר טוב ישראל; 9.05 בילוי נעים; 11.05 של אמא; 12.05 „סגדלים"; 14.05 עוד לא שבת; 15.05 „הדרך"; 16.05 „ביה בשקט בשקט".

מוצאי־שבת

19.05 מצעד הפזמונים הלועזיים; „מסורת מטירת"; 21.00 כבם להדי־שות; 21.30 „קוקטייל שבת"; 23.05 „עיצים בדיבה"; 00.05 ציפורי לי־לה כאויה; 02.00 מבזק ידיעות; 02.05 לא רוצים לישון; 05.00 מב־זק ידיעות; 05.05 צלילי בוקר.

טלוויזיה חינוכית

08.00 טלטקסט — עד כאן; 8.03 עצה כיוד; 08.15 קשה יצבן; 08.40 מסך לספריה (יסודי); 09.00 מוסיקה ד'—ו'; 09.20 לשיר יחק־שהרת ג'—ה'; 10.05 העבין י'; 10.30 הגיל הרך; 11.00 בדרי ה־טבע (יסודי); 11.15 חברה ותרבות (יסודי); 11.45 אורחות — הכה"ב; 12.15 חברה ותרבות (ע"י); 12.45 מוסיקה (ע"י) — הצעירה; 13.10 טלטקסט — עד כאן; 13.15 הא־ביבסיסה הפתוחה; 13.45 והדיוק; 14.30 משפחת פליסר פרק 5; 15.25 מפגשי בראשית — פרשת בשלח; 15.40 מאה צירים כפורסנים; 16.00 ערב חדש — מיסף לשבת.

טלוויזיה כללית

מוצאי־שבת

19.00 „המכשפה הגדולה" (ע); 19.30 חדשות (ע); 20.00 „משפחת קוסבי"; 20.30 „כי האדם עץ ה־שדה" — הבנית לט"ו בשבט; 21.00 מבט לחדשות; 21.30 ספרי דש; 22.30 כישל צורא ספרא ד־בגיו; 23.15 פסוקי של סקים; ר' הפטם — לט"ו בשבט; חדשות.

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE
DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון. מערכת ומנהלה תל־אביב, רח' המסגר 66 טל' 336056, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144. סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148 טל: 02—234910. בערב טל: 02—639524. סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04—663628.
● דפוס העשור בע"מ ת"א
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות והמבצעים

גשמי הברכה היורדים עלינו לטובה, משפרים לאין שיעור את מאזן המים הלאומי. הודות להם עלה מפלס הכנרת מאז תחילת החורף ב־150 ס"מ, הווה אומר תוספת מים לכנרת של 250 מלמ"ק. גם מפלס מי התהום הושפע לטובה, וניכרת עליה בעתודות המים.
אבל עדיין לא הגיעה השעה לשבת על מי מנוחות. עונה אחת, גשומה ככל שתהיה, אינה יכולה לסגור מחסור עצום, שהצטבר משך 3 שנות בצורת וצריכת יתר לפיתוח החקלאות וההתישבות.
על אף הגשמים הננו רחוקים ממילוי הגרעון במי התהום, ומי הים עדיין חודרים למקורות המים וממליחים אותם.
אם לא נדע לשמור על משמעת מים גם בחורף, שוב נזדקק לשאיבת יתר ונרוקן מחדש את מאגרי המים.
רק אם נמשיך במשמעת מים קפדנית: נקצר במקלחת, בגילוח, בשטיפת הכלים וכו' יש סיכוי להוציא את משק המים מה"בוץ".
אל תתן לגשמי הברכה להתבזבז. עזור לנו להשאיר את המאגרים מלאים יותר לקראת חודשי הקיץ הלוהטים.

هكذا في الأصل

هكذا من الأصل

מנכ"ל הקונגרס היהודי העולמי בישראל:

דבריהם של אישים באוסטריה נגדנו הם השמצות אנטישמיות

„שוב עולה מן האוב תעמולה בנוסח גבלס על מפיה וקונספירציה יהודית בינ"ל"

הקונגרס היהודי העולמי דוחה בשאט נפש את נסיונם של פוליטיקאים וכלי התקשורת באוסטריה להאשים בזיוף מכתבים על ולדהיים. המדובר בהשמצות והסתות פרועות שיש בהן ביטויי אנטישמיות מובהקים.

מנכ"ל הקונגרס בישראל, ד"ר אבי בקר, הזהיר כי „שוב מנסים פוליטיקאים אוסטריים לדוג במים עכורים של האנטישמיות ושוב עולה מן האוב תעמולה בנוסח גבלס על מפיה וקונספירציה יהודית בינלאומית".

במאבקו של הקונגרס נגד יהודי והדהיים היה עניין ביותר ובגוונו במסמכים וראיות רבים אשר השפיעו לכל את עברו הנאצי הפעיל של האיש אשר אתו ניכה ההנהגה ואחדותו שיקר.

„לא סברנו אז ואיננו סבורים כיום כי אדם עם עבר נאצי כזה ראוי לשמש כנשיא במדינה דמוקרטית הבעבו דצווע מן העובדה כי כיהן כ־10 שנים כמזכ"ל האו"ם והיה מופקד על זכויות האדם בכל רחבי תבל.

גם במערכת הבחירות האוסטריה הדו שעשו שימוש נואל בהאשמת את הקורבן היהודי כגורם לאנטישמיות.

התנועה הדתית בפתח תקווה קוראת לחזק את החמ"ד

מאת משה לוי

מזכירות התנועה הדתית לאומית בפתח־תקווה בישיבתה ביום ד' דנה בבעיות „החינוך הדתי".

בין השאר החלט כי מזכירות הסניף „רואה בדאגה חמורה את התוכניות המתגבשות במשרד החינוך והתרבות אשר עלולות לפגוע קשות בחינוך הממלכתי דתי, פותרם רבות לדמותה הרוחנית החברתית דתית ציונית במדינת ישראל.

מזכירות הסניף יצאה בקריאה נרגשת לנציגים בכנסת ובממשלה לנקוט את כל הצעדים האפשריים בכדי לסכל כוונות אלה.

התנועה הדתית לאומית בפתח־תקווה מתייצבת מאחורי המאבק הצודק למען החינוך הממ"ד ומחזקת את ידי העושים לחיזוקו ולביצורו של החמ"ד בישראל.

נשיא התאחדות התעשיינים:

ישנה אבטלה סמויה בסקטור הציבורי

נשיא התאחדות התעשיינים דב לאוטמן אמר אתמול כי מקבלידים להקטין את מספר העובדים בסקטור הציבורי. הוא הסביר כי מספר העובדים בסקטור העסקי הוא קטן מאשר בסקטור הציבורי והוא לא יוכל לשאת על עצמו את כל הנטל. הקטנת הסקטור הציבורי לא תגרום לאבטלה, כיוון שהסקטור העסקי יוכל לקלוט את כל המובטלים", אמר.

בהרצאתו בפני חברי אגודת מהנדסי הכימיה והכימאים ב„בית המהנדס" בתל אביב, אמר לאוטמן, כי לא תהיה אבטלה בארץ. הוא יצא נגד השרים הפוליטיקאים, אשר אינם מתמודדים עם ביטול משרדים מיותרים או הקטנתם של משרדים גדולים.

בתשובה לשאלה הוסיף, כי יש למכור את החברות הממשלתיות ואז לא השרים ימנו את מועצות המנהלים, אלא בעלי המפעל אשר ירכשו את החברה הממשלתית. היא טען, כי יש אבטלה סמויה בסקטור הציבורי.

עוד אמר לאוטמן, כי יש צורך בשמירת היציבות במשק וכי אפשר לשמור על רמת המחירים, בתנאי שנשמור על השכר. אם תהיה פריצה בשכר — „ישברו הכל"...

מסיבת סיום לימוד ששה סדרי משנה ברורה בביכנ"ס המרכזי ברמת אביב

מסיבת סיום לימוד ששת סדרי המשנה ברורה, התקיימה בבית הכנסת ברמת אביב בתל־אביב. את ה„הדרן" אמר מגיד השיעור הרב משה אהרוני, שהדריבה גם על הנושא „החפץ חיים — חייו ופועלו".

כן נשמעו דברי הערכה לגבאי היקף הפעילות בבית הכנסת ומגברית הלימוד, שנקבעו ע"י הרב חיים אלתר פנס זצ"ל רב בית הכנסת שנפטר לפני שנתיים ויבלח"ט, כמשיך פועלו הרוחני, הרב משה אהרוני, המעביר מדי יום ביומו שיעור במשנה ברורה ומשניות ובשבת — שיעור במסכת פסחים.

מסיבת הסיום התקיימה ליד שולחנות ערוכים בהשתתפות קהל רב מבאי בית הכנסת ותושבי הסביבה, ולוותה בפרקי הגיה ושירה מסורתית.

לקראת נסיעת רה"מ לארה"ב:

„התחייה" תפגין ביום א' במחאה על הקפאת ההתיישבות

במינהל מקרקעי ישראל מחוז ירושלים הופיעו לשבע שהתנועה „התחיה" מבקשת את הסכמתם כדי להפגין מחרשה שבפל משרד ראש הממשלה הנמצאת בבעלותם.

דובר התחיה, אבי פרחן מסר כי משסירת ישראל הציבה תנאי מחר לאישור המינהל לקיום הפגנת המחאה אותה מתכוונת לעשות תנועת „התחיה" ביום ראשון הקרוב בצהריים, בשעת כינוס הממשלה. הדובר מסר כי ההפגנה שבה השתתפו חברי הכנסת חברי המזכירות וראשי הסניפים באה לבטא לקראת נסיעת רה"מ לוואשינגטון את מחאת „התחיה" על מחדל הקפאת ההתישבות ביש"ע בעצה שסביר נמנע מלעכב את הירדניזציה הדוהרת המתבצעת על ידי המינהל האזרחי ביהודה שומרון וחבל עזה.

ראשי התחיה יתבעו מראש הממשלה לבלום את המהלכים אותם יזזם המעורך בענין זה.

פסק הלכה: חייבים לפרסם שמותיהם של חולי „איידס"

כך פסק הרב יעקב שפיצר, רבה של קריית ים

מאת חיים פיקרש — סופר „הצופה"

פסק הלכה, ראשון מסוגו בנוגע למחלת ה„איידס" הוצא באחרונה רבה של קריית ים, בספרון היפה.

הרב יעקב שפיצר, קבע, בפסק ההלכה, כי מצווה לגלות ברבים את שמו של אדם הנגוע במחלת האיידס, כדי למנוע הפצתה בקרב אנשים אחרים.

עיתון „הצופה" מציין כי הנהלה בצורה הבלאיות, קיבלה את פסק ההלכה ועתה היא בוחנת פניה רבית של אנשי רפואה, התובעים לפרסם שמותיהם של חולים אחרים הנושאים עצם את חידקי המחלה, כדי למנוע הפצתה.

הרקע להוצאת פסק ההלכה נבע מבקרה שגילו, מספיר את העיירה. מדובר בצעיר בן 26, שבבדיקות שיגרתיות נתגלו אצלו נגיפי המחלה. הרב שפיצר הזמין אליו את הצעיר והסביר לו את חומרת הבעיה. אמנם הצעיר עצמו, מודע לכך שהוא נושא את נגיף המחלה, אך מסרב להודיע על כך לידידיו ולאלה שהוא בא עימם בקשרים. נגיף האיידס נתגלה אצל הצעיר עוד לפני מספר חודשים, בעת שפנה לתרום דם. הצעיר הודיע על כך למשרד הבריאות, כמתחייב בחוק. כפי שנמסר, נושאי המחלה יכולים להעבירה בקל לגורמים אחרים עמם הם באים במגע.

הרב שפיצר אמר כי בחן את הצד ההלכתי בכל היבטי ולדעתו, אין בפרסום השם של נושא הנגיף משום הוצאת לשון הרע כי יש בכך משום פיקוח נפש ממש.

צויין כי בעקבות פרסום פסק ההלכה פנו רבים לביתו של הרב, בהם גם אנשים חילוניים וביקשו הסברים.

כנס ראשי ישיבות ואולפנות של בנ"ע — בכפר פינס

ביום ראשון הקרוב ט"ז שבט יתכנסו כל ראשי הישיבות והאולפנות בני־עקיבא ומנהליהן בכפר פינס לדיון בבעיות החינוכיות והקציבויות הנוגעות לשנה"ל הבאה.

בתחום החינוך יידונו נושאים אקטואליים, כגון: קירוב לבבות וערכי הציונות הדתית ונושאים לימודיים שונים.

הכנס יארח את יחיאל שילה, מ־מנכ"ל עלית הנוער ומנהל אגף הקליטה, לדיון בבעיות חינוכיות ותקציביות הנובעות לקליטתם של חניכי עלית הנוער.

מלבד הנושאים החינוכיים תהיה התייחסות רצינית ועניינית גם לבעיות התקציביות המטרידות את מנהלי המוסדות.

משלחת מצרית במגדל העמק

משלחת מטעם השגרירות המצרית בישראל, בראשות הקונסול הכללי עומר קנאוי, התארחה אתמול במגדל העמק.

בקבלת פנים, שנערכה להם, בעירית אמר ראש המועצה המקומית של מגדל העמק שלמה צמור, שהיא מבקש לכרות ברית „ערים תאומות" עם עיר במצרים. הוא הביע משאלה שהביקור הראשון של חברי מגדל העמק יהיה עם כפר הולדתו של הנשיא המצרי המנוח אנואר סאדאת בית אבו אל־קום.

תושב כפר סבא נדרס למוות, כנראה בתאונת „פגע וברח"

גופתו של אבנר נורש בן 35 מכפר סבא נמצאה אתמול לפנות בוקר בכניסה לכפר סירקין בפתח תקווה. המשטרה סבורה כי האיש נדרס ע"י מכונית בתאונת „פגע וברח".

לשכת הדוברות של מרחב השרון מסרה, כי לכל הנראה נפגע האיש כמה שעות קודם לכן ואחד הנהגים שעבר בכביש הבחין בגופתו, הזעיק את המשטרה ואת מגן דוד אדום לרופא שהגיע למקום לא נותר אלא לקבוע את מותו.

המשטרה פתחה בחקירה לאיתור הנהג הדורס. ההרוג נשוי ואב ל־3 בנות, תושב כפר סבא.

בלס חוייב להשיב על ההאשמות נגדו

בית המשפט המחוזי בתל־אביב קיבל אתמול החלטה, על פיה דוד בלס חייב להשיב על ההאשמה בה הוא נאשם, בקשר להוצאת הכספים במימון מהת"ק"ב.

השופטת שושנה ברמן החליטה בכך לדחות את טענת הסנגוריה שאין להשיב על ההאשמה. עם זאת היא לא נימקה את החלטתה.

בהחלטה קצרה הודיעה השופטת ברמן לנאשמים דוד בלס וצבי אהרוני, כי יהיה עליהם להודיע מהי עמדת ההגנה שלהם לגבי כתב האישום.

השופטת הורתה לסנגורו של בלס להעלותו לדוכן העדים בו במקום, אולם לפי בקשתו, על פיה טען כי הוא טרם מוכן, נדחתה עדותו ל־23 בפברואר.

חגיגת סיום רמב"ם במוצ"ש בבני ברק

בבני־ברק התקיימה תכונה רבה לקראת חגיגת סיום המחזור השלישי בן אלפי תלמידים של לימוד הרמב"ם שיתקיים במוצאי שבת באולמי „הכשל" בעיר, ברוב פאר.

במעמד סיום הרמב"ם היומי ופתיחת מחזור הלימודים החדש, ישמעו דבריהם וברכותיהם של אישי ציבור של גדולי התורה והחסידות.

בכל תפוצות ישראל נערכים בימים אלה ברוב פאר והדר חגיגות וכינוסים, כיאה לשמחת מצווה, „לבריה של תורה", בשכל חכמי ישראל לכל זרמיהם ושיטותיהם מצטרפים באופן זה או אחר, אם בכתב ואם בעל פה לקריאתו של האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א יוזם ההגה הרעיון של הלימוד היומי בספר הרמב"ם.

מאסר ע"ת לאחיות שהורשעו בגרימת מותה של יולדת מתוך רשלנות

שישה חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים נגזרו אתמול על שרה סיפלמן, אחות במחלקת יולדות בבית החולים הממשלתי בצפת שהורשעה לפני כשבועיים בגרימת מות של יולדת מתוך רשלנות. נאשמת שניה, האחות אסתר שחרור נדונה לארבעה חודשים מאסר על תנאי למשך שנתיים.

משפטן של האחיות נמשך שש שנים, ההכרעה בדין ניתנה לפני כשבועיים ובה זוכתה אחות נוספת מהאשמה יחד עם השתיים האחרות בגרימת מות ברשלנות.

הפרשה שבה הואשמו האחיות לפני שש שנים כשצעירה בת 23 בשם מרים מטרי ילדה בן בלידה עצמית. לאחר שהתאוששה תבדיקה, הועברה למחלקת יולדות להמשך טיפול והשגחה. בשעות הערב היא התלוננה על כאבים איומים ולפי כתב האישום, האחיות הנאשמות לא טיפלו בה כראוי ובמקום שיבדקו אותה, הסתפקו במתן כדורי הרגעה. סמוך לשעה אחת בלילה הבחינה אחות מתלמדת בכתם דם גדול במיטתה של המנוחה, הוזעקה רופא וזה קבע את מותה.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אורלנדר משה ופנינה — בת
אמסלם משה ומרים — בן
אלמוג שמעון ושרה — בן
איכלר מאיר ואסתר — בת
אותה יעקב ורינה — בן
אברהמי מאיר ורחל — בן
אבטליון אהרן ומרגלית — בן
בוסתני מרדכי שולה — בת
בן שימול סולומון ורות — בת
ביטון יעקב ויכבד — בן
בן לולו דוד ורות — בן
גולדבינר אהרן ודבורה — בן
בצלאל רפאל ולאה — בת
גולדשטיין חיים וי כבוד — בת
דוד ציון מרים — בת
הרצל אברהם ומלכה — בן
ורדה בועז ונורית — בת
ולנשטיין דוד וצפורה — בת
זמיר יחזקאל והלנה — בת
חזן שלמה וקלודיה — בן
חז ת יצחק ואביבה — בת
יברוב אברהם ומיכל — בן
יצחק עוזי ותמר — בת
כהן חיים ולאה — בן
כהן חיים ומרים — בת
כהן חגן וורדה — בת
לנגסי ברוך ותקוה — בת
ליפשיץ מרדכי ואביטל — בן
לוי ציון ודריס — בת
לוי נסים ואורה — בן
ליפשיץ טוביה ורחל — בת
נוה אברהם וטל — בן
נהרי אברהם ושרה — בן
נסים שלמה ורננה — בת
סירוטה דוד ותנה — בת
סבאג נסים ואילה — בת
סבח רפאל וברוריה — בת
עמיאל אברהם ותחה — בן
פרנק נחום ומינה — בת
צציק שמואל וחוה — בת
קנטור אברהם ואריאלה — בן
קרייסברג ד"ר ג'ורג' וגבלהה — בת
קולוק מנחם ושרה — בן
קרפמן חנניה ומרים — בן
רגוזינסקי שרגא ואסתר — תאומות
רפופורט סימון וחנה — בן
שחיקי חביב ועדנה — בן
שלוש יוסף ורינה — בן
שלזינגר יהודה וזיוה — בת
שתוב יוסף ושרה — בן
שם טוב יוסף ושרה — בן
תמם מרדכי וחנה — בת
תמם מאיר וויקטוריה — בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

לאולפנא תורנית בירושלים

דרושים

1. מזכירה בכירה למשרה מלאה
2. עובד נקיון

טלפון: 02-380898, 8.30—13.00

מרכז חינוכי יד בנימין

בוא לחוג אתנו את חג הפסח

ותהנה מ:...

* אוכל כשר למהדרין שבמהדרין
* מרחבי דשא ירק וגוף מרהיב
* שקט ושלוה בין שדות מוריקים (הרחק מהעיר הסואנת)
* שקט נפשי מטרדות היום יום
* שחיה בבריכה יפהפיה במקום (נפרדת)

בדבר פרטים נוספים נא לפנות טלפונית: 055-91138, 91439, 93153
בימים א'—ה' בשעות 8.00—16.30;
יום ו' בשעות 8.00—12.00

אישים ומוסדות

— משה תנעמן, יו"ר החידון העולמי בתורה היהודית חזר מסיור בארצות דרום אמריקה, מכסיקו, פנמה, ארצות הברית וקנדה. בארצות אלו נערכים חידונים ארציים בבתי הספר היהודים לבחירת התלמידים שישתתפו בחידון העולמי השני בתורה יהודית שיערך בארץ.

מצב רפואי בלבד בשחרור מתחים וכאבי גב
03-491638 רוחל'ה

בס"ד

לידידנו הנכבד והנעלה
גבאי בית הכנסת דחסידי רדזין נתניה

ר' יצחק לויט

ומשפחתו שיחי'

ברכת מזל טוב להולדת הנכד נ"י
יה"ר ויזכו לרוות מהרך הנולד ומכל יו"ח
רוב נחת מתוך אושר רב

הנהלת כולל אברכים „עטרת שלמה"
וחסידי רדזין ב"ב
ואגודת חסידי רדזין כ"ב

המפלגה הדתית לאומית — הפועל־המזרחי
ארגון ותיקי התנועה / ועדת הרבות / סניף תל־אביב

ביום ראשון ט"ז שבט תשמ"ז (15.2.87), בשעה 7.30 בערב, בבית סוקולוב רח' קפלן 4 תל־אביב, תתקיים אי"ה

מסיבת ט"ו בשבט

ופגישת חברים — עם הרב הראשי ליהודי רומניה
הרב ד"ר דוד משה רוזן שליט"א

שירצה על:
שירת האדם ושירת הטבע

דברי ברכה: מר שלום זילברפרב
החזן אליהו גרינבלט ינעים בזמירות
המנחה: עו"ד משה אורנשטיין

הציבור מוזמן

לקהילה היהודית במינכן

דרוש חזן מעולה

לביהכנ"ס המרכזי

המעוניינים מתבקשים לפנות: —
Israelitische Kultursgemeinde,
Reichenbach st. 27 8000, Minchen 5.
טל' 004989-2014960 / 2021044 / 268602 / 268422

— נא לצרף קורות חיים תסיון —

בשורה והזמנה

ביום ראשון, ט"ז בשבט, יום הזכרון של מו"ר הרה"ג איש האשכולות וכו' כמוהר"ר

הרב יוסף בן נאיים זצ"ל וזיע"א

מחבר הספר „מלכי רבנן" חיבורים רבים בכי"י
לרגל הופעת חיבורו „נוהג בחכמה"
אוצר בלום של מנהגים, דן בנושאי כל חלקי השו"ע,
מכל קהילות ישראל ממזרח ובמערב מכתב יד

יתקיים ערב עיון במשנתו, בהשתתפות רבנים, חברי כנסת ואישי ציבור, במושב „יד רמב"ם" בבית כנסת ע"ש הרה"ג רבי יוסף בן נאיים זצ"ל.

ביום ראשון, ט"ז בשבט תשמ"ז (15.8.87), בשעה 16.30.

ישאו דברים:
הרה"ג ר' שלום משאש שליט"א, — הרב הראשי וראב"ד בציה"ק ירושלים
הרה"ג ר' יוסף שרביט שליט"א, — הרב הראשי לעיה"ק אשקלון ת"ו וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל
ח"כ פרופ' אבנר שאקי — מאוניברסיטת ת"א

פתיחה ומנחה: הרב משה עמר שליט"א, מאוניברסיטת בר־אילן

נפתחה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח

לבית ספר לאחיות מוסמכות ע"ש טסלר
שע"י ביה"ח לניאדו, קרית צאנז נתניה

המעוניינות בעלות תעודת זכאות לבגרות תפנינה למזכירות ביה"ס טל' 053-36135 בשעות העבודה. הלימודים באווירה דתית וכוללים לימודי הלכה ורפואה.

אוניברסיטת בר אילן
המחלקה לחינוך
משתתפים באבלו של

מר דוד צוקרמן

על פטירת אמו ז"ל

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו

ההנהלה והעובדים

הדור הצעיר במפד"ל־חוגי חזו"ן בני ברק

הנכם מוזמנים להשתתף

בחגיגת פורים

שתתקיים אי"ה, בשבת פורים, י"ב—י"ד אדר תשמ"ז (13—15.3.87), כולל סעודת פורים, בבית הארחה „ניר עציון".

בתכנית:
* תפילות חגיגיות ושיחות מעניני דיומה
* מסיבות פורים לילדים ולמבוגרים

נושאי פרסים יקרי ערך והרגלות

לתשומת לב: מספר המקומות מוגבל, לנרשמים בשבוע הקרוב ניתנת אפשרות לשלם ב־3 תשלומים.

פרטים והרשמה אצל החב' יעקב ברבי, טל: 781435 או אצל החב' אילנה דונפלד, טל: 780358.

ביום הזכרון להורינו היקרים

ר' שמחה שיפמן ז"ל
הינדה שיפמן ז"ל

נעלה לקברם להתייחד עם זכרם
בבית העלמין בכפר חסידים
ביום ראשון, ט"ז בשבט תשמ"ז (15.2.87),
בשעה 10.30 בבוקר

משפחות:
שיפמן, כדורי

תל אביב

בחוג הנוער הדתי בת"א

ביום רביעי י"ט בשבט 18.2.87 תתקיים אי"ה הרצאתו של פרופ' ישעיהו ליבוביץ בבית הכנסת הקהילתי רח' בן יהודה 86 בשעה 8.30 בערב.
הנושא: הנבואה בתורת הרמב"ם.

„עונג שבת" — „אהל שם"
בלפור 30 ת"א

השבת ב־4.30 אחה"צ ירצה הרב שבתי פרנקל בנושא: שבת שירה וראש השנה לאילנות. והרב ש. זליבן המכהן בענין „ט"ו בשבט" בהלכה ובמנהגים".

החזן מר משה ציצרין, יפעיל, פרקי שירה. הרב ד"ר ש.ז. כהנא, ישא דברו „בשירה היפה וזכרת הארץ: בירושלים, בהיכל שלמה, במועדון פוריה, ובבני ברק.

לר' אהרן גוז ולרעיתו חנה גזית והילדים

משתתפים באבלכם הכבד בהלקח מכם
הבן, הבעל, האב והסב היקר

ר' נתן גזית ז"ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

אופן מנחם	דולינסקי משה	מרמור ברוך
אלמלית נסים	דנינו שמואל	פרנקל אהרן
אריה אמנון	וולשטיין אברהם	קוסטלין מרדכי
אריאלי בן ציון	וולשטיין יאשיהו	קלמובסקי אברהם
בוארון ברוך	וולשטיין מאיר	שאול מנשה
בוסקילה יוסף	ון פרנק שמחה	שעיה עובדיה
בלן יעקב	לב שלמה	שרייבמן יעקב
בן מנחם שמואל	ליברמן מרדכי	ומשפחותיהם
ברזון יצחק	מינסטר יפת	

ב"ה, שבט תשמ"ז

מכללת תלפיות

המכללה הדתית להכשרת עובדי חינוך והוראה
תל־אביב רח' דב הוז 16

נפתחה ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח

למסלולי ההכשרה הייחודיים בחינוך הממלכתי דתי

לקבלת תעודת מורה מוסמכת בכירה

א. מורות לציור ולאמנות

לבית הספר היסודי, לחטיבת הביניים ולביה"ס העל־יסודי

מסלול זה מקנה הכשרה במיגוון רחב של מקצועות:
ציור • רישום • גרפיקה • צילום • וידיאו • פיסול • תולדות האמנות • פסיכולוגיה של ציורי הילד • אסתטיקה • עיצוב • פרספקטיבה ועוד.

ב. מורות לאומנויות טכניות וכלליות

(מלאכה ואמנות שימושית)
לבית הספר היסודי ולחטיבת הביניים

מסלול זה מקנה הכשרה במקצועות:
עיצוב המוצר • שרטוט טכני • קדרות • ציור ואורנמנטיקה • כתב אמנותי • אריגה אמנותית • פיסול רך • מקרמה • פלסטיקה • עץ • בטיק ועוד.

כמו"כ מקבלות התלמידות הכשרה מיוחדת להוראת הנדסה בבית־הספר היסודי.

נמשכת ההרשמה למסלולים:

1. מורות לגיל הרך (גן הילדים וכיתות א'-ב')
2. מורות לבית־הספר היסודי
3. גננות ומורות לחינוך המיוחד
4. מורות לחטיבת הביניים
5. מורות למוסיקה

מלגות ומענקים לתלמידות נזקקות ומצטיינות

מבחני הכניסה יתקיימו אי"ה ביום ג' באדר 8.3.87.

לקבלת פרטים להרשמה ולקבלת דפי מידע מפורטים, יש להתקשר לטלפונים: 240007, 248649.

ב"ה שבט תשמ"ז

מכללת תלפיות

המכללה הדתית להכשרת עובדי חינוך והוראה
רח' דב הוז 16, תל־אביב
טל' 248649, 240007

במסגרת האירועים לציון יובל ה־50 של המכללה, הננו מתכבדים להזמין את הציבור ל־

כנס פדגוגי

על הנושא
חינוך לערכים
ולתרבות של התנהגות

בהשתתפות:
הרה"ג שמחה הכהן קוק שליט"א, הרב הראשי וראב"ד, רחובות
ד"ר חיים מ. בסוק, ראש מינהל החינוך, תל־אביב
המנחה: ד"ר ש. פישר

הכנס יתקיים אי"ה ביום רביעי, י"ט שבט, 18.2.87, בשעה 7 בערב, באולם המכללה, קומת הקרקע.

הכונו לכנס הבוגרות שיתקיים אי"ה — בערב יום ירושלים

הסתדרות הפועל־המזרחי / האגף לתרבות
בשיתוף
האשה הדתית לאומית

ביום ראשון ט"ז בשבט תשמ"ז (15.2.87)

„כי האדם עץ השדה"

בני־ברק:

מסיבת ט"ו בשבט

תתקיים אי"ה בבית הפועל־המזרחי, בשעה 18.30.

בהשתתפות:
הרב אברהם סגל נ"י — מורה ומחנך
החב' לאה אלכסנדרוב — מורה
הנושא: „ראש השנה לאילנות"

בתכניה אמנותית:
החזן דב תבורי — בלווי אקורדיוניסט

הפותח: הח' יוסף גליק — חבר מועצת העיריה
המנחה: יוסף קראוס — מזכיר הסניף